

ALEXANDRU MITRU
LEGENDELE OLIMPULUI

Volumul 2

EROII

Editura Ion Creangă 1983

PERSEU

IN CİNTECELE VECHI se povestește că ar fi viețuit odinioară, în preavestitul oraș Argos 2, un rege care se numea Acrisiu. Și regele avea o fiică de-o frumusețe uimitoare. Copila se chema Da-nae. Poeții o slăveau în versuri și regii îi trimiteau daruri. Numărul pețitorilor era atît de mare, încît palatul lui Acrisiu nu dovedea să-i mai cuprindă. Și regii, care mai de care erau mai falnici, mai puternici. De ar fi fost unul ales, se supărau, desigur, ceilalți. S-ar fi iscat poate războaie. De-aceea regele Acrisiu stătea mereu în cumpănă și-i amîna pe fiecare cu vorbele-i meșteșugite, să treacă timpul, să se mai gîndească.

Mai avea regele și-o supărare. Se făceau grîne prea puține, deși pămîntul era bun. Ploua prea rar, și rîul³ ce străbătea întreg ținutul seca mereu în timpul verii. Poporul nu avea bucate.

Era nevoie de-un flăcău să țină frînele puternic. Supușii deseori cîrteau, pentru că-n casa lui Acrisiu erau bucate din belșug, iar pruncii lor piereau de foame. Și regele era bătrîn. N-avea pe nimeni ajutor. Copila lui era prea slabă, și-apoi urma să se mărite, să plece din ținutul Argos. Ii trebuia deci regelui braț de bărbat pe lîngă casă. Vroia să aibă un fecior.

S-a dus atunci regele-Acrisiu la un oracol . A dăruit acolo aur, a făcut jertfe și libații, și a cerut zeilor sfat :

- Cum aş putea, preamăriți zei, să dobîndesc încă un prunc, dar nu o fată
- fată am ! - ci un băiat, un fecior vrednic, care să-mi fie de-ajutor și la greutăți și la necaz ?

Oracolul i-a dat răspunsul :

- Tu nu vei căpăta, Acrisiu, nici un flăcău ; ești prea bătrîn ; dar fiica ta, mîndra Danae, va fi-n puțină vreme mamă... Odrasla ei va fi băiat.

O ! Cum s-a bucurat Acrisiu. A socotit că fiica sa va face nuntă în curînd, își va găsi un mire bun și o să aibă un copil.

•- Va fi băiat ? îmi pare bine... Atunci... atunci, nu mai am grijă. Nepotul meu o să m-ajute și îmi va ține loc de fiu...

Însă oracolul acela a mai grăit :

- Va fi ce ți-ai dorit : fecior. Atîta că acest urmaș te va răpune într-o zi... Tu vei pieri de mîna lui... Deci, nu te bucura zadarnic.

. i!

'•- Mă va ucide el pe mine, bunicul lui ? a strigat regele Acrisiu. Și cum ?... Și cînd ?... Grăiți, voi, zei nepieritori, cum să împiedic crima asta ?...

- Nu poți s-o-mpiedici, au spus zeii. Tu vei muri, într-un amurg, de mîna fiului Danaei !...

Zeus se-ndrăgostește de Danae

S-a-nspăimîntat regele-Acrisiu și s-a întors în țara sa, cu ciu-dă-n suflet pe copila ce îi era-nainte. dragă. Și ca să-mpiedice ursita, a dat poruncă să se facă o închisoare sub pămînt. Aici a dus-o pe Danae. A-nchis-o bine sub zăvoare și-a-ncredințat-o unei sclave. (O sclavă ce-i fusese doică.)

- Aici va sta ascunsă fata, pînă la moartea mea tîrzie, a rostit regele Acrisiu. Să nu o poată vedea nimeni, cît voi trăi. Că-i prea frumoasă și prea blîndă, și s-ar putea s-o îndrăgească vreun prinț, sau poate chiar vreun zeu... și să mi-o ceară de soție. Sau, mai rău, să-mi răpească fata, fără măcar să-i hii ceară voie. Fără de soț, ea n-o să poată să aibă nici copii. Și, neavînd fecior Danae, nu sînt primejdii pentru mine...

Atît că-nspăimîntatul rege uitase că-n Olimp sta Zeus cel cu puteri nemărginite. Zeus putea să vadă fata și-n închisorile de piatră.

Și aducîndu-i Hermes vestea să fata regelui din Argos a fost închisă sub zăvoare, Zeus a și cătat spre ea. I-a cercetat înfățișarea. Iară Danae era albă, cu pielea caldă, de mătase, cu ochii verzi ca valul mării și părul roșu ca vîpaia. Într-un cuvînt era frumoasă... Și Zeus s-a aprins pe dată.

- Danae, fata lui Acrisiu, va fi soția mea chiar astăzi !... a grăit Zeus către Hermes.

- Dar cum vei izbuti, o, Zeus ? a-ntrebat Hermes cu mirare. Danae este zăvorîtă în temnița de sub pămînt, bătută-n plăci grele, de bronz, și, nu știu, zău, cum vei pătrunde...

- N-ai teamă, fiule !... a zîmbit Zeus. Nunta ce vreau s-o să-vîrșese va fi altfel decît socoti. Tu du-te-acum... întoarce-ți fața și cată de păstrează taina !

Și Zeus s-a schimbat, vicleanul, nu-n taur, flacără sau cuc 5, ci într-o ploaie aurie, care-a căzut peste orașul lui Acrisiu. Iar ploaia asta aurie a străbătut, după voința marelui Zeus, printre pietre și printre plăcile de bronz ; și a ajuns în încăperea unde sta sub zăvor Danae. A-nvăluit-o pe copilă ca-ntr-o fierbinte-mbrățișare 6.

Acrisiu descoperă crima

Danae a devenit astfel soția lui Zeus, olimpiatul.

Lunile-au început să treacă, și chiar la timpul cuvenit copila regelui Acrisiu a dobîndit un fiu bălai, frumos ca soarele din slavă și fără seamăn de voinic, căruia ea i-a zis Perseu.

Nu știa, biata, cum s-ascundă această crimă a lui Zeus. Pruncul, ca toți copiii lumii, rîdea, plîngea și se juca. Dar, într-o zi, tatăl Danaei trecu pe lîngă locul unde era închisă fata lui. Și dinlăuntru s-auzea glas de copil și rîs zburdalnic.

Repede, tatăl smuci ușa, care fusese zăvorîtă. Trase pe doică la o parte... (deși sărmana încercase s-arunce-un vâl peste copil) - și ce văzu ?

Danae, fata ce fusese închisă să n-o vadă nimeni, ținea la sânul ei un prunc.

- Doica să fie spînzurată ! a zis Acrisiu spre ostașii care stăteau la uși de pază. Iar tu, netrebnică Danae, mă vei urma pe loc în templu. Și ai să-mi juri cine e tatăl acestui prunc nelegiuit...

Dusă de plete pînă-n templul lui Zeus, care se ridica în mijlocul cetății, Danae-a trebuit să spună că regele din cer i-e soțul și tatăl pruncului Perseu.

- Minți, ticăloasă fără seamăn, a grăit regele Acrisiu. Și tare-aș vrea să te ucid cu mîna mea, aici, în templul marelui Zeus, olimpiianul, pe care tu-l năpăstuiești. De ți-ar fi soț, cum spui, nebuno, el ți-ar veni într-ajutor. Dar uite-l... Uite-l !... Stă pe soclu și te privește neclintit...

- Răspunde, Zeus, îți sînt soață ?... Nu ai pătruns la mine tu, sub chipul unei ploii de aur, în acea zi de neuitat, și-apoi te-ai preschimbat în zeu, spunîndu-mi singur cine ești ?... Răspunde, Zeus !... zicea fata, și pletele și le smulgea și se bătea în piept cu pumnii.

Însă mărețul olimpiian privea tot neclintit la fată. Privea cu ochii lui de piatră. Nu îndrăznea să scoat-o vorbă, pentru că se temea de Hera. Ea și aflase de-ntîmplare, stătea în cer, pe-un nor albastru, și asculta ce se vorbea.

...Și văzînd regele Acrisiu că Zeus stă tot nemișcat, a chemat iute niște meșteri. A poruncit să i se facă o ladă mare, aurită, ua fel de cufăr zăvorit.

În acest cufăr a-nchis fata și pe micuțul ei Perseu. Le-a dat merinde : niște fructe și-o amforă plină cu apă. Și-a zvîrlit cufărul în valuri fără s-asculte cum striga biata Danae hohotind :

- O, tată, rege, fie-ți milă... Nevinovată sînt, îți jur !... De nu vrei să te-nduri de mine, fii bun măcar cu acest prunc venit pe lume fără voie... Nepotul tău e, tată drag...

Dar valurile au luat lada și au purtat-o, îndelung, deasupra verzilor genuni unde sălășluia Poseidon 7.

Zeus privea din cer cu grijă, dar nu putea să îi ajute, pentru că Hera-i sta alături și-l priveghea bănuitoare.

Pescarul Dictis afla pe mare lada

Și-a tot plutit în voie lada, pe valurile înspumate, trîntită-n gropnițe de ape, lovită uneori de stînci, pînă cînd dusă de furtuni a nimerit între Ciclade 8. Iar înlăuntrul ei ședeau, flămânzi și însetați, Danae și pruncușorul ei, Perseu. Erau și uzi pînă la piele, și tremurau, pătrunși de frig. Nu mai aveau nici o nădejde și așteptau să se cufunde sicriul plutitor, în care își trăiau ultimele clipe.

S-a întîmplat însă că-n ziua cînd a ajuns între Ciclade lada zvîr-lită de Acrisiu, să iasă un pescar pe mare. Acel pescar se numea Dictis. Pescarul și-a întins năvodul. Dar, cînd să tragă de frînghii, simte c-atîrnă ceva greu. În năvod se găsea o ladă. Trage la țarm această ladă și o desface c-un topor. Și dinlăuntru i s-arată o biată mamă și-un copil.

Cînd o zărește pe Danae, pescarul Dictis stă-nlemnit. El nu văzuse încă-n viață ochi mai senini, mai blînzi, mai verzi. Nici trup mai mlădios, mai zvelt. Nici păr să aib-așa culoare de flacăra cu vîlvătăi. Și nici nu auzise încă un glas atît de mîngîios.

Fără să stea deloc pe gînduri, fără s-o-ntrebe cine e, pescarul îi așterne fetei un pat de ierburi verzi și moi și îi aduce pește proaspăt, fiert în căldare de aramă, și fructe dulci : curmale, rodii și-n-tr-un pocal îi toarnă vin.

Pruncului său i-aduce lapte, de la o capră ce păștea pe lîngă casa lui, pe coastă. Pe coasta insulei Serifos, unde trăia pescarul Dictis.

Inzdrăvenită, după hrană și băutură mai ales, Danae-i povestește totul. Și el, adînc înduioșat, o roagă, plin de bunătate, să fie oaspetele său.

- Eu sînt pescar, i-a grăit Dictis. Sînt om sărac, însă cîstit. În casa mea poți fi stăpînă. Te rog să fii soția mea. Și dup-atîtea suferințe mă voi sili să-ți făuresc o viață cît mai fericită...

Ea a primit. Pescarul Dictis era un om plăcut și bun.

Iar anii s-au pornit să curgă prea repede pentru ei doi, ce vie-țuiau în fericire. Perseu creștea și el, grăbit, și se făcuse-un flăcăiandru isteț, voinic și priceput la pescuit și vînătoare.

Numai că-n insula aceea, unde-și avea pescarul casa, domnea pe-atuncea Poiidecte, un rege lacom și hain. Deși era frate cu Dictis, regele-acesta îl ura și-l izgonise din palate. Și se temea ne spus de el, să nu-i rîvnească cumva tronul. Cu-atît mai mult cu cît poporul era sătul de Poiidecte, care îl asuprea grozav.

Iar răul rege Poiidecte, trecînd prin insulă cu carul, văzu-ntr-o seară pe Danae.

Regele insulei Serifos urzește-un plan

„O astfel de soție are Dictis, pescar sărac și amărît, ce-și ține zilele cu trudă ?... Nu merită așa ceva" !... și-a zis în barbă Poiidecte. „Asta-i femeie pentru-un rege, nu pentru-un nevoiaș ca el..."

Aflînd apoi că bunul Dictis era din zori la pescuit, regele a intrat în casă.

- Frumoasa mea, i-a rostit el, ungîndu-și glasul cu dulceț, este păcat să te pălești într-o căsuță amărîtă, îngrijind de un biet pescar... Eu sînt un rege plin de fală. Și am palate - cred că știi ! - și bogății nemăsurate. Te fac regină, dacă vrei, stăpînă peste-aceste locuri... Și orice voie ți-o mplinesc, dacă primești să-mi fii nevastă...

- Nu vreau !... Nu țin să fiu regină !... a spus Danae regelui. Soțul meu e blajin și harnic. Îl îndrăgește pe Perseu. Nu pot să-i fiu necredincioasă... Te rog, ne lasă și te du...

S-a mîniat rău Poiidecte. Și-a vrut s-o prindă pe Danae și să o tragă cu de-a sila pînă la carul său regal. Noroc c-atunci venea călare, pe malul mării, și Perseu 9. Auzind țipetele mamei, s-a repezit într-ajutor. Și-mbrîncindu-l pe Poiidecte, a eliberat-o pe Danae din mîinile ce-o pîngăreau.

Regele insulei Serifos ar fi putut să poruncească slugilor sale de credință să-i ia îndată viața tînărului ce-i sta-mpotrivă. Însă n-a vrut s-o îndîrjească mai rău pe frumoasa Danae.

A mai lăsat să treac-anume câteva săptămîni sau luni. Și a trimis după Perseu, zicînd că are să-i vorbească.

- Flăcăule, i-a grăit el. Am auzit că povestești celor se vor să te asculte că tatăl tău ar fi chiar Zeus. I-așa ? Ori nu-i așa ? Răspunde !

- Așa e, rege ! Tatăl meu este însuși mărețul Zeus !

- De este astfel, precum spui, ar trebui să fii viteaz... Zeus este stăpînul lumii. Și-n lume bîntuie trei ființe îngrozitoare și hapsîne. Sînt cele trei surori gorgone, care-au ucis sute de oameni.

Două surori, cele mai mari, sînt, precum știi, nemuritoare. Însă a treia, cea mai mică și cea mai rea, zisă Meduza, are o fire muritoare... Nu vrei să pleci tu, s-o răpui ?...

- Da, Polidecte, voi pleca... Știu că de fapt îmi dorești moartea. Și totuși voi porni la luptă, pentru că vreau să scap pe oameni de mișeliile Meduzei... și cînd mă-ntorc vom mai vedea...

Regele a rînjit în barbă de bucurie și speranță că fiul frumoasei Danae o să se piardă-n lupta asta. Și-a mai rostit, în încheiere :

- Danae va rămîne-aicea, ostatică, pînă vii tu... De nu-ți păstrezi făgăduiala, de nu-mi aduci capul Meduzei, Danae va plăti cu viața...

Perseu s-a înclinat spre rege, în semn că totul se va face așa precum i-a poruncit, și a plecat întîi spre templu. Aici și-a ars pe altar jertfa și l-a rugat pe tatăl său :

- Tu m-ai adus pe lume, tată... Puterea ta-i nemărginită... Îți cer acum să mă ajuți în lupta grea ce vreau s-o-ncep...

Îndată a vuit din slavă un zgomot lung peste pămînturi și peste ape, pînă-n Tartar. Și lîngă tînarul Perseu s-a ivit însuși zeul Her-mes, purtînd o sabie întoarsă, cu lama bine ascuțită.

Sfatul zeului Hermes

- Frate Perseu. a grăit zeul, căci frate mi-ești tu, după tată... Zeus m-a trimis din Olimp să-ți dau în mînă arma asta. Să-ți mai destăinui și o taină...

Flăcăul a luat arma-n mînă și-a ascultat ce-i spunea Hermes.

- Gorgonele-nspăimîntătoare au brațe lungi, roșii, de-aramă ; gheare tăioase, de oțel ; aripi de aur, și pe cap le-atîrnă plete de aramă. În care-s încîlciți mulți șerpi. Dinții lor. ca de porc mistreț, de o albeață uimitoare, sfîșie pe-orice muritor ce se abate pe la ele. Sub frunte au ochi mari, rotunzi. Dacă privesc pe cineva cu ochii lor sclipind de furie, omul acela împietrește. Dar tu să nu te temi, Perseu'. Și ca să poți să te apropii, fără primejdie, de ele, Atena iată ce-ți trimite...

Și Hermes i-a întins un scut strălucitor, făcut din aur.

'- Cînd ai s-ajungi lîngă gorgone și vei dori să pornești lupta, a mai spus Hermes lui Perseu, să nu te uiți în ochii lor... Să câți în scut, ca-ntr-o oglindă. Și doar prin scut să le privești. Astfel vei fi ferit de moarte !... Pe trupuri sînt acoperite cu solzi albaștri, de oțel. Așa-s de tari solzii aceia, că nici o sabie sau lance nu le-ar putea pătrunde carnea. Doar sabia ce ți-o mprumut, lucrată de

zeul Hefaistos, și care l-a răpus pe Argus, are puterea de-a tăia și splzi, și oase, cu-nlesnire... Avînd această armă-n mîină, pleacă pe cale, fără grijă, mereu spre asfințit, spre țara unde sălășluiesc zeul Tanatos 10 și Nix, zeița-ntunecată, ce ține-n brațele ei noaptea. Caută în drum pe trei bătrîne, trei vrăjitoare ale mării, ce poartă numele de graie u. Ele știu drumul cel mai scurt pînă la locul unde stau necruțătoarele gorgone... Fii priceput și fii viteaz. Atena, sora ta cerească, și eu te vom călăuzi12...

Perseu i-a mulțumit lui Hermes. A luat și scutul lat, de aur, trimis de sora sa, Atena, și, fără teamă] a plecat pe calea lungă, către țărmul unde aflase că trăiau cele trei graie ale mării.

Și-a mers... A mers prin țări destule, și peste ape-nvolburate, și peste munți cu creste sure, și prin zăpezi, și prin arșițe... Dar, într-o seară, a ajuns în locul unde se aflau cele trei graie ale mării - 'surori cu cele trei gorgone.

Toate bătrinele acestea aveau însă un singur ochi, pe care-l fo-r loseau cu schimbul, cîte trei zile fiecare, în vremea cît stăteau de --strajă pe acel drum către goșgone.

!,' Perseu s-a pitulat într-un tufiș. Alături și-a săpat o groapă. Știa -:că babele aveau și-un dinte fermecat, de forma unei sulii lungi, I'cu care-i omorau pe oameni, cînd îi zăreau pe malul mării - și '«; trebuia să stea ferit.

Perseu răpune Meduza

{

' A stat de veghe cam trei zile. Însă în cea de-a treia noapte, Perseu s-a furișat prin beznă, pînă aproape lîngă ele. Și a pîndit cînd o bătrînă își scotea ochiul din orbită, ca să-l întindă celeilalte. Atunci s-a repezit ca uliul și le-a smuls ochiul, într-o clipă, din ghearele-nfricoșătoare.

Ochiul ardea ca un tăciune. Perseu l-a azvîrlit în groapă, punînd deasupra lui pămînt, și s-a ascuns iar în tufiș.

- Cine-i tîlharul ?... Unde-i ochiul ?... strigau, cu gemete de spaimă, cele trei graie, umblînd oarbe pe țămurile-ntinsei mări. Perseu le-a spus atunci că este fiul lui Zeus și-al Danaei, și le-a cerut să jure toate, pe Stix, pe rîul din Infern, că îl vor ajuta s-ajungă la cele trei surori gorgone... Numai așa le dă iar ochiul. Altminteri vor rămîne oarbe. »

Văzînd că nu mai au ce face, cele trei graie au jurat să îl ajute pe flăcău. Ba chiar l-au învățat să meargă, în primul rînd, la niște nimfe, care păstrau într-un palat casca zeului Hades - Pluto.

11

Casca aceasta, făurită de trei ciclopi, avea un har. Acel ce fai-o pune pe cap se făcea-ndată nevăzut. Tot nimfele păstrau lalele două sandale-naripate și-un sac de piele fermecat. În acel sacputea să-ncapă, după nevoie, doar o nucă (atuncea sacul se strîngea) și tot la fel, putea cuprinde, lărgindu-se, o casă-ntreagă.

Perseu aude toate astea. Dă graielor înapoi ochiul și se pornește către nimfe. Ajunge la palatul lor. Și - poate învățat de Her-mes - grăiește-atîta de frumos, că nimfele îi împrumută sandalele înaripate, sacul de piele

fermecat, casca lui Hades, nevăzutul, și îl îndrumă mai departe cum să găsească pe gorgone.

Acuma da, putea să lupte, cu cele trei surori hapsîne ! Perseu își pune la picioare sandalele înaripate și se înalță în văzduh. Por-nește-n zbor, ca o furtună, către ținutul unde stau preafioroasele gorgone...

Chiar soarele se minunează, văzînd sub bolta cea senină pe fiul ager al lui Zeus.

„Unde se duce ?” se întreba marele Helios, în sine, și-l cercetează cu privirea, căci tare-i mai plăcea să știe și să vegheze-n lume totul.

Îi vede pe flăcău cum zboară spre-o insulă din piatră albă, ce se afla-n mijlocul mării. Gorgonele tocmai dormeau. Șerpilor din pletele de-aramă se mișcau amortiți de somn. Pe-o stîncă dreaptă ca un pat, pe așternuturi de mătase, gorgonele stăteau întinse. Iar solzii-albaștri de oțel, ghearele roșii, de aramă, și-aripile lor lungi, de aur, luceau cu scînteieri pe stîncă, gata aproape să-l orbească. Perseu s-avîntă ca năluca lîngă gorgonele ce dorm. Cu-nțelep-ciune se apropie, privindu-le nu drept în față, ci oglindindu-le în scut. Cu sabia lui ascuțită, retează, dintr-o izbitură, capul Meduzei cel hidos. Prinde de pletele de-aramă capul și îl aruncă-n sac. Iar cu piciorul îi împinge trupul în apă, rostogol.

Meduza, ce fusese una din soatele zeului mării, se zice c-a născut atunci, din gîtul retezat, un cal. Un cal cu aripi la picioare, numit Pegas de-olimpieni. Calul s-a înălțat ca gîndul și a pierit în înălțimi¹⁴. Însă zburînd, a nechezat. Și-a nechezat atît de tare, c-a răsunat pînă la cer. Gorgonele nemuritoare, de zgomot, s-au trezit din somn, și glasurile lor de-aramă au țipat înfricoșător, văzînd-o pe Meduză-n valuri.

Cu ele nu putea să lupte fiul Danaei și-al lui Zeus. Și, ascul-tînd-o pe Atena, voinicul și-a-ndesat pe frunte casca albastră a lui Hades, devenind astfel nevăzut. A luat în mînă sacul unde vî-rîse capul plin de șerpi, și cu sandalele-i vrăjite s-a ridicat iute spre cer.

Gorgonele, pline de furie, auzeau vuietul prin aer, dar nu puteau zări nimic. Și, înălțîndu-se și ele, bătînd cu-aripile de aur văzduhul străveziu și rece, au cercetat mai peste tot.

12

Însă Perseu, în vremea asta, zbura nestingherit spre zări mai azunii și mai senine...

La titanul Atlas

Trecuse peste mări și țări, și munți, și rîuri cristaline... Plutea deasupra Africii...

Se povestește că, în cale, din sacul său ar fi curs sînge, cîteva picături, în mare. Din ele s-a făcut mărgeanul - despre care cei vechi ziceau c-aducea-ntotdeauna lacrimi.

Alți picuri roșii, curși din sacul unde era capul Meduzei, au nimerit peste pămîntul cel ars de soare-al Libiei. Picurii s-au schimbat în șerpi. Iar șerpilor-aceia veninoși s-au înmulțit peste măsură, au ucis mii de animale, și Libia s-a pustii¹⁵.

...Și, tot zburînd, fiul lui Zeus a ajuns, spre lăsatul-serii, deasupra unei țări de vis. În revărsarea purpurie a razelor din asfințit se vedea-n vale o

grădină plină de roade și de flori, și-n ea sclipea un măr uriaș, cu fructele numai de aur.

Aici, în Mauritania, stăpînea regele Atlas, fiul titanului Iapet și frate bun cu Prometeu u.

Acum Perseu plutea deasupra acestei țări mari și bogate. Și-n-flămînzit de drum și lupte, s-a hotărît să se coboare și să mănînce niște fructe, să soarbă și puțină apă și să-și urmeze apoi zborul...

Numai că regelui Atlas îi prezisese un oracol că, într-o seară, va să vie fiul vrăjmașului său, Zeus, ca să-i ia merele de aur. Și cu-noscînd acest oracol, Atlas s-a mîniat nespus.

Și, coborîndu-se flăcăul în acea țară desfătăată, cu gînd să ceară de mîncare. s-a pomenit în piept cu pietre și pălmuit fără cruțare cu vorbe grele, de ocară.

- Ce vrei ?... Ce cauți ?... striga titanul. Vrei poate merele de aur ? Pleacă de-aici, că te ucid... Netrebnic fiu al celui care mi-a pus povara asta-n spate...

Și l-a lovit cu-atîta ură, încît Perseu, pînă la urmă, n-a putut să se stăpînească.

- Ești un titan bătrîn și prost, a glăsuț fiul lui Zeus. Tatăl meu te-a năpăstuit ; dar eu nu-i seamăn în nimica. M-am luptat numai pentru oameni, și am răpus-o pe Meduză. Vream să mă lupt și cu alți monștri. Tu m-ai lovit însă cu ură, deși eram nevinovat. Nu-ți doream merele de aur. Îți ceream doar o-mbucătură, și cel mult un căuș de apă. Și fiindcă nu vreau să lovesc pe fiul marelui Iapet, am să-ți plătesc insulta altfel...

13

Și-a scos, din sacul fermecat, capul oribil al Meduzei. L-a pus în fața lui Atlas. Iar el - cum a cătat spre cap - a împietrit Inu-maidecît. Oasele lui s-au făcut stînci. Umerii s-au schimbat în creste. Barba și perii de pe cap s-au preschimbat, ca prin minifune, în arbori deși, păduri întregi, întunecoase și-ncîlcite. S-a tăcut muntele Atlas, purtînd încă pe umeri cerul, cu stelele-i nenumărate.

Spatele lui s-a-ncovoiat sub apăsarea dureroasă a bolții grele, înstelate. Cu deznădejde s-a-ncordat, să-și mai păstreze-nfățișarea de titan. S-a sprijinit pe talpa stingă și pe genunchiul drept. Zadarnic !... Soarta i-a fost pecetluită. Trupul i-a fost pietrificat¹⁷.

Deasupra Etiopiei

...Și, întristat de întîmplare, Perseu s-a hotărît să plece din țara regelui Atlas. A luat din pomi cîteva fructe, s-a adăpat la un izvor și s-a-nălțat din nou în slavă, cu-naripatele-i sandale.

A tot zburat întreaga noapte peste pămîntul Africii. În zori, cum povesteau aezii în cîntecele de demult, s-a pomenit că se găsește sub cerul Etiopiei¹⁸.

„S-a făcut ziuă, și-a spus el. De zbor mai cu temei acum, și nu mă rătăcesc pe cale, pînă la noapte sînt acasă...”

Dar nu și-a isprăvit tot gîndul și a zărit pe malul mării ceva cam neobișnuit. O fată tînră, gingașă, era urcată pe o stîncă. Trupul ei, jumătate gol, se zbuciuma, legat în lanțuri, și lacrimi i se prelingeau, în

lungi șiroaie arzătoare, pe chipul alb, fermecător. O groază fără de pereche se oglindea în ochii săi, ce-aveau culoarea viorelei.

Iară pe mal gemeau părinții, regele țării și regina. Și sus, pe zidurile sure ale orașului regal, stătea mulțimea-ncremenită, și mulți pligeau înduioșați.

Ce se-ntîmplase ?

Soția regelui Cefeu, Casiopeea, se luase într-o zi la ceartă cu niște nimfe nereide.

Dintr-una într-alta, cum e cearta, Casiopeea se lăudase că fața ei e mai frumoasă și ochii-i mai străpungători decât ai nimfelor din mare.

Nimfele mării, supărate, s-au plîns zeiței Amfitrita, soția zeului Poseidon, care era tot o copilă a zeului marin Nereu.

Zeița și-a vestit bărbatul. Și el a poruncit să plece către regatul lui Cefeu, cel mai teribil dintre monștri, pe care îi ținea în graj-

14

duri de marmură, în fundul mării. Să pustiască-ntreaga țară, și-n acest fel să le răzbune pe-acele nimfe nereide.

Monstrul s-a ridicat din valuri și-a pustiit tot țărmul mării. A rîncat oameni, vite, păsări. Nici un pescar nu mai putea să iasă-n largul apelor, și nici un vas nu mai sosea în porturile lui Cefeu.

Văzînd nenorocirea asta, regele a plecat îndată la un oracol al lui Zeus și l-a-ntrebat ce-i de făcut.

- Zeul Poseidon îți trimite osînda asta meritată, a răspuns Zeus, prin oracol. Ci, dacă vrei să-l îmblînzești, nu poate fi decât o cale. Să dai pe dulcea-ți Andromeda, copila ta cea multă iubită, acestui monstru, s-o mănînce, în ziua cînd ajungi acasă...

- S-o dau pe fată ?... Pe-Andromeda ?... Asta îmi e peste putință ! a spus Cefeu, cu glasul stins.

- Ba ai s-o dai, a cerut Zeus. Altminteri monstrul o să-nghită toți oamenii de prin orașe, și blestemele au să cadă asupra ta, rege Cefeu...

Perseu cunoaște pe fiica lui Cefeu

Încovoiat de-asemenea durere, regele s-a întors acasă. A chemat sfetnicii de taină și le-a mărturisit deschis poruncile date de Zeus. Iar ei, speriați, l-au sfătuit să o jertfească pe copilă.

- Nu, rege... Nu mai sta pe gînduri, au grăit sfetnicii cu grabă. Oare tu vrei să-ți pierzi puterea ? O altă fată poți s-o capeți. Ești încă tînăr... și regina ți-e încă-ndeajuns de dragă... Dar alți supuși de unde-ți iei, de ți-i mănîncă pe toți monstrul ?... Și, fără de supuși, puterea-ți se stinge ca o flacără. Deci nu mai sta și socoti. Sacrific-o pe Andromeda...

Și regele, ascultînd sfatul, a dat poruncă unor sclavi să o aducă pe copilă. Sclavii s-au repezit îndată în încăperea luminoasă, unde fecioară, Andromeda, ședea cu prietenele sale, brodind o haină pentru rege. Au smuls-o ca pe-o mieluşică, care e dusă la altar, să înroșească pedestalul cu sîngele-i nevinovat. Au smuls-o și-au purtat-o-n brațe pînă la malurile mării.

În acest timp, aflînd poporul de soarta ce se pregătea copilei regelui Cefeu, se grămadise sus, pe ziduri.

- Să n-o lăsăm !... glăsuiau mulți. De ce au osîndit-o zeii pe

15

ea, nu pe Casiopeea ?... Casiopeea-i vinovată. Să moară ea, nu Andromeda...

Sfetnicii însă și oștirea îi îmbrînceau pe acei oameni. Îi goneau înapoi, pe ziduri.

- Poruncile, pe care Zeus se-ndură să ni le trimită, nu le putem noi cumpăni, răspundeau ei. Noi avem numai datoria să le-implinim cît mai curînd. Casiopeea ar fi vrut să se jertfească bucuroasă în locul fetei sale dragi, dar Zeus nu s-ar fi-nvoit...

Sclavii-au legat-o pe fecioară pe-o stîncă ce ieșea din apă. I-au pus, pe brațele mai albe ca marmura albă de Păros, lanțuri mîn-cate de rugină, lanțuri ce zornăiau cumplit.

Și-au așteptat să vină monstrul. Să se ivească dintre valuri și s-o înhațe pe copilă.

Cum au legat-o pe-Andromeda, s-au văzut nimfe nereide sco-țîndu-și pletele de aur din valurile înspumate și chicotind de mulțumire.

- În sfîrșit, iată, ziceau ele, Zeus, din ceruri, ne răzbună cu mult mai bine ca Poseidon...

Însă tocmai atunci, prin aer, s-a arătat, zburînd, Perseu. El a zărit-o pe fecioară. Lăsîndu-se domol pe stîncă a întrebat-o cu glas lin 19 :

- O, tu, care deloc nu meriți să porți aceste lanțuri grele, fii bună, spune-mi cine ești, pentru ce te-au înlănțuit ?

Întîi, frumoasa Andromeda nu îndrăznea nici să privească de-a dreptu-n față un bărbat, și se sfia să-i și vorbească. A, dac-ar fi avut atunci mîinile libere, desigur și-ar fi ascuns fruntea sfioasă în palmele-i micuțe, reci. Ochii i s-au umplut de lacrimi : un șuvoi proaspăt și amar. Atît i-era îngăduit. Dar, nevroind să pară astfel că-i vinovată cu ceva, a deschis gura și-a grăit. I-a povestit flăcăului tot ce dorise el să afle.

N-a apucat s-asculte totul, că valurile înspumate au început să fiarbă-n clocot și să vuiască din adînc, și dintre ele a țîșnit un monstru fără de pereche, acoperind cu trupul său o mare-n-tindere de ape. El a pornit, săltînd, spre stîncă...

Monstrul lui Poseidon este răpus

Frumoasa Andromeda plînge. Tatăl nenorocit și mama, sub biciuirea disperării, jelesc și gem îndurerați. Mai ales mama e zdrobită !... Dar ei nu pot să o ajute. Plîngînd, aleargă lîngă fată și-i dau ultima-mbrățișare.

16

Perseu atunci le rostește :

- Eu sînt Perseu, fiul lui Zeus... Tot eu mai sînt și-nvingăto-rul Meduzei cea cu șerpi în plete... Și, după cum ați văzut singuri, călătoresc doar prin văzduh, avînd sandale-naripate. Sînt gata să mă lupt cu monstrul, călcînd voința zeilor, pentru că hotărîrea lor este nedreaptă și hapsîină. Vă rog numai un singur lucru : dac-o salvez pe Andromeda, să mi-o dați mie de soție.

Părinții îi făgăduiesc mîna copilei lor iubite. Și îl imploră să se lupte. Ba îi promit că-i vor mai da și tot avutul lor ca zestre...

Atuncea, tînărul erou se-nalță repede-n văzduh. Umbra lui lunecă pe apă. Monstrul se-agită-nnebunit. Își uită drumul către stîncă. Vrea să-l ucidă pe flăcău...

Perseu, ca vulturul lui Zeus, se năpustește din văzduh și vîră, pînă în prăsele, sabia sa cea arcuită, în trupul monstrului uriaș.

Rănit, monstrul se saltă-n aer, ca să ajungă la Perseu, și iar s-afundă-n apa mării și se rotește ca un lup cînd este încolțit de cîini.

Dar cu aripile-i ușoare, Perseu plutește-n jurul lui și-i ocolește mușcătura. În schimb îi tot dă lovituri, de cîte ori îi vine bine, în cap, în spate și în coaste.

Monstrul împrășc-acuma apa, și-un sînge negru și vîscos curge din botul său oribil. Sîngele-acesta se îmbibă în încălțărilor de piele pe care le poartă Perseu. Aripile de la sandale se moaie, nu mai au putere să îl înalțe pe erou. Dar el, luptînd, sare pe-o stîncă al cărei vîrf iese din apă... Cu mîna stingă se apucă de vîrfurile colțuroase, iară cu dreapta își înfige sabia lui cea ascuțită, de trei sau patru ori, în monstru.

...Și viața monstrului se curmă. El piere-n apele adînci, urmat de nimfele speriate, care priviseră-n tăcere uluitoarea bătălie.

Iar strigătele de izbîndă umplu de astă dată țărîmul. Oamenii toți se bucură. Ecoul lor s-aude-n ceruri, pînă-n palatele lui Zeus. Stăpînul zeilor privește cu încruntare pe pămînt. Ba pune mîna chiar pe-un fulger ca să-l azvîrle în eroul care-i nesocotea porunca. Dar o zărește pe-Andromeda, cu lanțurile sfărîmate, strînsă în brațe de Perseu. Și-și amintește o prevestire făcută de zeul Uranus. Perseu urma să se însoare, după această prevestire, cu-o fată ce-o scăpa de moarte. Era, desigur, Andromeda. Iară din spița lui Perseu și-a Andromedei, soața lui, urma să se ivească-n lume cel mai mare dintre eroi, purtînd numele de Heracle. Și-acest Heracle trebuia să-l apere pe însuși Zeus, într-o vestită bătălie, dată cu groaznicii giganți.

De-aceea Zeus și-a lăsat din mîini ucigătorul fulger, iertînd de moarte pe erou, în timp ce regele Cefeu și soața lui, Casiopeea, pregăteau nunta fiicei lor cu îndrăznețu-i salvator 20.

2 17

Lupta cu Fineu

Eros, zeul iubirii, și Himeneu, zeul căsătoriei, își aprinseseră și-și înteteau torțele lor strălucitoare, ca dragostea ce îi lega pe tineri să fie trainică, fierbinte. Flăcări - arzînd esențe aromate - luceau pe margini, în trepiede. Casa era împodobită cu flori, în culori vii, îmbălsămate, și sunete de lire și de flaute se auzeau pînă departe. Ușile la palat erau deschise, și oaspeții se grămădeau la mese, care gemeau de bunătați. Ospățul nunții începuse...

Peste vreun ceas sau două cînd mesenii, înveseliți de vin, rîdeau mai tare și vocile se-amestecau voioase, toți l-au rugat pe tînăr să le spună marile întîmplări ce le trăise, și-n primul rînd să povestească, pe îndelete, cum nimicise pe Meduză.

Nu apucase el să termine ce-avea de spus, și ușile palatului s-au zguduit... În pragul lor s-a arătat crudul Fineu, frate cu regele cetății și unchi miresei, Andromedei. Fineu ceruse mai-nainte pe fată de soție, și-acum venise să și-o ia. În urma lui foiau oștenii mulți, mulți ca frunza și ca iarba.

- Iată-mă-s ! strigă el cu ură. Eu sînt aici să pedepsesc trădarea. Trădarea care mi-a răpit mireasa de multă vreme hărăzită mie... Și nici sandalele lui Hermes, nici Zeus, tatăl tău, mișele, nu vor putea să-ți scape viața !... Și își ridică sulita spre mire. Face și-un semn către oșteni, să sară cu armele lor la eroul ce-i este mire Andromedei.

- Stai, nu lovi, spune Cefeu, oprindu-l. Mireasa nu ți-a luat-o el. Pierdut-a fost ea pentru tine, de cînd era înlănțuită, ca jertfă monstrului din ape. Tu n-ai sărit, n-ai vrut s-o aperi, nici ca logodnic, nici ca rudă. Și-acum, cînd altul a scăpat-o și-a dobîndit-o, prin izbîndă, cu ce drept vii tu s-o mai ceri ?

Fineu nu scoate nici o vorbă. Ochii-i sînt cufundați în sînge. Aruncă lancea spre Perseu. Însă flăcăul se ferește, și lancea se oprește-n jilț. Perseu apucă iute lancea din lemnul găurit de ea și o întoarce spre Fineu. Fineu, la rîndu-i, se apleacă, și fierul aprig se înfige într-un oștean, al cărui trup cade însîngerat pe-o masă. Lupta se-ncinge îndârjită. Perseu înșfacă cupe grele de bronz și aur, de pe mese, pline cu vin, și le azvîrle către oștenii care-l înconjoară. Apucă și trepiede fumegînde, și țestele trosnesc zdrobite.

Dar tot mai mulți vrăjmași de-afară vin împotriva lui Perseu. Chiar cîntărețul, ce sunase din lira lui atît de dulce, la nunta fetei lui Cefeu, este lovit de-un fier în tîmplă, și cade jos rănit

18

gemînd, și degetele i se-agață de coardele melodioase, ce dau un vaier trist, pierdut.

- Mergi în Infern ! zice-un oștean. Tu, care ai cîntat la nunta vicleanului Perseu, sfîrșește-ți acolo, sub pămînt, cîntarea !...

Și rîd oștenii lui Fineu.

Fiul lui Zeus vede totul. Stă sprijinit de o coloană. Luptă din greu, căci este singur. Oștenii sînt prea mulți. Au arme. Și în șirag se-ndreapt-acum, cu ochii încruntați, spre el. Fineu e-n frunte, blestemînd, cu gura strîmbă de turbare.

Perseu se simte istovit. Și-atunci, c-o singură mișcare, își prinde sacul ce-l avea pe-o laviță, mai la o parte.

Scoate din sac capul Meduzei și îl îndreaptă spre oșteni.

- N-am vrut să mă slujesc de el, dar mă siliți... strigă Perseu. În schimb, voi, care-mi sînteți prieteni, dați-vă-ndată la o parte... Ascundeți ochii... Vă feriți !...

- Ha, ha, rînjește un oștean. Caută-ți pe alții să se teamă de-un cap ce nu are suflare.

Numai că rîsul îi îngheață. Toți cîți privesc capul Meduzei rămîn pe lespezi, împietriți. Fineu îi cheamă iar la luptă. Le-atinge trupurile reci, ce nu mai

fac nici o mișcare ; căci fiecare a rămas statuă dreaptă, neclintită : unul cu sabia în sus, altul cu lancea prinsă-n mînă.

De frică-acum lașul Fineu cade-n genunchi și îl imploră pe vajnicul erou Perseu :

- Tu ai învins, Perseu, ascunde capul acesta fioros. Nu mat am ură, nici dorința de a domni-n acest ținut. (De-aceea doar am pornit lupta !) Am să-ți dau totul, ce dorești, pe Andromeda și averea... Lasă-mi atîta, te rog, viața...

Zadarnic își ferește ochii ; fiindcă, fără voia lui, tot își azvîrle-o uitătură spre capul ce-l ținea Perseu. Și se preface într-o stană strîmbă, chircită, odioasă, avînd încă în ochii tulburi invidia ce îl rodea.

Întoarcerea în Argos

După această biruință, Perseu a plecat spre Serifos, avînd alături pe iubita lui Andromeda, ca soție. »

Însă cum au ajuns acolo, locuitorii insulei l-au și vestit că mama sa se ascunsese de mult timp în templul închinat lui Zeus. De-acolo nu-ndrăznea să iasă. Stăpînul insulei Serifos, hainul rege

2 19

Polidecte, voise iarăși s-o răpească, și ea fusese nevoită să-și caute adăpost în templu, să stea acolo ocrotită.

Auzind veștile acestea, Perseu s-a dus drept la palat.

- Ei, ți-am adus capul Meduzei, a spus Perseu lui Polidecte. Și-i vremea să ne socotim...

-• Minți... Minți... Nu cred o iotă din tot ce spui... a țipat regele cu ură. Și am să te ucid pe tine, ca și pe mama ta, Danae...

- Dacă eu mint, acesta ce e ?... a glăsuit fiul lui Zeus și-a ridicat capul Meduzei.

Pe loc, preacrudul Polidecte a împietrit, s-a făcut stană, pe tronul lui înalt de aur, bătut în pietre nestemate. Și, după cum cîntau aezii, veacuri întregi stana de piatră a stat acolo nemișcată, pînă s-a năruit palatul, iară pămîntul l-a-nghițit. În locul lui, a ajuns rege, în insula Serifos, Dictis.

După aceea, cum se spune, Perseu i-a-napoiat lui Hermes sabia lui cea răsucită ; nimfelor, sacul fermecat și-naripatele sandale ; lui Hades, coiful său vrăjit, și-Atenei, scutul ei de aur. Și tot Atenei, ca dobîndă, i-a dăruit capul Meduzei, pe care și l-a pus zeița pe platoșa ce-i ferea pieptul.

...Și s-au urcat, după aceea, pe o corabie, cu toții : Perseu, Danae și-Andromeda, și au pornit voioși spre Argos. Credeau că-i duc o bucurie regelui cel bătrîn : Acrisiu. Dar el, temîndu-se, pesemne, de-oracolul care-l vestise că moartea lui o să se tragă din mîna fiului Danaei, și-a lăsat tronul și-a fugit într-un oraș numit La-risa. Acolo sta-n haine schimbate, ascuns și neștiut de nimeni. Tocmai erau puse la cale aci,-n Larisa, niște jocuri, unde erau poftiți toți regii și toți vitejii din Elada. Perseu, noul rege din Argos, a fost, de-asemeni, invitat.

Și a-nceput întîi concursul. Perseu era înscris și el. Au început s-arunce sulii. Au urmat alergări și curse cu caii înhămați la care. Perseu a cîștigat mereu. Venea apoi întrecerea cea mai de seamă în Larisa, întrecerea la zvîrlit discul. Au aruncat unii și alții. A venit rîndul lui Perseu. El a luat

discul, l-a-nvîrtit și, cînd l-a aruncat în slavă, s-a dus ca vîntul pînă-n nori. Și, din văzduhuri, ca un trăsnet, a căzut jos, izbind în creștet pe un bătrîn ce sta-n mulțime și căta mut la concurenți. Cînd s-a uitat la el mai bine, bătrînul mort era Acrisiu. L-a cunoscut însuși Perseu.

Degeaba-și aruncase-Acrisiu fiica și pe nepot în valuri !... Degeaba, pe ascuns, fugise din țara lui, ținutul Argos 21 !...

...Și, amărît că-și ucisese fără de voia lui bunicul, Perseu n-a vrut să se întoarcă pe tronul regelui Acrisiu.

S-a înțeles cu un alt rege - regele din Tirint - să-și schimbe tronul între ei.
20

Astfel a luat în stăpînire Perseu regatul din Tirint. Aici s-a așezat cu soața, și-au viețuit în armonie. Cel dintîi fiu al Andro-medei, după legendă, a fost Perses, strămoșul neamului de perși.

Iară cînd a murit Perseu 22, Zeus a hotărît să-l urce pe bolta cerului albastru și l-a făcut o constelație. Și, tot spre cinstea lui Perseu, s-au preschimbato în constelații și Andromeda lui cea dragă, ca și părinții ei : Cefeu și soața lui, Casiopeea.

Note

1. Povestea tristă a fiicei regelui Acrisiu, ca și copilăria eroului Perseu ne sînt cîntate în elegia poetului liric elin din Ceos, Simonide, în oda a XVI-a din cartea a III-a a poetului latin Horațiu, și în versurile altor poeți de mai tîrziu.

2. Orașul Argos se află în Poloponez. Numele său se tîlcuia prin cîmpie, în limba vechilor localnici. Orașul se afla în ținutul Argolidei, în fața golfului cu același nume. Prin Argos, însă, grecii, și chiar romanii (așa cum se vede din versurile lui Vergiliu), înțelegeau uneori tot ținutul argolic, alteori chiar întreg Peloponezul. Orașul Argos s-a făcut vestit prin eroii care au viețuit pe tărîmul său.

3. Este vorba de rîul zeu Inahos, care uda Argolida și era socotit, după legende, întemeietorul țării. La drept vorbind, pe malurile sale par a fi fost cele dintîi așezări, încît grecilor, cu fantezia lor bogată, nu le-a fost deloc greu să-i atribuie lui Inahos calitatea de părinte al argienilor.

4. După unele legende, Acrisiu s-a dus la oracolul lui Zeus, după altele la acela al lui Apolo.

5. Se cunosc amănuntele, din cuprinsul primului volum, unde se vede că Zeus luase diferite înfățișări de animale, păsări sau elemente ale naturii, ca să poată cuceri zeițe, nimfe sau muritoare.

6 Într-un desen pe un vas antic, ce se află la marele muzeu de artă din Leningrad, Danae stă pe un pat de aur, și ploaia cade asupra ei. Iar ea privește către slavă. Pe aceeași temă a pictat și Rembrandt un tablou.

Copila regelui Acrisiu simbolizează, după unii învățați, tot ca și Cora-Persefona, sămînța îngropată în timpul iernii, în pămînt. Cum trec zilele friguroase și se apropie primăvara, totul se umple de lumină și ploi de aur cad din cer, făcînd să încolțească sămînța aflată în pămînt. Holdele rodesc atunci bogate. Tot astfel, fata lui Acrisiu a căpătat și ea un prunc, care a devenit apoi legendarul erou Perseu.

7. Tema aceasta, a copilului aruncat pe ape, uneori singur, alteori însoțit de mama lui, este frecventă și în mitologia altor popoare din Asia și Europa. O găsim și în legenda biblică despre Moise, și în cea romană despre Romulus și Remus. Basmelor românești au preluat, de asemeni, această temă, în câteva variante, câteodată copilul fiind aruncat de tatăl său, sau de bunicul său, sau de mama vitregă.

21

8. Cicladele sînt un roi de insule în Marea Egee. Intre ele se află și Serifos, insula unde se povestește c-ar fi ajuns pînă la urmă Danae.

9. Perseu în plinătatea voiniciei tinerești ne este înfățișat atît într-un bust celebru aflat în muzeul comunal din Roma, cit și într-un altul, sculptat în marmură de Păros de un artist din școala elină antică a lui Scopos, și care se află acum în galeriile de artă din Cracovia.

10. Tanatos, zeul înaripat al morții, era fiul întunecatei Nix, zeița nopții,

11. Graie înseamnă în limba greacă tot bătrîne.

12. Variante ale legendei despre Perseu se află în folclorul și mitologia multor popoare. În folclorul nostru, de pildă, episodul cu graiele și gorgonele se găsește, bineînțeles sub altă formă, în numeroase basme, ca de pildă în „Harap-Alb”. Aici însă, în locul Meduzei se află cerbul, căruia viteazul Harap-Alb îi retează capul bătut cu pietre scumpe și ai cărui »chi aveau puterea să ucidă pe oameni.

13. În tnuDte basme românești eroii dobîndesc cîte o căciulă, pălărie sau tichie fermecată, pe care, punîndu-și-o pe cap, devin nevăzuți ca și Perseu din legenda elină.

14. Într-o vietopă din templul de la Selinonte - sud-vestul Sicctiei - o fost înfățișată artistic clipa în care Perseu a răpus pe Meduză. Atena este alături, ca să-l ajute. În metopă se vede și Pegasul, calul născut în ceasul morții din grumazul acestei hidoase ființe, despre care vom mai vorbi, cină vom ajunge cu povestirea la eroul Belerofon. Această scenă mitologică l-a inspirat, dealtfel, și pe artistul italian din secolul al XVI-lea, Benvenuto Cellini, pictor, sculptor și bijutier. Acesta a făurit, turnînd în bronz, o capodoperă de artă ce se găsește la Florența, în marea Loggia dei Lanzi. Este reprezentată aici victoria lui Perseu, care a nimicit Meduza și ține în mîna stîngă capul ei retezat. Cu piciorul îi calcă trupul, pe care-l va zvîrli apoi, imediat, în mare. Figura lui e luminată de bucuria biruinței. Statuia este atît de bine întruchipată de Cellini, încît Perseu crezi că respiră, și aștepți parcă din clipă-n clipă să sară de pe soclu și să s-avînte în văzduh.

15. Așa își explicau poetic vechii elini faptul că în Libia de odinioară erau prea puțini oameni și animale, iar prin pustiuri foiau șerpai.

16. Mauritania, adică țara maurilor, pămîntul ce se întinde în Africa septentrională, între Maroc, Algeria, Mali, Senegal și Oceanul Atlantic. Atlas este și el numit de obicei în legende titan. El era pedepsit de Zeus să poarte pentru veșnicie bolta cerului în spinare, pentru că se aliase cu Cronos în lupta împotriva noilor zei olimpici.

17. Într-o statuă cioplită de un artist necunoscut din secolul I al erei noastre, aparținînd muzeului din Neapole, îl vedem pe Atlas susținînd

povara cerului, probabil în clipa cînd, după legendă, trupul său lua înfățișarea unui munte, muntele Atlas, din Africa.

18. Elinii socoteau că Etiopia era la marginea de miazăzi a pămîntului.

22

19. Intîlnirea celor doi tineri este dințată admirabil în „Metamorfozele” poetului latin Ovidiu.

20. Legenda aceasta palpitantă a fost înfățișată în numeroase opere antice. Salvarea Andromedei o vedem într-un vestit relief la Roma, în muzeul Capitoliului, într-o pictură din Herculaneum și într-un fragment de pictură decorativă, ce se găsește în muzeul de artă din Cracovia. Pe urmă au zugrăvit-o Rubens, Pietro di Cosimo, Noel Coypel și alți artiști, iar Pierre Puget a dăltuit-o în marmura ce se găsește astăzi la Luvru, în Paris. De asemeni Corneille a scris o tragedie intitulată „Andromeda”, fără să mai amintim versurile cîntate în veac de atîția și atîția poeți.

21. Ideea unei soarte hotărîte dinainte de o putere supranaturală a fost Tlăscocită de aceia care vroiau să-i facă pe cei asupriți să creadă că trebuie să se supună așa-zisului destin, să se împace cu suferințele. Ca să-și atingă acest scop, se foloseau de legende ca aceea despre Perseu și Acrisiu, arătînd că bătrînul rege din Argos nu putuse scăpa de soarta orînduită de zei. Prin astfel de amănunte, căutau să întunece adevărul că eroii luptau pentru binele oamenilor, din dragoste pentru cei oropsiți, întărind în schimb ideea unui imaginar destin și a unor zei atotputernici, cărora muritorii de rînd trebuiau să li se supună, în orice împrejurare, fără șovăire.

22. Pe seama lui Perseu, elinii puneau și alte isprăvi. Astfel, povesteau că el ar fi zidit faimosul oraș Micena, din Argolida, cu ajutorul ciclopilor. Ruinele orașului Micena, din blocuri mari, grele, de piatră, se văd în Grecia și astăzi. De aici a pornit căpetenia aheilor, regele Agamemnon, în marele război troian, după cum se va vedea mai tîrziu, în povestirile noastre.

HERACLE

1

SE MAI SPUNEA-N LEGENDE că Zeus cel puternic, purtătorul de fulger, hotărîse odată să aibă un fecior cu totul deosebit, un erou fără seamăn, care să-i fie sprijin la vreme de nevoie '. Și-a ndreptat deci privirea către pămîntul larg, unde erau atîtea femei încîntătoare. Și a zărit-o pe Alcmena.

Prin frumusețea feței, prin mlădierea taliei, prin gingășia ei, precum cîntau poeții, Alcmena întrecea toate femeile. Din plete-le-i bogate și pleoapele-adumbrite se desprindeau o vrajă, o grație sublimă, mult asemănătoare celei a Afroditei cu podoabe de aur. Zeii și muritorii îi lăudau frumusețea. Atîta că Alcmena, în tainicele-adîncuri ale inimii sale, îi păstra soțului o dragoste fierbinte. Pentru că ea, Alcmena, era căsătorită. Soțul său era rege, pe nume-Amfitrion, și locuia la Teba 2.

Zeus însă n-a vrut să țină seama de dragostea femeii, și-a așteptat o vreme cînd bărbatul Alcmenei tocmai pornea la luptă. Cum l-a văzut că pleacă, a coborît în Teba. A făcut semn cu mina, și-n urmă-i s-a ivit o

oaste numeroasă. S-a preschimbat la chip, luându-și înfățișarea bărbatului Alcmenei. A pătruns în palat, în sunete de tobe, făcându-se că este chiar el Amfitrion și că se-napoiase mai repede din luptă.

- M-am reîntors, iubito, a glăsuie el vesel. Dușmanul l-am învins la porțile cetății...

- Bine-ai venit, stăpîne, s-a bucurat Alcmena, plecându-se-na-inte-i și desprinzându-i coiful, și pavăza, și scutul.

Iar el a-mbrățișat-o pe soața credincioasă a lui Amfitrion.

Zeus vestește sosirea pe lume a fiului său

Cînd s-a-mplinit sorocul și-Alcmena a fost gata ca să devină mamă, Zeus, plin de mîndrie, i-a adunat pe zei în palatul de aur, rostind în acest fel :

24

- O, zei, și voi, zeițe, ascultați-mă bine ce am să vă destăinui, așa cum mă îndeamnă cugetul meu divin. Chiar astăzi se va naște, din spița lui Perseu 3, cel mai mare erou. Un erou fără seamăn. Acesta va domni ca rege-n Argolida, în cetatea Micena. Iar celelalte rude, toți, îi vor fi supuși. Vor trebui s-asculte de el, ca de-un stăpîn. Așa hotărâsc eu, ce stăpînesc Olimpul, și astfel va rămîne...

Auzind vorba asta, Hera - care aflase de noua-nșelăciune a soțului său, Zeus - arsă de gelozie, a spus cu îndîrjire :

- De vrei să ai crezare, jură-ne chiar acuma pe rîul din Infern, întunecatul Stix, că-ntr-adevăr copilul ce se va naște azi, din spița lui Perseu, va fi rege-n Micena, iar ceilalți sclavii săi...

- Atîta vrei ? Ei bine, a dat răspunsul Zeus, dacă-mi ceri numai asta, îți jur cu bucurie... Mă jur pe rîul Stix că hotărîrea luată va fi de neclintit !...

O ! Cum a mai rîs Hera, văzînd că soțul său alunecase-n cursă... Și, fără de zăbavă, s-a avîntat pe-un nor, plutind spre țara Argos, spre cetatea Micena.

Aici luase domnia alt fiu al lui Perseu, ce se numea Stenelos '. Iar soața lui Stenelos urma să fie mamă peste vreo două luni.

Hera, fără zăbavă, a săvîrșit o vrajă și a făcut ca soața stă-pînului Micenei să nască mai curînd. În schimb, tot printr-o vrajă, a silit-o pe-Alcmena să nască mai tîrziu, poate cu-o zi sau două.

S-a-ntors după aceea, cu grabă, în Olimp, și a rostit lui Zeus :

- Tu ai jurat că fiul care s-o naște astăzi din neamul lui Perseu va fi rege-n Micena. Află dar, o stăpîne, că el s-a și născut. E fiul lui Stenelos. Se cheamă Euristeu.

Trăsnetul greu, ce-l poartă în pumn mărețul Zeus, să-l fi lovit în frunte, nu l-ar fi zguduit mai mult ca știrea asta. - Ce-ai spus ? a răcnit el.

- Am spus ce-ai jurat tu, i-a dat răspunsul Hera. Flăcăul prevestit a și venit pe lume... Inșă nu e odrasla pe care-o așteptai în palatul din Teba, nu e feciorul tău și-al reginei Alcmena, pe care-ai amăgit-o. Nu. Nu e cum credeai.

- Cum ? Hera !... Îndrăznești ? a tunat iarăși Zeus. Dar Hera a urmat :

- Cel care s-a născut și o să fie rege se cheamă... Euristeu. Iacă-l în Micena... E fiul lui Stenelos din țara Argolidei. Ha, ha, ha, ha... Zeus, păcălitul ești tu !...

S-a mîniat stăpînul, s-a clătinat Olimpul sub furia lui cumplită, a azvîrlit mănunchiul de fulgere în lume, făcînd prăpăd și moarte, dar n-a schimbat nimica. Făcuse jurămîntul ce nu-l putea călca. Feciorul lui Stenelos urma să fie rege, și fiul său un sclav.

25

Alcmena devine mamă

Iar la puțină vreme, în palatul din Teba al lui Amfitrion, scăpată de sub vrajă, naște în chinuri grele și-Alcmena doi feciori. Erau doi feciori gemeni... Unul avea ca tată pe Zeus, olympianul, și se chema Alcide 5, și celălalt, Ificle - fiul lui Amfitrion.

Cum s-a născut Alcide, s-a auzit un glas :

- De n-ai s-ascuți, Alcmena, poruncile divine, vei suferi amarnic. Copiii-ți vor pieri. Soțul tău o să cadă răpus în bătălie, și tu o să te-afunzi în Tartarul lui Hades, fiindcă ai mîniat-o pe Hera din Olimp. De vrei să scapi de toate, azvîrle-l pe Alcide !... Du-l pe un cîmp pustiu și-acolo părăsește-l !...

Alcmena, nspăimîntată, a luat copilu-n brațe și a-ncercat să fugă.

Vocea o urmărea.

- Azvîrle-l pe Alcide... Tot n-ai să-l poți scăpa...

Și ea, strîngîndu-și fiul la piept, s-a dus pe o cîmpie și, deznădăjduită, vîrsînd lacrimi amare, l-a părăsit acolo.

Știa cît era Hera de neîndurătoare, cînd își dorea ceva și cînd era pătrunsă cumplit de gelozie.

Numai că din văzduhuri mai priveghea și Zeus. El auzise glasul. O văzuse pe-Alcmena ducîndu-și copilașul pe acel cîmp pustiu. Iară fiul Alcmenei trebuia să trăiască și să-l ajute-n lupte. Și, repede, din slavă, a poruncit să vină pristavul de credință, fiu-i înaripat, prea istețul zeu Hermes.

- Te du, a rostit Zeus, și ia din cîmp copilul. Adu-mi-l în Olimp și fă tu cum vei face, ca să-l așezi la pieptul soției mele, Hera, fie doar pentru-o clipă. Așa, ca el să sugă laptele nemuririi chiar de la sînul ei.

Hermes n-a așteptat să-i spună-a doua oară. Punîndu-și la picioare cele mai repezi aripi, a coborît în locul unde se-afla copilul. L-a luat cu el în grabă. S-a întors în Olimp. S-a apropiat de Hera, care tocmai dormea, și i l-a pus la sîn.

Alcide, mititelul, flămînd precum era, a început să sugă, cu poftă, licoarea parfumată.

Cînd s-a trezit zeița l-a smuls. L-a aruncat. A vrut să-l și ucidă. Atîta că prin voia părintelui său, Zeus, ca și prin istețimea fratelui vitreg, Hermes, noul născut supsesse laptele nemuririi.

Faptul era-mplinit.

În cîntece, poezii ne povestesc că Hera, cînd l-a smuls pe Alcide, vrăjmașă, de la sîn, mai multe rîulețe de lapte-ar fi țîșnit. Aceste rîulețe s-au risipit în cer și s-au schimbat în stele scînteietoare, albe, numite de elini, cum știm : Calea lactee sau Calea laptelui 6.

26

Lupta cu șerpii zeiței Hera

Așa fiul lui Zeus scăpă nevătămat din cel dintâi pericol, și Hermes îl întoarse la mama sa, Alcmena.

Nici nu-i venea să creadă că-l are lângă ea, că nu-i mâncat de fiare, și povestea adesea :

- Feciorul meu, acela ce l-am jelit atîta, acum i-acasă iar. Ss joacă. E voinic. În fiecare seară îl îmbăiez cu grijă, la fel ca pe Ificle, pe celălalt copil, și le întind blănițe de iepure, molcuțe, pe-un scut larg, de aramă, de-al lui Amfitrion, și-i leagăn, și-i adorm în cîntece duioase... Vai, nu e mulțumire mai mare pentru-o mamă decît să-și vadă pruncii că-s cufundați în somnul cel lin, odihnitor, și nu-i pîndesc nici rele, nici inimi dușmănoase...

Astfel grăia Alcmena. Și-așa trecură-n tihnă vreo șapte sau opt luni.

Părea că trec în tihnă !... Căci în Olimp sta Hera. Ea cerceta-n-cruntată palatele din Teba și socotea în sine : „Cum pot să-l fac să piară pe-acest fiu al Alcmenei ? El ar putea să fie mai îndrăzneț ca Ares, mai îndrăgit de Zeus decît feciorii mei. I-adevărat c-a supt laptele nemuririi ; dar sînt încă mijloace...”

Tot cugetînd, zeița zărește-ntr-o pădure doi șerpi. Nu șerpi, balauri. Încolăciți pe-o ciută, o strîngeau de grumaz și-i strecurau otrava prin colții veninoși.

Și-ndată poruncește șerpilor să pornească spre palatul din Teba, unde pe-un scut de-aramă dormeau cei doi copii : Alcide și Ificle. Cam pe la miezul nopții șerpilor-au ajuns la Teba. Amîndoi monștrii, lacomi de sîngele cel tînăr, se tîrau pe pămînt, și-n încolăci-turi se-ndreptau către scutul unde dormeau copiii. Din ochii lor aprinși țîșneau scînteii verzui și-n gușă prefirau un venin negricios.

Se apropiau întruna, și limbile-otrăvite le jucau printre colți.

Pe negîndite însă, fiul drag al Alcmenei s-a deșteptat din somn. (Poate-l trezise Zeus care vedea din slavă tot ce se petrecea !) Și o lucire vie a luminat palatul. Orbit de-așa lumină, Ificle a sărit și el din așternut. Și-a zărit, plin de groază, cei doi șerpi mon-struoși, ajunși chiar lângă scut. Văzînd colții oribili și limbile-ascuțite, a țipat cu putere și a luat-o la fugă. În timp ce el fugea cu lacrimi pe obraz, țipînd prin tot palatul, fiul lui Zeus s-a săltat în genunchi și a prins în mînuțe grumazurile reci și înfricoșătoare ale celor doi șerpi. Le-a strîns ca într-un clește. Șerpilor au încercat cu mii de-ncolăciri să scape de strînsoare și să cuprindă trupul micuțului băiat care îi sugruma. Dar mîinile acelea, care-i strîn-

27

geau puternic, erau parcă din fier. Și el i-a strîns atîta, pînă ce monștrii Herei au pornit să-și desfacă inelele-albăstrii...

Cînd au venit părinții, treziți de gălăgia făcută de Ificle, au început să strige de teamă și uimire. Și pruncul ce-nfrînsese dihă-niile, c-un strigăt de izbîndă, a arătat Alcmenei și lui Amfitrion monștrii fără de viață, zvîrlindu-i la picioare ”.

Amfitrion îl trimite pe Alcide să învețe meșteșugul armelor

Se zice că Alcmena, după această primă victorie-a lui Alcide, a chemat pe-un proroc - Tiresias pe nume - și i-a cerut să-i spună viitorul ce-o să-l aibă predragul ei copil.

Tiresias, prorocul, i-a dat răspunsul astfel :

„Fiul tău o să fie un erou neînvins la vârsta bărbăției. El o să împlinească douăsprezece munci, o să distrugă monștrii și o să biruiască războinici renumiți. Apoi o să se-nalțe spre bolta înstelată, urcându-se cu cinste în palatul lui Zeus...”

Aflînd această veste, bunul Amfitrion a cugetat că-i bine ca tînărul Alcide să-nvețe meșteșugul cel aspru-al armelor.

- De trebuie să lupte, să dea piept cu primejdii, vreau ca acest fecior să-și învingă dușmanii ! a spus Amfitrion, și mama s-a-nvoit.

Alcide a-nvățat, în anii ce-au trecut, să-nfrunte pe oricine, în lupta corp la corp, cu pumnii sau cu arcul, cu sabia și lancea. Amfitrion, de-asemeni, l-a deprins să conducă în goana cea mai mare carul de bătlie și să vîneze fiare. Și s-a silit Alcide cu-atîta vrednicie să-și însușească arta cea grea a luptelor, să-și sporească puterea, încît, în scurtă vreme, și-a întrecut tatăl, și pe prietenii săi, războinicii din Teba 8.

ca alți feciori de regi. Se hrănea-n timpul zilei cu fructe și legume ; seara, cu carne friptă ; și-arareori bea vin. Era de-o vitejie nemaivăzută încă. Odată înfruntase el singur o oștire - ce năpădise-n Teba, și-o jefuia de aur, și luase mii de sclavi - doar cu-o măciucă-n mînă. Și izgonise oastea și pe regele ei.

Creon, regele Tebei, acela ce-i ținea la el în ospetie pe-Amfi-trion, Alcmena, Alcide și Ificle, era nespus de vesel. „Iată că și feciorul seamănă tatălui, își spunea el în gînd, și-mi va fi de folos”. Și, fiind regele Creon atît de mulțumit de biruința asta, a făurit un plan. Avea și el o fată, ce se chema Megara. N-ar fi putut găsi un ginere mai bun decît mîndrul Alcide. Știa că de-i va fi urmaș la tron Alcide, scăpa de orice grijă. L-a chemat deci la sine pe voinicul Alcide și l-a rugat să-i fie ginere și urmaș.

Tînărul s-a-nvoit.

- Mărește rege Creon, a glăsuț Alcide, ne-ai găzduit și prieten ne-ai fost întotdeauna. Voința ta-i poruncă. Mă-nsoțesc cu Megara. Să ne gătim de nuntă...

În anii ce-au urmat, Megara a avut trei prunci de la Alcide. Eroul îi iubea, le cînta cîntece sau îi purta pe cal, în goana cea mai mare. Alteori se juca alătura de ei, prin ierburile verii, rîzînd și chiuind, privegheați de Megara. Dar iată că-ntr-o zi, cînd se jucau cu toții, și hohotele lor răsunau în văzduh, Hera își lasă ochii către cetatea Teba. Îl vede pe Alcide, fiul rivalei sale, Alcmena cea frumoasă. Și-n inima zeiței se-aprinde o mînie atît de ncrîncenată, încît nu ține seama de bieții copilași fără de nici o vină.

Cere unei zeițe, Mania, feroasa, ce păstra o otravă într-o cupă de aur, s-alerge pe pămînt. Să-i rățăcească mintea eroului Alcide.

Zeița nebuniei, Mania, a zburat și-a-mprăștiat veninul asupra lui Alcide. I-a insuflat dorința să își răpună fiii și tînăra-i nevastă.

Atunci, bietul Alcide, cu mintea răvășită, a socotit că pruncii și soața sa, Megara, ar fi niște ciclopi. Numai c-o lovitură i-a răpus pe tuspătru. Apoi s-a prăbușit cu fruntea în țărână, cu sufletul zdrobit.⁹

Geloasa Hera îl lovește din nou crunt pe fiul Alcmenei

Era acum Alcide un flăcău minunat, de optsprezece ani : frumos, voinic și ager, și drept, și înzestrat cu alte multe haruri. Ducea o viață simplă. Nu-i plăcea să îmbrace veșminte-mpodobite,

28

La oracolul din Delfi

Cînd s-a trezit sărmanul, a vrut să se azvîrle de pe o stîncă naltă. Gemea, îmbrățișîndu-și copiii, pe Megara ; se blestema

29

amarnic pentru grozava-i faptă. Dar s-a ivit Atena, sora sa din Olimp, zeița-nțelepciunii, și l-a oprit, zicîndu-i :

- Nu te pripi, Alcide. Tu nu ai nici o vină. I-o răzbunare-a Herei. Erai prea fericit. Ea a orînduit ca să-ți lovești copiii și să fii nevoit să ispășești o crimă care nu e a ta. Deși nu este drept, deși ești fiu lui Zeus, ceilalți zei din Olimp vor fi de partea Herei, căci e răzbunătoare și toți se tem de ea. Nimeni nu-i stă-mpotriva. Chiar Zeus însuși tace de-atîtea ori molcom, căci Hera e șireată și poate să-și lovească și soțul uneori. Doar eu am să te-ajut, căci n-o iubesc pe Hera. E prea înfumurată... Și poate zeul Hermes, pristavul tatălui. Acuma părăsește Teba cu șapte porți. Te du pînă la Delfi și purifică-ți trupul, cum poruncește legea hotărîtă de Zeus. Puternicul Apolo o să-ți aducă știre ce trebuie să faci...

Cu fruntea în pămînt, cu umerii plecați, a părăsit Alcide Teba regelui Creon, și s-a-ndreptat spre Delfi.

În templul de la Delfi, Apolo l-a vestit pe feciorul Alcmenei că este osîndit de zeii-olimpieni - așa cum cerea Hera - să-și ispășească fapta, slujind în chip de sclav regelui din Micena.

- Va trebui, ca sclav, a glăsuie Apolo prin gura Pitiei, marea sa preoteasă, să-i împlinești cu sîrg regelui Euristeu toate poruncile - douăsprezece-s toate - primejduindu-ți viața.

Tot el i-a dat acum numele de Heracle, știind că o să-nvingă, cu glorie deplină, toate primejdiile pe care Hera i le va pune-n cale.

Heracle a primit această ispășire și a plecat în lume, mergînd către Micena.

Tînărul alege drumul virtuții

Mergînd el zbuciumat, îngîndurat și trist, pe drumurile vieții, a întîlnit deodată, la o răspîntie, două femei ciudate ¹⁰. Una era boită, cu ochii vineții, gătită în veșminte de stofă țipătoare ; avea brățări, inele, podoabe, și pe plete văluri trandafirii, și, chicotind, zvîrlea zîmbete deșuchiate oricui îl întîlnea. Cealaltă era demnă, într-o haină ca neaua. Avea o frunte dreaptă ; semăna cu Atena. Privirea sa senină te cerceta în față. În mîină ea purta o cunună de laur.

- Îți cauți drumul, voinice ? I-a-ntrebat cea dintâi, văzîndu-l pe Heracle.

- Nu știu care-i mai drept, i-a dat răspuns flăcăul.

30

Atuncea ea, grăbită să-l și cuprindă-n mreje, a mai rostit mieroasă :

- Pot să-ți arăt o cale lipsită de greutate. Urmează-mă pe mine...

- Eu nu fug de greutate, a glăsuț Alcide. Doresc să merg în viață fără de ocoliș și să slujesc dreptatea, binele și pe oameni... Dar cine ești, femeie ?

- Cine sînt ? a spus ea c-un glas amăgitor. Eu aduc fericirea, cu toate că adesea mulți îmi spun... Desfrînarea. Urmîndu-mă pe mine, poți trîndăvi în voie, poți dobîndi belșugul din munca altora, și nu ai altă grijă decît să te desfeți... Haide, urmează-mă ! L-a apucat de mîna și a vroit să-l tragă pe drumurile ei. Dar cealaltă femeie le-a răsărit în cale și-a glăsuț așa :

- Stai, nu pleca, voinice. Pe drumul Desfrînării, plăceri - e drept - sînt multe. Inșă acela care se dăruiește lor devine un nevolnic, disprețuit de toți, și bătrînețea lui e tristă, rușinoasă. Drumul meu e mai greu, e presărat cu lupte, cu trudă și primejdii. Dar la capătul lui se află biruința.

- Tu cine ești ?

- Virtutea. Eu însoțesc vitejii ce luptă pentru oameni, și cinste, și dreptate. Îi ajut să zdrobească relele-n a lor cale și să triumfe astfel binele pe pămînt.

Heracle, auzind-o, s-a smuls din mîna celei ce îl tîra pe calea plăcerilor ușoare.

- Și eu, deși puternic, a glăsuț Heracle, sînt urgisit de Hera să fiu sclav unui rege nevolnic, din Micena. Zeii m-au osîndit, după dorința Herei. Eu nu mă tem de soartă și nu m-aș fi supus ; dar vreau să ispășesc îngrozitoarea-mi crimă, făcută fără voie, luptînd neînfricat și preschimbînd tot răul, urzit acolo-n slăvi, în bine pentru oameni... Tu-mi poți fi de folos ?

- Ți-am spus-o, ți-o repet, a glăsuț Virtutea. Urmîndu-mă pe mine, vei fi victorios, iar după moartea ta, numele lui Heracle va fi slăvit pe veci.

- Mai bine dăruiește-ți viața numai plăcerii, l-a-mbiat Desfrînarea. Vei fi mai mulțumit...

- Eu te aștept, Heracle, pe drumul gloriei, a spus din nou Virtutea.

La vorbele acestea, Heracle a pus mîna pe greaua lui măciucă. S-a-ntors spre Desfrînare și i-a rostit cu silă :

- Josnică Desfrînare, nu mă poți amăgi !... Am să mă lupt cu Hera și, cînd o voi înfrînge, am să fiu fericit. Aleg drumul Virtuții...

Din clipele acelea - cum au cîntat poezii - fără de șovăire, Heracle n-a urmat decît drumul cel aspru, arătat de Virtute, ori-

31

cîte piedici, lupte și primejdii cumplite i-au așternut în cale ne-cruțătoarea Hera, regele Euristeu, alți regi, monștri și fiare, dușmanii mii și mii...

Sosirea la Micena

...Și a plecat Heracle spre regele Micenei, cel sprijinit de soața puternicului Zeus. A ajuns la cetate, la Poarta leilor, într-un amurg de vară. Tocmai în acea vreme feciorul lui Stenelos aducea sacrificii pe un altar al Herei. Cu mîinile întinse spre cerul roșietic, în fumul jertfelor, Euristeu glăsuia :

-f Iti mulțumesc, zeiță cu brațele ca neaua ! Prin voia ta sînt rege în splendida Micenă. Și osîndit de tine, Heracle-i sclavul meu. El trebuie să-mplinească douăsprezece munci, și într-una dintre ele să piară negreșit. Ji-o jură Euristeu !...

Nu își sfîrșise vorba, și-un sfetnic, alergînd, a ajuns la altar :

- Slăvite !... Mare rege !... Heracle a sosit...

- Heracle ?... Unde este ?... a rostit Euristeu, lăsîndu-și brațele să-i cadă fără vlagă.

- E dincolo de ziduri, la Poarta leilor. Vrea să intre-n oraș...

- Să intre ?... Nu se poate... a mai spus Euristeu cu glasul răgușit. Dați-i porunci la poartă. Să plece, să ucidă pe leul din Ne-meea, fiul monstrului Tifon și-al viperei Ehidna.

Și tremura fricosul. Ar fi fugit, desigur, de nu ar fi știut că-i e de sprijin Hera.

- Nu ! Nu mă tem de dînsul ! striga el ascuțit. Eu sînt stăpîn, el sclav...

- Adevărat, stăpîne, glăsuiau sfetnicii. Puterea ți-e divină. Supușii tăi nevrednici datori sînt să te-asculte, fără de nici un murmur.

- Să plece de îndată !... striga iar Euristeu. În ținutul Ne-meei zac munți de oseminte. Cîți s-au încumetat să dea lupta cu leul, acolo-au putrezit. Heracle, n-o să scape nici el din lupta asta !...

- Nu. N-o să scape ! Nu ! îi ziceau sfetnicii. Fii liniștit, stăpîne...

Și toți rîdeau cu poftă, fiind siguri c-o să piară Heracle, sfîșiat de colții leului.

Iar el mergea întins spre ținutul Nemeei¹¹, unde-ntr-o peșteră si-avea culcușul leul.

32

Poeții povestesc că feciorul Alcmenei a aflat văgăuna, dar n-a găsit pe leu. Și-a așteptat un timp, pînă ce cruda fiară s-a reîntors sătulă. Mîncase-n acea ziuă o turmă și-un păstor.

Heracle a văzut-o săltînd printre coline. Fiara era uriașă. Avea niște ochi mari, roșii și plini de sînge. Colții săi ascuțiți erau ca niște săbii și străluceau în soare. Răgea-nfiorător. Întinzînd bine arcul, a tras prima săgeată. Săgeata a zburat și l-a lovit pe leu ; dar s-a izbit de el ca de un zid de piatră. Nu i-a putut clinti măcar un fir de păr.

Răpunerea leului din Nemeea

Heracle s-a mirat cum n-a pătruns săgeata în trupul leului. Și a țintit mai bine. A tras încă o dată. Și iar s-a dus săgeata vî-jîind prin văzduh, s-a lovit ca de-o stîncă și a lunecat jos.

Leul răgea cumplit, și cu coama zbîrlită, cu ochii-nsîngerăți, se pregătea să sară către voinicul nostru.

Heracle nu s-a-nspăimîntat. A mai tras o săgeată ; dar s-a-n-tîmplat la fel. Nici ultima săgeată nu l-a rănit pe leu.

Putea să tragă el și-o mie de săgeți. Pielea acestui leu, fiu al monstrului Tifon ¹² și-al viperei Ehidna, era de nepătruns. Nici sabia sau lancea n-ar fi putut străbate în trupul leului. Pielea i-era vrăjită. Chiar Tifon i-o vrăjise, cu învoirea Gheei.

Dar după ultima săgeată, leul s-a repezit, într-un salt, la Heracle, răgind atât de tare, că s-auzea în cer.

Din jilțul său de aur, stăpînul zeilor privea această luptă, neîndrăznind să-i vină-n vreun fel în ajutor viteazului Heracle, pentru că lîngă el sta așezată Hera. Preaputernicul Zeus își lăsa astfel fiul să-nfrunte moartea singur. Atîta că voinicul nu lupta pentru zei. Dornic să-și ispășească fapta cea-ngrozitoare, făcută fără voie, se lupta pentru oameni, să nimicească fiara care făcea prăpăd, vârsînd atîta sînge în ținutul Nemeei.

Văzînd eroul nostru că leul se repede, a ridicat măciuca și l-a lovit în creștet. Puterea lui Heracle era-nspăimîntătoare. De-ar fi izbit o casă, cumva, atât de tare, casa s-ar fi sfărîmat în mii de bucățele. Leul s-a clătinat, dar pielea lui vrăjită l-a apărut și-acuma. Măciuca lui Heracle s-a rupt de la mijloc. Fără să stea pe gînduri, voinicul s-a săltat spre gîtul leului, să-l prindă, să

3 - Legende de Olympului, voi. n

33

dea lupta. Numai că de-astă dată leul s-a-nfricoșat. Urlînd, s-a întors pe labe, mai că s-a răsturnat, fugind spre peșteră, și s-a ascuns acolo.

Fiara, ce răpusese atîtea mii de oameni, vedea că i-a sosit acum și ei sfîrșitul.

Peștera leului avea două intrări. Fiul marelui Zeus a smuls din munte o stîncă și-a zăvorit cu ea una din intrări. Apoi, fără de arme, a pătruns înăuntru. Călcînd peste mormane de oase omenești, Heracle a intrat tot mai adînc în bezna acestei peșteri mari. Deodată a zărit două făclii aprinse. Așa i s-au părut eroului, în beznă, ochii sticlind de ură ai leului uriaș. Iar urletele sale clătinau stîncile. Labele lui zgîriau pereții peșterii. Colții albi străluceau.

- Aicea ești ? Hai, vino ! a glăsuț Heracle.

Leul la rîndul său, cu botul larg căscat, a sărit la Heracle.

Ce-a fost nu știe nimeni. A fost o-nvălmășeală cum nu s-a mai văzut. Cît a durat ? O zi, poate chiar două, trei. Dar pînă la sfîrșit, Heracle a cuprins leul strîns de grumaz.

L-a strîns atât de tare, pînă l-a-năbușit.

Leul, atunci, răpus, a căzut la pămînt¹³. Sub bufnitura lui pămîntul s-a crăpat. Apucîndu-l de ceafă, învingătorul său l-a tras îndat-afară, cu gîndul să-l despoaie de blana lui roșcată.

„Din blana ăstui leu, ce n-o poate străpunge, în veacuri, vreo săgeată, sau sabie, sau lance, am să-mi fac eu veșmîntul, a cugetat Heracle. Și țeasta lui de fier, am să mi-o pun pe cap. Nu-s platoșe sau coifuri mai bune decît ea”.

A tras însă zadarnic de piele s-o desprindă. Cît era de puternic, n-ar fi putut Heracle, muncind luni, poate ani, să-l jupoaie pe leul ce fusese vrăjit de fiorosul Tifon.

Atîta că Heracle nu era doar puternic, îndrăzneț și viteaz. Era și înțelept. Și cugetînd mai bine, și-a dat repede seama că sabia sau cuțitul nu-i erau de folos. Și a-ncercat flăcăul să jupoaie de piele îngrozitoarea fiară chiar cu ghearele ei.

Și-așa a izbutit.

Cu ghearele tăioase, întoarse în fel și chip, Heracle a reușit să-l desfacă de piele. Să-i desprindă și țeasta. Și, precum hotă-rîse, s-a-nveșmîntat cu pielea, iar pe cap și-a pus țeasta.

Prin vitejia lui își dobîndise în luptă o platoșă și-un coif, prin care nu puteau să pătrundă săgeata, nici sabia sau lancea.

Așa înveșmîntat, a plecat la Micena.

34

Spre mlaștinile Lernei

Lupta cu hidra

Auzind Euristeu de-această biruință n-a mai îngăduit eroului Heracle să vină nici la poarta Micenei cea bogată. Atît i-era de teamă. Mai ales că aflate cum oamenii de Argos, poporenii de rînd, îl urmau în șiraguri și îi strigau voioși :

- Îți mulțumim, Heracle ! Tu ne ajuți pe noi, acei ce ne luptăm adeseori cu fiare și monștrii-ncrîncenați. Regele te-a trimis la moarte, în Nemeea. Dar tu ai biruit. Noi sîntem lîngă tine. Cheamă-ne, și venim să te-nsoțim la luptă.

Și, ca să nu-l mai vadă pe eroul Heracle, regele Euristeu i-a poruncit s-aștepte poruncile regale, trimise printr-un crainic, în orașul Tirint.

- Să plece, să ucidă, de astă dată, hidra care sălășluiește în mlaștinile Lernei¹⁴, spusesese Euristeu. Este tot ca și leul, odraslă a lui Tifon și-a viperei Ehidna. De-a nimicit pe frate, să răpună și sora. Ea pustiește turme, cirezi, holde de grîu, și-i omoară pe oameni. Nici unul n-a scăpat din cîți au vrut s-ajungă la mlaștinile Lernei. Nu cred c-o să mai scape acum fiul lui Zeus și-al frumoasei Alcmena...

- Nici noi nu credem !... Nu !... rîdeau toți sfetnicii înconju-rînd slugarnic jilțul lui Euristeu.

- Să plece deci la Lerna ! glăsuise stăpînul. Și să nu se întoarcă decît biruitor sau mort, adus pe scut...

...Și s-a gătit Heracle să plece către Lerna.

Vrusese să pornească pe jos, ca de-obicei. Dar tînărul Iolau, feciorul lui Ificle, a cerut învoire tatălui să-l conducă pe eroul Heracle cu carul, pînă-n Lerna.

Îl iubea pe Heracle mai mult decît pe-oricine, și-l admira nespus.

- Atîția oameni vor să fie lîngă el în ceasurile grele, spusesese lui Ificle. In numele mulțimii, vreau să-l însoțesc eu. Și vreau să-l cruț măcar de truda drumului. Să-l duc pînă la Lerna, în goana cailor...

Tatăl a-ncuviințat ; dar eroul Heracle n-a vrut să se-nvoiască.

- Nu pot să-l iau cu mine, spusesese lui Ificle. Iolau e mult prea tînăr, și-n Lerna sînt primejdii ce pot să-l coste viața !...

Numai că îndrăznețul flăcău al lui Ificle atîta se rugase de unul și de altul, atîta stăruise, pregătise și caii, și carul pentru drum, încît pînă la urmă Heracle a primit să meargă cu Iolau.

Și-au plecat împreună. S-au dus pînă la Lerna, în goana cailor. Din zare se vedeau aburi verzi, otrăviți, care se ridicau din mlaștina întinsă, unde stăpînea moartea.

3

36

Hidra dormea la ceasul cînd au sosit cei doi. În jurul ei erau mormane fără număr de ființe omenești, răpuse și tîrîte pînă-n sălașul său. Nu le putea mînca, atît erau de multe, și putrezeau prin mlaștini, umplînd întreg văzduhul c-un miros otrăvit.

Heracle și Iolau s-au apropiat încet, purtînd în spate lemne și-O' grămadă de fîn. Iolau a aprins focul. Apoi fiul lui Zeus a început să-ncingă săgețile în foc și să tragă cu ele în hidra adormită. - Te scoală, blestemată odraslă a lui Tifon, a glăsuț eroul, țintind-o iar pe hidră cu cîteva săgeți, în vîrfurile cărora legase șo-moioage de fîn aprins în foc.

Împunsă de săgeți, dihania uriașă s-a ridicat din mlaștini. Avea nouă gîtlejuri și nouă capete - și-unul mai gros ca toate : capul nemuritor. Din boturile-i hîde, ca niște flăcări verzi, țîșneau limbi otrăvite și șuiera cumplit. Fără să piardă vreme, Heracle a sărit la ea cu ghioaga-n mînă. Întîia lovitură a și făcut să-i zboare unul din capete. Numai că-n locul unde fusese un singur cap creșteau acum două.

Mult s-a mirat voinicul și a lovit din nou. Dar orișicînt lovea, în locul fiecărui cap smuls de pe gîtlej, se-nălțau altele. Încît, în loc de nouă, se ridicau acum verzi, mucedu, hidoase, cu boturi plescăind și colții ca pumnale de fier, cincizeci de capete.

Cu-aceeași istețime, pe care-o dovedise și-n lupta din Nemeea, Heracle i-a strigat flăcăului Iolau :

- Adu-mi lemne aprinse șf arde fiecare gîtlej, de unde smulg căpățînilor hidrei.

Iolau s-a repezit, și cu bucăți de lemn, care ardeau în flăcări, a împlinit porunca. În acest fel, curînd n-au mai putut să crească alte noi capete.

În vremea asta însă, hidra își răsucise coada ei de balaur peste picioarele eroului Heracle. Iar un crab monstruos, mare cît un vițel, răsărit de sub mlaștini la șuierul hidrei, încerca să-i reteze, cu cleștii lui tăioși, unul dintre picioare.

Îi sfîșiasse carnea și-i tăia poate osul, de nu sărea Iolau c-un bolovan în brațe și nu-i sfărîma trupul, cufundîndu-l în mlaștini.

Lupta durase din zori pînă-n amiază. Și încă-a mai durat pînă către amurg.

În acel ceas tîrziu, Heracle-a izbutit să-i zdrobească odrasla lui Tifon și-a Ehidnei capul nemuritor, care era mai sus ca toate cele-

37

lalte și pe-un grumaz mai gros, în care gîlgîia venin negru-ver-zui. L-a zdrobit cu măciuca ; dar chiar așa, zdrobit, capul împrăstia miasme otrăvite, colții puteau să muște, și ochii lui aprinși azvîrleau încă flăcări. Și-atunci a-mpins Heracle și-a răsturnat deasupra-i o stîncă grea și-naltă, care se ridica în mijlocul mocirlei, lîngă sălașul hidrei.

- Aici, sub stînca asta, a glăsuat Heracle flăcăului Iolau, capul nemuritor va sta pe veşnicie, fără nici o putere. În schimb eu am să-mi moi toate săgeţile în sîngele acesta înveninat al hidrei...

- Va fi vai de duşmanii pe care-i vei ţinti, i-a dat răspuns Iolau.

Heracle şi-a muiat toate săgeţile în sîngele-otrăvit al hidrei de Ja Lerna.

Le-a pus apoi în tolbă şi s-a urcat în car, alături de Iolau, pornind către Tirint.

Păsările stimfaliene

Dar nici nu apucase să-şi odihnească trupul Heracle, la Tirint, că i-a venit poruncă să plece iar la drum. Trebuia să se lupte c-un soi de păsări mari, cu mult mai mari ca omul, care sălăşluiau în nişte smîrcuri negre, pe ţărmurile mării, lîngă un oraş, Stimfalos 15. Iar păsările-acestea aveau ciocuri de-aramă şi aripe de bronz. Din aripe zvîrleau pene ca nişte lănci. Doborau animale şi oameni deopotrivă. Luau oamenii în gheare. Se urcau în văzduh, şi-acolo îi mînceau în timpul zborului. Cursese-atîta sînge în toată-mprejurimea oraşului Stimfalos, încît locuitorii îl părăsiseră, înfricoşaţi de moarte. Se pustiise locul.

Nimeni nu îndrăznea să se lupte cu ele, pentru că păsările-acelea slujeau cruntului Ares, zeul războiului. Şi el se desfăta, auzind gemete, sau cînd vedea-n Stimfalos sîngele şiroid.

- De va scăpa de păsări, nu o să-l ierte Ares, socotea Euris-teu, trimiţînd pe Heracle în smîrcuri, la Stimfalos. Teafăr tot n-o să iasă din încercarea asta...

Şi a plecat Heracle către golful argolic, unde se afla smîrcul. Cîţi îl vedeau pe cale, îl îndemneau să stea sau să se-ntoarcă-acasă.

- Euristeu vrea să pieri ! îl sfătuiau ei toţi. Cum poţi tu să te lupţi cu monştrii zburători, ce trimit din înalt lănci tari din aripe ? Ares le ocroteşte. N-am încercat şi noi ? Iar locul e deschis,

38

n-ai unde te feri... Mult au mai pătimit oamenii din Stimfalos şi din împrejurimi. Cu miile s-au stins. Nu vrem să mori şi tu... Tuturor ne eşti drag. Tu ne-ai scăpat de cele două-nfricoşătoare odrasle-ale lui Tifon.

- Am să gonesc acum şi-aceste păsări negre, le răspunse Heracle. Poate să fie Ares oricît de mînios.

- Să te-nsoţim şi noi, îl rugau oamenii.

- Nu, nu... voi merge singur. Eu mă pot apăra cu blana mea de leu. Voi însă aţi pieri...

Şi mergea mai departe.

Ducea cu el voinicul două timpane mari, făcute din aramă. Ajuns la ţărmul mării s-a urcat pe un deal, ce era lîngă smîrcuri. A început să bată puternic în timpane. La zgomotul acesta s-au ridicat în stoluri păsările lui Ares, mii, mii şi zeci de mii.

Cerul se-ntunecase de-atîta păsărimă, şi ţipetele lor umpleau întreg văzduhul. Le-auzeau Euristeu şi sfetnicii-n Micena.

- Aha ! îşi spuneau ei. Auziţi ce se-ntîmplă ! Acesta e sfîrşitul feciorului Alcmeniei...

Și nu știa că el, învăluit în blana de leu, nepătruns, avînd coiful pe cap, nu se temea de păsări. Trăgea din arc săgeți, ce străbăteau deodată cîte-o sută de păsări, ba poate și mai bine. Azvîr-lea și cu lancea. Lovea și cu măciuca, de-i era la-ndemînă. Și, nu în lungă vreme, în smîrcuri se scăldau cu aripile negre, întinse, fără viață, mormane mari de păsări.

Tot locul se-nvelea, ca într-un giulgiu negru, cu păsările-acestea. Puține rămîneau. Însă, de frica morții, zburau țipînd cu grabă spre portul Euxin 16, într-o insulă mică, ridicată din ape de Tetis, la dorința preacrudului zeu Ares.

Ba, după cît se spune, dornic de răzbunare, Ares s-ar fi ivit c-o sabie-n mînă în fața lui Heracle. Însă eroul nostru și-a ridicat măciuca, gata să îl lovească. Și Ares, sîngerosul, a fost cuprins de frică numai văzîndu-i ochii cu care îl țintea și a luat-o la goană. A pierit în văzduh. Dar s-a jurat s-ajute pe Hera totdeauna în contra lui Heracle.

Astfel s-a isprăvit și-această încercare - a treia, după număr.

Heracle-a luat cu sine un trup de pasăre, străpuns de-o săgeată, să-i fie mărturie, și-a plecat spre Tirint.

Pe drum se întîlnea cu oamenii în cete, oameni ce se-ntorceau spre orașul Stimfalos. Și ei îi mulțumeau cu lacrimi pe obraz, fericiți că puteau să-și regăsească iar căminul părăsit, fără primejdie pentru copiii lor.

39

Căprioara zeiței Artemis

Numai că inima haină a regelui Micenei nu se îndestula nici-cînd cu suferința eroului Heracle. Și, fără să-i mai dea răgaz să se-odihnească, l-a trimis să-i aducă, din munții Arcadiei, o iute căprioară a sorei lui Apolo, zeița Artemis. Căprioara aceasta avea coarne de aur și picioare de-aramă. Fusesse hărăzită de zeița fecioară să facă pagube în livezi și pe-ogoaie, și-așa să-i pedepsească pe bieții muritori. Se mîniase tare pe ei zeița vînătoare, fiindcă nu-i aduceau destule jertfe-n templu. Și oriunde dădeau rod livada sau ogorul, grădina sau pășunea, căprioara sosea, la porunca zeiței. Călca-n picioare totul, lovea cu coarnele și păcă-ducea rodul. Degeaba o rugau oamenii pe zeiță să nu-i mai pedepsească, ea nu se îndura.

Acum pleca Heracle să prindă căprioara, s-o aducă legată în orașul Tirint.

- Pe-această căprioară n-o poate nimeni prinde. Fuge ca o săgeată... rîdeau toți sfetnicii strînși lîngă Euristeu... Și-apoi chiar de-o va prinde, s-adună dușmănia zeilor olimpici. Pe lîngă zeul Ares, îl va urî și-Artemis. Toate sînt ticluite să-i grăbească sfîrșitul feciorului Alcmeniei...

- Așa e ! Va pieri ! scrișnea și Euristeu, cu ochii mici de ură. Și-abia atuncea, prieteni, am să fiu mulțumit și am să fiu pe plac ocrotitoarei mele, marea zeiță Hera.

Într-adevăr, Heracle, după ce colindase prin dese păduri ale Arcadiei, aflase anevoie sălașul căprioarei cu coarnele de aur. Însă cum a zărit-o, i-a și pierit din ochi. Nu părea că aleargă sau c-atinge pămîntul. Semăna c-un vîrtej care alunecă, cu vuiet, pe-o cîmpie, se-ntoarce, stă o clipă și iarăși se pornește, ca să-l și pierzi din ochi.

Era o căprioară cum nu se pomenise. Numai că nici Heracle nu se lăsa învins. Și se spune-n legendă că, fără de odihnă, adesea fără hrană, sau apă, sau chiar somn, a urmărit-o-ntruna. Ea s-a-n-dreptat, în goană, întii spre miazănoapte, ajungînd în ținutul zis hiperborean, la marginile lumii, unde izvora Istrul, după străvechi legende 17. Aici era s-o prindă ; poposise o clipă, doar cît a răsuflat. Dar ea, făcînd un salt, a și țîșnit din nou, pornind spre miazăziuă. Au fugit amîndoi, așa, un an de zile. Oamenii îi vedeau trecînd cum trece vîntul. Ar fi vrut să-l ajute pe dragul lor Heracle. Atît că nici o ființă, de pe întreg pămîntul, nu mai putea s-alerge atît de repede cum fugea căprioara, urmată de Heracle.

Alergînd amîndoi, pe cînd se-implinea anul, au ajuns la un rîu, albastrul rîu Ladon. Și dincolo de rîu era templul zeiței. Și

dacă apuca să pătrundă în templu, căprioara zeiței era la adăpost. Heracle nu putea s-o mai scoată de-acolo.

Pîn-atunci se ferise să folosească arcul. Văzînd că peste-o clipă căprioara zeiței o să ajungă-n templu, Heracle a țintit-o, din fugă, cu-o săgeată, în piciorul ei stîng. Animalul rănit s-a oprit locului. Heracle, din doi pași, a și fost lîngă ea și a prins-o de coarne. I-a scos grabnic săgeata din piciorul său ager. Legînd-o c-un curmei de celelalte trei picioare de aramă, a luat-o pe spinare.

- Unde te duci, Heracle ? i-a strigat Artemis, de pe o culme înaltă. Dă-i drumul căprioarei. I-ai supărat pe Hera, pe Ares, și acuma mă mîinii și pe mine ?

- Nici nu mă gîndesc, zeiță ! i-a-ntors răspuns voinicul. Este porunca Herei, dată prin Euristeu, basileul din Argos. Cere-i ei socoteală. Eu sînt doar mulțumit că i-am scăpat pe oameni de-atî-tea stricăciuni pe care căprioara le-aducea cîmpurilor 18.

Și-a plecat mai departe, lăsînd-o pe zeiță să strige cît poțea.

Mistrețul din Erimant

Stăpînul cel nevolnic trăgea acum nădejde că viteazul Heracle, după atîtea lupte : cu leul din Nemea, cu hidra de la Lerna, păsările lui Ares, și goana necurmată, mai bine de un an, pe urma căprioarei zeiței Artemis, a obosit de-ajuns.

- Îl voi trimite dară, spunea celor din jur, în munții Erimant19, să-mi aducă de-acolo, viu și nevătămat, mistrețul fioros, care pă-răduiește codrii deși ai Psofidei 20, distrugînd așezări și nimicind pe oameni. Să plece deîndată !

- Să plece deîndată! strigau toți sfetnicii.

Și iar pleca Heracle - deși abia sosise - săvîrșind calea-n-toarsă către Arcadia.

Pe cînd mergea, eroul a întîlnit în cale pe centaurul Folos 21. Centaurul acesta avea o fire blîndă. Fiind prieten cu Heracle, l-a poțit la un ospăț și-o oră de răgaz, după atîta trudă. Ba, vrînd a-i fi pe plac, a mai desfumat Folos și un butoi cu vin, pe care îl primise de la Dionisos, zeul viței de vie. Era un vin din care nu sorbeau decît zii. Aroma lui era atît dembătătoare, încît s-a răspîndit peste tot muntele, ameiîndu-i Pe oameni, pe monștri și pe fiare. Cei dintii au simțit aroma-mbă-tătoare frații

centaurului. În tropote grozave, au alergat cu toții spre peștera în care Folos îl găzduia pe voinicul Heracle.

40

41

- De ce ai desfundat butoiul fără noi ? au răcnit ei spre Folos. Nemernicul acesta, sclavul lui Euristeu, a băut vinul nostru ?

Și, fără să aștepte răspunsul fratelui, s-au repezit cu stmcii și trunchiuri de copaci să-l omoare pe fiul reginei de la Teba. Unul i-a aruncat o stîncă mare-n frunte, altul l-a izbit strașnic cu un trunchi de stejar. De nu era Heracle atîta de puternic, ar fi pierit îndată.

Atunci, s-a ridicat preavoinicul Heracle, cum sare o scînteie din focul cel uriaș, care cuprinde-un rug. Ușor ca rîndunica, dar în-dîrjit ca leul cînd e rănit de moarte, s-a avîntat Heracle la cel dintîi centaur și, lovindu-l cu pumnul, l-a și răpus pe loc. A pus mîna pe ghioagă, pe ghioaga lui cumplită, sfărîmînd țeste, piepturi și șale de centauri, culcîndu-i la pămînt. Centaurii, cu spaimă, cîți mai erau în viață, s-au năpustit afară din peștera lui Folos.

Heracle, fugărindu-i, i-a țintit cu săgeți. Nici unul n-a scăpat.

Încă nepotolit de-această supărare, s-a dus în Erimant, cău-tîndu-l pe mistreț. L-a aflat cu greutate, ascuns într-un desiș. Avea niște colți albi, lungi de un stat de om, tăioși ca niște lănci.

Văzîndu-l pe Heracle, mistrețul - ce fusese vestit de Artemis că vor veni primejdii - s-a zvîrlit într-un trunchi înalt, gros, de stejar. Cu rîtul lui enorm l-a smuls din rădăcină, trîntindu-l spre erou.

Heracle s-a ferit. A vrut să ia el trunchiul care căzuse jos, să-l zvîrle spre mistreț. Însă și-a amintit că trebuie s-aducă mistrețul viu și teafăr crudului Euristeu.

Mistrețul ar fi vrut să fugă către vale ; dar Heracle, strigînd și aruncînd cu pietre, l-a silit să se urce spre vîrfurile Erimant. Căzuse peste munte zăpadă proaspătă. Mistrețul luneca sau se împotmolea, gîfîia tot mai mult. Nu mai putea să fugă. Isteț, sprinten, voinicul s-a repezit pe-o culme. De-acolo a sărit de-a dreptul peste fiară. A lovit-o în ceafă de i-a tăiat suflarea, și fiara s-a-mblînzit.

A luat-o pe spinare și-a pornit spre Micena.

Auzind Euristeu că a ajuns Heracle cu fiara la Micena, că a intrat pe poartă și vine la palat, a început să strige spre sfetnici să-l oprească. Dar nimeni nu-ndrăznea să i s-arate-n cale.

De frică, lașul rege a fugit, s-a ascuns într-un butoi de-aramă și, tremurînd, țipa :

- Omoară-l sau dă-i drumul să plece unde-o ști ! Nu-mi trebuie mistrețul. Pleacă de-aici cu el... Nu uita că-mi ești sclav, și-așa îți poruncesc...

- Am primit să-ți slujesc, nu fiindcă prețuiești în ochii mei ceva, i-a dat răspuns Heracle. Datina noastră cere ca pentru orice faptă de sînge să plătești, stînd un timp în sclavie. Și eu m-am supus ei. Dar află, Euristeu, că eu orișice muncă nu o fac pentru

42

tine, ci o fac pentru oameni, pe care îi iubesc. Pentru ei am plecat, să-i scap de-această fiară, pe care-o port în spate...

- Fă cu ea tot ce vrei, dar lasă-mă să ies din butoiul de-aramă, se tînguia fricosul.

Și nu s-a liniștit decît cînd a văzut mistrețul jupuit și carnea lui încinsă în frigare de-aramă.

Grajdurile lui Augias

Atunci a prins curaj, a ieșit din butoi și-a început să spună cu-amenințări în glas :

- Du-te acum în Elida, la regele Augias, fiul lui Helios, puternicul zeu soare. Iar regele Elidei are trei mii de boi, din care-o parte au picioarele ca neaua, alții-s în întregime albi, parcă-s lebede, și alții-s purpurii, ca stofa sidoniană. Și între toți aceștia un taur, Faeton, se-aseamănă c-o stea de aur sclipitor. În grajdurile sale, gunoiul vitelor, neridicat de veacuri, s-a înălțat ca munții. Și vitele acelea, ce-s date în păstrare regelui chiar de soare, nu mai au loc în grajd. Du-te deci la Augias și curăță gunoiul...

- Mă duc, a spus Heracle, fiindcă știu prea bine cîți sclavi au fost uciși de regele Augias, pentru că n-au putut să curețe gunoiul. Știu cîți ar mai pieri...

Și a plecat Heracle la regele Augias, să-mplinească porunca.

- Regele Euristeu te-a trimis pentr-un an, i-a glăsuit Augias, văzîndu-l pe Heracle. Eu cred că nici în zece, poate nici într-o viață, nu ai să izbutești să-mi cureți grajdurile. Și de nu izbutești, să știi c-ai să-ți pierzi viața aicea, în Elida...

- O, rege, a zis Heracle, omul are și minte, nu numai braț de fier. Ce-ai zice tu, de pildă, dacă eu aș putea să-ți curăț într-o zi gunoiul tot din grajduri, și nu-ntr-o viață-ntreagă ?...

- Atunci ți-aș da răsplată, din cirezile mele, trei sute de boi buni. Dar nu e cu putință așa ceva, Heracle. Nici zeii n-ar putea, dar tu, un muritor... Gîndește-te ce spui.

- Să încercăm ?

- Firește, dacă te încumeți !...

- Și-ți ții făgăduiala ? ♦ 1- Fac chiar și-un jurămînt.

- Bine. Atunci, privește !...

Și istețul Heracle a scos vitele-afară, aucîndu-le-ntr-un cîmp.

43

1 I f »"4 11 ('I t

A pus mîna pe ghioagă. A lovit cu putere în zidul cel înalt, din fundul grajdurilor, făcînd două spărturi. Din dreptul fiecărei spărturi făcută-n zid, a săpat după-aceea cîte o albie, spre cele două rîuri aflate-n apropiere : Alfeul și Peneul. Apa a intrat pe albiile acestea, pe urmă, prin spărturi, în grajdul lui Augias. Heracle avusese grijă, mai înainte, să spargă și în fața zidul cel gros la fel. Apa intra prin fundul aceluia grajd uriaș și se vărsa prin față, du cînd cu ea gunoiul.

Nici nu venise seara, și grajdul lui Augias fusese curățat, găurile din ziduri astupate la loc. Alfeul și Peneul curgeau iarăși în mălci, iar albiile noi, umplute cu pământ, nu se mai cunoșteau.

- Ce zici acum, Augias ? I-a întrebat Heracie. M-am ținut de cuvânt ? Hai, ține-te și tu !...

Dar șiretul Augias, văzîndu-și împlinită dorința ce-o avea, s-a răzgîndit îndată.

- Ești sclav și împlinești poruncile primite, a glăsuț el aspru. Pleacă spre Euristeu. Față de sclavi, un rege nu este nevoit să-și, păstreze cuvîntul.

- După datina veche, acel ce nu-și păstrează cuvîntul va să piară ! i-a dat răspuns Heracle. Cînd am să ajung liber, mă voi lupta cu tine, rege fără cuvînt, și am să te răpun.

- Pleacă, îți poruncesc ! a rostit regele.

Heracle a plecat, dar, după cum se spune, s-a-ntors cînd a fost liber. S-a luptat cu Augias și i-a învins oștirea care îl apăra. Regele a căzut. Eroul, după luptă, a răsădit acolo trei sute de măslini și a statornicit serbările vestite, numite olimpiade, în cinstea biruinței dobîndite de el, spre slava fără moarte a celor îndrăzneți, puternici și cinstiți 22.

și holde. Chiar regele din Creta, Minos, fiul lui Zeus și-al frumoasei Europa, stătea-nchis în palat, înfricoșat de taur. Nici el, nici sfetnicii și nici oștenii lui nu cutezau să lupte cu taurul turbat al zeului Poseidon.

Ci, iată că sosește Heracle cu o barcă.

Porunca îi suna să-l aducă pe taur în Argos, viu și zdravăn.

Ca să-l poată supune, fără să-i ia și viața, Heracle și-a făcut din fire de oțel o plasă, cum sînt cele cu care se prind pești. A pornit după taur, l-a ațîțat la luptă cu strigăte și pietre. Iar cînd s-a repezit, cu coarnele plecate, taurul lui Poseidon a nimerit în plasă. Heracle i-a strîns botul în pumnii lui de fier. I-a-ncovoiat grumazul.

Și în puțină vreme, taurul lui Poseidon fusese îmblînzit. îi asculta porunca viteazului Heracle. Stătea cu fruntea-n jos și-n-genunchea-nainte-i, mugind încetișor, parcă-și cerea iertare.

Luîndu-și deci rămas bun de la regele Minos și de la poporenii din insula lui Zeus - ce-l binecuvîntau că-i scăpa de urgie - Heracle s-a urcat pe taur, ca pe-un cal. Ținîndu-l strîns de coarne, a-ndreptat taurul spre valurile mării. Taurul a intrat în marea lui Poseidon, și-a înotat cu sîrg pînă-n Peloponez. De-aici, prins într-un ștreang, l-a dus fiul Alcmeniei pînă-n ținutul Argos și l-a închis în grajdul regelui Euristeu.

Și iarăși Euristeu s-a ascuns în butoi, strigînd înfricoșat slujitorilor săi ca să desfacă poarta la grajduri și să lase taurul lui Poseidon să fugă unde-o ști.

Taurul lui Poseidon, cînd s-a văzut scăpat, a fugit ca năluca. S-a dus în Atica, pe cîmpul Maraton, unde-l va doborî un alt erou, Tezeu.

Taurul lui Poseidon

Plecarea spre Tracia

După ce a curățat și grajdul lui Augias, Heracle a primit o nouă Însărcinare, mult mai primejdioasă. Euristeu l-a trimis afară din Elada, în

regatul lui Minos, ce se afla în Creta, insula minunată, unde copilărise odinioară Zeus, ascuns de mama sa și de bunica-i, Gheea.

Acolo se afla un taur alb ca spuma, trimis de zeul mării, Poseidon furtunosul. Și taurul acesta era, spune legenda, turbat ca vijelia. Ochii-i ardeau văpaie, din bot îi curgeau bale, mugea-n-fiorător. Străbătea toată Creta, călcînd-o sub copite. Mușca oa-aneni și vite. Cu coarnele strica locuințe și grajduri, livezi, grădini

După ce s-a întors Heracle și din Creta, Euristeu a-ntrebat-o pe stăpîna sa, Hera, unde să-l mai trimită.

Hera i-a amintit că este-n Tracia un fecior al lui Ares, stăpîn peste bistoni, pe nume Diomede. Regele Diomede are grajduri de-aramă, și-n ele se găsesc niște cai fără seamăn. Sînt negri ca tăciunii, gonesc ca niște vulturi cînd zboară prin văzduh. Dar sînt legați în lanțuri, pentru că se hrănesc numai cu carne vie. Orice străin ajunge în Tracia e prins de crudul Diomede și dus, tîrîș, la grajduri ; e zvîrlit cailor, care-l sfîșie-ndată, flămînzi ca niște lupi.

44

45

:wttmii-uisili .unt.

- A scăpat el de multe, glăsuia Euristeu, auzind sfatul Herei, dar de caii aceștia nu cred c-o să mai scape. Îi vor veni de hac. Aceasta-i munca a opta. Socot că-i ultima. Regele Diomede este fiul lui Ares. Ares o să-l învețe pe fiu-i, Diomede, ce trebuie să facă, să nu poată scăpa din nou teafăr Heracle.

Și-a plecat iar voinicul. Euristeu îi dăduse o corabie mare, în frumosul port Argos, cum ceruse Heracle, s-aducă pe ea caii - dacă-i va putea lua.

În drum, prins de furtună, a poposit o vreme pe țărmul tesa-lian. Aici domnea, în Fera, prietenul său, Admet. Heracle s-a gîndit că n-ar putea să treacă pe lîng-orașul Fera, fără să se oprească la regele Admet.

Atîta că la vremea cînd a sosit Heracle, în casa lui Admet intrase nenorocul. Hades cel mohorît trimisese să-l ia pe regele Admet în neग्रल lui sălaș.

- Gătește-te, Admet, spusese solul morții. Am venit să te iau. Totuși ai mai putea să viețuiești un timp, de s-ar găsi o ființă care îți este dragă să vie-n locul tău, jos, sub pămînt, la Hades.

S-a îngrozit Admet. Cine se învoiește bucuros să pornească înspre tărîmul morții, cînd este încă tînăr și-i însetat de viață ?

A întrebat Admet cine ar vrea să plece în locul lui, la Hades. Nimeni nu a primit. Nici părinții, și nici bunicii, cît erau de bă-trîni, nici slugile, supușii, nici prietenii cei buni. Nimeni n-a vrut să plece. Ba da, a vrut o ființă, și cea mai dragă lui - preatînăra-i soție. Aceasta, auzind ce glăsuise solul mohorîtului Hades, fără a fi-ntrebată, fără să stea pe gînduri, s-a hotărît să plece ea însăși în Infern, în locul lui Admet.

Biruința asupra morții

- Soțul mi-e mult prea drag, a spus ea solului. Țin la zilele lui mai mult decît la mine. Singura mea durere e că n-o să-l mai văd. Altminteri, eu

sînt gata să plec, fără zăbavă, jos, sub pămînt, la Hades, doar să trăiască el.

Iar solul, zeul morții, Tanatos, cel ce are o sabie tăioasă, s-a învoit s-o ia pe tînăra Alcesta, în locul lui Admet. S-a apropiat de ea, cu sabia în mînă, tăindu-i o şuviță din părul mătăsos. Cum i-a tăiat şuvița, Alcesta a-nchis ochii, scoțînd doar un suspin :

- Admet, rămîi cu bine. Eu te-am iubit nespus... A lunecat pe lespezi. Trupul i s-a răcit.

46

Vă-nchipuiți ce jale a potopit palatul ! Inima lui Admet s-a sfîșiat de chinuri, văzînd pe cea mai bună și cea mai credincioasă dintre soțiile ce-au trăit pe pămînt pierind sub ochii lui.

— Mai bine muream eu, zicea, plîngînd, Admet. Cum să se ducă ea, atîta de frumoasă, atît de tînără ? Cum să-și jertfească ea zilele netrăite, doar ca să trăiesc eu ? Nu-mi trebuie nici mie viața fără de ea.

Tocmai cînd aveau loc întîmplările-acestea în palatul din Fera, a sosit și Heracle. Admet, care-l iubea și-l prețuia nespus pe eroul Heracle, n-a vrut să-l întristeze cu suferința sa.

Și nu i-a spus nimic din chinul ce-l rodea. A poruncit să fie Heracle ospătat cu tot ce-avea mai bun : bucate, băuturi și fructe din grădini. I-a ntins o masă mare.

Atîta că Heracle, în timp ce sta la masă, a și băgat de seamă că toți aveau șiroaie de lacrimi pe obraz.

A întrebat pe-o slugă, a întrebat-o pe-alta, și pînă la sfîrșit a aflat adevărul.

„O, preabunul meu prieten, a cugetat Heracle, n-ai vrut să mă mîhnești ! Numai că am aflat. Mă voi lupta cu moartea ce ți-a răpit soția, și am s-o smulg lui Hades.”

Noaptea, cînd toți dormeau, Heracle s-a sculat ușor din așternut. Știa că-n prima noapte, după ce-nchidea ochii oricare muritor, venea zeul Tanatos ca să ridice umbra trupului adormit.

S-a furișat Heracle, în taină, spre lăcașul unde zăcea Alcesta. Potrivit datinei, nu avea voie nimeni să stea prin apropiere cînd trebuia să vină zeul morții, Tanatos. Însă eroul nostru s-a așezat ia pîndă. A așteptat un timp, și-a auzit deodată filfîitul de aripi al zeului Tanatos. Atunci s-a repezit și l-a cuprins pe zeu în brațele-i vînjoase. S-au luptat toată noaptea. Spre ziuă l-a trîntit Heracle pe Tanatos cu pieptul la pămînt și l-a legat în ștreanguri. Moartea fusese-nvinsă 23.

-- Nu-ți mai dau de-aici drumul, iar sabia ți-o sfarm, i-a glă-suit Heracle, dacă nu redai viața soției lui Admet și dacă n-ai să juri că și prietenul meu va rămîne în viață.

Nemaiavînd ce face, Tanatos a jurat. A-ntors-o iar la viață pe tînăra regină ; l-a lăsat și pe Admet să viețuiască-n tihnă.

Aducerea cailor lui Diomede

Erai spre dimineață cînd au intrat Heracle și-Alcesta în palat. Admet se hotărîse să-și ridice viața cu un pumnal de fier și să-și

47

urmeze soața în ținutul lui Hades. Văzînd-o pe Alcesta vie, surî-zătoare, tînără și frumoasă, nu știa ce să creadă.

- E vis sau e aieva ? glăsuia el, strîngînd-o la piept pe soața dragă.

- Aieva e, Admet, îi răspundea Alcesta. Heracle, pentru noi, l-a biruit pe zeul ce taie firul vieții. Îți mulțumim, Heracle !

- Îți mulțumim, Heracle ! glăsuia și Admet, dezlipindu-și obrazul de cel al dragei sale.

Dar feciorul Alcmenei nu mai era. Plecase. Lăsase fericire în palatul din Fera și pornise din nou, să-și împlinească slujba.

Plutise iar pe mare, și-n sfîrșit ajunsese la cruntul Diomede, regele bistonian, pe care zeul Ares îl vestise din vreme. Și debarcînd acolo, se văzuse pe dată încercuit de sute și sute de războinici. Totuși, pînă la urmă i-a biruit pe toți. A luat din grajduri caii, legîndu-i peste boturi cu lanțuri de aramă, și i-a pornit spre țarm, să-i suie pe corabie. Tot atunci, regele, cu o altă oștire de călăreți armați cu săbii, lănci și arcuri, l-a atacat din nou.

S-a luptat iar, trei zile. În cea de-a treia zi, oștenii bistonieni, cîți mai erau în viață, au trebuit să fugă. Regele Diomede a căzut însă prins în mîna lui Heracle. El l-a suit pe punte ; dar caii flă-mînziți, pe drum, l-au sfîșiat. Mînia zeului ce-ațîță la războaie a sporit și mai mult ; dar Ares n-a-ndrăznit să se arate iar și să-l cheme la luptă pe feciorul Alcmenei.

Intorcîndu-se-n Argos, Heracle-a adus caii în orașul Micena.

Regele Euristeu, aflînd că Diomede a fost mîncat, pe drum, de propriii lui cai, iarăși s-a-nspăimîntat și-a sărit în butoi. Heracle a-nchis caii în niște grajduri largi, dar regele Micenei a poruncit din nou slujitorilor săi să le deschidă poarta, să fie lăsați liberi. Aceștia au fugit. În goana lor nebună au ajuns în pădurea ce-m-prejmuia Olimpul, muntele cel înalt. Zeus s-a mîniat și-a trimis niște lupi, care i-au încolțit și i-au mîncat pe toți.

Cingătoarea Hipolitei

„De opt ori a scăpat pînă acum Heracle, și-a rostit Euristeu, dar trebuie să vie și ziua așteptată. Odată și odată soarta îl va lovi, cum îi urzește Hera. O ! Cît am să mă bucur, cînd am să-l văd pe rug !...”

Și l-a trimis s-aducă o cingătoare scumpă, dăruită cu vrăji de zeii olimpieni, pe care o avea regina Hipolita.

48

Viteaza Hipolita și mîndra Antiopa - copilele lui Ares, zeul războiului - domneau peste poporul de femei luptătoare, numite amazoane, care sălăsluiau la Pontul Euxin 2i.

Cîtiva eroi vestiți, ca Tezeu din Atena, Peleu și Telamon, știind ce îndurase Heracle pîn-atunci, n-au vrut să-l lase singur în țara amazoană. S-au adunat în Argos. Au stăruit să-i fie și ei însoțitori. Heracle s-a-nvoit. Și s-au urcat cu toții pe o corabie, plutind neîntreput, pînă ce au ajuns în Pontul Euxin.

Au debarcat pe țărmul cel larg și nisipos, străjuit de amazoane, femei războinice, călărind pe cai iuți, purtînd pe spate arcuri și-n rîni lănci ascuțite.

I-a-ntîmpinat la ţărmuri preamîndra Hipolita. Ea a rămas uimită de chipeşii flăcăi ce coborau pe ţărm. I-a întrebat ce vor. Heracle i-a răspuns cu glas blînd, arătîndu-i că vine din Micena, trimis de Euristeu, să-i ceară cingătoarea, semnul ei de regină.

- Eu îţi cer cingătoarea, după porunca Herei. Fata lui Euristeu, care e preoteasă chiar în templul zeiţei, doreşte să o aibă, i-a mai rostit Heracle. O dai de bună voie ? Sau trebuie să ţi-o smulg, lup-tîndu-mă cu tine şi cu ostirea ta ?

- O dau de bunăvoie, i-a glăsuît regina. Nu vreau să lupt cu voi.

Lupta cu amazoanele

Din cer, în vremea asta, priveghea însă Hera. Ea a văzut că-i pace şi că fiul Alcmenei dobîndea prea uşor, prin vorba-i iscusită, splendida cingătoare. Regina era gata s-o scoată de pe mijloc s-o dea, fără zăbavă, eroului Heracle.

Atunci s-a prefăcut şi ea în amazoană, călare, înarmată. A sărit în mijlocul femeilor strigînd :

- Minciună ne rosteşte acest fiu al Alcmenei ! El nu vrea altceva decît să ne omoare şi să ne ia regina, nu numai brîul ei.

Şi a vorbit zeiţa atît de-nversunată, încît războinicele femei s-au şi aprins. S-au pregătit de luptă. Lăncile au lucit. Din arcuri a ţîşnit o ploaie de săgeţi.

Degeaba Hipolita încerca să le ţină. Nimeni n-o asculta. Toate intrau în luptă, repezindu-se, dîrze, s-arunce lănci, săgeţi sau pietre, în eroi.

Dar şi fiul Alcmenei, şi toţi ceilalţi eroi nu s-au înspăimîntat. Au tras roi de săgeţi şi lănci spre amazoane.

Cînd a intrat Heracle în luptă, mai ales, părea că se abate furtuna într-un lan. Ca spicele cădeau vestitele-amazoane, trîntite la. pămînt, cu caii lor cu tot.

49

iilliliimin

Au căzut prizoniere frumoasa Antiopa şi-o căpetenie, pe nume Menalipa. Regina Hipolita ţinea nespus de mult la fecioara aceasta. Şi - fiindcă Menalipa plîngea şi se zbătea sub braţul lui Hera-cle - regina Hipolita i-a dăruit, în schimbul libertăţii fecioarei, scumpa ei cingătdare, plină toată de vrăji, să o ducă Admetei, fiica lui Euristeu, preoteasă a Herei. Frumoasa Antiopa a rămas însă pradă eroului Tezeu.

Vacile lui Gerione

Cea de-a zecea ispravă sâvîrşită cu cinste de eroul Heracle s-a petrecut departe, în asfinţitul lumii.

- Te vei duce, Heracle, i-a poruncit din nou regele Euristeu, la marginile lumii, unde seară de seară coboară Helios - strălucitorul soare, ca să se odihnească. Acolo vei afla pe-un uriaş, Gerione, într-o insulă mică, numită Eritia. Uriaşul Gerione, un nepot al Meduzei, are cirezi bogate de vaci roşii ca focul dăruite de zei. Tu să mi le aduci pe toate la Micena, şi, de nu eşti în stare, te voi scurta de cap, cu legea-mi de stăpîn.

Și-a trecut Heracle marea în Africa, cu-o plută săvârșită de mîna lui, pe țarm, dintr-un copac uriaș. De-aici, prin Libia, a sosit după multă, prea multă oboseală, străbătând tot pustiu, chiar la capătul lumii²⁵. Acolo-i o strîmtoare, unde se întîlnesc Oceanul nesfîrșit, Africa și Europa. Pentru că acest drum îl istovise mult, Heracle-a vrut să lase, pe veci, o amintire a suferinței sale. Și-atunci a smuls din coaste două stînci mari, albastre. Le-a așezat cu grijă, de-o parte și de alta, în strîmtoarea aceea care unea Oceanul cu Africa și-Europa. Stîncile din strîmtoare s-au numit de-atunci „Coloanele lui Heracle” 26.

Insula Eritia, ținta eroului, se găsea însă-n larg. Nu era nici un mijloc s-ajungă pîn-acolo. Pe țarm nu se vedeau copaci să-și facă-o plută.

Venise însă seara, și zeul Helios se cobora cu carul înflăcărat din slavă.

Din razele ce-ardeau pe fruntea zeului se răspîndea dogoare atît de nemiloasă, încît bietul Heracle n-a mai putut s-o-ndure. Și, supărat amarnic, a pus mîna pe arc. Era gata să tragă în zeul Helios, crezînd că vrea anume să-i pîrjolească trupul. Dar zeul Helios, mișcat de voinicia eroului teban, l-a îndemnat să-și lase armele la o parte :

50

- Lasă arcul încolo, căci eu sînt Helios, zeul ce încălzesc pămîntul și pe oameni. Și, fiindcă știu că vrei s-ajungi în Eritia, uite, îți împrumut barca mea cea rotundă, făcută de Hefaistos din aur și argint, a rostit Helios. Însă-o să-ți fie greu să lupți cu Gerione. El nu are un trup, ci trei, prinse din mijloc. Are trei capete și șase mîini enorme. La fel, șase picioare. Luptînd, el te izbește cu cîte trei săgeți și trei lănci dintr-o dată. Mai bine nu pleca.

Totuși, fiul Alcmenei nu s-a înfricoșat. A și sărit în barca rotundă, fermecată, vîslind spre Eritia. La țarm s-a arătat alt uriaș, Eurition - ciobanul ce păzea cirezile de vaci ale lui Gerione - și cîinele său, Ortos.

Ortos avea și el două capete hîde și era frate bun cu cîinele lui Hades, paznicul din Infern.

După ce-a biruit pe cioban și pe Ortos, Heracle-a fost silit să dea piept cu stăpînul cirezilor de vaci, uriașul Gerione.

Lupta n-a fost ușoară, Heracle-a fost lovit ; dar vitejia lui și ghioaga cea grozavă l-au ajutat să-nvingă. El a suit în barca de aur cea rotundă a soarelui cireada de vaci nemaivăzute, și a plecat spre casă.

Trecuse în Europa și își mîna cireada prin munții Pirinei, prin Galia, pe urmă prin Italia. Aici zeița Hera i-a răzlețit o vacă, ce s-a pornit înot pînă-n Sicilia. A trebuit s-o caute, să lupte pentru ea c-un fiu al lui Poseidon, care o ascunsese într-o cireadă-a lui. A ajuns după-aceea la Marea Ionică. Aici, zeița Hera a semănat turbarea în toate vacile. Lovite de turbare, s-au rătăcit prin lume, în cele patru colțuri. Iar le-a căutat voinicul. Cu greu le-a adunat și le-a adus pe toate regelui Euristeu.

Numai că Euristeu a poruncit să fie vacile înjunghiate și carnea lor jertfită ocrotitoare sale, soaței lui Zeus, Hera.

În ținutul lui Hades

Se spune că, de ciudă, regele Euristeu s-a dus pe urmă-n templul zeiței și, plîngînd, îi glăsuia astfel :

- Cum ? Nu e nici un mijloc să-l răpun pe Heracle ? Nu este nici un monstru să-l facă bucățele ? O, Hera, tu mă-nvață unde să-l mai trimit ? În tine mi-e speranța. Tu ai făcut, prin vraja ca să alung pe lume eu înaintea lui, și astfel să fiu rege iar el numai un sclav. Ajută-mă și-acuma! Nu mă lasă zeița Mi-e teamă de Heracle, căci el e prea puternic, și eu sint prea slab. Și

.4 [51

cum să lupt cu el ? Aș vrea... aș vrea, zeiță, să-l văd odată-nfrînt. [Și să respir în voie, scăpat de marea teamă că se va răzbuna...

- Nu plînge, zicea Hera. De-asta te-am înălțat pe tronul din Micena, ca tu să te jelești ? Iar el să biruiască un monstru după altul, fără-a păți nimic ? Ascultă, Euristeu. Nu pierde nici o clipă. Trimite-l dar la Hades, să-ți aducă pe Cerber, cîinele lui de pază, cel cu trei capete. Așa se va sfîrși !...

- Pe Cerber ?... Cum ?... La Hades ?... Cum de nu m-am gîndit ?... Îți mulțumesc, zeiță !

Și-ndată-a dat poruncă regele din Micena sclavului său, Heracle, să plece în ținutul cel negru al lui Hades. Să-i aducă pe Cerber, teribilul dulău, cu capete de-aramă, cu inimă de piatră și șerpi încolăciți, în gheme, pe grumaz.

- Să mi-l aduci, dar iute... s-a răstit Euristeu. De nu pătrunzi la Hades și nu-l răpești pe Cerber, s-a terminat cu tine, știi moartea ce te-așteaptă !... Știi că ești blestemat chiar prin voința Herei !...

Și eroul Heracle a pornit iar pe cale. A unsprezecea muncă știa că e mai grea ca toate celelalte.

Răpirea cîinelui Cerber

Și-a mers, a căutat locul, o peșteră adîncă, prin care se putea pătrunde în Infern. Infruntînd genii, monștri, care-i stăteau în cale, ajunge pîn-la Hades. Umbrele din Infern, cum îl zăresc, aleargă și s-ascund prin cotloane. Pentru că și Heracle era-nfio-rător, mai ales la mînie. Și ghioaga lui uriașă, și chiar pielea de leu purtată pe spinare îl făceau mai cumplit.

Pe-o stîncă stă în lanțuri, greu osîndit, Tezeu, acel care-l urmase la Pontul Euxin, în țara amazoană, pe viteazul Heracle. Era înlănțuit pentru că încercase s-o fure pe soția regelui din Infern, pe Cora-Persefona, pentru prietenul său, regele Piritoii

Heracle-i rupe lanțul doar cu o smucitură, îl trage de pe stîncă și îi arată calea de-ntoarcere acasă prietenului Tezeu.

Pe urmă se îndreaptă către tronul lui Hades și-i glăsuiește tare :

- Venit-am pîn-aci ca să ți-l iau pe Cerber, paznicul tău și-al morții. Și nu te-mpotrivi. Căci îl voi lua oricum...

Hades a înțeles, la fel ca zeul Ares, că lupta cu Heracle nu ar fi fost ușoară. N-a îndrăznit să-i stea prea tare împotriva, dar i-a răspuns viclean :

- Poți să mi-l iei, Heracle, dacă te simți în stare să mi-l dobori pe Cerber, fără să lupți cu arme.

52

- Las ghioaga la o parte, nu folosesc nici arc, nici paloș și nici lance. Cu mîna ți-l dobor ! a mai rostit Heracle.

Și s-a și repezit. L-a înșfăcat pe Cerber, temeinic, de grumazuri, și l-a strâns ca-ntr-un clește. Șerpii lui șuierau și încercau să-l muște. Coada i se zbătea. Însă era-n zadar. L-a strâns' atît pe Cerber, atît l-a gîduit, pînă ce și-acest monstru s-a prăvălit ca mort.

- Lasă-l ! a strigat Hades. Lasă-l ! L-ai biruit. Poți să' mi-l iei, Heracle, numai nu-mi omorî pe bietu-mi cîine, Cerber.

Și-atunci, eroul nostru l-a aruncat pe-un umăr pe cîinele lui Hades, și-a pornit spre Micena, spunîndu-i la plecare zeului din Infern :

- Nu fi mîniat, Hades, că ți-am înfrînt pe Cerber. Și moartea uneori o putem birui, dacă o înfruntăm, dar pe un biet cățel, care-i paznicul ei !...

Pe drum, pe cît se spune, din gurile lui Cerber a picurat venin, și de pe trup o spumă. Era sudoarea lui. Unde au căzut spuma sau verdele venin, au crescut buruiene : cucută, mătrăgună... Tot ce-i otrăvitor. Și-așa, după legendă, s-au ivit plantele veninoase

Auzind Euristeu că a sosit Heracle cu Cerberul pe, spate, în-spăimîntat de moarte și tremurînd ca varga, a sărit în butoi. În butoiul de-aramă, unde se ascundea de cîte ori Heracle aducea cîte-un monstru - tot din porunca lui. Și de-acolo țipa :

- Du-l înapoi, Heracle... Du-l înapoi, te rog... A fost numai o glumă. Ce să fac eu cu Cerber ? Nu am cîini destui ? Du-l înapoi lui Hades. Te rog acum ca prieten. Nici nu-ți mai sînt dușman.

S-a-ntors din nou Heracle în Infernul lui Hades și i-a zvîrlit dulăul în peștera de piatră unde sălășluia.

Înfrîngerea lui Nereu

Dar, cum s-a văzut liber de spaimă și primejdii, regele Euristeu și-a schimbat iarăși glasul :

- Bine. Pînă acum, Heracle, ai împlinit mereu poruncile primite. Adică unsprezece. Mai este încă una. Douăsprezece-s toate. Și de vei izbuti, s-a oțărît tiranul, vei fi eliberat. De nu... Știi tu prea bine... Te-așteaptă... ai să vezi... Decî ia-ți din nou măciuca și pleacă să-mi aduci merele fermecate. Da, merele de aur, despre care aud că s-ar găsi-n grădina nimfelor hesperide 27... Pe unde-o fi grădina nu știu, nu mă privește... Dar să-mi aduci' tref mere... Pornește ! Poruncesc...

S-a dus din nou Heracle pe căile robiei, și iar a colindat lumea toată de-a rîndul, cum cerea Euristeu, cel sfătuit de Hera.

53

Și unii spun c-Atena i-ar fi destăinuit eroului Heracle că drumul spre grădina cu merele de aur îl știe doar Nereu - un bătrîn zeu al mării. Atîta că Nereu nu-l va mărturisi decît silit prin luptă.

A trebuit s-aștepte, pe țărmurile mării, Heracle, multă vreme, pînă ce l-a zărit pe zeul cel bătrîn, cînd a ieșit odată, să stea pufin la soare. Și, fără multă vorbă, eroul i-a sărit îndată în spinare și s-a luptat cu el. Era dibaci bătrînul și-avea mușchi de oțel.

S-au luptat mult acolo, pe prundurile mării, s-au prăvălit în ape, s-au ridicat pe țărm și, în sfîrșit, Heracle l-a strâns peste mijloc cu mîinile-n clește și l-a legat burduf. Zadarnic zeul mării a luat înfățișări de taur și de cal, berbece și chiar cîine - n-a mai putut să scape.

Silit, zeul Nereu a spus unde-i grădina : la marginile lumii, în locul unde Atlas ține pe umeri cerul. Iar grădina se află sub paza unor nimfe - numite hesperide - niște nimfe-ale serii - și-a unui monstru, Ladon, c-un ochi neadormit.

De va putea Heracle s-ajungă pîn-acolo, să-l învingă pe monstru, să treacă și prin vraja nimfelor hesperide, va putea să culeagă din fructele de aur. Dar calea spre grădină nu o știe nici el, cu toate că e zeu.

- Și cine-o știe oare ? I-a strîns tare Heracle.

- O știe unul singur, însă el e-nălțat din porunca lui Zeus pe-o piatră colțuroasă, pe Elbrus, în Caucaz, și-un vultur îi sfîșie ficatul ne-ncetat...

- Acesta-i Prometeu, părinte-al omenirii, a glăsuț Heracle. Nu-i nimeni ca să fie mai prețuit de mine în toată lumea asta. S-a jertfit pentru oameni. Zace de-atîta vreme în lanțuri pe nedrept, greu osîndit de Zeus. De cînd rîvnesc la cinstea de a-l elibera...

- Să nu cutezi, Heracle, a spus zeul Nereu. Pe nimeni nu urăște mai mult marele Zeus decît pe-acest titan, ce-a îndrăgit pe oameni, supărîndu-i pe zei...

- Încotro este drumul spre Elbrus ? a-ntrebat, cuprins de nerăbdare, fiul mîndrei Alcmene.

- Încolo ! i-a răspuns Nereu cu încruntare, arătîndu-i cu mîna spre răsăritul lumii. Dar stai, nu te pripi...

Însă fiul Alcmenei nici nu-l mai asculta. Cu pas grăbit pornise voios spre răsărit.

Eliberarea lui Prometeu

Și-a mers, a mers Heracle, străbătînd mări și țări, și s-a luptat pe drumuri cu un uriaș, Anteu, un alt fecior al Gheei. Acest uriaș vestit chema pe trecătorii prin țara lui la luptă, și toți erau învinși.

54

De fapt, Anteu, uriașul, avea o taină-n luptă. El fiind feciorul Gheei, cît timp atingea țărna, pămîntul ce-l născuse, era nebiruit. Pămîntul larg - chiar Gheea - îi da din nou puteri.

Și cum trecea Heracle prin Libia 2S, uriașul l-a strigat :

- Voinice, vino-ncoace să ne-ncercăm puterea, și care-o fi învins să i se stingă viața. Te învoiești ?

- Firește !... a-ncuviințat Heracle.

În acest fel s-au prins la luptă îndîrjită. Dar feciorul lui Zeus - și voinic, și isteț - a cam băgat de seamă că ori de cîte ori îl ridica pe-Anteu, iute-i slăbea puterea. Și, cum îl trîntea jos, cum atingea uriașul doar talpa de pămînt, iarăși se-nviora.

Dornic să nu-i mai scape, l-a prins de subțiori, l-a ridicat în sus și l-a ținut așa o vreme-ndelungată, strîngîndu-l tot mai tare, zdrobindu-i os de os.

Nemaiputînd s-adune putere din pămînt, Anteu, sleit cu totul, s-a prăvălit, învins.

S-a mai luptat pe urmă eroul și cu-alți regi, căci era calea lungă. Dar pînă la sfîrșit, tot a ajuns pe munte, pe Elbrus, în Caucaz.

Aici zăcea feciorul titanului Iapet, cel osîndit de Zeus la chin pe veșnicie, pentru că dăruise celor de pe pămînt focul răpit de zei. El sta în lanțuri cu

mîinile la spate și un piron în piept. Și vulturul lui Zeus, flămînd neconținut, cu ghearele înfipite în trupul său slăbit, îi scormonea ficatul cu ciocu-nsîngerat, fiindcă nici o clipită titanul osîndit nu s-a plecat lui Zeus și n-a cerut iertare.

Dar Prometeu, titanul, de mii și mii de ani înlănțuit pe stîncă, privea tot ne-nfricat spre cer și spre pămînt.

-- Așadar tot aicea te afli, Prometeu ? a glăsuț Heracle, cînd a ajuns acolo și s-a urcat pe munte, luptîndu-se cu vîntul ce aducea cu sine grindini biciuitoare.

- Tu cine ești, voinice ? a murmurat titanul, vîzîndu-l pe viteaz în vîrfurile muntelui.

- Heracle mă numesc. Sînt îiu de pămînteană. Tu suferi pentru oameni. Și-un om te va salva.

- Dar nu te temi de Zeus și de mînia lui ?

- Nu. Nu mă tem de nimeni. Tu singur ne-ai dat pildă. Ai ridicat din tină pe muritori, titane. Le-ai dăruit puterea de-a înfrunta pe zei.

Din cer, în acea clipă, s-a auzit un țipăt și-un vîjîit de spaimă. Venea, dinspre Olimp, chiar vulturul lui Zeus, cu aripile-ntinse, cu ochi roșii, de foc, cu ciocul de oțel. Se rotea împrejurul acelei stînci înalte, țipînd cu amenințare, gata să se repeadă către cei doi eroi, gata să-i pedepsească în numele lui Zeus.

- Ferește-te, Heracle ! a rostit Prometeu, în timp ce vîntul aspru urla peste Caucaz. E vulturul lui Zeus, cu ciocul de oțel, cel care îmi sfîșie ficatul zi de zi...

55

- E vulturul lui Zeus ? a hohotit Heracle. De azi nu va mai fi." Și și-a pus o săgeată, muiată în veninul hidrei ucisă-n Lerna, în arcul său temut. Și-n timp ce-naripatul trimis al cerului se avînta spre ei, a țintit plin de grijă. Coarda a zbîrîit. Săgeata și-a luat, zborul, și vulturul lui Zeus, cu aripile-ntinse, dînd țipătul de moarte, s-a prăvălit străpuns, în marea furtunoasă.

Se spune că atuncea vîntul s-a întețit. Prometeu se zbătea în lanțurile sale, dar ele, cetluite de zeii olimpieni, erau cu mult. prea tari pentru puterea lui, atît de mult sleita în veacurile lungi de cînd sta osîndit.

Însă fiul Alcmenei și-a proptit un picior în colțuroasa stîncă și, cînd a tras de lanțuri, le-a rupt numaidecît. A smuls apoi pironul gros și lung, de aramă, din pieptul celui care suferea pentru oameni.

Furtuna și mai tare s-a întețit atunci. Cerul s-a despica. Bubuituri grozave au sunat din Olimp. Valuri de grindină i-au izbit pe eroi cu pietre mari cît oul. Muntele cel înalt se clătina și el, încît părea că este o plută frămîntată de valuri, pe ocean.

- Olimpul clocotește de ură și mînie că m-ai eliberat, a mai spus Prometeu...

- Zadarnică mînie, a rostit liniștit sclavul lui Euristeu. Coboa-, ră-te, titane... Sprijină-te pe mine...

Și fiul lui Iapet, deși sleit de chinuri, s-a coborât încet, dar maiestuos, din munte, sfruntând cu ochii cerul, în mijlocul acelei cumplite vitejii. Marele Prometeu uitase cum se umblă, și greu putea păși.

Spun unele legende că Zeus ar fi vrut să-și ucidă feciorul în clipele acelea de groaznică mînie, văzîndu-l pe Heracle că a eliberat, din lanțuri, de pe munte, pe dușmanu-i de moarte, pe dîr-zul Prometeu. L-a domolit Atena, ce i-a reamintit că, după prevestirea bătrînului Uranus, puteau să se ridice din nou feciorii Gheei, giganții fioroși, la luptă contra lui și-a olimpienilor. Și-a-tunci și-ar pierde tronul însuși marele Zeus, de n-ar putea să aibă pe fiul său, Heracle, alături, în război. Mai bine să-i dea pace.

- Prometeu a scăpat din lanțurile sale. Dar e prea ostenit. Nu mai poate lupta. Și fiindcă el a fost osîndit să rămînă înlănțuit de-o piatră, să facă făurarul, Hefaistos cel șchiop, un inel, o, verigă. La ea să pună-o piatră. Iară acel inel să-l poarte Prometeu. Eu însămi i-l voi da. Pe mine mă va crede că nu-i un vicleșug. Așa rămîne totul în lume neschimbat. Nici Heracle nu pierde, și-ți poate ajuta la vreme de nevoie, iar Prometeu păstrează lanțul •- acea verigă legată de o piatră - precum ai jurat tu.

Și atunci se zice că s-a făcut inelul cu piatră nestemată, ce se poartă și astăzi în amintirea celui ce-a fost înlănțuit.

56

După această faptă, Prometeu a plecat într-o insulă mică de la capătul lumii - unde sălășluia bătrînul zeu Uranus, cel doborât de Cronos - să-și odihnească trupul atît de chinuit.

Heracle aduce merele de aur

Ei s-au îmbrățișat, și Prometeu, titanul, l-a-nvățat pe Heracle, în ceasul despărțirii, ce drum urma s-apuce, ca să ajungă grabnic în țara hesperidă :

- Acolo, în grădina nimfelor hesperide, a rostit Prometeu, cresc merele de aur. E toată avuția pămîntului furată și-nchisă într-o grădină de zeii olimpieni. Tu du-te și le-o smulge. Ad-o întregii lumi.

- Voi fi tare ca tine... a glăsuț Heracle și a pornit la drum. N-a trecut mult, și sclavul regelui din Micena a ajuns la Atlas, în țara hesperiană. Aici ședea Atlas cu picioarele-n mare, și pe umeri purta largă boltă cerească. Mai departe de el, se întindea grădina în care străluceau, prin frunzele de aur, merele fermecate, bogate în parfum.

Cînd a sosit Heracle, a rostit lui Atlas :

- Bătrîn slăvit, sînt fiul Alcmenei și-al lui Zeus, trimis de Euristeu să-mi dai cîteva mere...

- Eu am să-ți dau ce-mi ceri, a glăsuț titanul, da-n schimb să ții tu cerul cît timp le voi culege.

- Ți-l țin, a spus Heracle.

- Bolta-i nespus de grea !

- Nu-mi pasă, tot o țin, a glăsuț Heracle.

Și fiul lui Iapet i-a trecut lui Heracle bolta, ușor, pe umăr. Era atîta de grea, că mușchii lui Heracle s-au îngroșat ca munții. Su-doarea-i curgea-n rîuri. De șale se plecase aproape de pămînt.

Atlas, în vremea asta, s-a dus și a cules numai câteva mere. S-a-ntors apoi și-a spus :

- Te-ai înșelat, Heracle... Te voi lăsa aici, în locul meu, pe veci. M-am săturat să port povara blestemată, pe care însuși Zeus mi-a pus-o pe spinare... Te las aici cu bine. Iar eu plec la Micena cu merele de aur.

Și, hohotind de râs, Atlas a vrut să plece.

Heracle, pentru o clipă, n-a știut ce să facă, pe urmă i-a răspuns :

- Desigur, ai dreptate, ai îndurat destul... Dar eu nu sînt ca tine sămîntă de titan... și umărul mă doare. Aș vrea să-mi pun

57

pe umăr blana asta de leu, să-mi fie mai ușor... Deci ia-ți înapoi, Atlas, bolta, numai atît cit îmi aștern pe umăr blana moale, de leu. Atlas era șiret ; dar nu și înțelept. A pus merele-alături și-a luat pe umăr bolta.

- Hai, potrivește-ți blana, a spus el lui Heracle. Însă Heracle a râs :

- Așa te socoteai, bătrînule Atlas, că poți să mă înșeli ? Dar una-i socoteala și alta e isprava... Rămîi deci tu, cu bine... îmi pare rău de tine, dar nu-ți pot ajuta...

Și luînd acele mere, de-unde erau lăsate de titanul Atlas, Heracle a pornit cu ele spre Micena.

Euristeu le-a primit negru de supărare.

Nici cea din urmă muncă nu i-a fost de folos și n-a putut s-aducă pieirea lui Heracle.

Nemaiavînd ce face, regele Euristeu a trebuit să spună, înaintea tuturor, că eroul Heracle a împlinit cu cinste douăsprezece munci. Poate să plece liber din orașul Micena.

Scăpase deci Heracle de cruntul Euristeu 29, dar în Olimp zeița cea nemiloasă, Hera, tot îl mai urmărea și nu vroia să-l ierte că s-a ivit pe lume, din dragostea lui Zeus cu regina Alcmena.

Înșelăciunea lui Nesus

Și-a trebuit Heracle să intre-n alte lupte... Să-nfrunte și alți monștri, și fiare, și alți regi... Nici nu pot fi descrise, atîtea sînt de multe aceste întîmplări. L-a ajutat pe Zeus să-nvingă pe giganți. A pedepsit pe-un rege, Laomedon din Troia, care îl înșelase. S-a războit cu Ares și cu feciorii lui ; și i-a înfrînt în luptă. S-a bătut cu Apolo și-a-nfrînt pe Ahelou, un fluviu zeu puternic, fecior al lui Ocean. Acesta își pusese privirea însetată pe o copilă dalbă, mîndra Deianeira, pe care și-o dorea Heracle de soție. Biruind pe-Ahelou, Heracle s-a-nsurat cu frumoasa fecioară.

Plecînd apoi spre casă, Heracle și cu soața au întîlnit alt fluviu cu apele umflate. Aici sta un centaur cu numele de Nesus.

Centaurul acesta ajuta călătorii, în schimbul unei plăți, să treacă peste fluviu.

Ajungînd și Heracle cu tînăra-i soție prin locurile-acestea, Nesus s-a îmbiat să treacă pe mireasă pe malul celălalt. Heracle s-a-n-voit, ba i-a mai dat și plată. Atunci Deianeira s-a urcat pe spinarea centaurului Nesus. Urma ca mai apoi să-l treacă pe Heracle.

58

Atîta doar că Nesus și el se-ndrăgostise de frumoasa mireasă.

De cum a trecut râul, a vrut s-o ia la fugă, să răpească mireasa, să piară prin păduri. Însă Deianeira a început să țipe.

Heracle-auzind glasul iubitei lui soții, deși năvălea râul cu unde învîrtejite, s-a năpustit înot. Sosind apoi pe țărmul care-i sta împotriva, a pus săgeata-n arc - săgeată ce avea vârful muiat în fiera dihaniei din Lerna. Iar centaurul Nesus s-a prăvălit în tină, cu sîngele curgîndu-i șuvoi otrăvitor.

Dar nici centaurul n-a vrut să-și dea sfîrșitul fără a se răzbuna. Fiind sfătuit de Hera, Nesus, în ceasul morții, a strîns tot acel sînge într-un vas de pămînt, l-a dat Deianeirei, învățînd-o așa :

- Tu, preafrumoasă fată, ești cea din urmă ființă pe care o trec râul și, fiindcă te-am iubit, doresc să-ți fac și-un dar. Uită-ura pe Heracle. Trăiește fericită. Dar ia sîngele-acesta, care-mi curge din rană. Adună-l într-un vas și tăinuiește-l bine. Dacă nu păstrezi taina, sîngele-și pierde vraja. Și dacă vreodată Heracle și-o răci dragostea pentru tine, îmbibă-i puțin haina în sîngele-mi jertfit, și el se va întoarce. Nici o altă femeie nu va mai izbuti atunci să-i fie dragă... Păstrează însă taina, a mai murmurat Nesus, cu ultimul suspin, și-ncrede-te în mine.

Mîndra Deianeira s-a lăsat amăgită, cu gîndul să-și păstreze dragostea lui Heracle. Copilă fără minte, s-a încrezut în Nesus. Aproape fără voie, a luat vasul cu sînge și l-a vîrît sub haină.

Tocmai venea Heracle. El l-a împins pe Nesus în apă cu piciorul. Luînd-o pe soața sa de mînă, cu iubire, au pornit împreună spre casă, mai departe.

Hera urzește eroului noi suferințe

Părea acum că totul, în sfîrșit, va fi bine. Deianeira, soața frumoasă, iubitoare, i-a dăruit și-un prunc. Un băiat dolofan, care se numea Hilos. Tare-i mai îndrăgea Heracle și pe soață și pe flăcăul lui !

Numai zeița Hera, cu ura ei nestinsă, nu se mai potolea. Și-ntr-o zi, cînd Heracle ședea cu un bun prieten, Ifite, sus, pe zidul cetății din Tirint, vorbind de cîte toate, l-a zărit iar zeița ce îl ura de moarte. Și ce i-a dat prin gînd ? A fost Heracle sclav la regele Micenei, dar a scăpat cu bine. Hai să-l robească iarăși și să-i pricinuiască alte noi suferințe. Și a trimis o furie, un geniu al lui

59

Hades, să-i rățăcească mintea. Heracle a simțit o fierbințeală-n piept, ochii i s-au făcut ca la un lup turbat, brațul: împins de Hera l-a lovit pe Ifite fără de pricină, și el a căzut jos, izbindu-se la frunte, rămînînd mort pe loc.

După legea cea veche, urma a ispăși pentru-o astfel de faptă, și pedeapsa era vinderea lui ca sclav oricui, în lumea largă.

Așa, fiul Alcmenei s-a pomenit iar sclav. L-a cumpărat Omfala, o regină trufașă, bogată, capricioasă, stăpîna Lidiei. L-a luat pentru trei ani.

În timpul cît Heracle a fost sclavul Omfalei a-ndurat umilințe. O, ce mai umilințe...

Regina îl silea pe voinicul bărbat să se-nveșmînteze-n văluri, ca fetele de casă. Să toarcă pe fus lină. Să țese la război pînzeturi pentru ea, cu mîna

lui deprinsă numai în luptă grea. Iar ea-și puneă în schimb blana cea fioroasă, ce se țira pe jos, și lua în mână scutul, și își puneă armura, și se juca cu ghioaga ce nimicise-n luptă și monștri și balauri.

Astfel se străduia să-l facă de ocară pe voinicul Heracle.

Și el, cu moliciune, uitându-și bărbăția, privea la ea oftând, căci și-acolo-n robie, Hera tot nu-i da pace. Trimisese pe Eros să-i săgeteze pieptul, să-i tulbure simțirea, făcând să-i izvorască o dragoste nedemnă de un erou ca el, pentru acea regină din țara Lidiei, care îl umilea.

Dar au trecut și anii cei negri de sclavie. Deianeira, soața, îl aștepta plângând. Știa c-o să sosească acasă, lângă ea. Nu mai avea răbdare. Ieșea mereu la porți și cerceta în zare.

Când, iată-i vine veste că-n drumul către casă, însoțit de tovarăși viteji, tot ca și el, s-ar fi luptat c-un rege, care-l batjocorise. Că regele acela ar fi căzut în luptă, și fiica lui, Iola, o preagingașă fată, se afla între robi. Mai mult, chiar se zvonește că eroul Heracle a-ndrăgit-o pe fata regelui doborât și-o va lua de soție.

- Cum ? Eu l-am așteptat atât de credincioasă, jelea Deianeira. și el m-a și uitat ? A îndrăgit pe alta ?...

Dar vestea o dăduse din nou zeița Hera, în ura ei nebună, căci, fără îndoială, nici nu era așa. Heracle se gândise că va-nsura pe Hilos, fiul său mult iubit, cu gingașa Iola.

Atunci Deianeira, prinsă de deznădejde, și-a amintit de sfatul ce i-l dăduse Nesus, în ceasul când pierise. A luat pe loc o haină. A îmbibat-o-n sînge. In sîngele lui Nesus, otrăvit de săgeata ce fusese-nmuiată în verdele venin al hidrei de la Lerna. Și a trimis veșmîntul iubitului Heracle, socotind că prin farmec își va recîș-tiga dragostea lui pierdută.

60

Apoteoza lui Heracle

Acest trimis al soaței a sosit la Heracle tocmai când se serbau biruințele sale și când se pregătea să se întoarcă-acasă. Și în semn de cinstire pentru Deianeira, Heracle-a vrut să-mbrace haina abia primită. Însă, punînd eroul veșmîntul pe spinare, a simțit o arsură, și stofa s-a lipit și i-a pătruns în carne. Parcă-l bătea în cuie. Parcă-l frigea cu jar.

A vru1? să-și smulgă haina, dar cum trăgea de stofă, i se rupea și'J pielea. Carnea se sfîșia și îl durea mai tare.

- O !... a-nceput să spună Heracle. E prea mult. Cad, în sfîr-i șit, din voia preadușmănoasei Hera. Tu, Zeus, care știi că nu am nici o vină, fiindcă ți-am fost fecior, primește-acum ofranda..! Iată, sînt jertfa ei...

Și el a dat poruncă să fie dus pe-o targa de ramuri, sus, pe muntele Eta, lângă orașul Trahis. Aici să se ridice un rug, ca pentru morți.

Cu ultimele forțe, în chinuri mai cumplite ca ale lui Tantal - căci tot mai mult otrava îi pătrundea în sînge - Heracle s-af urcat pe rugul pregătit.

- Unde-i Deianeira ? a întrebat eroul. Unde e soața mea M

- Soața ta și-a vîrît în inimă un paloș, aflînd că vei muri, aul răspuns cei din preajmă.

- Dar Hilos unde e ?

- El este lângă tine și se va însura cu prințesa Iola, precum ai' hotărît.

- Atunci totul e bine. Să se aprindă rugul... Aprindeți ! Po- runcesc !... Cum ? Nu-ndrăznește nimeni ?...

- Nu, nu putem, Heracle, au răspuns toți bărbații ce erau lângă el. Cine să îndrăznească să dea foc unui rug, care va arde "trupul celui mai viteaz om, celui mai bun din lume ?... Tu, ce-ai distrus pe monștri și-ai luptat pentru oameni, să pieri de mîna noastră ? Heracle, nu putem...

- Aprindeți iute rugul... Mă chinuiesc prea mult... a mai rostit I Heracle. Înduioșat pesemne, Filoctet, un bun prieten, care îl însoțise în lupte deseori, a scăpărat amnarul și a vîrît scînteia sub rugul cel înalt. Focul a prins să ardă, și trupul lui Heracle s-a-nvăluit încet în flăcări orbitoare.

Plîngeau toți cei de față, gemînd cu întristare. Numai el nu gemea. Sta neclintit în giulgiul de flăcări ce îl învăluia.

În clipita aceea, legendele ne spun că s-a despicat bolta, și trăs-nete-au căzut, și fulgere mai albe ca neaua de pe munți.

Un car făcut din aur s-a coborît din cer, și-n el se aflau Hermes» Atena și Nike, zeița biruinței. Nike conducea carul. Iar Hermes și Atena l-au ridicat îndată pe erou între ei. L-au purtat spre Olimp. Acolo, însuși Zeus l-ntîmpinat la porți și, după-atîta trudă și-a-tîtea suferinți, pe care le-ndurase în viața sa Heracle, s-a-ndu-plecat și Hera.

În cîntece voioase Zeus a poruncit ca eroul Heracle să rămînă-n Olimp ; și-n semn de-mpăcăciune, Hera i-a dăruit pe fiica ei de soață, pe grațioasa Hebe, zeița tinereții³⁰.

Note

1. Zeus știa, așa cum s-a mai arătat, de Za bunicul său, Uranus, cel dinții zeu al cerului, că în anumite lupte, cum au fost bunăoară cele date cu giganții, n-ar fi putut să învingă fără ajutorul unui pămîntean. De aceea hotărîse ca pămînteanul care trebuia să-l ajute în aceste lupte să fie un fecior al său.

2. Regele Micenei, Electrion, o făgăduise pe fiica sa, frumoasa Alcmena, de soție, aceluia care-l va scăpa de urgia unor triburi vecine, ce-l jefuiau de aur și cirezi și-i ucisese feciorii. Amfitrion îl scăpase de primejdie pe regele Micenei și, drept răsplată, o primise pe Alcmena de soție. Dar, dintr-o întîmplare nenorocită, fără să vrea, Amfitrion își lovise socrul, pe regele Electrion. După datini, trebuise să-și răscumpere vina, părăsind Micena. Se stabilise, împreună cu Alcmena, la Teba, fiind primit cu mare cinste de către regele Creon căruia îi plătea ospetia, apărîndu-l cu armele de dușmani. Zeus se înflăcărase de dragoste pentru Alcmena într-un astfel de răstimp, cînd soțul ei era plecat la război.

3. Regele Electrion - tatăl Alcmenei cea frumoasă - era fiul eroului. Perseu și al Andromedei. După ce întemeiasă Micena, eroul Perseu îl făcuse regele orașului pe fiul său, Electrion. Deci fiul Alcmenei, Alcide sau Heracle, se trăgea din spița lui Perseu, fiind un strănepot al acestui erou.

4. Stenelos era cel de-al doilea fiu al lui Perseu și al Andromedei. După Electrion, el urmasa pe tronul de mare basileu al Micenei.

5. Numele de Alcide, dat odraslei lui Zeus și a Alcmenei, pare că înseamnă „Vigurosul”.

6. Aceasta întâmplare a fost pusă pe pânză de Tintoret și Rubens, doi Victori renumiți. Iar poetul romantic, Alfred de Musset, a zugrăvit-o în versuri nespuse de delicate.

7. Într-o statuă, care se află la Roma, în Capitoliu, este înfățișat Alcide-Heracle - copil - când nimicește șerpii. Pe unul îl ridică la înălțimea ochilor, privindu-l fără teamă. Iar celălalt se află aproape mort, pe scut. Între ruinele orașului Pompei, în Italia, s-a aflat, de asemenea, pe ziduri, o pictură cam asemănătoare. Aici este însă de față și Alcmene, trezită de Ificle, cu plîsetele lui. Este și Amfitrion cu sabia în mină. Privesc amîn-

63

62

doi, înmărmuriți, cum un copil răpune doi monștri ca aceia ce fuseseră trimiși de Hera.

8. Apolodor, poet măiestru din Atena, și alți cîntăreți din vremea lui povesteau că Heracle ajunsese de o forță și o grandoare neobișnuită. Era înalt și falnic. Ochii îi scînteiau. Când trăgea cu arcul sau când azvîrlea lancea, pămîntul se zguduia. Nu se întâmpla niciodată să-și greșească ținta.

9. Scena este zugrăvită impresionant pe un vas antic. Heracle își ucide copiii. Megara încearcă să fugă. Totul se petrece sub ochii îngroziți ai Alcmenei și ai prietenului său, Iolau, sub blestemele zeiței nebuniei, Mania. Pe această temă au mai scris două piese și marele poet elin Euripide și scriitorul latin Seneca.

10. Despre această întâmplare ne povestește Xenofon, discipolul filozofului Socrate, reluînd unele legende mai vechi. Artele plastice au ilustrat din plin această povestire.

11. Văgăuna leului legendar se vede și astăzi în Grecia, Ungă urmele fostului oraș Nemeea, din Argolida.

12. Tifon, cel mai puternic gigant, feciorul Gheei, avea și el, într-un anumit fel, puteri divine. Se luptase cu Zeus, și la început îl învinsese. Abia tîrziu, și greu de tot, a fost și el învins.

13. Scena luptei cu leul a fost cîntată de nenumărați poeți, între care și de Apolodor din Atena. Pictorii au zugrăvit această luptă cel mai des pe vasele eline, dintre care unele au ajuns pînă la noi. La muzeul de artă al Republicii Socialiste România se află una dintre cele mai renumite pînze ale lui Rubens, pe această temă, ca și o copie după cunoscuta operă sculpturală a lui Antoine Bourdelle : Heracle arcaș, Heracle trăgînd prima săgeată în leul din Nemeea. Leul din Nemeea a fost urcat, după legendă, de Zeus însuși pe boltă. O constelație a căpătat numele lui. În cinstea acestei biruințe s-au organizat în Argolida celebrele jocuri nemeice, sărbătoare care avea loc din doi în doi ani, unde participau tineri din toate colțurile Eladei. Biruința eroului asupra leului reprezintă în mitologia elină lupta grea, dar victorioasă, a omului cu fiarele monstruoase și de mărimi colosale, ce populau pămîntul în timpurile geologice, primejduind

existența omenirii. Iată de ce artiștii au cîntat cu atîta patos această legendară is-pravă a lui Heracle.

14. Lerna se află în preajma golfului Argos. Era un loc mlăștinos, în care bîntuiau întotdeauna molimile. Dealtminteri, pentru vechii greci, hidra din Lerna se pare că semnifica tocmai molimile ce iau naștere în locurile umede și mocirloase. Ea era tot fiica monstrului Tifon și a viperei Ehidna, din care cei vechi pretindeau că s-ar fi născut o mulțime de alte ființe monstruoase la înfățișare și răufăcătoare pentru oameni. Heracle a fost la început un mit solar. El reprezenta însă nu strălucirea soarelui, ca zeul Apollo, ci puterea lui. Soarele usucă mlaștinile cu razele fierbinți și face să piară molima, tot așa cum Heracle, cu săgețile lui încinse în foc, nimicește teribila și ucigătoarea hidră din Lerna. In locurile uscate - scă-

64

pate de sub domnia hidrei, ucisă de Heracle - au putut trăi apoi oamenii și s-au putut întinde holdele cu grîne. Poetizarea acestei forțe solare de către oameni este una dintre cele mai interesante din întreaga mitologie a elinilor. Pentru a slăvi această biruință, cei vchi au dat numele hidrei de la Lerna unei constelații ce se află, dealtfel, chiar lingă constelația Heracle. Tema aceasta este frecventă și în majoritatea basmelor noastre, unde voinicii înfruntă și răpun fel de fel de balauri, monștri zburători sau subpămînteni.

15. Păsările stimfaliene simbolizează, după unii mitologi, ploile cu grindină, care cădeau cu prisosință, în timpuri foarte, foarte vechi, și nimiceau vegetația, omorînd animalele și chiar oamenii. Soarele, încălzind atmosfera, (acea să nu mai cadă astfel de ploi. Aici este o nouă aluzie la Heracle ca putere solară.

16. Legenda spunea că puținele păsări stimfaliene, scăpate cu viață pe țărmul golfului argolic, s-ar fi refugiat într-o insulă necunoscută din cuprinsul Mării Negre.

17. Elinii socoteau că Dunărea - Istrul, cum o numeau ei - izvorăște din marginea de miazănoapte a pămîntului.

18. Căprioara zeiței Artemis, căprioara cerinitica, așa cum se mai numea - după locul unde își avea sălașul: Cerineia, în Arcadia - se pare că simbolizează sălbăticiunile atît de numeroase în vechime, care distrugneau semănăturile și grădinile oamenilor. La Pompei, între ruinele îngropate sub lavă, a fost găsită o statuă de bronz, înfățișîndu-l pe Heracle prinzînd căprioara zeiței Artemis. Eroul este prezentat cu un genunchi pe trupul animalului, ținîndu-l cu mîinile de coarne. Și citești în atitudinea ei nobilă setea de libertate. Îi vezi parcă picioarele tremurînd de încordare, li simți răsuflarea întretăiată, după goana istovitoare. Această operă de o rară măiestrie se găsește acum în muzeul de artă din Palermo. Altă lucrare vestită este un mozaic de marmură, ce se găsește în galeriile de artă ale Cracoviei.

19. Muntele Erimant se află între vechile ținuturi ale Arcadiei și Elidei. Era un munte bîntuit de fiare. Mistreții, mai ales, se pare că ar fi fost nenumărați și distrugători în codrii deși ai Erimantului. Lupta lui Heracle

cu mistrețul mitic din Erimant simbolizează, neîndoios, și de această dată, efortul omului de apărare împotriva fiarelor din perioadele foarte îndepărtate ale istoriei.

20. Psosis era tot un oraș arcadian. Ținutul din jur purta numele de Psosida.

21. Centaurii erau niște ființe ciudate, jumătate oameni - pînă la brîu - și jumătate cai. Ei se pare că reprezentau, în imaginația celor vechi, furtuna care se dezlanțuie pe munte. Atunci cînd izbucnește vijelia în pădurile munților, cînd bolovanii se prăbușesc în prăpăstii, iar copacii se agită, izbindu-și coroanele, pare uneori că aleargă în tropot herghelii întregi de

5 - Legendele Olimpului, voi. U

65

cai, nechezînd și sforăind. Se prea poate ca de la aceste zgomote să se fi născut personificarea fabuloșilor centauri ai mitologiei eline.

22. Se știe că jocurile olimpice, după unele legende, reeditau luptele lui Heracle, făcîndu-se întreceri de alergare, de curse cu carul, aruncări cu discul și lancea și trageri cu arcul. Învingătorilor li se puneau pe frunte cununi din rămurele verzi de măslin și primeau cele mai mari onoruri. În timpul serbărilor olimpice, orice certuri sau războaie încetau între orașele grecești, pentru ca atleții cei mai de seamă să poată veni în Elida.

23. În folclorul nostru se găsește, de asemenea, motivul prinderii și legării morții de către un flăcău îndrăzneț. Mitul acesta reprezintă dorința de totdeauna a oamenilor de a se lupta cu moartea și a o birui.

24. Amazoanele aveau, după legendă, o țară pe țărmurile Mării Negre, unde cîrmuiau numai femeile. O dată pe an, ele se însoțeau cu vecinii lor, gargareenii. Dintre pruncii care se nașteau, păstrau numai fetele. Le tăiau însă sînul drept, ca să poată ținti bine cu arcul. Le învățau țăsa călărească și să lupte, spre a deveni războinice temute.

25. Grecii vechi credeau că marginile lumii sînt coasta de asfințit a Africii și, în răsărit, Caucazul. La miazăzi era Libia, iar la miazănoapte așa-zisele ținuturi hiperboreene.

26. Este vorba de strîmtoarea Gibraltar. Se spunea că Heracle a fixat stîncile uriașe, ce domină de-o parte și de alta această strîmtoare. Multă vreme aceste stînci au purtat numele de „coloanele lui Heracle” (sau Hercule, așa cum îl numeau romanii).

27. Țara hesperidă, sau țara înserării, se pare că era pentru cei vechi occidentul Africii. Elinii, plutind pe Marea Mediterană, vedeau acolo, în zare, muntele Atlas. Așa le-a venit, probabil, gîndul că muntele de piatră sprijină cerul. Dincolo de munte vedeau, în fiecare seară, cum soarele asfințește, lăsînd în urma lui valuri de foc și nori poleiți, ca o grădină, minunată cu fructe de aur. Își închipuiau că acolo este țara nimfelor hesperide. Deși Atlas fusese prefăcut în munte, în legenda lui Perseu, îl regăsim ca titan în legenda lui Heracle. Cei vechi își permiteau de multe ori astfel de ciudățenii și contradicții în legendele povestite de ei.

28. Într-o povestire, Anteu apare chiar ca rege al Libiei.

29. Legenda arată că regele Euristeu și-a primit mai tîrziu pedeapsa pentru suferințele pricinuite lui Heracle. Într-o luptă, pe care Euristeu ar fi

dat-o în orașul Atena, a fost învins de heraclizi, urmașii lui Heracle. Regele a fost luat prizonier de nepotul și tovarășul de luptă al lui Heracle, Iolau. A fost adus ca sclav la Atena. Acolo, Alcmena, mama lui Heracle, l-a răzbunat pe fiul ei, scoțându-i ochii lui Euristeu și poruncind apoi să fie ucis.

30. Căsătoria lui Heracle cu Hebe, în Olimp, simbolizează că biruințele sînt aproape întotdeauna legate strîns de tinerețe. Soarele însuși, pentru grecii vechi, era întotdeauna tînăr. Heracle care - așa cum am arătat mai sus - reprezenta și soarele în putere, a luptat contra Herei, a cerului umed, înnorat. Norii dimineții, lungi, semănînd cu șerprii, par a fi, dealtfel, alegoria șerpilor, monștrilor, pe care el i-a sugrumat cînd era copil. Heracle, ca forță tînără solară, a combătut tot ce era nesănătos. A ars capetele hidrei, simbolul molimii în teren mlăștinos. A biruit pe Cerber, paznicul morții, și moartea însăși. Apoi, după ce a făcut să piară atîția monștri, a sfîșiat haina îmbibată cu sînge, ca norii purpurii în asfințitul zilei, și a dispărut din vîrful aceluia munte, Eta, într-un vârtej de flăcări. În cinstea lui Heracle, a puterii solare, grecii au orînduit serbări heracleene în Teba, Sicione, Maraton, Atena, unde aveau loc jocuri și lupte fastuoase. Marii poeți Sofocle, în piesa „Trahinienele”, Euripide, în piesa „Heracli-zii” (unde se vede moartea dată lui Euristeu de mama lui Heracle), Apo-Iodor din Atena, romanul Ovidiu și alți artiști de seamă l-au cîntat pe Heracle în versurile lor.

În plastică, de asemenea, figura lui Heracle a generat veacuri de-a rîndul atîtea monumente și opere de artă, cum n-au avut nici zeii olimpieni și nici un alt erou. Isprăvile lui au fost pictate pe zeci, sute de vase, în nenumărate tablouri, au fost săpate în metope, pe frize, pe frontoane, pe marmure votive, pe stele funerare, monede și efigii. În afară de cele două lucrări amintite mai înainte - tabloul lui Rubens: „Lupta cu leul” și „Hercule arcaș” de Bourdelle - într-un tablou, aflat tot în galeriile muzeului de artă al Republicii Socialiste România din București, pictorul spaniol Ribera ne înfățișează lupta lui Heracle cu centaurul. O altă operă, pe aceeași temă, era odinioară la galeriile din Dresda, realizată de pictorul Silvestre. A fost distrusă de urgia războiului. La Ermitajul din Leningrad se mai găsește o statuă a lui Heracle matur. Iară la Belvedere, în Roma, se află un tors de o mare perfecțiune. Heracle stă în repaos și, din toată ținuta pe care o are, se degajă un simțămînt de liniște și pace. Este chiar simțămîntul pe care-l dă conștiința puterii fără seamăn. Totuși, se crede că statua „Hercule Farnesse” este desăvîrșită. Statua e cioplită de marele artist Glicon, din Atena. Se pare că Heracle este înfățișat în clipa cînd se întoarce cu merele de aur la regele Micenei. Stă sprijinit pe ghioagă. În mina dreaptă ține fructele dobîndite după atîta trudă. Statua înfățișează idealul de forță, cum îl visau cei vechi; forța care înfrînge obstacolele și relele iscate de natură; puterea omenească mare, triumfătoare, care civilizează și aduce progresul prin efort necurmat. Parcă ar fi un imn de slavă închinat de artist puterilor umane, eroice, uriașe și binefăcătoare, ce domină și - apoteozate - pătrund și în Olimp.

TEZEU

SE POVESTESTE CĂ UN REGE-AL ATENEI, numit Egeu, era foarte, foarte mîhnit. Fusese însurat de două ori și de la nici una dintre cele două soții nu căpătase vreun urmaș.

Ce n-a făcut ? Pe unde nu s-a dus ? Pe la oracole, la oameni înțelepți, la prieteni. S-a sfătuit. I-a întrebat. A adus jertfe zeilor și i-a rugat în fel și chip. Dar n-a fost cu putință să aibă vreun copil.

...Și, amărit, regele-Atenei s-a dus în ospetie la un prieten al său, ce domnea-n Argos, și-anume la regele Piteus, în orașul Trezena.

- Eu nu mai sînt prea tînăr, și fratele meu, Palas, un om hain și crud, are cincizeci de fii, la fel de răi ca el, a glăsuț Egeu regelui din Trezena. Ar vrea să-i vadă regi în orașul Atena. Are de gînd să-mpartă între acești feciori și tronul, și orașul. Cu toții-au pus la cale - după cum am aflat - să-nceapă un război și, luîn-du-mi viața, să se-nscăuneze ei. Acum mai am putere. Pot să-i înfrunt în luptă. Dar ce fac mai tîrziu ? îmi trebuie un fecior, sprijin la bătrînețe. Cum să mi-l dobîndesc ?...

Regele din Trezena a stat un timp pe gînduri. Pe urmă i-a răspuns :

- Uite, iubite prieten, eu am o fiică : Etra... Țin foarte mult la ea. Și tu mi-ești drag. De-aceea, gîndindu-mă-ndelung, am socotit că-i bine să ți-o dau de soție... Spune-mi, te învoiești ?...

- O, preadevotat prieten, s-a bucurat Egeu, cîntea e mult prea mare... Tu vrei să-mi salvezi viața, și tronul, și orașul... Și vrei să-mi dai de soață, astăzi, pe fiica ta, pe Etra... Ei bine, mă-nvoiesc cu multă bucurie...

- Ți-o dau, a spus Piteus, însă te rog ceva... E singura-mi copilă, și eu sînt cam bătrîn. Să nu mi-o iei cu tine. Să stea aci,-n Trezena, pînă ce voi muri... Pe urmă în Atena va locui mereu...

- Ruga ta-i o poruncă... Să fie precum vrei !... a glăsuț Egeu. Așa s-a pus la cale nunta între fecioara din orașul Trezena și regele Atenei.

Atît că-n apa mării sta de veghe Poseidon. El o-ndrăgea pe Etra, copila lui Piteus. Și-o dorea de soție. Ceva mai mult, făcuse și anume semne, prin care îl vestea pe regele Trezenei că va fi. socrul său.

68

Dar bătrînul Piteus, din marea prietenie ce-o purta lui Egeu, n-a vrut să țină seama de zeul mărilor, și a hotărît nunta copilei sale, Etra, cu regele Atenei.

- Vai vouă, a zis Poseidon, aflînd această știre. Vai Etrei, lui Egeu și regelui Piteus ! Nemernici muritori, care nesocotiți, cu-atîta îndrăzneală, dorința unui zeu...

Dornic să se răzbune, Poseidon a ieșit din valurile mării ; pîn-dind-o pe mireasă, cînd făcea sacrificii, pe un altar la țarm.

Puternic ca toții zeii, Poseidon a cuprins-o la pieptul său pe Etra, fără să țină seama de gemetele ei, de rugăminți și lacrimi... Și-n timpul convenit, prințesa din Trezena a născut lui Poseidon un prunc de-o frumusețe de neînchipuit.

Micul Tezeu îl cunoaște pe eroul Heracle

Egeu, care n-aflase crima ce-o săvîrșise zeul atunci, pe țărmul mării, căci Etra, din rușine și teamă, nu-i spusese, s-a bucurat nespus și-a trimis la Atena solie, precum că are-un prunc.

- Fiul meu se numește Tezeu 1, vestise el, prin crainici, tot poporul. Are cine-mi urma la tron, cînd mă voi stinge... Nu mă mai tem de Palas, nici de feciorii lui...

Curînd, chemat de treburi, a fost silit să plece și el către Atena. Mai înainte însă, luînd-o cu el pe Etra la marginea Trezenei, i-a arătat o stîncă mai grea decît o casă. Egeu era voinic. A săltat puțin stîncă și și-a vîrît sub ea sandalele și-o spadă.

- Cînd o să crească mare feciorul tău, Tezeu, i-a spus mîhnitei soațe, să vină la Atena. Dar ca să-l recunosc, să poarte în picioare sandalele acestea, și peste mijloc spada, ce le-am ascuns aici, așa cum ai văzut...

Îmbrățișîndu-și apoi soția și feciorul, regele a pornit cu carul spre Atena.

Și-a început să treacă vremea, cum trece de-obicei, cînd te grăbești, alene, și, dimpotrivă, iute, cînd vrei să zăbovească... Tezeu se-nălța însă mai repede ca alții, căci era fiu de zeu. Crescuse cam de-o șchioapă, cînd s-auzi-n Trezena că va veni Heracle, eroul renumit, ce răpusese fiare și monștri fără număr, într-adevăr, Heracle se arată pe drum. Iar regele Piteus îi ieși înainte cu dregătorii săi și-l rugară să intre în marele palat cu Porțile de-argint, care se ridica în oraș, pe-o colină, și-l poftiră ta masă.

69

I se fripsese-anume un bou, doar pentru el, și i se adusesse și unj butoi cu vin.

Mai înainte însă, sclavii s-au grămădit să-l spele pe erou și să-i] împrăspăteze trupul trudit de lupte și de atîta cale.

Heracle și-a scos blana de leu cea firoasă, ce o purta pe spate, și-a azvîrlit-o-n lături, ca sclavii să-și golească vasele lor de apă pej trupul dezvelit.

Copiii ce prin preajmă îl priveau pe erou, văzînd această blană, au crezut că-i un leu ce are încă viață, și-nspăimîntați la culme,j cu țipete și lacrimi, au zbughit-o la fugă care-ncotro putea.

Numai Tezeu, micuțul fecior al lui Poseidon, s-a repezit afară, a-nșfăcat o secure și s-a întors îndată să dea lupta cu leul.

Cu toții-au rîs cu poftă, dar cel mai mult Heracle, care-a glăsuț) mamei :

- Puțini or să-i stea-n față fiului tău, Tezeu, și multe biruințe va dobîndi în viață. Sînt sigur că odată elinii-l vor cinsti și-i vorj înălța temple...

Astfel a dat copilul întîia lui dovadă - în fața lui Heracle - că va fi un viteaz.

Dobîndirea săbiei și sandalelor lui Egeu

Aezii povesteau apoi cum a crescut Tezeu în casa lui Piteus, pînă ce-a împlinit cam șaisprezece ani, vîrsta de bărbăție, cum s-a deprins să lupte cu sabia și lancea, să-și încordeze arcul, cu praștia să tragă, să mînuiască ghioaga și să-și conducă-n goană caii-nhă-mați la car 2.

Era, spuneau aezii, un flăcău zvelt și-nalt. Avea ochii albaștri, și părul în inele îi luneca pe umeri, negru, strălucitor.

Cînd Etra a văzut că Tezeu a ajuns la vîrsta bărbăției, că e voinic, viteaz și priceput în lupte, i-a arătat și stîncă sub care se-ascundeau sandalele și spada soțului său, Egeu.

Se spune că-n Trezena unii cunoșteau taina ce-o rostise Egeu soției la plecare. Poate-o spusese vîntul, sau soarele din ceruri, sau poate c-o șoptise vreo nimfă, vreun satir... Destul e că mulți tineri și-au încercat puterea, silindu-se s-apuce sandalele și spada, și-avîndu-le. Să plece spre orașul Atena, dîndu-se drept Tezeu, ca să ia moștenirea bătrînului părinte.

Ei s-au silit să-mpingă stîncă aceea mare oleacă mai deoparte. S-au unit cîteodată și doi, trei sau mai mulți, fără să izbutească... Stîncă sta neclintită, parcă era un trunchi răsărit din pămînt.

70

Dar într-o ziuă Etra l-a chemat pe Tezeu la marginea Trezenei și i-a povestit totul.

Flăcăul s-a apropiat de colosul de piatră. S-a încordat o dată, l-a ridicat în mîini și l-a zvîrlit în vale, și-n locul unde stîncă stătuse pîn-atunci era - scînteietoare ca soarele amiezii - sabia lui Egeu, cu prăsele de fildeș, bătută-n nestemate. Și-alătura de ea, sandalele regale. •

Toți cîți erau de față s-au minunat de forța ce o avea Tezeu. Etra l-a strîns în brațe, l-a sărutat pe frunte și i-a rostit duioasă :

- Feciorule, e vremea să pleci către Atena, spre regele Egeu, ce sigur că te-așteaptă... Urcă-te pe-o triremă, căci calea peste mări este mult mai ușoară. Pe drumuri sînt tîlhari ce jefuiesc pe oameni, și-i lovesc, și-iucid...

- Am să plec spre Atena, a hotărît Tezeu, dar nu plutind pe mări... Nu caut calea ușoară, ci drumul cel mai greu și cel mai plin de lupte...

Primele lupte ale feciorului Etrei

Oricît au vrut Piteus și Etra să-l silească să plece cu-o triremă, pe care vîsleau sclavi, Tezeu n-a vrut s-audă, și a plecat pe jos, spre Atica, spre-Atena - prin istmul de Corint.

Numai că-n vremea asta preavoinicul Heracle căzuse în sclavie - cum îi urzise Hera - la regina Omfala, departe,-n Lidia. Și mulți tîlhari și monștri, aflînd despre sclavia eroului Heracle, bîn-tuiau prin Elada, săvîrșind multe crime.

Și tocmai de aceea pleca pe jos Tezeu, prin istmul de Corint. Vroia să-i nimicească pe toți acei tîlhari și monștri nemiloși, ce-i asupreau pe oameni.

Așa s-a și-ntîmplat, c-abia plecat, Tezeu a fost silit să lupte c-un fiu al lui Hefaistos, pe nume Perifete. El oprea toți drumeții, zdrobindu-i cu o ghioagă teribilă, de-aramă, făcută-n fierăria Olimpului de zeul cel meșter, tatăl său.

- Ia stai, drumețule, l-a strigat Perifete. Ce te grăbești atîta ? Viața tot ți-e sfîrșită - ești doar în mîna mea...

Și și-a ridicat ghioaga să arunce cu ea. Dar Tezeu s-a ferit. Arma a fulgerat pe lîngă el cu zgomot, a frînt cîțiva copaci și s-a-nfipt în pămînt adînc, la cîțiva stîneni.

Pînă ce Perifete s-o poată ridica, Tezeu n-a pierdut vremea. I-a sărit de grumaz...

71

Perifete, uimit că un flăcău ca el cutează să-l înfrunte, a dat un răget groaznic. S-a trîntit la pămînt, căutînd să-și afle ghioaga de unde-o azvîrlise. Însă Tezeu, cu sete, l-a tot împuns cu lancea, pînă ce l-a răpus.

După victoria asta, feciorul lui Poseidon și al frumoasei Etra a plecat mai departe, prin istmul de Corint, purtînd în mîna dreaptă ghioaga lui Perifete 3.

Trecea cîntînd un imn, cînd, dintr-o pădurice, i-a ieșit înaintea preafiorosul Sinis.

Sinis era o ființă cu trei ochi, cu cocoasă, picioare răsucite și-o forță fără seamăn. Oprind și el drumeții, întîi îi jefuia, pe urmă apropia doi pini unul de cellalt, lega pe călător de cele două vîrfuri ale copacilor, în strașnice curmeie, și, hohotind sălbatic, le dădea iarăși drumul. Pinii, scăpați din mîna monstrului Sinis, se și-ndrep-tau la loc, smucindu-se puternic și sfîșiind în două pe bietul călător, j

Sinis îi taie drumul și strigă îndîrjit :

- În dimineața asta n-am vărsat încă sînge. Bine c-ai venit tu...]

Ba, dă să-l și înșface pe voinicul Tezeu, dar el, cu arma nouă pe care-o dobîndise, ghioaga lui Perifete, îl miruiește zdravăn.

Și-i dă...

Și-i saltă-n mînă ghioaga cea năzdrăvană, parcă-i o nuielușă.

Sinis însă-i răspunde cu bolovani și trunchiuri, zvîrlindu-le spre el cu multă-nverșunare.

Lupta s-a purtat aprig, din zori pînă spre seară ; dar, în cele din urmă, flăcăul l-a culcat pe Sinis la pămînt. A aplecat, la rîn-du-i, două trunchiuri de pin și l-a cetluit bine de vîrfurile lor. De unul dintre vîrfuri l-a legat de picioare, de altul - de grumaz. Și le-a dat apoi drumul trunchiurilor de pin din zdravănă strîn-soare, lăsîndu-le să-l rupă în două, din mijloc. Astfel a răzbunat mii, mii de călători uciși nevinovați de acest tîlhar crud, care înfricoșa tot istmul de Corint 4.

Sciron și Procust

Cînd s-a aflat de moartea monstruosului Sinis, a răsuflat tot istmul.

După ce i-a scăpat pe oameni de fiorosul Sinis, Tezeu a plecat iar. Drumul către Atena ducea pe malul mării, deasupra unor stînci drepte, prăpăstioase, și la poalele lor marea se zvîrcolea gemînd, vuind cumplit.

72

Aici hălăduia un rege numit Sciron. El pretindea, drept plată, celor care treceau prin locurile lui, să-l spele pe picioare. Însă cînd călătorul se apleca să-l spele, Sciron îi da un brînci și-l prăvălea în mare. În apă viețuiau niște broaște țestoase enorme și flămînde. Iar preacrunțului Sciron îi plăcea să mănînce numai broaște țestoase. Pentru ca broaștele să aibă carnea mai fragedă, mai bună, el le hrănea cu oameni, cu bieții trecători ce-i arunca în valuri.

Așa a-ncercat Sciron să-l azvîrle și pe fiul prințesei din Trezena și-al zeului Poseidon. Dar el, băgînd de seamă că nu-i lucru curat, s-a prins bine de

glezna pe care i-o spăla răului rege Sciron și, cînd l-a-mbrîncit, Tezeu s-a ținut strîns. Apoi s-a ridicat și, luînd vasul de aur, unde-i spăla piciorul, i l-a trîntit în cap.

În lupta-nverșunată, care s-a dat pe țărm vreme de două zile, Sciron a fost înfrînt și aruncat în mare broaștelor să-l mănînce.

Dreptatea s-a făcut !...

Și s-a luptat, pe urmă, Tezeu și cu alți regi la fel de nemiloși...

Cea de pe urmă luptă a dat-o cu Procust, pe malul unui rîu ce se numea Cefis.

Procust, tot un tîlhar, pîndea ades pe calea ce ducea spre Atena.

Cînd vedea un drumeț, îl oprea dușmănos :

- Cum îndrăznești să treci pe plaiurile astea, fără de voia mea ?

Drumețul se oprea și își cerea iertare. Îi dăruia averea, și hainele, și carul, ba-i mai făgăduia și plată, mai tîrziu, doar să-l lase cu viață.

Procust era înalt și-avea o față neagră, păroasă, încruntată. Cum să nu pieri de spaimă și cum să nu-i cerșești lui Procust îndurarea ?

Dar el nu se-ndura...

- Uite, mai rostea Procust, cu voce tunătoare, ca să te iert, te culcă pe acest pat de-aramă. Dacă ești lung cît patul, te las și poți pleca...

Călătorul, sărmanul, tremurînd, se culca pe patul de aramă, însă rar se-ntîmpla să fie de-o măsură cu patul lui Procust.

Și cînd era mai lung, îi tăia cu-o secure picioarele și capul ; și cînd era mai scurt, zicea că-l alungește, zdrobindu-i os de os cu un ciocan de-aramă.

Dar, iată că acuma trecea pe lîngă rîu preaveselul Tezeu.

Procust îi sare-n față c-un răget, și-l oprește :

- Stai ! Nu te mai mișca !...

Și-i spune ce dorește. Să se lungească-n pat, ca el să-i ia măsura.

Nestînd însă de vorbă, Tezeu îi sare-n piept și-ncepe-o luptă grea cu uriașul Procust.

Se luptă ei trei zile. Alunecă-n Cefis. Se vîră prin nămoale. Se bat. Se răsucesc. Ajung din nou în iarbă și, pînă la sfîrșit,

73

Procust, cu toată forța uriașă ce-o avea, a trebuit să recunoască,1 în fața lui Tezeu, că este biruit. .

Eroul îl silește să se urce pe pat, să-i ia și el măsura, așa pre- cum o lua și Procust, de-obicei.

Patul, de bună seamă, era cu mult prea mic pentru-un uriaș ca el, și-atunci Tezeu ridică sabia lui tăioasă și-l spintecă pe mijloc,! ca să-l facă mai scurt.

Astfel s-a stins din viață și ultimul tîlhar ce chinuia drumeții' spre porțile Atenei.

Auzindu-se vestea că Procust a pierit, s-a adunat mulțimea :j bărbați, femei, copii. Toți erau fericiți că au scăpat de groaza uriașului Procust. Apoi, înconjurat de un alai măreț, Tezeu s-a îndreptat către templul lui Zeus, aflat chiar lângă râu.

Vărsase pe drum sânge și nu putea intra cu trupul pîngărit în orașul Atena.

După legea străveche, Tezeu și-a spălat trupul și-a săvîrșit trei slujbe cerute după datini și s-a purificat⁵. Acum, purificat, putea să calce pragul tatălui adoptiv, al regelui Egeu, în orașul Atena⁶.

Tezeu s-a încruntat puțin auzind râsul. Nu le-a răspuns însă nimic, ci s-a îndreptat mai lângă templu, unde era un car cu boi. În car se adunase piatră și marmură. Dejugînd boii cu iuțeală, el a-nșfăcat în brațe carul. I-a făcut vînt și l-a zvîrlit, ca pe o minge, peste templu.

Speriați, sculptorii au fugit ca niște iepuri prin Atena, temîndu-se că-i paște moartea. Însă flăcăul din Trezena a rîs și și-a văzut de drum... și, întrebîndu-i pe unul, pe-altul, iată-l ajuns degrabă și la palatul lui Egeu.

În vremea asta, regele Egeu primise în palat pe-o vrăjitoare, despre care vom mai vorbi-n alte povești. Numele ei era Medeea. Ea îi făgăduise lui Egeu - cam gîrbovit de ani și lupte - c-o să-i întoarcă tinerețea.

Egeu se tot temea că Palas, fratele său, îi va lua tronul. Ca să se apere de Palas și cei cincizeci de fii ai lui, vroia să fie iar voinic. De-aceea se și învoise să o primească pe Medeea, care știa atîtea vrăji și îi spusese că-l va face, la trup și fire, ca atunci cînd

. avea douăzeci de ani.

Cine n-ar vrea să fie tînăr, cînd oboseala bătrîneții îl încovoiaie spre pămînt ?

Intrarea în Atena

Soarele, Helios cu fața lui împurpurată, ca un disc roșu, de aramă, se cobora în apa mării - după credințele străvechi - la ceasul cînd Tezeu, fiul prințesei Etra, intra cu pasul sigur în Atena. Ce-i drept însă - pre cît ne spun poezii - nici chipi: său, nici toată înfățișarea nu-l arătau că este un erou. Și ast pentru că Tezeu era frumos și delicat ca o fecioară. Părul săi negru - strîns altminteri în concii, să nu-l împiedice în luptă - și-l slobozise de-astă dată, în valuri lucitoare, peste umeri. Purtî o haină lungă, ionică, în falduri. Iară cu ochii săi albaștri cerceta toate clădirile mărețe din Atena.

Tocmai trecea prin fața unui templu ce se zidea în cinstea lui Apolo. Mai mulți artiști, care ciopleau în piatră chipuri de zei, văzîndu-l pe Tezeu că trece cu pasul grațios, au început să rîdă între dînșii :

- Priviți coala !... Asta-i băiat ?...

- Ba nu, i-o fată !... Voi nu vedeți că are părul lung și desfăcut. să-l vadă lumea ?... Iar haina lui în falduri se tîrăște și mătură tot praful de pe uliți...

74

Egeu își descoperă fiul

Dar, între timp, sosise la poarta regelui Egeu voinicul tînăr din Trezena.

- Cine ești tu ? Îl întrebase o strajă pe Tezeu. De unde vii ?
- Sînt un drumeț. Sosesec din Creta. Știu să și cînt. Vreau să-l desfăt pe regele Egeu, rostindu-i versuri și cîntîndu-i imnuri.
- Atunci, străine, calcă-i pragul !... zisese straja spre drumeț. Tezeu intrase în palate și se plecase regelui și, după datina cea veche, bătrînul rege îl poftise pe oaspetele său la masă, neîntre-bîndu-l cine este. Ședeau la masă el, Medeea și tînărul abia sosit. Însă Medeea, cu puterea de vrăjitoare ce-o avea, aflase că era Tezeu. Și se temuse că bătrînul - de-o ști că i-a venit feciorul - să nu se lepede de ea. De-aceia-i strecurase lui Egeu, în șoaptă, că tînărul ce sta la masă era un criminal trimes de fratele său, Palas, să-l omoare. Ba-i mai dăduse, pe furiș, și-un suc să-l toarne lui Tezeu în vin. Un suc făcut din floare de cucută, ce ucidea fulgerător.

Egeu, înspăimîntat, umpluse cu vin pocalul lui Tezeu, și-n el turnase sucul de cucuta.

75

Tocmai atunci feciorul Etrei scosese sabia de la brîu, să-și taie o bucată de friptură, din halcile de carne de pe masă. Văzînd această sabie, Egeu strigase tare : - Stai !... Nu sorbi din vin, băiete... Și-și aruncase ochii spre sandale.

- Tu ești Tezeu, zisese el, feciorul soatei mele, Etra. Te re-l cunosc. Porți în picioare sandalele ce le-am ascuns sub stîncă, acum a șaisprezece ani. Și sabia strălucitoare, pe care-o ții în mînă] e a mea. Medeea, vrăjitoarea cea hapsînă, m-a pus la cale să îț» dau otravă... Fugi, vrăjitoare blestemată... Fugi, cît nu pun să ți se toarne pe gît pocalul cu cucută...

Și-a izgonit-o pe Medeea. L-a strîns la sînu-i pe Tezeu și a-n-j ceput să-i povestească despre Palas că uneltise să-l ucidă.

- În curte-s tocmai vestitori care mi-anunță despre Palas că s-a pornit către Atena cu cei cincizeci de fii ai săi !... a spus bă-' trînul lui Tezeu. Tu ce gîndești ? Putem noi oare să-i înfruntăm, să-i alungăm ?...

- O, tatăl meu, a zis flăcăul. De vreme ce-am ajuns aici, fii bun și lasă-mi mie cîntea să mă lupt singur, să-i înving...

Fără a aștepta răspunsul, Tezeu, strîngîndu-și armele în pripă,! a părăsit îndată masa și a pornit să-ntîmpine dușmanul.

S-a dat o luptă crîncenă lîngă Atena. Fiii cei răi ai unchiului] său Palas s-au pregătit să-l înconjoare și să-l lovească din trei] părți.

Însă Tezeu - aci trăgînd cu arcul, aci-nfigîndu-și lancea în vrăjmași, tăind cu sabia, izbind cu ghioaga - s-a luptat vitejește! șapte zile și șapte nopți...

La capătul celor șapte zile, nici un vrăjmaș nu mai trăia. Erau] cu toții-ntinși pe ruguri. Iară femeile-i boceau.

- Trăiască tînărul de la Trezena !... Să fie preamărit în veci !... striga mulțimea-nsuflețită, mirată de-ndrăzneala marej și de puterea lui Tezeu. Dar n-ar putea tot dînsul, oare, să scape lumea și de taur ? De taurul adus din Creta, odinioară, de Hera-j ele, din ordinul lui Euristeu ?...

- Vorbiți de taurul pe care l-a scos Poseidon dintre valuri ?

- De el vorbim. Acum e liber și pustiește Atica, mai ales câmpul Maraton... Nu vrei să-l răpui tu, voinice ?...

- Bine - am să încerc ! a spus Tezeu.

Și a plecat spre Maraton, pe unde viețuia în voie taurul zeului Poseidon.

A dat cu el o luptă dîrză. L-a prins de coarne ; l-a plecat cu fruntea albă în țărîină, și dup-aceea l-a-njunghiat, scăpînd lumea de înc-un monstru.

76

Plecarea în insula Creta

Venind Tezeu iar în oraș - după o biruință-atît de mare - s-a cam mirat că atenienii nu se înflăcărau deloc. Nu-l aplauda aproape nimeni. Ba, dimpotrivă, era jale. Femeile plîngeau în hohot lîngă palatul lui Egeu. Iară bărbații, cu mîhnire, cătau spre

ele și tăceau.

- Ce s-a-ntîmplat ?... De ce-i atîta tristețe în oraș ? l-a-ntrebat dînsul pe tatăl adoptiv, Egeu.

Și regele, plin de durere, i-a povestit că mai de mult venise la Atena fiul regelui Minos de la Creta - ca să ia parte la niște concursuri. Și la concursurile acelea, fiul lui Minos, luptînd strașnic, i-a biruit pe toți flăcăii care s-au întrecut cu el la jocurile din Atena.

- Atunci, beat de succes, fiul regelui Minos a jurat tare către prieteni că este gata să doboare și taurul din Maraton. Taurul alb al lui Poseidon, răpus acum de tine ! a spus bătrînul rege lui Tezeu. Numai că planul său, făcut cu ușurință, a dat îndată greș...

- Taurul l-a ucis, pesemne ?

- Da. L-a ucis... L-a luat în coarne. Și ca pe-o zdreanță l-a purtat pînă aproape de Atena... Ajuns aici, l-a aruncat doar ca să-l calce în copite... și bietul tînăr a murit...

- Iar voi l-ați îngropat, firește...

- L-am ars pe rug și l-am cinstit... Dar Minos, regele din Creta, auzind vestea, a venit cu arme. Ne-a asediat și ne-a lovit, zicînd că noi sîntem de vină... Noi l-am trimis la Maraton... Iar Zeus, ce ținea cu Minos - știi doar că el îi e fecior !... - ne-a trimis foametea și ciuma. În acest fel am fost înfrînți... și, drept tribut plătim cu jale, în fiecare an, lui Minos, șapte băieți și șapte fete...

- Ce face el cu acești tineri ?

- Vai nouă ! a grăit Egeu. Pe toți îi vîră-n labirint 7, un palat mare de la Cnosos, cu zeci, sute de coridoare, de unde nu mai pot ieși... Acolo îi sfîșie-o fiară... O fiară zisă Minotaur, ce-i de la brîu în jos ca omul, iar de la brîu în sus e taur...

- Dacă-i așa, dă-mi voie, rege, să plec și eu cînd dai tributul, și să-l înfrunt pe Minotaur. Socot că am să-i vin de hac și am să curm această crimă, pe care-o săvîrșește Minos asupra tinerilor noștri... ♦

- Nu. Nu pleca !... a spus bătrînul. Nu pot să mai conduc Atena, decît avînd sprijinul tău. Povara anilor m-apasă și forțele

77

mi s-au sleit. Te-am așteptat atîta vreme, și vrei iar să mă părăsești ?...

- N-ai teamă, tată drag... Ascultă... îmbrățișează-mă mai bine, de bun rămas...

Și cum la țarm era trirema gata să pornească-n larg, Tezeu s-a dus întâi în templu și-a adus jertfe Afroditei, i-a strâns apoi pe ceilalți tineri, care alcătuiau tributul, și le-a grăit voios așa :

- Veniți cu mine, n-aveți frică !... I-am adus jertfe Afroditei și m-am legat să o slujesc întotdeauna după plac, dacă și ea o să ne-ajute. Puterea dragostei întrece, de-atâtea ori, pe-a altor zei. E cea din urmă oară, prieteni, când pleacă tineri din Atena. Iar noi ne vom întoarce-acasă, învingători și sănătoși...

- Dacă te-ntorci cu biruință, să pui triremei pânze albe, a rostit regele Egeu. Acuma iată-s agățate pânze de doliu, sus, pe stâlpi. Și eu, de astăzi înainte, spre depărtări am să privesc... Te-oi aștepta și zi, și noapte, să-mi vii, băiete, înapoi...

- Prea bine, tată... și, să știi, la-napoiere, pânza neagră va fi schimbată de cârmaci cu pânza albă-a veseliei... Adio... Voi veni curînd.

La zeul mărilor, Poseidon

Așa plecat-au, către Creta, Tezeu și ceilalți atenieni : șase băieți și șapte fete. Au plutit mult, pe mări senine și pe furtuni, dar au ajuns...

Și intrînd în orașul Cnosos s-au dus de-a dreptul la palatul lui Minos cel neîndurător.

Minos ședea pe-un tron de piatră, între curteni, și lîngă el era o fată frumoasă, dulce și duioasă, ce Ariadna se numea.

- Voi sînteți ? a glăsuț Minos, cercetîndu-i pe atenieni.

- Noi sîntem !... i-a răspuns Tezeu.

- Plecați-vă pe lespezi fruntea !...

- Nu vrem, căci noi nu sîntem sclavi !... a dat din nou răspuns Tezeu.

-• O să vedem, cînd veți ajunge acolo,jos, în labirint... Iară pe una dintre fete... pe ea... fși-a arătat cu mîna pe o copilă, Eriboia) pe ea o iau de soață eu, pentru trei zile. Doar atît. Pe urmă... Ha !... Am s-o ucid... V-o trimit tot în labirint...

- Să n-o jignești pe Eriboia, a zis Tezeu cu îndrăzneală. Este fecioară ne-ntinată și-i fiica regelui Megarei.

78

- Tu cum cutezi, măi, băietane, să-mi stai așa trufaș în față? Eu nu sînt rege ca oricare, ci sînt fecior de olimpian...

- Și eu sînt tot la fel ca tine, a spus Tezeu, fără de teamă, căci tată bun îmi e Poseidon...

- Îți e Poseidon ?.. Ce minciună !... Dacă-i așa, azvîrl în valuri acest inel cu piatră scumpă. Tu sări în mare și te du la zeul apelor, Poseidon... și să ți-l dea el înapoi. De nu-l aduci, îți retez capul...

- Mă duc, și am să-ți dovedesc că sînt feciorul lui Poseidon. Tu poți să mă ucizi, de vrei, dar nu ai dreptul să mă insultî...

Așa a spus Tezeu, voinicul, și s-a și repezit în mare. Apa a făcut vâlurele și l-a-nghițit într-o clipită.

- S-a dus, și nu va mai veni !.. a glăsuț regele Minos.

- S-a dus !... S-a dus frumosul tînăr. O tată, ești prea nemilos !... a început să hohotească gingașa fată a lui Minos.

Căci Afrodita - care-i da sprijin lui Tezeu, fiindcă-i jurase s-o slujească - îi insuflase Ariadnei o dragoste nemărginită pentru preachișul erou.

Minos s-a necăjit, desigur, văzînd că fata, Ariadna, e-ndrăgos-tită de Tezeu, și-a poruncit :

- Am să te pedepsesc, să știi, făptură fără rușine, îndrăgostită de un sclav, ce zace-acum pe fundul mării, sfîșiat poate de rechini...

Atîta că, în apa mării, cînd se zvîrlise cu curaj, Tezeu simțise că e prins de cineva necunoscut. Era Triton cel monstruos trimis de tatăl său, Poseidon, să-l ia cu sine pe Tezeu. Și, pîn-a-și da mai bine seama de ce se petrecea cu el, Tezeu văzuse-n fața sa un palat mare, de cleștar. Aici, pe-un jîlt înalt de aur și pietre scumpe, sta Poseidon. Iar lîngă el se afla dalba și minunata lui soție.

- O, ce frumos e fiul tău ! a spus zeița Amfitrita. Ce voinic e ! Parcă-i un zeu... Să mi s-aducă o cunună...

Trei nimfe s-au și repezit în tănuitele cămări și au adus stă-pînei lor cununa cea mai măiestrită, din aurul cel mai curat, și ea i-a pus-o peste plete :

- S-o porți cu fală, fiul meu !...

Iară Poseidon poruncise în astă vreme unor pești să afle unde e inelul pe care-l aruncase Minos, și i l-a-ntins, dîndu-i învăț :

- Iți dau acest inel de aur. Cu el tu poți să dovedești că mama ta mi-a fost soție... și tu mi-ești fiu, aici, în ape... Însă pe țărmuri ți-e -Egeu, bătrînul vrednic din Atena... Și încă vreau să-ți spun, Tezeu : pe viitor să te ferești să cazi cumva în apa mării. Numai o dată poți scăpa. A doua oară, nici Triton, nici Amfitrita, nici chiar eu nu mai putem să-ți salvăm viața...

79

Făcînd un semn către Triton, apele s-au învolburat. Din ochii lui Tezeu s-au stins palatul mare, de cleștar, nimfele mării nereide, zeii, pe tronul lor de aur, și totul ce-i înconjura... și s-a văzut din nou pe coastă.

Tinerii sînt salvați

Minos privea și nu credea... Tezeu îi întindea inelul, și Ariadna, prăbușită jos, la picioarele lui Minos, plîngea. Plîngea, dar nu de spaimă. De bucurie hohotea !

- Vezi, tată ?... Vezi că-i fiu de zeu ?...

Dar regele a luat inelul și mînios a poruncit ca-n dimineața următoare Tezeu și ceilalți atenieni să fie-nchiși în labirint.

Atîta că în timpul nopții, fiica lui Minos, Ariadna, s-a strecurat în cămăruța unde sălășluia acela care zidise labirintul, un arhitect numit Dedal.

- Dă-mi ajutor !... i-a grăit dînsa. Dă-mi ajutor să-l scap de moarte pe tînărul iubit de mine. Ajută-mă, fii bun, Dedal !...

Acesta a-nvățat-o-n taină să-i dea voinicului Tezeu un ghem ceva mai gros de ață. Să-i dea și un pumnal tăios.

Fata s-a furișat prin beznă și, dîndu-i dragului Tezeu ghemul de ață și pumnalul, s-a-ntors tiptil în încăperi.

Spre dimineață i-au luat sclavii pe atenieni, mai mult în brînci, și i-au împins în labirintul unde stătea înfometat preaodiosul Minotaur.

Tezeu a prins chiar la intrare, de-un stîlp al porții, un cap de ață, și ca să nu se rătăcească pe coridoarele-ncîlcite, a început să desfășoare ghemul cel gros, pe-unde mergea. Deodată le-a ieșit în cale îngrozitorul Minotaur. Tezeu și-a ridicat pumnul și, cînd dihania aceea s-a repezit spre-atenieni, flăcăul l-a împuns în coastă. Fiara s-a-ntors mugind spre el.

Toți erau înlemniți de spaimă. Numai Tezeu, cutezător, l-a apucat pe Minotaur de-un corn și l-a ținut așa, lovindu-l fără încetare în ochi, în coaste, sau în piept, și fiara care mîncă oameni s-a prăvălit răgind cumplit⁸.

Tinerii s-au pornit să sară în chiotexde bucurie. L-au sărutat pe-nvingător și, urmărind firul de ață desfășurat prin labirint, au ieșit toți, teferi, afară. S-a-ncins apoi o horă mare. O horă nemaipomenită, cu chiote de bucurie, de care s-a vorbit mult timp și-a fost cîntată de aezi⁹.

. !
'':W' . i
80

Cît timp s-a tot danțat acolo, Tezeu s-a înțeles, pesemne, cu fata regelui din Creta și, chiar în noaptea următoare, fata lui Mi-nos, Ariadna, s-a strecurat pe nesimțite pînă la țarmurile mării. Aici o aștepta Tezeu. Iar tinerii ce-l însoțeau spărseseră cu grabă mare toate corăbiile lui Minos. Numai trirema ateniană se legăna încă pe valuri.

Și-așa, precum spune legenda, ei au plecat nestingheriți... Tezeu ședea vesel la cîrmă și-n brațe își ținea iubita. Iar ea, nespus de fericită, căta duioasă-n ochii lui.

Dar zeii sînt geloși pe oameni. În calea lor s-a ivit zeul bețiilor destrăbălate, Dionisos, fiul lui Zeus. Nu l-a văzut decît Tezeu, și tot doar el a auzit glasul acestui zeu, rostind :

- Fata lui Minos, Ariadna, e hărăzită, din Olimp, să-mi fie soață numai mie... Chiar Afrodita s-a-nvoit. Deci tu cată s-o părăsești, făcînd popas, acolo-n Naxos, insula ce se vede-n zări. De n-ai să lași copila-n Naxos, ca s-o iau eu, nu-ți mai vezi casa, nici tu, nici soții tăi de drum... pentru că vă prefac în broaște...

Și zeul vinului, cu tirsul, a făcut semn de-amenințare către toți tinerii-atenieni.

Tezeu ajurKje regele Atenei

Tezeu, cuprins de deznădejde, a cătat către soții săi. Făgăduise să-i aducă teferi și sănătoși la ei acasă.

„Eu i-am scăpat de Minotaur, și-acum tot eu să-i nimicesc ? I-a.șteaptă mame-nlăcrimate. Am oare dreptul să-i ucid ? Trebuie să-mi jertfesc iubirea”.

Cu moartea-n inimă-a lăsat-o pe Ariadna lui în Naxos - pe cînd dormea, la miezul nopții - și el, suindu-se cu ceilalți, iar, în triremă, au fugit¹⁰.

Cînd s-a trezit spre dimineață, fata lui Minos a plîns mult fuga iubitului Tezeu. DaiL zeul vinului s-a-nfățișat plin de splendoare și a cerut-o de

soție. Ea n-a-ndrăznit să-i stea-mpotrivă, și nunta s-a făcut pe loc. Astfel prințesa Ariadna a devenit și ea zeiță. Deși în suflet - cum se pare - l-a păstrat veșnic pe Tezeu.

În vremea asta atenienii, purtați de vânturile bune, pluteau mereu, neosteniți, și se-apropiaseră de-Atena.

Atîta doar că-n tulburarea ce-i cuprinsese, părăsind-o pe Ariadna, ei au uitat să dea jos pînza neagră, de doliu, ce era prinsă de cel mai-nalt catarg.

82

Egeu, ce-i aștepta pe coastă, văzînd că pînza nu e albă, a socotit că au pierit toți tinerii plecați în Creta. Că a pierit deci și Tezeu.

Îndurerat prea mult, bătrînul s-a aruncat în apa mării. Iar valurile l-au izbit de stîncile din țărm, zdrobindu-l.

De-atunci și marea, unde el și-a sfîrșit viața, a luat numele de Egeea.

Cînd a ajuns Tezeu pe țărm și a aflat ce s-a-ntîmplat, a vrut și el să se omoare. Însă mulțimea adunată l-a dus cu sila la palat.

L-a-ncununat și i-a grăit :

- Tu ne-ai scăpat de-atîtea fiare și de tributul rușinos... De aceea te alegem rege.

Tezeu nu s-a împotrivit. A rămas rege în Atena. Dar a trimis un car să-i vină mama sa, Etra, din Trezena, să nu mai fie-atît de singur, de trist și de nemîngîiat.

Și mulți artiști de la Atena, din Argos sau din alte părți, au început să dăltuiască sau să picteze toate-ntîmplările acestea.

Pierderea Antiopei

Tezeu n-a fost nicicînd un trîndav, precum se știe că sînt regii. Cît a domnit el în Atena n-a pierdut vremea la ospete, ci s-a-n-soțit cu alți viteji și a pornit spre Calidon, unde a fost o vînă-toare vestită-n lumea de-altă dată. Pe urmă a plecat cu Iason și-argonauții să găsească lîna berbecului de aur 1].

Alături de cellalt voinic, fiul Alcmenei de la Teba, s-a dus în țara amazoană, pe țărmurile Mării Negre. Iar amazoanele, învinse, au trebuit să lase pradă biruitorilor pe mîndra și preafrumoasa Antiopa.

Heracle, vrînd să-l răsplătească pe prietenul de la Atena, i-a-ncuviințat s-o ia ca sclavă pe-această fiică a lui Ares, sora reginei Hipolita.

Însă Tezeu, cum ați aflat, era și chipeș, și voinic. Era, cum îl cîntau aezi, cu fruntea lată și senină. N-avea statură herculeană, însă era mai grațios. Și ea, frumoasa Antiopa, deși fusese luată pradă, s-a-ndrăgos-tit de-nvingător. Și el de ea. În acest fel, s-a făcut nunta la Atena.

Au mai trecut, spune povestea, un an întreg, ba și mai bine... și, din iubirea asta mare, care-i lega pe amîndoi, s-a născut un fecior bălai, numit de mamă Hipolit.

6

83

Numai că în puțină vreme, oștirile de amazoane - nemulțumite că Antiopa fusese luată de Tezeu - au pornit marșul spre Atena. Ele au înconjurat orașul și i-au silit pe atenieni să se retragă pas cu pas, pînă pe-Acropolă. Acolo i-au asediat cîteva luni.

Lipsiți de hrană, atenienii, în frunte avîndu-l pe Tezeu, porneau din cînd în cînd la luptă și atacau colina lui Ares 12, unde stăteau de luni de zile teribilele amazoane.

Pe lîngă soțul său lupta, ca să respingă pe-amazoane, însăși regina Antiopa. Da. Ea - aceea ce fusese învinsă de elini, dată ca pradă lui Tezeu - lupta acum să nu fie eliberată din sclavie. Pentru că ea uitase totul, pe credincioasele-amazoane și viața ei de-odinioară. Îndrăgostită peste fire, nu mai avea altă dorință decît să stea mereu alături de preaiubitul ei Tezeu.

Dar într-o zi, se povestește c-a fost o mare-ncăierare acolo, pe areopag... în fruntea oștii-ateniene, Tezeu lupta nebiruit, și lîngă el sta Antiopa.

Deodată scînteiază-o lance. Parcă-i o flacăra-n văzduh...

O amazoană îl țintise cu îndrăzneală pe Tezeu.

Era - cît să fi fost ?... o clipă... și lancea l-ar fi nimerit. Și-atunci... Atunci... Zei !... ascultați !... s-a repezit în fața lancei, cu pieptul gol, ea, Antiopa.

Lancea i s-a înfipt în piept.

- Tezeu !... Eu mor... a spus regina.

Ochii s-au încețoșat și, scăpînd sulița din mînă, a căzut jos, șoptind ușor :

- Ai grijă doar de Hipolit !...

Lupta a încetat pe dată. Și toți războinicii s-au strîns - și amazoane și elini. Au înălțat un rug uriaș. Țimbalele-au țipat a jale și trîmbițele au sunat tristul sfîrșit al bătăliei.

Pacea s-a încheiat, firește, dar prea tîrziu... mult prea tîrziu... Frumosul trup al Antiopiei se preschimbase într-o mînă -- fierbinte încă - de cenușă... și amazoanele-au plecat spre țara lor cea depărtată de lîngă Pontul Euxin.

Tezeu a rămas trist și singur lîngă mormîntul Antiopiei.

O uneltire a zeiței Afrodita

Ca mîngîiere-i rămăsese numai micuțul Hipolit. Și el creștea sub privegherea tatălui său și a bunicii, regina Etra din Trezena.

Crescînd mai mare, Hipolit prinsese gustul vînătoarei, și timpul tot și-l petrecea colindînd codrii deși ca peria, umblînd după sălbăticiuni. De-aceea, dînsul se pleca zeiței Artemis, fecioara ce ocrotește vînătoarea. Și, tot ca ea, nu vrea să-audă de legătura căsnicieii. Iar la-mbierile-Afroditei sta rece și nepăsător.

- Zeița Afrodita este prea dezamățată, zicea el, iar fiul ei, smintitul Eros, își bate joc de muritori, trăgînd săgeți la întîmplare... Ah !... sînt besmetici amîndoi...

...Și, oricît s-au silit zeița care dă patima iubirii și fiul ei, arcașul Eros, nu l-au clintit din hotărîrea pe care-o luase Hipolit de-a nu iubi nici o femeie.

Și, supărată rău, zeița a hotărât să se răzbune. În acest timp Minos murise. În locul lui, pe tron, în Creta venise rege Deucalion.

- Vreau să am pace cu Vecinii... și-n primul rînd cu atenienii, spusese noul rege-al Cretei. Vreau să se stingă vechea vrajbă...

Ca să se facă-mpăcăciunea, el a pornit către Atena. A stat de vorbă cu Tezeu și l-a rugat să-i facă cinstea și să primească de soție pe sora lui, numită Fedra. Mai trebuie spus că Ariadna, întîia soață-a lui Tezeu, cu Fedra și cu Deucalion, erau toți frați.

Tezeu a stat puțin pe gînduri... Dacă primea s-o ia de soață, pacea-ntre Atica și Creta s-ar fi statornicit deplin.

Înăbușindu-și dară jalea, ce încă îl mai mistuia, după regina Antiopa, Tezeu a-ncuviințat ca nunta să aibă loc cît mai curînd,

A spus însă că face nunta, numai dacă frumoasa Fedra jură că va fi mamă bună fiului său, ce-l dobîndise odinioară cu-Antiopa.

Mireasa a jurat în templul zeiței Hera c-o să fie într-adevăr o mamă bună și, isprăvindu-și jurămîntul, nunta îndată s-a pornit...

- Ei, iată c-a sosit și vremea să-l pedepsesc pe Hipolit, care mă tot nesocotește, a spus zeița Afrodita, aflînd această întîmplare.

Chemînd la sine pe arcașul cel zburător, tînărul Eros, i-a poruncit să-și pună-n arc săgeata cea mai otrăvită și s-o țintească pe mireasă, umplîndu-i inima de fiere și dragoste nelegiuită pentru feciorul lui Tezeu. Iar Fedra s-a simțit, pe dată, îndrăgostită nebunește de vînătorul Hipolit.

- Cum îl iubesc !... își spunea ea.

Și-nveninată de săgeata preaușuraticului Eros, Fedra, cu mintea rătăcită, îl implora pe Hipolit :

- Hai să fugim, lăsînd uitate și-Atena cea cu cer senin, și pe Tezeu, Să ne aruncăm pe o triemă și să plutim spre depărtări - pînă la marginile lumii.. Să ne ascundem fericirea... Hai, vino, vino, Hipolit...

Dar Hipolit, cu ochii-n flăcări, o izgonea, zicînd așa : „ - Femeie fără de rușine... Tu pîngărești tot ce-i mai sfînt : respectul meu de fiu, și chiar iubirea ce-o datorezi soțului tău.

85

De mai rostești doar un cuvînt, scot paloșul din cingătoare și ca pe-o fiară teucid...

Iar Fedra a-nceput să țipe și să-l blesteme pe flăcău :

- O !... M-ai jignit... Cum m-ai jignit... Dar pentru asta, Hi-polit, ai să plătești și tu cu viața...

Și-a alergat pînă la rege, s-a zvîrlit în genunchi, pe lespezi, și a strigat spre el, plîngînd :

- Soțul meu drag, stăpîn și rege, mi-a fost dat astăzi să îndur cea mai amarnică insultă. Uitînd cît sînt de credincioasă, nesocotitul Hipolit m-a conjurat să fug cu el, să făptuiesc, în acest fel, cea mai grozavă dintre crime. Răzbună-mă, căci altfel mor !...

Așa grăia, mințind anume, regina Fedra, mîniată că Hipolit o alungase. Așa grăia și nu știa că vorbele i le șoptește, de fapt, în taină, la ureche, răzbunătoarea Afrodita.

Tragicul sîrșit al lui Hipolit și-al Fedrei

Lovit ca de-o măciucă-n creștet, Tezeu a rămas nemișcat un timp destul de lung pe tronu-i. El auzea vorbele Fedrei. Vorbele ce-l învinuiau atît de tare pe feciorul cel mult prea drag, pe Hipolit, și totuși nu-i venea să creadă.

Dar Fedra hohotea acolo și-l implora cu glasul stins :

- Răzbună-ți soața, o Tezeu !...

Atunci Tezeu s-a ridicat, pășind încet spre malul mării. Mergea ca orb. Se clătina. Ajuns pe prunduri, a rostit :

- Tată !... Poseidon !... Eu nu pot să-mi pedepsesc feciorul drag. Te rog pe tine. Fă dreptate și lovește-l pe Hipolit pentru insulta odioasă adusă Fedrei, soața mea !...

Tocmai gonea pe țărmul mării, către Micena, Hipolit. El se urcase într-un car. Și la car înhămasse, zdravăn, doi cai sălbatici, ce-l duceau ca vîntul, să se răcorească de jarul care îi frigea inima lui nevinovată.

Tatăl nu s-a uitat spre el ; dar în clipitele acelea, din apa mării s-a ivit - prin hotărîrea lui Poseidon, la rugămintea lui Tezeu - un monstru mare cît un munte, cu șapte capete, trei cozi și cu colți lungi ca niște sulii. Iar caii s-au speriat de el. Neascultîn-du-și vizitiul, caii s-au avîntat pe stînci și, sfărîmînd în bucăți carul, l-au omorît pe Hipolit.

Regina Fedra ce-l urmase pe soțul său, Tezeu, pe țărm, văzînd pe Hipolit cu fruntea făcută țandări, între stînci, deodată și-a venit în fire. Vraja zeiței Afrodita s-a risipit.

86

„Vai, ce-am făcut !" și-a rostit ea, trecîndu-și mina peste tîmplă și, cuprinsă de remușcări, a început să strige tare :

- Nu ! Nu-i adevărat, Tezeu !... Hipolit n-a fost vinovat. Ci eu, doar eu am fost aceea care l-am ispitit - să știi !... E, u, numai eu sînt ticăloasa !...

A alergat către palat : și-a pus pe gîtul alb un ștreang. Și astfel, Fedra și-a dat moartea cumplită, prin spînzurătoare.

Din cer, zeița Afrodita văzuse totul și zîmbea. Dorința ei se împlinise. Pedepsa ei căzuse grea.

E lesne de-nțeleș durerea ce l-a-ncercat iar pe Tezeu.

O !... Cît l-a plîns pe Hipolit¹³...

Înlănțuirea din Infern

Dar timpul care trece poartă cu el uitarea, cel mai divin balsam. El șterge suferința și face să renască, tînără și voioasă, în inimă, speranța - dorința de-a trăi.

Deci, socotind curtenii că prea e lung amarul regelui lor, Tezeu, au început să-i spună, cu vorbe iscusite, că omul e o ființă ce nu poate trăi doar în singurătate. I-au amintit că n-are nici un urmaș pe tron. Hipolit a murit. Cine o să-i ia locul ? ApBi i-au povestit că regele din Sparta are o fată mîndră, ce se cheamă

Elena.

Ba chiar l-au îndemnat să meargă s-o răpească, căci regele din Sparta nu vrea s-o dea de soață nimănui.

Ascultînd glasul lor, Tezeu s-a hotărît să-și ia o nouă soață, să aibă un fecior. Și fiindcă i-au vorbit de frumusețea fetei regelui din Sparta, s-a pregătit de drum.

„De e atîta de frumoasă Elena, copilul ce s-o naște va fi la fel cu ea”, a cugetat Tezeu.

Mergînd însă pe cale s-a întîlnit c-un prieten, rege peste lapiți, pe nume Piritou. Și el vroia să aibă o soață-ncîntătoare, precum era Elena.

S-au înțeles atunci să se ajute-n luptă, răpind-o pe fecioară. S-o ducă la Atena și aici s-arunce zarul. Cui or să-i cadă sortii - s-o aibă pe Elena. Iar cel ce-o cîștiga-o în acest fel, la sorti, să-l sprijine pe cellalt să-și găsească o soață tot la fel de frumoasă.

Zis și făcut. Voinicii, cum au călcat în Sparta, au aflat pe Elena, ce tocmai dănuia la niște mari serbări în cinstea lui Arte-mis. Dînd ei o luptă grea cu oastea de la Sparta, au răpit pe Elena. Au suit-o-ntr-un car și-au dus-o la Atena.

87

Pe drum au tras la sorti. Și cel ce-a cîștigat-o a fost însuși Tezeu, regele din Atena. Gîngășă era fata, și bucuria mare pe rege și curteni... Dar rămînea acum, potrivit învoielii, ca Tezeu să-l ajute pe prietenul lapit să-și afle o soție la fel de minunată.

Iar regele lapit i-a cerut lui Tezeu să-și părăsească soața, prima zi după nuntă, și să meargă cu el pe tărîmul lui Hades.

- Ce să facem acolo ? I-a întrebat Tezeu.

- S-o furăm pe nevasta lui Hades, Persefona... și să mi-o fac regină în ținutul lapit...

Nu ar fi vrut Tezeu să-și părăsească soața prima zi după nuntă, și-apoi să se coboare în regatul lui Hades. Dar n-a grăit nimica. Făcuse jurămîntul să-l ajute pe prieten, și nu-l putea călca.

Lăsîndu-și dară soața în grija mamei sale, buna regină Etra, Tezeu s-a îndreptat cu regele lapit spre tărîmul lui Hades.

Printr-o peșteră-adîncă, ce se găsea în Argos, au intrat în Infern ; și-au mers drept spre palatul măreț, de-argint, unde locuia zeul cel veșnic mohorît.

- Ce vreți ?... Cum ați intrat pe tărîmul acesta, fără de vrerea mea ? i-a întrebat, rece, Hades.

- Iat-am venit la tine să-mi dai pe Persefona, s-o iau eu de soție !... a răspuns Piritou. Am sprijin la nevoie pe eroul Tezeu. Deci nu-ncerca, bătrîne, să mi te-mpotrivești. Noi știm să ne luptăm... și nu ne este teamă de tine nici atît...

Și-a început să rîdă.

Hades s-a mîniat pentru așa-ndrăzneală, dar chipul i-a rămas la fel de neclintit, rece și mohorît.

- Bine ! a glăsuț. Dar fiindcă ați venit pînă-n Infern, la mine, vă rog să stați puțin și să vă odihniți pe acel jilț de piatră...

Piritou, fără frică, Tezeu, prevăzător - s-au așezat pe jilț. Dar cum s-au așezat pe jilțul fermecat, au și rămas lipiți. Și n-a putut Tezeu să-și salte

multă vreme, cu tot zbulciumul său, trupul lipit de piatră. Ba, l-a legat și-n lanțuri zeul cel mohorât.

A trebuit să vină Heracle în Infern, ca să-l elibereze pe eroul Tezeu, smulgându-l de pe stîncă.

Și s-a întors acasă Tezeu, după atîția ani... Ca rege-a găsit însă pe-un dușman, Menesteu. Iar mama și soția răpite de spartani.

Mîhnit s-a hotărît să se retragă-n Scira, o insulă frumoasă, să viețuiască-n pace, dar și-aci l-a urmat ura lui Menesteu - care tot se temea că eroul Tezeu va cere-napoi tronul. Și printr-un vicleșug, Tezeu a fost urcat pe-o stîncă de la Scira. Iar de sus, prin trădare, el a fost prăvălit în genunea de ape. Eroul s-a izbit cu fruntea sa senină de colțuroase stînci. Dar valurile mării l-au aruncat la țarm. Brațele lui vînjoase, ce-au apărat Atena, au ră-

88

mas fără vlagă, și ochii săi albaștri cercetau muștrători Olimpul depărtat.

Oameni necunoscuți l-au adunat din ape ; i-au pus, pentru odihnă, oasele în mormînt.

Aici a stat, în Sciron, uitat, destule veacuri, pînă ce a venit un trimis al Atenei și i-a aflat mormîntul.

Cînd a venit trimisul, un vultur din văzduh s-a coborît în Sciron, scormonind o movilă cu ciocul său de fier •.

Tezeu, spuneau aezii, fusese luat în slavă și făcut semizeu, pentru faptele sale, de zeii olimpieni, cum le ceruse însuși stăpînul mărilor, ce îi era părinte.

Săpîndu-se movila, pe care se lăsase vulturul din văzduh., s-au găsit oseminte, lîngă ele un paloș și-o lance ascuțită. Osemin-tele-acestea au fost duse-n Atena. Iară peste mormîntul cel gol, lăsat în Sciron, a fost zidit un templu eroului Tezeu 15.

Note

2. Tezeu ocupa în vechile legende ale elinilor, alături de Heracle, un loc de frunte. Acești viteji, Heracle și Tezeu erau, de altminteri, socotiți un fel de eroi naționali, adică ai tuturor elinilor, pe cînd toți ceilalți au mai mult caractere regionale, locale. Fiecare basileu dorea să se tragă din-tr-un anumit erou, și fiecare ținut vroia să se mîndrească cu vitejii săi. Întîrplările prin care trec Heracle și Tezeu sînt însă de multe ori asemănătoare. Heracle era, bunăoară, fiul lui Zeus, și Tezeu, fiul lui Poseidon, fratele lui Zeus. Amîndoi zeii se însoțiseră cu mamele celor doi eroi, fără

de voia acestora.

2. Cel care povestește viața lui Tezeu, după cîntecel vechi ale aezilor, este cunoscutul scriitor Plutarh, născut în Beoția, către anul 46 al erei noastre, autorul viarei lucrări „Vieți paralele”, unde sînt evocate și alte figuri istorice, ca hicurg, Solon, Temistocle, Pericle etc.

3. Pe temeiul acestei legende, voinicul Tezeu este și el înfățișat de multe ori pe vase și în sculpturi, juiurînd în mîna o măciucă sau o ghioagă de aramă - ghioaga cucerită de la hainul Perifete, fiul lui Hefaistos.

4. De la numele monstruosului Sinis cred unii că ar veni cuvîntul sinistru - ceva sau cineva care provoacă spaimă, oroare. Ca și Heracle, Tezeu este un nimicitor al monștrilor și răufăcătorilor, care bîntuiau odinioară lumea. În amintirea biruinței asupra lui Sinis, chiar pe locul unde se zicea că ar fi fost el răpus, au fost organizate, după legende, de însuși Tezeu, așa-numitele jocuri istmice, în cinstea zeului Poseidon. Biruatorii în concursurile la sulită, disc, alergări cu carul sau în lupte, erau încununați cu ramuri verzi, de pin. Jocurile aveau, pare-se, valoarea unui simbol al luptei împotriva răului.

5. Pare foarte curios că mulți dintre monștrii doborîți de Tezeu erau
89

socotiți fiii lui Poseidon. Alegoria pare că vrea să amintească de timpurile acelea cînd pămîntul Eladei, zguduit de vulcani, se tot cutremura și se prăbușeau coaste sau insule, în mare. Iar valurile tulburi năpădeau peste țărături și părăduiau așezările, nimicind pe oameni. Toți acești monștri întruchipează relele pe care le poate face marea. Tezeu este și el un fiu al lui Poseidon, deci tot un fecior al mării. Însă mama lui este Etra. (Etra se tîlcuiește prin „cerul cel senin”.). Grecilor le plăcea să spună că pămîntul Eladei răsărise din mare, sub cerul cel albastru. Tezeu este în acest caz simbolul poporului Eladei, viețuind între cerul albastru și senin și marea nesfîrșită, cu valurile sale verzui; poporul care luptă cu urgia naturii : cutremure, furtuni, revărsări de ape, pustiri și cu monștri zămislîți în apele marine. Inițial deci, Tezeu a reprezentat, ca și Heracle, forțele omenesti, care biruie toate relele ce le stau în cale. Mai tîrziu, aristocrații au impus transformarea mitului său popular în acela de erou al aristocrației gentilice, și apoi chiar al aristocrației funciare sclavagiste, ce cîrmuia Atena. Astfel i-au atribuit împărțirea populației în trei clase (nobili, agricultori și meseriași) și hotărîrea ca toate funcțiile statului să fie ocupate numai de nobili. Despre el se povestea că instituiseră serbările Panatenee, poate cele mai mari și mai fastuoase serbări din Elada. În general, de mitul nobil al lui Tezeu s-a folosit mult aristocrația sclavagistă, cu scopul de a-și întări stăpînirea asupra poporului. Prin legendele născocite despre el se stabileau avantajele aristocraților.

6. În tragedia „Tezeu”, poetul francez Quinault, din secolul al XVII-lea (pe muzică de Lulli) ne cîntă sosirea fiului Etrei și al lui Poseidon, în triumf, la Atena.

7. Despre labirint, un palat cu multe culoare încîlcite, în care se afla monstrul Minotaur, și despre Dedal, constructorul său, se povestește mai pe larg în legenda următoare.

8. Scena a fost zugrăvită, între altele, pe un vas antic, aflat la muzeul din Berlin.

9. Hora de la Cnosos, după biruința lui Tezeu, a fost cîntată de însuși Homer în „Iliada” :

„Tineri acolo și fete bogate în boi o mulțime
Joacă-mpreună în cerc și cu mîinile prinse deolaltă.

Fetele toate au gingașe rochii de in și flăcăii

Bine țesute veșminte ce scînteie blînd ca oleiul.

Ele au conciu pe cap, frumoasă podoabă de aur,
Dînșii au săbii de aur la chingă de-argint atîrnate.
Joacă ei toți. Și aci-ndemînateci și iute s-avîntă
Hora învîrtind ca o roată ce-o mișcă, de-o-ncearcă cu mîna-i
Meșter olarul, aci în șiraguri se saltă-mpotrivă.
Lumea-ndesită înconjoară hora cea plină de farmec

• „Iliada” - în românește de G. Murnu, E.S.P.L.A., 1955.

90

Și se desfată privind. De zei luminat cîntărețul
Zice din liră-ntre ei. Și-n vreme ce cîntecul sună,
Se învîrtesc doi ghiduși, se dau tumba în mijlocul gloatei”.

10. Nemuritoare este o marmură ce o înfățișează pe Ariadna adormită, în timp ce atenienii fug. Pe fața încântătoare a fetei s-a așternut un zîm-bet blînd. Zîmbetul ei de fericire. Visează, cu siguranță, la Tezeu. Iar privitorul își închipuie durerea care o să brăzdeze chipul acesta cînd, în cu-rînd, se va trezi și va vedea că a fost părăsită.

11. Este vorba de faimoasa călătorie o argonauților, despre care se povestește mai departe, în paginile acestei cărți.

12. Colina lui Ares sau areopagul.

13. Durerea lui Tezeu răsună încă și astăzi în tragediile celebre scrise de Euripide, Seneca și Racine.

Legenda lui Hipolit și a Fedrei a fost zugrăvită pe un vas aflat la muzeul din Berlin. Tot acolo, artistul antic pune alături și pe zeița Afrodita. Inșă rar poate fi văzut ceva mai frumos decît întreaga legendă a lui Hipolit și a Fedrei, așa cum o fost înfățișată de un sculptor din vechime, pe un sarcofag care se găsește la Ermitajul din Leningrad.

14. Legenda cu vulturul coborît din slavă peste mormîntul lui Tezeu - care nici nu știm dacă o fi existat vreodată, sub acest nume sau sub altul - a fost născocită de aristocrați. Ei urmăreau să dea un nimb de divinitate lui Tezeu, pentru a-și întări (așa cum arătam și mai sus) măsurile și legiurile asupra popor, alcătuite de ei, la adăpostul legendei despre Tezeu. Acela care se spune că i-a adus osemintele lui Tezeu la Atena a fost aristocratul Cimon.

15. Templul închinat lui Tezeu se numea Tezeion. În Tezeion putea, dealtfel, să găsească azil oricine, chiar aceia care erau urmăriți de puternicii zilei, chiar sclavi sau condamnați. Ajunși în acest templu, ei erau ocrotiți. Nu putea să-i mai atingă nici un aristocrat, nici un stăpîn de sclavi, cită vreme se găseau la adăpostul templului. Compatrioții lui Tezeu, atenienii, l-au mai cinstit pe eroul lor, organizînd serbări, cînd mulțimea

striga :

„Nimic fără Tezeu '.... El este apărătorul orașului Atena, al doilea Heracle !...”

După unele legende, în marea bătălie dată la Maraton, se spune ca' în ceasul cel mai greu, s-ar fi ivit pe cîmpul de luptă Tezeu, ca o umbră ce purta în mîna dreaptă o lance, și în cea stingă un scut, și el ar fi luat conducerea oastei de viteji atenieni, pînă ce aceștia au biruit.

În ană, Tezeu a fost zugrăvit pe vase în culori roșii, de către artiștii Hahrilion și Eufroniu. A fost pictat de Micon și Polignote. Iar alții l-au sculptat în marmură și lemn sau l-au turnat în bronz. Înfățișarea sa, din a'ceste sculpturi, seamănă uimitor cu a unui alt erou, renumitul Perseu, feciorul lui Zeus, născut în Argos de frumoasa Danae.

91

DEDAL ȘI ICAR

ZEUS SE PREFĂCUSE ODATĂ-N TAUR și o răpise pe Europa, copila unui rege fenician. Pornind înot prin apa mării, stă-pînul a purtat-o pe fecioară pînă într-un tărîm îndepărtat. Această parte-a lumii avea să poarte, mai târziu, numele ei¹. Iar coasta unde-a poposit cu fata Zeus era a unei insule. Insula Creta 2.

Din dragostea lui Zeus cu fata feniciană, cu Europa, s-au născut doi feciori. Minos a fost întîiul. Al doilea : Radamante.

Dar Zeus, părăsind-o pe tînăra-i soție - cum avea obiceiul - ea s-a căsătorit, a doua oară, cu regele din Creta : Asterios, pe nume.

Nu peste multă vreme, Asterios s-a stins. Și, murind el, poporul s-a adunat la Cnosos, orașul cel mai mare din vremurile-ace-lea, s-aleagă un nou rege.

Atunci, precum se pare, Minos a luat cuvîntul și a rostit semeț:

- Tronul, pe care-l lasă pustiu azi vechiul rege, mi se cuvine mie. Nu doară fiindcă mama a fost aici regină... E vremea să dezvălui acum o taină mare. Asterios nu-i tatăl copiilor Europei. El nu e tatăl nostru... Zeus ne-a zămislit pe mine și pe fratele meu, ce e aici de față. Dar eu sînt cel mai mare, primul născut de mama. Și Zeus, știți prea bine, s-a născut tot în Creta. Creta e țara lui. Urmașii săi se cade să ia în stăpînire insula și poporui. Poate nu vă-nvoiți ?...

- Ba ne-nvoim, firește, au răspuns toți cretanii, dacă ne dovedești că tatăl tău e Zeus.

- Mărturie mi-e mama, a grăit iară Minos.

- Asta nu-i de ajuns, au spus unii bătrîni. Noi vrem altă dovadă...

- Și ce dovadă vreți ?

- Uite, au zis bătrînii, dacă-i ești fiu lui Zeus, într-adevăr, cum spui, zeii or să te-asculte... Cere-i tu lui Poseidon, să vedem, împlinește o rugămintea ta ?... Roagă-l să scoată-ndată, din valurile mării, un taur fermecat...

92

- Nu cere, a spus Europa feciorului său Minos. S-ar putea ca Poseidon să nu vrea să te-asculte. Și-atunci cobori ocară grea și pe capul meu...

- Ba, totuși am să-ncerc, a mai dat răspuns Minos. E fratele lui Zeus, și el o să-implinească, desigur, ce-l rog azi.

Minos - cu un cortegiu de fete și femei - s-a dus către un templu închinat lui Poseidon și s-a rugat de zeu să-i împlinească voia și să scoată un taur din apa verde-a mării.

- Iar taurul acesta, prin care tu vei face dovadă că sînt fiul lui Zeus, ți-1 voi jertfi tot ție, preaputernice zeu !... a făgăduit Minos zeului mărilor.

Taurul lui Poseidon iese din mare

De cum și-a sfârșit ruga Minos, cu-aceste vorbe, marea s-a-nvol-burat și s-a pornit să geamă. Apele au crescut. Valuri albe de spumă s-au repezit spre țărm și au adus cu ele un taur fermecat".

Nici nu se mai văzuse un astfel de-animal. Avea un trup uriaș. Ochii ca de safir și părul mai bălan decât petala albă a unei flori de crin.

Cu pasul maiestuos, taurul s-a-ndreptat către fiii lui Zeus. Ajuns în fața lor, s-a plecat de genunchi. Mai ales către Minos.

-- O, e adevărat!... au glăsuț bătrînii cei neîncrăzătorii în vorbele lui Minos. Europa, fii slăvită, ai fost soața lui Zeus și i-ai născut feciori ! Pe unul dintre ei ți-l facem astăzi rege. Pe Minos... Tu, ce spui ?

- Asterios s-a dus... Cenușa lui e rece. Sînt trei zile din ceasul cînd l-am urcat pe rug. Ne trebuie alt rege, a glăsuț Europa, și feciorul meu Minos e cel mai potrivit...

- Să fie dară rege !... au glăsuț bătrînii. J

- Să fie !... au strigat toți.

Astfel a ajuns rege peste insula Creta feciorul cel mai mare al frumoasei Europa. Dar cum s-a văzut rege, nu a mai vrut s-aducă jertfa făgăduită. Taurul ce ieșise din valurile mării era mult prea frumos și s-a gîndit că este mai bine să-l păstreze.

...Și, precum î-a fost gîndul, a săvîrșit și fapta. A dus într-o pădure taurul lui Poseidon, și-acolo l-a ascuns, legat între copaci. În schimb a dus, drept jertfă, un animal ca toate, din cirezile lui.

Ckid a văzut Poseidon înșelăciunea asta, s-a mîniat grozav și a vrut să-l ucidă pe mincinosul rege, lovindu-l cu tridentul ; dar Și-a adus aminte că Minos e feciorul olimpicului Zeus. Și-a cugetat că-i bine să-l pedepsească altfel. Nu chiar așa fățîș. Ca Zeus

93

să nu afle că i-a lovit odrasla și să nu se răzbune.

A mai lăsat o vreme, pînă cînd noul rege a vrut să se msoare și aflat că el și-a ales ca mireasă pe, dulcea Pasifae, o fată-aj soarelui.

- Aha !... a spus Poseidon. Iacătă și sorocul. De cînd îl aș-: teptam...

Într-o lună sau două s-a pregătit și nunta. La nuntă-au fosti poftiți eroi și regi și zei. Printre ei și Poseidon, alături de-Afro-f dita și Helios, părinte al gingașei fecioare, Selene și mulți alții. Cine poate să știe cîți or fi fost cu toții ? !...

A început ospățul, a avut loc și danțul. S-a rîs. S-a petrecut zilei nenumărate.

Poseidon a glumit cu oaspeții, cu Minos și chiar cu Pasifae ; dar n-a uitat o clipă că el venise-acolo doar spre a-și împlini do-: rita răzbunare.

Iar cînd a fost să plece - avînd și ajutorul frumoasei Afro-dita - zeul stăpîn al mării a săvîrșit o vrajă. Și mîndra Pasifae, sub vraja asta cruntă, și-a simțit ochii tulburi și inima pierdută și gîndul răvășit. Nu mai știa să vadă cele din jurul ei, precum, erau aievea. I se părea, de pildă, că taurul cel alb, scos de zeul Poseidon din valurile mării, este-un tînăr viteaz, frumos, voinic și falnic. Iar pe soțul ei Minos îl vedea ca pe-o fiară ce-ar vrea să o

sfișie. Osîndă mai cumplită dată de olimpieni unei tinere fete ne-ntinată la suflet, în ziua ei de nuntă, nici că s-a mai văzută

Regina odrăsește pe Minotaur

Și nu i-a fost nici asta de-ajuns zeului mării. A făcut, tot prii vrajă, ca tînăra regină să odrăsească - biata ! - un monstru fără seamăn. Monstru-nfiorător.

Trupul ciudatei ființe era de om, firește, dar cap avea de taur...'; cu bot, cu păr, cu coarne. Și ochi avea, sub frunte, răi, înecați în sînge.

Dihania aceasta - numită Minotaur 4 - nici nu dorea să sugă, cum se hrănesc copiii cînd sînt încă micuți. Nici nu poftea să pască la fel ca vițelușii. Ci vroia să sfișie, ca lupul, numai carne. Și-n primul rînd, de om. Îndurerată, Pasifae jelea înfricoșată, înțelegînd c-a fost lovită de Poseidon, ca și de Afrodita. Iar regele, tăcut, își ascunsese fruntea în palmele-amîndouă, gîndindu-se mereu :

94

„Unde-ar putea să fie ascunsă fiara asta atît de sîngeroasă, pe care o născuse regina Pasifae ? Unde-ar putea s-o ducă, să nu-i mai vadă chipul atît de monstruos ? Și să nu-i mai audă răgetul său de foame, care umple palatul, răsună peste tot și-ncarcă de rușine pe regele din Creta. O !... zei, ce-i de făcut ?”

În marea disperare care îl cuprinsese, Minos și-a amintit că locuia în Creta artistul atenian, ce se numea Dedal.

El făptuise lucruri cu totul minunate. Legende ne spun c-a inventat securea, burghiul, ferăstrăul, cleștele și ciocanul și chiar firul cu plumb. Și, tot după legende, acest artist a fost primul sculptor de vază și primul arhitect.

Înainte de dînsul statuile-ar fi fost, precît se povestește, numai butuci de lemn, ciopliți puțin, ici-colo... Artistul le-a dat formă de trupuri omenesti butucilor de frasin, de fag sau de stejar. El a cioplit cu dalta picioarele, mijlocul, și brațele, și gîtul, și a săpat în lemn trăsăturile feței : nasul, gura și ochii. Xoanele diforme, statuile de lemn din timpurile vechi - cînd erau măiestrite de mîna lui Dedal - păreau că-s în mișcare, că rîd sau glăsuiesc. Precum se povestește, cînd au zărit cretanii cele dintîi statui cioplite de Dedal, le-au zăvorit în beciuri sau le-au legat cu sfori,, ca nu cumva să fugă. Socoteau că sînt vii. Chiar voinicul Heracle, trimis de Euristeu să prindă taurul, a văzut o xoaă creată de Dedal. Socotind că-i o ființă ca toate celelalte - luînd-o chiar drept dușman - s-a repezit furios și s-a luptat cu ea, spre hazul tuturor - pînă s-a dumirit că-i neînsuflețită, fiindcă s-a sfărîmat în mii de bucățele, sub pumnul lui grozav.

Și iată că acum regele trimisese niște slugi de credință să-l cheme pe Dedal.

- Să-mi faci, a rostit Minos artistului Dedal, un palat măiestrit. Nu știu cum... dar să-l faci așa, c-un meșteșug... Cine-o intra acolo să fie bun intrat. Să nu poată ieși, oricît s-ar strădui...

- Îți trebuie curînd ?

- Curînd ?... Ha !... și mîine... și astăzi de-ai putea.

- S-ascunzi pe Minotaur ?...

- Pe Minotaur, da. Nu mai pot să-l aud. Nici nu mai pot să-l văd. Aș vrea să-l și ucid, dar s-a născut, cum știi, la mine în palat... îmi este deci fecior, prin voia lui Poseidon... Dacă-l țin în palat, îmi sfîșie supușii ; vrea doar carne de om. Trebuie să-l închid...

- Și cu ce-l vei hrăni ?

- Cu prinșii din război și cu cei condamnați. Dar asta-i treaba niea.; Tu ești dator să-mi faci clădirea poruncită. De nu vei izbuti, tu însuși vei fi dat drept hrană-acestui monstru născut de Pasifae.

95

Ai înțeles, Dedal ?

- Prea bine, tot, stăpîne... Mă duc să-mi înjghebez un plan pentru palat la marginea grădinii...

- Te du... și te aștept cu planul pregătit, să vii cît mai curînd.

Dedal construiește labirintul

Și a plecat Dedal. S-a apucat de lucru și în puțină vreme a făcut un palat cum nu se mai văzuse în lume nicăieri. Era clădit din piatră. Era înalt, înalt ; dar neacoperit. În el se-ntortocheau zeci, sute de culoare, de săli și chiar de scări. Toate se-ncruciau, urcau sau coborau într-un astfel de chip, încît te năuceau. Dacă intrai acolo, te-ncurcai pe culoare, și, vrînd să ieși, de pildă, te afundai mai rău. Și oricît te sileai nu mai nimereai drumul. Nu mai puteai ieși.

În acest larg palat, în acest labirint5 - cum l-a numit Dedal - a-nchis regele Cretei pe fiara Minotaur. Și ca să-i ție viața hidosului său fiu, Minos îi aducea în negrul labirint pe prinșii din războaie și pe alți condamnați. Cînd n-avea prizonieri, îi azvîrlea acolo păsări sau alte ființe și faguri de albine, cu miere-nmi-resmată.

Însă stăpînul Cretei era rege războinic, și supunînd popoare, ținuturi, peste tot, îi silea pe aceia care erau învinși să-i plătească tribut. Dar ce tribut ? În sînge. Fecioare și flăcăi ca jertfă pentru fiara ascunsă-n labirint. ...Și, tot luptînd prin lume, Minos a biruit cîndva și pe-atenieni și, după obiceiul pe care și-l făcuse, i-a silit și pe ei să-i trimită tribut, în fiecare an, cîte șapte fecioare și alți șapte flăcăi.

Au plătit atenienii de două ori tributul, fără de nici un murmur, însă a treia oară, între cei hărăziți ca hrană pentru fiara închisă-n labirint, a venit și Tezeu. Iar buna Ariadna - cu sfatul lui Dedal - și-a ajutat iubitul. El a doborât fiara și a fugit din Creta.

Și cine să plătească ? Cine să ispășească și pentru Minotaur, și pentru că Ariadna fugise cu Tezeu ?

Regele a aflat că artistul Dedal a dat sfat Ariadnei și ea l-a ajutat pe iubitul-i Tezeu. L-a chemat pe Dedal și i-a strigat așa :

- Tu le-ai dat ajutor ?... Tu... cîine atenian ? Și-ai socotit, pesemne, că scapi neosîndit ?

- Eu le-am dat, da, stăpîne, a glăsuț Dedal. Ai omorît atîția tineri nevinovați din ținuturi călcate de tine în picioare. Atîția osîndiți de tine pe nedrept, chiar din insula Creta, au fost mîn-

96

câți de fiară, crudele basileu. Nu mai puteam să-ndur. Fâptuiești numai crime. Ucide-mă acum, de vrei, nu mă-nspăimînt...

- Nu. N-am să te ucid, căci mintea ta isteță, harul tău de artist îmi sînt de trebuință. Dar am să te închid - a spus regele Minos - în schimb, în labirint, cu fiul tău Icar. Să nu-ți treacă prin minte, cumva, să-ncerci să fugi...

Căderea lui Icar

Și, la semnul lui Minos, sclavii s-au repezit. L-au înșfăcat de umeri, și-așa, mai mult tîrîș, l-au purtat prin grădină pînă la labirint.

Alți sclavi, în vremea asta, i-au adus și feciorul, ce se numea Icar, pe care-l dobîndise dintr-o căsătorie cu-o sclavă a lui Minos. El se uita-ngrozit la zidurile-nalte.

Tatăl și-a luat feciorul în brațe și-a grăit :

- Dacă regele Cretei ne-a-nchis drumul pe ape și drumul pe pămînt, a mai rămas văzduhul...

- Cum, tată, să zburăm ?... Dar ce sîntem noi, păsări ? a întrebat Icar.

- Da, dragul meu copil ! Astăzi a sosit vremea ca să-i învăț pe oameni să zboare prin văzduh. Nutream de mult în mine un gînd de acest fel. Ce-i drept, nu socoteam că am să fiu silit atîta de curînd să fac astfel de aripi ca să scăpăm cu ele din ghearele lui Minos... Să ne-apucăm de lucru. Ajută-mă și tu...

Și-ndat-a luat bătrînul, ajutat de fecior, pene, oase de păsări, rămase-n labirint din timpul cît trăise preahîdul Minotaur, și le-a legat cu fire din haina lui desprinse și le-a lipit cu ceară, făcînd patru aripi.

Două și le-a pus sieși, prinzîndu-le-n curmeie făcute din veșminte, și celelalte două i le-a pus lui Icar. S-au urcat sus, pe ziduri.

Chemîndu-l pe Icar aproape, lîngă sine, l-a învățat să zboare : - Privește cum se-nalță vulturul prin văzduhuri ! Vîslește rar din aripi. Nu sta nici prea aproape de valurile mării, ca apa să nu-ți ude aripile ușoare, i-a dat sfaturi bătrînul ; dar, în aceeași vreme, nu te-nălța prea tare și fără chibzuială. Nu te-apropia de soare. Aripile acestea nu am avut mijloace, aici în labirint, să le alcătuiesc așa cum aș fi vrut, și ceara se topește. Aripa se des-prince și-ai să te prăbușești. Să te iei după mine. Bagă de seamă...' Și-acuma să zburăm spre dulcea libertate

- Legende de Olympului, voi. II

97

- Hai să zburăm, hai, tată, a glăsuț Icar, cuprins în inimă de-o aprigă dorință de-a spinteca văzduhul și-a se-nălța spre cer.

Și au vîslit din aripi. S-au ridicat spre boltă și au pornit în lume. Creta era în urmă, abia se mai vedea. De pe țărmuri păstorii, pescarii și alți oameni se uitau, cu mirare, cum niște pămînteni puteau zbura ca zeii. Nu le venea să creadă. Trecuseră de Delos și de insula Páros, cea plină de miresme.

În depărtări s-arată și fermecata Samos. Cînd fiul lui Dedal,

îmbătat de vârtejul aceluia zbor înalt, bate din aripi tare. Se ridică mai sus.

- Icar, îi strigă tatăl, nu uita ce ți-am spus și fii prevăzător ! Numai că el n-a ascultă. Simte că se înalță ca vulturul în slavă.

Îi vine să și cînte, să chiuie, să strige. Și zboară, se ridică, mai sus, mai sus, mai sus... Parc-ar vrea să se smulgă din trup, ușor ca gîndul și slobod să plutească pînă-n nemărginiri.

Dar Helios, din ceruri, gelos pe pămîntenii care zburau ca zeii, a început să ardă, să dogorească tare. Era către amiază. Helios trimitea valuri, valuri de flăcări.

- Icar, oprește-te ! îi strigă tatăl care, simțind căldura, se apropia de ape, ca să se răcorească.

Însă Icar, în zboru-i, nici nu-l mai auzea. El se-nălța întruna, înconjurat de flăcări de aur, ca un nimb. Avîntul lui spre ceruri nu-l mai putea opri cu strigătu-i Dedal. Se-apropia sfîrșitul urzit de Helios.

Ceara care lipea aripile ușoare a prins să se topească, să curgă încetinel. Penele s-au desprins. Degeaba da din brațe feciorul lui Dedal, nu-l mai ținea nimica sub cerul arzător.

De la acea-nălțime, c-un țipăt disperat, Icar s-a prăbușit în valurile mării. Apa l-a înghițit pe loc. L-a dus la fund.

Dedal, auzind glasul, s-a-ntors îngrijorat și și-a strigat feciorul : - Icar !... Pe unde ești ?... Unde ești ?... Unde ești ?...

La regele Cocalos

Dar nu i-a răspuns nimeni. Icar nu mai era. Dedal, îndurerat, n-a mai avut ce face. A zburat mai departe, pînă-n Sicilia, la regele Cocalos, și ajungînd la el, i-a cerut adăpost. Tocmai se auzise zvonul că dinspre Creta s-ar apropia și Minos, cu oaste, să-l găsească pe bătrînul artist și să-l închidă iarăși la el, în labirint.

98

Cocalos, rege pașnic, s-a-nvoit să-l ascundă pe bătrînul Dedal. Cine n-avea nevoie de un artist ca el ?

...Și l-a adăpostit într-o clădire mică, chiar de pe malul mării, unde sălășluiau și copilele lui.

Au trecut doar trei zile, și iacătă și Minos coboară cu oștirea în față la palat. Cocalos îl pofteste la el în ospete, și Minos îl întreabă :

- N-ai auzit, tu, rege, cumva de-un sclav al meu, bătrîn, care-a zburat, cu aripi făurite de mina lui isteață, peste mări și pămînturi ?

- N-am auzit, vezi bine, a dat răspuns Cocalos. Poate s-a rătăcit... sau a căzut în mare... Mai știi ce s-a întîmplat !...

- Ei bine, nu-i nimica, a rostit iarăși Minos, de nu știi ce-i cu sclavul, eu nu m-oi supăra... Dar între timp, ascultă... Am să te-ntreb ceva. Nu-i mare lucru... Însă nu știu cum aș putea să vîr un fir lung, de mătase, în scoica răsucită a unui melc de mare. Firul să intre tot, iar scoica să rămîină întreagă, nesfărîmată. Ce zici tu, s-ar putea ?...

- Să vîri un fir de ață într-o cochilie, fără ca s-o sfărîmi ? Stai că-ți aduc răspunsul...

Și regele Cocalos, bietul, nu prea deștept, a lunecat în cursa dibace a lui Minos. A fugit la Dedal și l-a-ntrebat pe el.

- E lucru foarte simplu, a glăsuț Dedal, ce-avea răspuns la toate. Legi firul de mătase cu grijă de-o furnică. Ți dai după aceea drumul furnicii-n scoică. Ea intră să s-ascundă. Tîrăște cu ea firul. Scoica rămîne-ntreagă. E simplu, precum vezi...

- Am și dezlegat taina, a glăsuț Cocalos către vicleanul Minos ce sta și-l aștepta în sala tronului. Facem așa și-așa... Și-a spus ce-l învățase înțeleptul Dedal.

- Ai dezlegat tu asta ?

- Desigur. Se-ntelege...

- Nu. Nu-i adevărat, a rostit iară Minos, privind cu-amenin-țare. Numai un singur om putea să născocească un astfel de răspuns. Se numește Dedal. Se află-aici, la tine. De nu mi-l dai, Cocalos, eu poruncesc oștirii să-ți ardă-ntreg orașul...

La astfel de cuvinte și regele Cocalos s-a-nduplecat, firește. Atîta l-a rugat pe feciorul lui Zeus : să mai rămînă-o seară acolo, în palat, și să se odihnească. Să stea cu el la masă și să se veselească după atîta cale.

Înainte de masă, regele l-a poțtit să se și îmbăieze. Dar bătrînul Dedal, care aflase totul, s-a și grăbit spre beciuri. A oprit repede apa care curgea către sala de baie, cea mare, pentru oaspeți. Și-a-ncălzit în cazan, în loc de apă, smoală.

Cînd a intrat în baie prearăul rege Minos, a început să curgă,,

100

în loc de apă caldă, o smoală clocotită care l-a-năbușit și l-a fiert ca pe-un rac.

Așa a scăpat lumea de regele din Creta 8. Dar după moartea sa, Zeus l-a coborît în ținutul lui Hades. Acolo l-a făcut, ca și pe Rada-mante, cellalt fiu al Europei și-un alt fecior al său, ce se numea Eac, mare judecător. Cu toții hotărau destinul celor care, după ce se stingeau, veneau, aduși de Hermes, la Hades, în Infern.

Note

1. Știm că numele continentului nostru s-a dat - după legendă - de la acela al frumoasei prințese feniciene răpită de Zeus sub chip de taur și dusă în Creta.

2. În cîntecele „Odiseei” , istețul XJlise, în haine preschimbate, întors în patrie, după călătorii îndelungate, grăiește astfel Penelopei :

„...I-o țară

Ce-i zice Creta, mîndră, roditoare, Cu ape-n jur, că e-n mijlocul mării, Și oamenii foiesc în ea puzderii. Pe-ntinsul ei sînt nouăzeci de-orășe Cu lei de lei de limbi : ahei, și mîndri Eteocreți, cidonieni alături De dorieni războinici și de oameni Dumnezeiești, pelasgi. Intre orășe E unul mare, Cnosos, unde Minos Fu împărat la nouă ani și cel mai Apropiat de Joe...”

3. Este vorba de laurul care, turbînd mai tîrziu din porunca lui Fosei-don, pustia toată Creta. Cunoaștem din legende anterioare că taurul a fost îmblînzit de Heracle și adus la Micena, dar aici lăsat liber de Euris-teu,

care se temea să nu facă stricăciuni. Mai târziu, celălalt erou, Tezeu, l-a prins pe câmpul Maraton și l-a răpus.

4. Am amintit despre acest Minotaur, ca și despre Dedal și Ariadna, încă din legenda anterioară despre Tezeu.

5. Labirintul construit de Dedal era considerat una dintre cele șapte minuni ale lumii.

6. Legenda aceasta antică are, fără îndoială, multă legătură și cu legenda românească despre „Meșterul Manole”. Locul unde legenda spune că ar fi căzut în acea zi Icar este Marea Icariană, Ungă insulele Samos. Se povestea că mai târziu i s-ar fi găsit trupul și ar fi fost înmormântat „Odiseea”, în românește de G. Murnu, E.S.P.L.A., 1956.

101

chiar în insula Samos. În artă, legenda lui Icar a fost des ilustrată. A fost cîntată mai ales de Ovidiu.

7. Icar pare a fi simbolul dorinței omului de a se depăși pe sine, de a se ridica, în zborul său spre libertate, cît mai sus. Iar prăbușirea sa se datoraste, pe de o parte lipsei sale de experiență în îndepărtatul trecut istoric, pe de alta acelor forțe dominatoare, care doresc să împiedice progresul, urcușul omului spre cele mai înalte culmi.

Într-un splendid basorelief din secolul al doilea înaintea erei noastre, și pe un vas pictat de un artist cretan, îl vedem pe Dedal făurind aripi pentru el și Icar. Drama căderii lui Icar o găsim înfățișată în picturi murale nespuse de expresive, aflate sub lava din Pompei. Iar în plastica modernă se află o operă celebră a sculptorului francez Rodin.

8. În Creta se mai află și astăzi multe urme ce amintesc de legendarul Minos. Așa este palatul descoperit la Cnosos, zugrăvit în zeci de culori. Nu știm dacă povestea despre labirint, desigur mult transformată de-a lungul veacurilor, nu se referă chiar la acest palat. Mai sînt și alte ruine, la Festos, la Hagia-Triada și-n alte părți. Se mai găsește și un jilt regal, despre care s-a spus că e tronul lui Minos. Mai sînt și multe vase în culori minunate. Taurul se pare că era un simbol al soarelui pe vremuri - cum e la egipteni taurul care poartă un astru între coarne. Oamenii din Creta își puneau la sărbători și jocuri, pe frunte, cîte o mască, întruchipînd un taur, să aibă înfățișarea soarelui adorat. Așa se găsește o statueta arhaică de bronz - un amulet probabil - ce se află acum în muzeul din Luvru, înfățișînd o ființă cu trup omenesc, dar cu cap de animal. Cînd s-a distrus regatul străvechilor cretani, s-au găsit multe statuete și vase dintr-acestea, care prezintă oameni cu capete de taur. Probabil că astfel s-a creat legenda despre un mare taur din regatul lui Minos - adică un Minotaur - care s-ar fi născut sub niște blesteme divine, în palatul din Cnosos - legendă care a fost apoi înflorită în cîntecele aezilor.

CASTOR ȘI POLUX

ÎN ȚARA MINDRĂ A LACONIEI, pe valea rîului Eurot, trăia cîndva regele Tindar. Soția lui se numea Leda K

Pe țărmurile rîului Eurot creșteau mirți înfloriți și sălcii cu ramuri lungi, plecate peste ape. Dar, mai cu seamă, viețuiau în cîrduri lebede grațioase, albe. Mai albe uneori decît Taigetul, muntele care se-nălța în zare și-avea

pe fruntea lui semeață, în timpul iernii, cununi de gheață orbitoare. La miazănoapte de Eurot, puternică, nebiruită, era cetatea ce se numea Lacedemonia sau Sparta.

...Și, dacă Tindar era vrednic, aezii nu știau să spună... Nu cunoșteau nici ei prea multe... În schimb, știau că acest rege-o disprețuia pe Afrodita. Nu-i aprindea focuri în templu... Nu-i aducea pe altar jertfe... Și, supărată, Afrodita a hotărât să-l pedepsească pe Tindar, regele din Sparta. Cum ? Ațîțindu-l pe însuși Zeus la dragoste nelegiuită față de soața regelui, frumoasa Leda.

Zeus se preface în lebădă

Iar Zeus s-a prefăcut, cântau aezii, în lebădă cu pene albe - o lebădă strălucitoare, cu ciocul roșu ca mărgeanul și ochii scînteind ca jarul - și a chemat-o pe Afrodita :

- Tu ai să iei înfățișarea de vultur care urmărește... o biată lebădă prin aer... Și lebăda am să fiu eu !... a rîs cu hohot olimpiianul. Să mă gonești în așa chip, încît s-ajung pe lîngă Leda, la ceasul cînd se scaldă-n rîu.

- Am înțeles, slăvite Zeus, i-a dat răspunsul Afrodita.

Și s-a schimbat pe loc în vultur, cu ciocul umezit de sînge, ce-a început să-l izgonească pe Zeus, lebăda măiastră. -Gonindu-l prin văzduh, zeița, care se preschimbase-n vultur, a-ndreptat lebăda, pe Zeus, chiar înspre rîul unde venea, seară de seară, regina Spartei să se scalde.

103

Era către amurg, cînd rîul pare tot poleit cu aur, cînd prin frunzișul din platani își cîntă vîntul melodia, iar pe Taiget răsare luna cu fermecata ei făclie. Regina, ca întotdeauna, venise singură la rîu. Zvîrlindu-și vâlul sub un mirt, se afundase-n apa rece.

Deodată vede prin văzduhuri venind o lebădă spre ea. În urma lebedei, un vultur zbura cu aripile-ntinse. Lebăda se părea că-i cere soției regelui s-o scape de vulturul urmăritor.

Leda -- uimită de albeața acestei păsări maiestuoase, cu ciocul roșu ca mărgeanul și ochi de flăcări, ce-i grăiau cu o privire rugătoare - sare din rîu. Fuge pe țarm și-ntinde mîinile spre ea, să-i dăruiască ocrotire.

Pasărea albă se preface că-i este frică și s-azvîrle în brațele reginei Leda, în timp ce vulturul se-ntoarce în slăvile îndepărtate și-și ia din nou înfățișarea obișnuită de zeiță.

Soția regelui spartan mîngîia lebăda cu gîndul că va să-i potolească spaima. Iar Zeus, bucurîndu-se că se găsea la sinul ei, o-mbrățișează pe regină.

Și Leda a adus pe lume în timpul cuvenit - ca păsările - două ouă. Dintr-un ou s-au ivit atuncia Polux și sora lui Elena - de-o frumusețe fără seamăn ; iar, din cellalt, s-au ivit Castor și o copilă, Clitemnestra.

Polux și sora lui. Elena, erau odraslele lui Zeus. Iar Castor și cu Clitemnestra lui Tindar îi erau copii 2.

Eliberarea Elenei din Atena

În acest fel au văzut lumea cei doi băieți : Castor și Polux. Și ei s-au luat îndată-n brațe, și-au început să gîngurească și să se joace împreună.

Zeus ar fi vroit - se pare - să-și ia pe fiul său, pe Polux, și să și-l crească după voie. Gîndea să-l facă un erou, poate asemeni lui Heracle. Însă, văzîndu-i pe băieți jucîndu-se doar împreună, s-a răzgîndit să-i mai despartă. A poruncit zeului Her-mes să-i ia pe unul și pe cellalt, să-i ducă înspre miazănoapte, într-un ținut îndepărtat 3. Aici, sub aspră priveghere, Hermes i-a învățat să lupte cu iscusință, fără teamă.

Aezii povesteau că Polux lupta neîntrecut cu pumnii și arunca greutăți, departe, cit nici nu se vedea cu ochii. Castor, în schimb, fugea mai bine și călărea ca o nălucă ; iar carul lui zbura pe țărături, ca rîndunica în văzduhuri.

104

Au mai deprins și meșteșugul de-a naviga pe mări, cu plute și în corăbii înzestrate cu pînze și cu vîsle bune.

Ba, după cum se povestește, cutreierau în vremurile-acelea niște pirați pe marea largă, ardeau orașele pe țărături, jefuiau pe neguțători și-i ucideau fără cruțare. Nu mai puteau pluti corăbii. Și-atunci, cei doi flăcăi și-au spus că-i datoria lor să plece și să-i răpună pe tîlhari, să scape oamenii de rele, de moarte, jafuri, de urgii.

Însoțiți doar de cîțiva prieteni, s-au îmbarcat pe o triremă și s-au luptat cu toți tîlharii - pirații, care bîntuiau apele din arhipelag. I-au nimicit pînă la unul.

Crescuseră acum feciorii destul de mari, ca să se-ntoarcă la vatra părintească-n Sparta. Aveau cam treisprezece ani. Mai ales că se zvonise despre Elena, una din cele două fete, c-a fost furată de Tezeu.

Fata era de-o gingășie cum încă nu se mai văzuse. De pe atunci se auzise în lumea-ntreagă despre ea. Iar Tezeu, regele Atenei, venise și răpise fata, pe cînd dansa la o serbare ; apoi o luase de nevastă .

Fără a sta în cumpănă, voinicii-ncalecă pe cai, urmați de ostile-spartane, și se pornesc către Atena, ca să dea lupta cu Tezeu și să-și elibereze sora. Din fericire pentru ei, Tezeu, de cum făcuse nunta, plecase în Infern, la Hades.

Vroia s-ajute pe un prieten, care domnea peste lapiți, să și-o răpească din Infern pe blinda Cora-Persefona.

În timp ce el era-n Infern, intră și frații, dioscurii, cu oastea lor în Atica. Zdrobesc armata ateniană. Cuceresc sate și orașe și-Atena cea cu temple multe. Dar cruță, plini de-nțelepciune, grădinile lui Academos 5, unde se adunau adesea, să stea de vorbă, filozofii Cătînd după aceea bine, Castor și Polux izbutesc să afle locul unde sta închisă sora lor, Elena, păzită de prințesa Etra, mama eroului Tezeu.

Cînd o găsesc - ce bucurie !... Nici nu o cunoșteau destul, cu toate că le era soră ; căci ei crescuseră departe, în Macedonia muntoasă, pe cînd Elena rămăsese lîngă părinții săi, în Sparta. Se-ntorc deci toți, cu voie bună, ducînd cu ei, ca sclavă Spartei, pe Etra, mama lui Tezeu.

La-ntoarcere au fost primiți cu ospete și veselie și sărbători strălucitoare... Au petrecut ce-au petrecut și s-a curmat de la o vreme și bucuria revederii. Cine e vrednic n-o să șadă mereu la danturi și la mese... E însetat să săvârșească fapte de glorie și cinste !...

105

Spre oițe isprăvi

Tocmai se pregătea-n Elada - la Calidon, într-o regiune rău pustiită de-un mistreț, o vânătoare renumită. Vitejii se porneau acolo. Unii-și aveau drumul prin Sparta și povesteau despre mistreț și lupta ce se pregătea. Și auzind, Castor și Polux n-au stat pe gânduri nici o clipă. S-au gătit repede de drum și, însoțindu-i pe ceilalți, au luat parte la vânătoare.

Pe urmă frații dioscuri au plecat cu argonauții, să dobândească, din Colhida, lîna berbecului de aur, și-au săvârșit isprăvi de seamă ce i-au făcut nepieritori. Corabia, numită Argo, plutea pe mări de multă vreme, purtată de un vînt prielnic. Era pe lîngă Tracia. Deodată s-a stîrnit furtuna, cu trăsnete-nfricoșătoare. Marea, cu colții ei de spumă, părea o fiară îndîrjită, care urla plină de ură și era gata să-i înghită. Gropi mari de apă se căscău. Corabia cădea în ele, cu trosnituri de lemnărie, și iarăși valul o sălta pînă la bolta înnegrită, ce atîrna deasupra mării, sau o izbea de stînci cumplite... Nu mai era nici o nădejde. Zadarnic se trudeau eroii, Iason⁶, Heracle și mulți alții, să țină vîslele în mîini, în timp ce frații dioscuri vroiau să sprijine catargul, ce se frînsese între stînci... Zadarnic încerca să cînte Orfeu ' din lira lui divină, gîndind să îmblînzească zeii... Furtuna se dezlănțuia tot mai avană și mai cruntă...

Și-atunci, precum cîntau aezii, Castor și Polux au chemat pe Zeus, stăpînul din cer :

- Tu, cel ce ne-ai răpit de-acasă și l-ai trimis pe zeul Hermes să ne învețe meșteșugul cel viforos al armelor și navigația pe mări, de ce oprești acum drumul corăbiei, care ne poartă spre țara unde se găsește lîna de aur mult dorită ?... De ce, o tată - ne răspunde ?...

Dacă ar fi să dăm crezare poemelor din alte vremi, Zeus, care vroia să fie vestit și prin feciorii săi, ar fi răspuns atunci c-un tunet, și două flăcări aurite au lunecat peste catarg. S-au prefăcut în două stele, ce-au luminat pe dioscuri. Furtuna a-ncetat pe dată.

Cu toții s-au mirat nespuse de o asemenea minune și, de atun-cea, corăbierii, de cîte ori erau furtuni, rugau pe zei și dioscuri să le dea sprijin, să-i salveze. Pe dată înceta furtuna și se zăreau aceleași flăcări, ce parcă lunecau din cer ⁸.

Tot în acea călătorie Castor și Polux s-au luptat cu doi uriași. Unul, feciorul lui Poseidon, un rege neospitalier, pe care îl chema Amicos. Altul, un monstru de la Creta, cu piept de foc și de aramă, ce purta numele de Talos. Acești uriași nu-i ospeteau

106

pe-aceia ce-și căutau, pe țărături, un adăpost și-un pic de hrană, îi ucideau pe corăbieri și scufundau vasele-n apă. De-aceia frații dioscouri i-au nimicit, făcând dreptate.

În sfârșit, după atâtea lupte, Castor și Polux s-au întors la casa părintească-n Sparta. Mama lor, Leda, tatăl Tindar și Clitemnestra și Elena i-au primit plini de bucurie. Iară regina le-a grăit,

îmbrățișându-i cu mândrie :

- Bine că v-ați întors acasă. Regele-a cam îmbătrânit și n-avem sprijin la nevoie... Să vă-nșurați, feciorii mei, să împărțiți pământul între voi. Să-l stăpâniți cu braț vînjos...

Frații au râs :

- Prea bine, mamă... Ne vom căuta niște soții... și vom avea un trai tihnit...

Cearța cu fiii lui Afareu

Părea că totul se așterne senin, frumos, în viața lor. Numai că, în puțină vreme, s-a întâmplat ca dioscouri să se certe cu niște veri. Verii erau Linceu și Idas, odraslele lui Afareu - care era cu Tindar frate.

Unii pretind că toată cearta s-ar fi pornit pentru că verii i-ar fi înșelat pe dioscouri cu niște boi dintr-o cireada adusă din Arcadia. Și ei nu-ngăduiau pe nimeni ca să-i înșele cu ceva... Dar alții spun că pricina ar fi iscat-o, de fapt, Eros. C-ar fi trăit atunci, pe lume, două fecioare-ncântătoare, fiicele regelui Leucip. Una Hilera ; alta Feba. Iar micul Eros, într-o zi, vrînd să se joace,-a pus în arc patru săgeți muiate-n fiere și le-a dat drumul în văzduh. Săgețile i-au nimerit pe toți flăcăii, drept în piept. Tusaltru veri au îndrăgit acele fete-ncântătoare pe care le avea Leucip.

Ca să n-apuce însă verii, Linceu și Idas, să le ceară pe fetele lui Leucip, flăcăii Ledei s-au gîndit că trebuie să le răpească. Pe cai sălbatici, dioscouri au năvălit ca o furtună, le-au smuls pe cele două fete dintr-o grădină unde ele culegeau flori. În acest timp, șiretul Eros ținea frîiele cailor. Pe cîmp ardea soarele viu și, totuși, în înalt, erau și niște nori, care vesteau primejdia ce s-apropia...

Se povestește că Linceu era-nzestrat cu o privire ce străbătea pînă departe, prin case, prin păduri, prin munți. Iar Idas, frate cu Linceu, avea o-asemene putere că nici un muritor din lume n-ar fi-ndrăznit să se măsoare, cumva, cu el, în luptă dreaptă.

107

El se luptase și cu zeul Febus-Apolo, pentru-o fată, și-l biruise la sfîrșit.

...Și dioscouri au pornit cu caii în galop, ducînd, la piepturile lor bărbate, pe fetele ce le-ndrăgeau. Linceu, ce străjuia Taigetul, muntele lacedemonian, cu ochiul său pătrunzător, i-a și văzut pe cei doi frați gonind cu fetele în brațe. El l-a chemat grabnic pe Idas și-au pornit după dioscouri.

Polux își împarte nemurirea cu fratele său Castor

Lupta a fost îngrozitoare.

Tăind prin muntele Taigetul, Linceu și Idas se ivesc, călări, în fața gemenilor. Ochii lor sînt înflăcărați.

- Dați-ne fetele ! le strigă Linceu, cu glas întărit.

- Vin de le ia ! răspunde Castor.

- Atunci să ne-nțercăm puterea, și care-o fi învingător să aibă parte de soții. Ceilalți să piară ! Vă-nvoiți ?

- Ne învoim, de bună seamă, răspund în hohot gemenii. Cu-rînd o să mușcați pămîntul. Luptăm cu rîndul cîte doi...

Cei dinții se ciocnesc, cu furie, Castor cu vărul său Linceu.

Cu sulite scînteietoare, ei se reped unul spre cellalt, în timp ce fetele-i privesc înmărmurite, fără glas. Dar sulitele se sfărîmă în scuturile de aramă și în armurile de fier.

Dușmanii se opresc o clipă, cătîndu-se adine în ochi.

Păreau că-s stane, nu flăcăi. Numai panașele, pe coifuri, se clătinau, sub adierea vîntului dinspre miazăziua.

Și, dintr-o dată, amîndoi, cuprind și săbiile-n mîini.

Și - iată-i !... se avîntă iarăși ca doi vultani înfometați..."

Lupta durează ceasuri multe, pînă ce Castor, mai dibaci, împunge pe Linceu în pîntec ; și-acesta cade, sfîrșit, jos...

Idas atuncea se repede, vrea să-l răzbune pe Linceu. Înșfacă iute o coloană de marmură, de pe normîntul tatălui lor, abia-n-gropat, și o azvîrle cu putere în pieptul agerului Castor.

Castor nu stă nici el degeaba și îl țintește cu-o săgeată pe Idas cel voinic, în coaste.

Polux sare atunci degrabă să-și sprijine iubitul frate, pe Castor cel lovit de moarte și să-l doboare pe Linceu. Dar Zeus curmă bătălia și, cu un fulger din văzduh, arde pe Idas și Linceu, și îi preface în cenușă, pe groapa fără de coloană, a tatălui lor, Afareu.

108

Castor se stinge-acum pe-ncet. Pieptul lui e aproape rece. Ochii sticloși privesc spre cer. Șoptește-ncet :

- Nu-mi pare rău că părăsesc acest pămînt. Dar inima mi-e-ndurerată că mă despart de tine, Polux...

Și Polux cade în genunchi. Sărută fața-ngălbenită, și disperat strigă spre Zeus :

- Tată, tu știi că fără Castor viața mea n-are nici un rost... Și nu-i nimic mai sfînt, mai nobil, decît o dragoste de frate, care ți-e în același timp prietenul cel mai devotat... Dă-i, tată, deci lui Castor viață sau - de nu vrei - încuviințează să plec alături de el spre negrele genuni, la Hades...

Auzind vorbele acestea, din Olimp, Zeus i-a răspuns :

- Tu ești nemuritor, o, Polux, și ai dreptul să viețuiești cu frații tăi : Atena, Hermes, Apolo, Artemis și ceilalți, fără să-m-bătrînești vreodată, sus, în Olimpul luminos... Dar Castor e fiul lui Tindar și-i muritor ca tatăl său. Vrei să-ți pierzi oare nemurirea, ca să trăiască din nou Castor, un sărman fiu de pămînt-

tean ?

- Deși n-avem același tată, frăția care ne-a legat îmi e mai dragă decât slava ce aş avea-o în Olimp, a răspuns Polux către Zeus. Vreau să trăim, deci, împreună, sau să murim alături. Ori amîndoi nemuritori, ori împreună în Infern...

Mișcat de-asemenea credință, de prietenia ce-i lega pe dioscuri unul de altul, Zeus a dat poruncă morții să-și strîngă aripile negre, ce le lăsase peste Castor. Și dioscarii să rămînă, ca și-nainte, laolaltă. Însă, din an, o jumătate să și-o petreacă în Olimp. Iară cealaltă jumătate să se coboare în Infern.

Cum a sunat porunca asta, Castor s-a ridicat din morți. Și-ncă-lecînd pe cai cu aripi, cei doi frați gemeni s-au urcat pînă-n palatele cerești. Aici ei au căpătat dreptul să ocrotească totdeauna neprețuita prietenie între popoare și-ntre oameni¹⁰. Iar, mai tîrziu, ca să-i scutească să se coboare și-n Infern, Zeus i-a preschimbato în astrill.

Cinstind pe Castor și pe Polux, adică însăși prietenia, elinii le-au clădit altare și temple mari, împodobite cu marmure, în care ei sînt dăltuiți ca doi flăcăi cu trupuri goale, avînd în mîini sulite lungi, iară pe cap coifuri rotunde ¹². Adeseori ei sînt călări, pe cai ca spuma, nepătați. Iară pe creștetele lor, întotdeauna-i cîte-o stea ¹³.

legendă, Lele. Urmașul lui, Eurot Ha lui Eurot or fi fost Sparta. Ea
109

a dat numele orașului cel mai important din Laconia. Sparta s-a căsătorit cu Lacedemon, fiul lui Zeus și al nimfei Taigeta. Sparta se mai cheamă și Lacedemonia. Iar muntelui învecinat i se mai spunea Taigetul. La rîn-dul ei, Sparta ar fi născut pe Amicle - întemeietorul celui alt oraș important al Laconiei : Amicleea - și care era strămoșul direct lui Tindar, soțul reginei Leda, mama celor doi eroi : Castor și Polux. Regii Spartei se mîndreau mult cu această genealogie și mai ales cu faptul că aveau strămoși pe cei doi vestiți eroi gemeni.

2. Legenda despre Leda și lebăda, în care Zeus se transformase, ca s-o înșele pe soața regelui din Sparta, a fost sculptată și pictată de artiști în nenumărate rinduri. Se găsește astfel la Roma o splendidă marmură, sculptată de un artist antic, al cărui nume nu-l cunoaștem. O altă statuă de seamă mai este la Veneția, în muzeul San-Marco. Iar în pictură e faimoasa pînză lucrată de Corregio, aflată la Berlin.

Tot la Roma, se mai găsește și o copie după tabloul lui Leonardo da Vinci : pe malul rîului Eurot, sub mirții înfloriți, se află Leda cu lebăda alături. În depărtare, pe un deal înalt, se înalță zidurile Spartei. Scena se petrece în amurg. Pe o pajiște smălțată de flori se văd cele două ouă, din care tocmai se ivesc perechile de copilași - asemeni unor pușori. Toți cată spre mama lor care-i privește înduioșată, zîmbind discret și parcă trist. Penelul marelui Leonardo da Vinci a ilustrat cu meșteșug sensul străvechilor credințe ale elinilor. Ei se întrebau de ce vin oare, uneori, pe lume, în loc de un copil, doi sau mai mulți ? Ce poate să însemne acest lucru? Și, pentru că știința medicinei era încă la începuturi, ei își explicau această taină numai printr-o intervenție divină. Considerau că dintre

gemeni unul este poate copil de zeu. (Se știe foarte bine că și Heracle, care era feciorul lui Zeus, avea un frate geamăn, feciorul regelui Amfitrion.)

3. Se spune că în copilărie cei doi eroi ar fi trăit o vreme pe țărmurile-Macedoniei, în partea de miazănoapte a Greciei. Ei sînt cunoscuți în povestiri și poeme, nu numai ca fii ai lui Tindar, soțul legiuit al Ledei - tindarizi, - ei și ca ăioscuri - feciori ai lui Zeus (dios).

4. S-a arătat într-o legendă anterioară cum Tezeu, însoțit de Piritou,, regele tesalian, o răpit-o pe frumoasa Elena, în vîrstă numai de 13 ani, din templul zeiței Artemis. Poetii spuneau că la această dată Tezeu era în, vîrstă de cincizeci de ani. Mai tîrziu, frumoasa Elena se va mărita cu regele Menelau și din pricina ei se va isca războiul troian.

5. În grădinile învățatului Academos a întemeiat filozoful Platon celebra lui Academie. De aici vine numele cunoscut pînă astăzi, dat celei mai înalte instituții de știință și cultură. j

6. Despre Iason se va povesti în legenda călătoriilor pe corabia Argo,, către îndepărtatul ținut al regelui Eete, fiul soarelui.

7. Despre Orfeu se va povesti în legenda „Orfeu și Euridice”.

8. Cînd se sfîrșesc furtunile, pe mare se văd adesea niște fîșii luminoase în jurul catargului, partea cea mai înaltă a corăbiei. Acestea sînt - cura
110

u

se înțelege - numai ultimele descărcări electrice. Navigatorii din vechime mu puteau înțelege acest fenomen, știința nu descoperise încă electricitatea, și ei și-l explicau născocind legenda despre Castor și Polux, care l-au rugat pe Zeus în timpul unei furtuni să-i ajute.

9. Răpirea celor două fete este zugrăvită pe unele vase. Scena este sculptată de un meșter necunoscut pe un sarcofag ce se găsește la Florența. Frumoasă este însă și opera creată pe această temă de marele pictor Rubens, aflată în galeriile de artă din Miinchen. Se văd dioscarii răpind fetele, în timp ce micul zeu Eros ține frîul calului, pe care se vor urca. Soarele arde C -pe clmpie și, totuși, în înalt, se văd norii prevestitori de rele.

10. Tot atunci Poseidon le-a dăruit și el dioscurilor dreptul de a comanda vînturilor și valurilor mării, de a ocroti pe navigatori în timpul jurtunilor și a-i putea scăpa de moarte.

ni ' 11. Este vorba de constelația cunoscută sub numele de „Gemenii”, care ' apare pe boltă în luna mai.

- 12. Coifurile lor rotunde evocă ouăle din care se născuseră cei doi flăcăi, x. 13. Cultul dioscurilor s-a răspîndit în toate coloniile grecești, și în Si-0 cilia și la Roma. În imperiul roman împricinații trebuiau chiar să-și facă JJ jurămîntul în tribunale pe Castor și Polux. Bărbații jurau pe Polux, iar femeile pe Castor.

- în Sicilia, elinii au clădit un faimos templu, în localitatea Agrigente, ""închinat dioscurilor. (Templul a fost mai tîrziu refăcut de romani.) În acest templu, În fiecare an, în anotimpul parfumat cînd înfloresc migdalii, se organizau niște sărbători strălucitoare. Veneau atunci solii de cîntăreți,

ăantaiori și poeți, ca să-și arate măiestria sub semnul dragii prietenii. Oamenii au râvnit mereu înțelegerea și pacea, și aici, în templul lui Castor și Polux, au răsunat cândva și niște versuri ca acestea, rostite de Bakchilyde, poetul grec din sec. al V-lea î.e.n., intitulate : „Lauda păcii” :

„Mărește lucruri naște pacea : flori, belșug de artă gureșă și dulce, în flacăra de aur pe altare de murmură s- aprinde pentru zei carnea cornutelor și-a mieilor lînoși. Juneștea cugetă la lupte - pe moale țărână în arenă și

visează doar la fluier și la hore. Pe chinga scutului își țese pînza păianjenul. Iar lancea ascuțită și spada cu tășuri, două, sînt

în trad. lui Lucian Blaga, din volumul „Lirica Universală”, S.P.L.A., 1959.

111

- amarnic măcinate de rugină.

A amuțit trompeta de aramă. Nimic din gene nu alungă somnul chemat să-mprospăteze inima. Serbări senine înfloresc pe uliți, și arde cîntecul slăvind frumusețea."

Tradiția aceasta, iubită de mulțimi, se mai păstrează. Cu ani în urmă, la Agrigento, ansamblul românesc a dobîndit premiul cel mare al păcii și al prieteniei, prin danț și cîntec popular, și a luat medalia de aur, pe care e înfățișat templul lui Castor și al lui Polux.

BELEROFON

DACĂ ÎN CRETA, ARGOS SAU SPARTA SAU ATENA au fost eroi vestiți, nu mai puțin Corintul avea vitejii săi.

În orașul Corint, așezat pe un istm și-adăpostit de-un munt?. Înalt, prăpăstios 2, văzu lumina zilei fiul regelui Glauc 3, pe nume Hiponou. Tatăl lui Hiponou , trufașul rege Glauc, era bogat în cai. Hergheliile lui cutreierau tot istmul. Iar caii și-i hrănea cu ființe omenești, ca să-i facă mai iuți 5. La fel ca și Tezeu, voinicul Hiponou era de-o frumusețe care-i uimea pe toți. Poeții spun că el se-așemăna c-un zeu, atît la înfățișare, cît și la grai și port. Numai că nenorocul nu-ți cată frumusețea cînd e să te lovească. Deci, împlinind băiatul cam cincisprezece ani, se zice c-a avut o ceartă cu un tînăr, ce se chema Beler. Și cum era din fire cam aprig la mînie, s-au încleștat în luptă și s-au izbit cu pumnii. Tînărul corintian s-a prăbușit în țărână cu tîmpla sfărîmată. A rămas nemișcat și fără de suflare. Dornic să-și spele crima, făcută fără voie, tînărul fiu de rege a trebuit să-și schimbe numele ce-l purta, cu al victimei sale - cum suna datina. Și, astfel, Hiponou, tînărul din Corint, a fost supranumit, de-atunci, Belerofon.

Pentru purificare, el a pornit departe, spre țara Argolidei, în orașul Tirint, cîrmuit pe-acel timp de-un rege numit Preț, prieten cu tatăl său. Aici Belerofon a-ndeplinit ritualul sfînt, de purificare, în sanctuarul lui Zeus. S-a spălat cu uleiuri. Preoții au danțat în jurul lui cu sulici și scuturi de aramă. Apoi, cu pompă mare, au pus pe el veșminte din lînă de oi albe și l-au stropit cu vin și apă, deopotrivă.

Sfîrșindu-se ritualul, frumosul fiu de rege s-a pregătit să plece înapoi spre Corint. A luat cu el merinde în sacii largi de piele și apă în burdufuri. S-a-

nveșmîntat cu-o haină scurtă și cenușie, cum se cerea la drum ; și-a vrut să-și ia adio de la regele țării și de la soața sa, ce se chema Anteea. Corabia, în care urma să plece el, se legăna la țarm. "Vîntul sufia prielnic. Sclavii stăteau plecați pe ramele de lemn. Și alții așteptau doar semnul să întindă pînzele cele albe, cu frînghii. pe catarg.

113

Anteea nu-l văzuse pînă atunci pe tînăr. Ritualul, după datini, cerea unei femei de rang înalt și nobil să stea cît mai eparte de cel ce ispășea, pînă-n ceasul plecării.

Anteea îl învinuiește pe nedrept

Acum, cătînd Anteea la fiul lui Glauc, se simte străbătută de un fior ciudat. El este drept și-nalt ca bradul din pădure. Și umerii săi largi și mijlocul subțire îi dau o-nfățișare de statuă cio- g plită de-un artist iscusit. Iar-fruntea sa e lată și sub ea strălucesc doi ochi, ca două stele, ce-i țintesc inima... Și inima reginei se zbate tare, tare, precum e păsărică închisă-n colivie, ce-și caută libertatea și își izbește fruntea de gratiile tari. Ea nu putea să știe că n-avea nici o vină, fiindcă îl îndrăgise 1 pe fiul lui Glauc, în clipa despărțirii. Eros, prea crudul Eros, îl dușmănea de moarte pe prințul din Corint, pentru că-l întrecea cu mult în frumusețe și, plin de gelozie, vroia să se răzbune. Și încordîndu-și arcul, Eros, zeul iubirii, trăsese o săgeată cu vîrf 1 înveninat în inima reginei. Ea își uitase soțul - ca altă dată Fe-dra, nevasta lui Tezeu - și se înflăcărase pentru Belerofon. Prin vorbele viclene pe care le rostise, Anteea izbutise să-l silească pe tînăr ca să mai întîrzie la dînșii, în Tirint, și să le fie » oaspe în palatul regal. Belerofon, cu toate că era pregătit să urce pe triremă, n-a putut sta-mpotriva preacaldei rugăminți, și i-a făgăduit să-ntîrzie trei zile în orașul lui Preț. Dar, la lăsatul serii, regina a venit lîngă Belerofon, în timp ce tot palatul clocotea la ospăț.

- Tare-s nefericită lîngă soțul meu Preț, i-a glăsuț regina, cu lacrimi în priviri. Tu-mi ești mai drag ca viața. Astăzi, cînd te-am văzut, am înțeles că ești acel pe care biata de mine-l așteptam... pe care l-am visat, în mintea mea de fată, cînd nu eram regină.

Și-Anteea - înnebunită de dragostea pe care i-o insuflase Eros - l-a conjurat pe tînăr să-l ucidă pe Preț, să-i ia în stă-pînire orașul lui și tronul. Și amîndoi, pe urmă, să facă nunta-n voie...

Însă Belerofon, care era un tînăr cinstit și curajos, s-a mîniat nespus ascultînd îmbierea reginei din Tirint. Smulgîndu-se cu sila din brațele ei albe, el i-a rostit așa :

114

- Deși nu-i încă ziuă, mă duc să-mi adun sclavii, să mă urc pe triremă și să părăsesc țara unde regina însăși are-un pumnal în mînă, vrînd să-și răpună soțul... Legea căsătoriei aici e pîngă-rită și nu mai stau un ceas. Mi-e scîrbă și urăsc asemenea femei, precum ești tu, Anteea...

Prinsă atunci de spaima că el o să arate regalului său soț cri-manfricoșătoare pe care o urzise, Anteea a fugit. S-a dus iute la rege și a nceput să țipe și să se văicărească, trăgîndu-se de păr.

Aezii povesteau în versurile lor cum regina Anteea, mințind fără rușine, l-a învinovățit pe tînărul lor oaspe că el îi propusese înjosoarea faptă, că el țesuse planul de a-i răpune viața regalei sale gazde.

- Atît sînt de jignită, pare c-a zis Anteea către regele Preț, încît, de nu-i dai moartea acestui oaspete atît de ticălos, nu pot să mai trăiesc. Îmi voi lua zilele, zvîrlindu-mă în mare...

Dar Preț, regele țării, era un om blajin și nu vroia să calce legile ospetiei. Ce-i drept, și-nvinuirea adusă de Anteea era atît de grea, încît trebuia dată osînda cea mai aspră. Dorind să-mpace legea veche-a ospetiei, cu datoria lui de-a-și răzbuna soția, Preț a ales o cale ceva mai ocolită, pentru a-l pedepsi.

A poruncit să vină la el Belerofon și i-a cerut să plece în țara Licie⁶, unde domnea Iobate, părintele Anteei - să-i ducă un răvaș.

- Îți cer acest serviciu, i-a spus regele Preț, și pentru prieteșugul ce-l am cu tatăl tău și pentru ospetia care ți-am oferit-o, cînd te-ai purificat de crima săvîrșită în țara ta natală...

La astfel de cuvinte, tînărul corintian nu putea să răspundă decît că se-nvoiește.

Regele Preț îl trimite la moarte

Atunci regele Preț se apucă să scrie pe-o tăbliță cerată răvapul spre Iobate în răvaș îi cerea, prin anumite semne regelui Licie sil scurteze de zile pe fiul lui Glauc. Apoi lipi tăbliței osedu deasupra și o pecetlui, să nu-i citească slova, cumva, Belerofon

Acesta luă răvașul, în care-i era scrisă osînda lui la moarte. II ascunse la piept! ca să-l păstreze bine Se urcă pe trirema bucuros de vîntul care sufla din nord, pluti spre Licia.

8 115

Și, ajungînd flăcăul în Licia depărtată, a fost bine primit regele Iobate. Sîngele-a nouă tauri a curs îmbelșugat, vreme d«j nouă zile, cît a durat ospățul ; și-abia-n a zecea zi Iobate l-a-ntre-f bat pe fiul lui Glauc să-i spună : cine este și de ce a venit ?

- Eu sînt Belerofon, a răsunat răspunsul, și-ți aduc un răvaș de la regele Preț, stăpînul din Tirint. Ce scrie înlăuntru nu știu căci n-am citit. Îți dau însă tăblița, și singur vei afla...

Și feciorul lui Glauc i-a-ncredințat tăblița pe care-o adusesese] și unde era scris să i se curme viața.

S-a gîndit mult Iobate - ce este de făcut ? N-ar fi vroit să calce nici el străbuna lege, care-l oprea să ia zilele unui oaspe. să-l răpună totuși cum îi cereau și Preț, și fiica lui, Anteea, Iobate-a făurit la rîndul său un plan⁷. Și chemîndu-l pe tînăr, i-a povestit că-n țară hălăduiește-n voie monstruoasa Himera, care-i altă fiică a viperei Ehidna și a gigantului Tifon.

Iar Himera aceasta avea corpul de capră, cu-o coadă de balaur,! un grumaz de leoaică și două capete. Din boturile ei țîșneau, cîndl răsufila,

torente-nvăpăiate de foc mistuitor. Pe unde trecea ea ni» ramînea nimica, decît pămîntul ars, izvoarele secate și oamenii răpuși.

- îți cer, i-a spus' lobate, în schimbul ospetiei, dacă ești unî viteaz, cum te arăți a fi, să te lupți cu Himera și să o nimicești..!

Belerofon, voinicul, putea să spună nu - cînd monstruoasa,! fiară secera mii de vieți și pustia pămîntul ?

Și-a primit bucuros să se lupte cu fiara și să o nimicească,? scăpînd pe bieții oameni ai Licie de groază.

Așa, Belerofon s-a pregătit de luptă. Știa că se găsește în lume calul Pegas, calul înaripat, cu părul alb ca neaua, feciorul lui Poseidon - cel care izvorîse din gîtul retezat al hidoasei Meduze, răpusă de Perseu.

Prinderea calului înaripat Pegas

Calul acesta, Pegas, odraslă olimpiană, zbura fie-n Focida, pe muntele Parnas, în preajma lui Apolo, fie-n Beotia, pe culmea Helicon, unde era ngrijit de cele nouă muze, ca un fecior de zeu. Și, lovind cu copita în stînci, pe Helicon, vijeliosul Pegas făcuse să țîșnească un izvor : Hipocrene 8. La izvorul acesta veneau să-și spele trupul și să-se-mprospăteze copilele lui Zeus cu voci melo-

116

dioase, preagingașele muze, după ce dănuiau pe verzile coline de-aici, din Helicon. Și poate tot de-aceea plecau la Hipocrene poeții din Elada și, sorbind apa rece de la acest izvor, se socoteau pătrunși de harul poeziei, al artei inspirate de cele nouă muze.

Atîta doar că Pegas, uneori, mai zbura și pe Acrocorint, mun-.' tele cel înalt de la marginea mării, lîngă orașul unde Belerofon văzuse întîi lumina zilei. Acolo sorbea apă, dintr-un izvor, Pirene.

Aezii povesteau și cum s-a-ntors eroul în istmul de Corint, ca să-l-afle pe Pegas, și-ncălecînd pe el să pornească la luptă0. Dar oricîtă silință și-a dat Belerofon, n-a izbutit să prindă calul înaripat. De simțea o mișcare ca fulgul de ușoară, Pegas se ridica, în vuiet de aripe, sus, dincolo de nori, pînă ce rămînea numai uri punct pe boltă.

Trecuse multă vreme de cînd se tot trudea să-l prindă cu arcanul de gîtul încordat sau să-i apuce-n lațul de sfoară o copită. Însă Belerofon tot nu se da bătut... și, într-o zi, s-a dus la altarul zeiței Atena, înțeleaptă, care era clădit chiar pe Acrocorint. S-a rugat de zeiță să-i vină-ntr-ajutor cu sfaturi cît mai bune. Ba, maij mult, venind noaptea, și-a așternut culcușul alături de altar.

Cam pe la miezul nopții, prin vis i s-a ivit zeița-nțelepciunii, și ea i-a glăsuț :

- îți dau un frîu de aur, mîndre Belerofon. Cu el vei stăpîni calul înaripat, pe care ți-l dorești, ca să lupți cu Himera. Dar adu întîi jertfă un taur din cireada părintelui tău Glauc, mărețului Poseidon. Pegas e fiul lui. Și de sempotrivește zeul cutremurelor, nu poți să stăpînești calul înaripat...

Trezindu-se din vise, a cercetat în preajmă. Și ce să vezi ? Pe lespezi, chiar lângă așternutul unde dormise el, era un frâu de aur, dăruit de Atena. Sculându-se în pripă, a adus întâi jertfă un taur, lui Poseidon ; și-a-nceput să pîndească.

N-a stat prea multă vreme, și dintre nori, deodată, cu vîjîit de aripi, s-a lăsat la izvor calul așteptat, Pegas.

Belerofon atunci, sărind din ascunziș mai repede ca vîntul, gata ! - i-a și pus frîul. I-a sărit în spinare și, neînfricoșat, a tras voios de hățuri. Calul s-a repezit îndată către slavă. Zbură atît de iute, că nu vedea flăcăul nimic în fața lui. I se părea că este tot pradă unui vis, căci luneca-n abisuri, parcă fără sfîrșit, cînd Pegas cobora pînă deasupra mării. Și iar urca spre ceruri, încît simțea dogoarea soarelui călător că îi mistuie trupul. Dar, pînă la sfîrșit, calul înaripat, simțind că are-n spate un stăpîn hotărît, s-a îmblînzit ca mielul¹⁰.

118

Pieirea Himerei

Pegas i s-a supus, și, călare pe el, Belerofon s-a-ntors în țara Licie. Cătînd din înălțimi, asemenea lui Zeus, el a văzut Himera, ce străbătea în goană regatul lui Iobate - iăsînd în urma ei pînă mîntul pîrjolit. Belerofon a tras spre monstru o săgeată. Himera a urlat și a deschis, flămîndă, gurile-nflăcărare.

Lupta s-a și pornit. Belerofon țintea dihania în coaste, în capetele hîde sau coada ei solzoasă. Dar lupta era grea, căci odrasla lui Tifon era înșelătoare. Părea o dată capră, sărind cu sprinteneală, sau se tîra pe jos cu trupul de balaur, și cînd nici nu gîndeai răgea asurzitor, la fel ca o leoaică. Iar flăcări izbucneau, în valuri, pînă-n cer.

Și poate că Himera l-ar fi răpus pe tînăr pînă-n cele din urmă. Însă Belerofon avea la cingătoare - învățat de Atena - trei țepușe de plumb. Văzînd el că Himera e tot mai îndîrjită, flăcăul i-a azvîrlit, în gurile deschise, țepușele de plumb, și ele s-au topit sub potopul de foc ce-l respira Himera, Plumbul i s-a prelins adînc în măruntaie, și odrasla lui Tifon, ce-nspăimîntase lumea, a căzut la pămînt, împrăștiind în jur duhori otrăvitoare u.

Dobîndind biruința și scăpîndu-i pe oameni de spaima monstroasei odrasle a lui Tifon, voinicul i-a cerut regelui învoirea să plece spre Corint. Dar bătrînul Iobate, urmînd acea scrisoare, pe care-o adusese însuși Belerofon, i-a mai cerut să-ndure încă trei încercări, mult mai primejdioase ca lupta cu Himera.

L-a mai trimis să lupte cu un neam de tîlhari, ce se chemau solimi, din munții Licie. Ei năvăleau în vale și părăduiau totul. Dădeau foc la or, așe și jefuiau prin sate. Luau orice avuție și hrană și veșminte și mai ales copile, pe care le duceau cu ei între prăpăstii. Se desfătau o vreme, apoi le ucideau izbindu-le de stînci. Belerofon, călare pe Pegas, zburătorul, s-a repezit în munți. A căzut ca un fulger în cuibul de tîlhari, și, luptînd cu-ndrăzneală zile nenumărate, a nimicit cu totul neamul crud de solimi.

lobate l-a pornit, pe urmă, și în țara pe care-o stăpîneau vitezele amazoane. Amazoanele-acestea puseseră la cale s-atace Licia și s-o înece-n sînge. Belerofon, cu calul, le-a ieșit înainte. Mai luptaseră ele cu Heracle, Tezeu ; dar vreun dușman zburînd pe-un cal înaripat nu mai văzuseră. Săgețile curgeau în rîuri din văzduh, trîntind pe călărețe îndată la pămînt. Astfel, după o luptă crîncenă, le-a înfrînt și le-a gonit pe toate, zvîrlindu-le în mare. După lupta aceasta, după ce săvîrșise atîtea vitejii, primejduin-du-și viața, lobate a urzit o cursă, trimițînd o ceată de războinici :- cei mai vînjosi din țară - să-l prindă pe erou într-o pădure

119

deasă. Să-l lege în curmeie și-apoi să-i taie capul. Și iar Belerofon a fost silit să-nfrunte moartea a patra oară. Dar nu s-a-nspăi-mîntat. Și cu îndemînare, i-a zdrobit pe vrăjmași, lovindu-i cu săgeți care nu-și greșeau ținta.

Nici unul dintre ei n-a mai rămas în viață.

Belerofon îi cere socoteală lui Zeus

Regele Licie și-a dat atuncea seama că a mers prea departe. După credința veche, cine biruia moartea, în luptă, de trei ori, urma a fi scutit de orice bănuială. Era un semn că zeii îl socotesc curat.

Și regele lobate a poruncit să vină copila sa mai mică, numită Filonceea, o soră a Anteei, și i-a grăit așa :

- Belerofon, de vrei, fă-mi cinstea și primește de soață pe fecioara ce-o vezi în fața ta. Îți dau și jumătate din toată avuția. Iar țara Licie o-mpart, la fel, în două... urmînd ca, după moarte-mi, să stăpînești tu singur Licia cea bogată...

Eroul cojintian, după atîtea lupte și-atîtea încercări, s-a învoit să fie ginere lui lobate. Mai ales că-i plăcea frumoasa Filonceea. Și astfel a rămas acolo-n Licia, în ținutul pe care-l scăpase de vrăjmași.

Dar auzind Anteea că el a făcut nuntă cu sora sa mai mică, n-a mai putut să-ndure rușinea și mîhnirea ; și și-a vîrît pumnalul, cel destinat lui Preț, în inima pe care i-o-nveninase Eros.

Belerofon acum putea să viețuiască în glorie, mărire și respectat de toți. A cîrmuit o vreme-n Licia liniștit.

Insă. prea geloși, zeii, cînd omu-i fericit, au coborît asupra-i din nou nenorocirea.

Ares cel zvînturat, în cîinoșia lui, i-a doborât feciorul, ce se chema Isandru. Fiica, Laodomia, nespus de mult iubită de părinți și bunici, a fost la rîndul ei înșelată de Zeus. Mai mult, a fost silită să-i nască și un prunc ; iar pentru fapta asta, săvîrșită de Zeus, fără voința ei, tot ea să ispășească. Artemis, mîniată că s-a-nsoțit cu Zeus, a țintit-o cu arcul ; și-a trimis-o-n Infern.

Adînc mîhnit eroul de urgia cerească, a hotărît să urce cu Pegas în Olimp. Să-i ceară socoteală preatrufșului Zeus - de ce-i obijduiește mereu pe pămînteni ?

A-ncălecat pe calul înaripat și alb, cu sulița în mînă, și-a zburat spre Olimp.

120

Aezii povesteau că eroul părea mai frumos decât zeii și mult mai îndrăzneț, pe calul său ca neaua, cu aripile-n vînt. Iar sulîța sa lungă, cu vârful de aramă, scînteia prin văzduh.

Se pare că și Zeus s-a nspăimîntat, văzîndu-l pe viteaz cum se urcă, îndîrjit, spre Olimp. Și-a poruncit lui Hermes să se schim-be-n tăun cu ciocul ascuțit și să-l muște pe Pegas. Hermes a ascultat și a mușcat cu furie pe fiul lui Poseidon 12. Iar Pegas, de durere, îndată s-a smucit. A trîntit călărețul cu fruntea spre pămînt, și a zburat el singur spre sălașul ceresc.

Belerofon, din slavă, a venit rostogol. A căzut în Corint. A mai trăit puțin, cu capul sfărîmat și mintea rătăcită.

Și firul vieții sale a fost tăiat curînd, din porunca lui Zeus.

Dar, după moartea lui, în Licia, Corint și chiar în alte părți, oamenii l-au cinstit ca pe un semizeu. În pădurea Creneea, din istmul de Corint, i-au ridicat de-atunci un monument de piatră, și-n oraș i-au făcut statua lui călare. Din copita lui Pegas curgea ziua și noaptea un izvor răcoros I;î.

Cînd a pierit și calul, a fost urcat pe boltă de tatăl lui, Poseidon, și prefăcut în stea 14.

Note

1. Orașul Corint fusese întemeiat de către regele Sisif, acela pe care Zeus îl aruncase în Tartar, obligîndu-l să urce, la nesfîrșit, o stîncă pe coasta unui munte.

2. Istmul se află între Marea Egee și Marea Ionică, la poalele muntelui Acrocorint. Aici era citadela-acropola-Corintului.

3. Glauc era fiul regelui Sisif, rămas cîrmuitor în locul tatălui său, după ce acesta fusese aruncat în Tartar. Numele Glauc s-ar putea tîlcul prin azuriu - așa cum este apa golfului de Corint, sub bolta albastră a cerului elin. El este o întruchipare a mării.

4. Numele de Hiponou înseamnă tocmai bogăția ținutului în cai, în herghelii. Pe lingă aceasta, calul simboliza și el valurile mării. Calul fusese creat de Poseidon, zeul mărilor. El era o personificare a valului, care aleargă cu coame pe spinare, spre țarm. Nechezatul calului amintea vuietele mării înfuriate. În felul acesta Hiponou, fiul lui Glauc, este un fecior al mării care îmbrățișează ca un brîu larg de ape tot istxnul de Corint. Imaginea aceasta poetică o găsim și în legende despre eroi. Tezeu, bunăoară, era fiul lui Egeu, care personifica Marea Egee.

5. Alegoria cailor hrăniți cu trupuri omenești arată că pe vremuri marea făcea sumedenie de victime omenești, fie la revărsările ei, fie, mai ales, în timpul furtunilor, cînd înghițea pe navigatorii ce călătoreau pe șubrede ambarcațiuni.

121

6. Licia, ținut din Asia de sud-vest.

7. De la această întîmplare a rămas în lume expresia cunoscută de „soriile lui Belerofon”. Prin ele se înțelege orice fel de răvașe alcătuite chiar împotriva acelor care trebuie să le ducă.

8. Hipocrene s-ar putea tîlcul prin „izvorul calului”.

9. Această întâmplare a fost cîntată după vechile legende de poetul elin. Pindar, în „Olimpicele” sale.

10. Si în folclorul nostru eroii dobîndesc adesea cai înzestrați cu însușiri deosebite, unii știind să grăiască oamenilor, alții zburători, cu ajutorul cărora își biruiesc dușmanii. "Un astfel de cal are și Harap-Alb din cunos- i cutul basm al lui Ion Creangă.

11. Belerofon - ca Perseu și Heracle - este un erou solar. Soarele ce răsare în zori deasupra mării, se înalță glorios și coboară în asfințit, de parcă ar cădea din slavă, cu chip însîngerat. Din pricina aceasta îl vedem pe Belerofon înfățișat pe vase și pe monezi antice, cu arcul sau sulita în mîini, avînd în jurul frunții un nimb strălucitor de raze aurii, călătorind prin cer pe un cal înaripat. El este gata să distrugă ce e rău și strică armonia naturii, așa cum este Himera bunăoară. Sensul acestei alegorii era că. tot ceea ce este monstruos pînă la urmă trebuie să piară de pe scoarța pâ-mîntească...

12. Pegas, fiul lui Poseidon și al Meduzei, a dat numele său unui munte și unui oraș din Tesalia. Muzele se chemau și ele uneori pegaside, pentru că se strîngeau în jurul izvorului pe care-l făcuse să țîșnească calul Pegas, lovind stinca cu copita. În grecește Pegas însemna, dealtfel, tot izvor.

13. Așa povestește cel puțin poetul grec Pausanias. Se mai găsește încă și astăzi, în palatul Spada din Roma, un basorelief din sec. al II-lea î.e.n., unde este înfățișat Belerofon, lingă calul său Pegas.

14. Este vorba de constelația, purtînd numele legendarului cal înaripat, care i-a dus, în aventurile lor, și pe Perseu și pe Belerofon. Trebuie însă menționat că astăzi calul Pegas a căpătat un nou sens, și anume acela de cal înaripat care poartă imaginar pe poeți, în zbor, spre izvorul muzelor, să soarbă inspirații din unda de cleștar. Sensul acesta nou l-a căpătat calul legendar abia în secolul al XV-lea, pierzîndu-l pe cel antic. Cel care a dat acest nou sens este poetul Matteo Maria Bojardo, în faimosul său poem. „Orlando innamorato".

ASCLEPIO

122

ELINII IUBEAU VIAȚA, urau tristețea morții și aminteau în silă numele lui Tanatos. În schimb cîntau, în imnuri, soarele, cel ce face să-ncolțească pe glie, în veac de veac, sămînța, și-nverzește copacii, soarele care dă lumină și căldura, stîrpind boale și mo-limi, aciuite adesea în locuri mlăştinoase.

Iară lumina albă și căldura plăcută, dăruită de soare, erau întruchipate în cel mai frumos zeu, Apolo cel cu arcul strălucitor de aur.

Apolo o amăgește pe fiica regelui Flegias

Și acest zeu frumos și tînăr zări, odată, la fîntînă, pe fata regelui Flegias - stăpînitor peste lapiți. Fata, Coronia pe nume, umplea o amforă cu apă. Brațul molatic ținînd vasul, talia subțire, grațioasă, umărul neted și rotund, pe jumătate dezvelit, umplură ochii lui Apolo cu o lumină pătimașă. El se ascunse-ntre copacii unei păduri alăturate. Își înstrună pe dată lira și începu să sune dulce.

Vă-nchipuiți ce-a simțit fata, auzind astă melodie, ce-i desfăta" obișnuit numai pe zeii din Olimp. Ba, după legende, lângă Apolo au venit și toate cele nouă muze și se-ntreceau-care de care să cînte mai armonios, însoțind lira cea duioasă.

Coronia, ca amețită, auzind viersul lui Apolo, a scăpat amfora din mînă. Și amfora s-a spart pe pietre... În timp ce fata, prinsă-n vrajă, pășea domol pe iarba udă, tot mai spre inima pădurii, unde o aștepta Apolo. '

Și-a mers ; a mers printre copaci, urmînd cîntarea minunată, pînă ce a văzut în față o poieniță smălțuită cu mii și mii de flori bogate și în culori și în miresme. Aici i-a răsărit frumosul fiu al lui Zeus și al Letei. Și el purta o haină scumpă. Pe pletele cîrlion-țate avea o panglică de aur și pe spinare ținea arcul, care sclipea mai să-i ia ochii...

Coronia a stat uimită.

123

- Cine ești tu ? a șoptit ea, cu ochii țintă la Apolo.

Zeul nu i-a răspuns nimica. A lăsat doar să-i cadă lira pe pajiștea înmiresmată și a cuprins-o pe fecioară.

Din depărtări se auzeau cîntările armonioase, pe care le rosteau în cor muzele, fiicele lui Zeus, în cinstea nunții lui Apolo cu fiica regelui Flegias.

Tîrziu, cînd s-a trezit copila din vraja zeului Apolo, s-a văzut'j singură-n poiană. Amurgul o învăluia într-o mantie albăstrie. Un vînt subțire tiuia printre copacii din pădure și florile își plecau fruntea, parcă deodată veștejite.

Coronia, plîngînd încet, fără suspine, s-a-ndreptat către pala-t tul regelui.

- Unde ți-e amfora cu apă ? Spune-mi de ce-ai întîrziat ?... a-ntrebat regele Flegias. Și ochii tăi de ce sînt uzi de lacrimile deznădejzii ?...

Iar fata a căzut pe lespezi. A spus părintelui său tot. Cum i-a, cîntat zeul Apolo cu lira sa mîngîietoare... Cum, printr-o vrajă; neștiută, tot el i-a rătăcit simțirea. Și cum, la urmă, a pierit, lăsînd-o singură-n poiană.

- O, zei necruțători !... a strigat tatăl. Vă trebuia încă jertfă !... însă, Apolo, vreau să știi că fiica mea, Corona, nu Vă rămîne, cu nici un chip, soția ta...

Și regele a poruncit să i se afle fetei sale numaidecît un mire vrednic. Iar ca rușinea îndurată de casa lui să i se uite, a plecat în călătorie cu soața sa și cu copila. S-au dus spre Epidauria, un oraș care se-ntindea pe lîngă marea argiană.

Corbul pîrăște pe Corona și zeul o ucide

Aici, nu peste multă vreme, s-a-nfățișat un tînăr vrednic, care-a cerut mîna copilei. El venea din Arcadia și purta numele de Ishis.

- Sînt bucuros ca să-i fii mire Coroniei, a spus Flegias către Ishis. Dar vreau să știi, mai înainte, că primul soț i-a fost Apolo. Și dragostea a lăsat rod. Fata mea o să fie mamă.

- Nu are nici o-nsemnătate c-a fost soția lui Apolo ! a spus tînărul arcadian. Tu, rege, știu că ești bogat. Ai cai nenumărați acasă, în marele-ți ținut lapit. Și-mi vei plăti căsătoria cu caii tăi. Te învoiești ?...

- Mă învoiesc, a spus Flegias, lăsîndu-și barba albă-n piept. Corona, treci lîngă Ishis...

124

Numai că-n acest timp, pe țărmul unde vorbiseră cu toții, era și-o pasăre, un corb. Corbul era cu pene albe, cum spun poezii că erau în vremuri depărtate corbii ; și el, văzînd-o pe Coronia că se alătură lui Ishis, a și zburat către Olimp și a pîrît-o lui Apolo :

- Soția ta, Coronia, se drăgostește pe pămînt cu un flăcău venit din lume ! Zeul, deși o părăsise pe fata regelui Flegias, era gelos. S-a făcut galben și a zvîrlit încolo lira. A prins însă-ntr-o clipă arcul ; a pus în struna lui săgeata cea mai tăioasă dintre toate și a țintit-o-pe Coronia.

Săgeata a pornit din arc, lucind ca focul prin văzduhuri, și s-a înfipt în pieptul fetei.

- Mori, trădătoare ticăloasă ! a grăit zeul cu mînie. Tu, care te-ai învrednicit să-mi fii-ntr-o bună zi soție, vrei să mă uiți pentru un om ?...

Coronia a scos un geamăt și, ridicînd ochii spre cer, a murmurat îndurerată :

- Apolo, tu m-ai amăgit, m-ai lăsat pradă deznădejzii, și-acum tot. tu arunci săgeata ?... Dar nu-mi iei viața numai mie. Îr sînul meu adăpostesc tot ce-mi era mai drag pe lume, odrasla ta mult așteptată...

Și poate mai rostea sărmana și alte vorbe către slăvi, dar moartea s-a grăbit să vină și să-i înghețe pieptul cald.

- Coronia s-a stins din viață !.. a țipat iar spre-Apolo corbul.

- Fii blestemat, i-a rostit zeul, tu ce-ai adus această știre ! La pene să te înnegrești și să vestești de-acum-nainte doar moartea și nenorocirea... Și glasul tău să fie aspru și să trezească-nfiorare... Zboară și piei din calea mea...

Corbul, din alb precum fusese, s-a cătrănit pe loc la pene '. S-a făcut negru ca mormîntii și glasul lui s-a preschimbat. A început de-atunci s-anunțe numai furtunile și moartea. Cînd văd un hoit corbii s-adună și croncănesc ca sub blestem.

Micul Asclepio este salvat și dat în grija centaurului Hiron

«

În Epidauria, pe țărm, se clădea rugu-n vremea asta... Pe rug era urcată fata cu trupul rece, împietrit, cu ochii ațintiți spre ceruri, ca într-o mută întrebare : „De ce, iubite, m-ai ucis ?”...

Și în sfîrșit, zeul Apolo se dumirește c-a greșit, își înțelege toată vina și se grăbește spre pămînt, zburînd pe spuma unui nor. Vrea

125

să împiedice destinul. Ia trupul moartei lingă sine și se silește să-l învie, ungîndu-l c-un balsam ceresc. Însă zadarnic mai înfl cearcă să-i reînsuflească pieptul. Umbra Coroniei plecase. Venise Hermes să o ia, și împreună se-ndreptau către Infernul mohorît.

Rugul ardea cu vîlvătaie. Nu mai era decît puțin, și focul îi mistuia corpul Coroniei sacrificate.

Apolo se bătea cu pumnii în pieptul său divin, gemînd, și ar fii vrut să verse lacrimi, să-și potolească remușcarea. Dar nu putea., Zeii n-au dreptul și nici puterea de-a vărsa lacrimi vreodată! Aceasta-i lucru omenesc.

Atunci, minune negrăită, s-a auzit un țipăt slab. Zeul și-a amin- tit că fata poartă în sînul ei un prunc, și, făcînd farmece, desigur, a smuls copilul încă viu. L-a smuls fără să-l vadă nimeni dintre cei ce erau de față. L-a strîns în brațe ca un tată, și, nevăzut, ca mai-nainte, a zburat pe un nor de aur, drept pe un munte, Pelion]

Aici era o văgăună adîncă, largă, răcoroasă, unde trăiau mai mulți centauri. Peste centauri era rege unul mai înțelept ca toțiB căruia i se zicea Hiron. El avea. multă iscusință, putea să vindec™ bolnavii cu fel de fel de buruiene, pe care le căuta el însuși acolo-n munții Pelion.

- Ține, ți-l dau pe-acest copil scăpat din flăcări prin minune... Tu să mi-l crești cu multă grijă și să mi-l faci un om de seamă... a rostit zeul spre centaur.

- Mă voi sili, a răspuns Hiron, să-ți împlinesc această voie !. Cum ți-ai numit însă flăcăul ?...

Zeul a stat puțin pe gînduri. Și a răspuns centaurului :

- Îl voi numi : Cel ce alină... Pentru că eu i-am ucis mama, din gelozia mea nebună, și sînt mîhnit, bătrîne Hiron. Nu mi-a rămas decît feciorul să îmi aline întristarea... Nu am alt nume pentru el...

- Să-i zicem dar Asclepio2... s-a învoit la rîndu-i Hiron.;

Și, în legendă, se mai spune că regele lapit, Flegias, s-a mîniat'i peste măsură de moartea dată fiicei sale, nevinovată, prin săgeata necruțătoare a lui Apolo.

A strîns oștirea, călăreții și, înarmați cu săbii, arcuri și sulți ucigătoare au pornit cu toții-n Delfi, acolo unde era templul împodobit, plin de comori, al zeului cu arc de aur.

Tatăl Coronei - cu oastea - a jefuit templul acesta și i-a dat foc, să-l mistuie, să-l facă pulbere, cenușă.

Tocmai se întorcea și zeul, care-și încredințase fiul centaurului înțelept. Cînd a văzut toată ruina și pe Flegias cu oștenii, tropotind peste munți, sălbatici, ațîțînd focul ca să ardă cu vîlvătăi pînă la cer, s-a supărat din nou, amarnic.

126

Punînd îndată o săgeată în arcul său scînteietor, l-a ațintit și pe Flegias. Regele a căzut din șa, rostogolindu-se pe vale. Capul i s-a sfărîmat de stînci. Oastea lui a-nceput să fugă. Dar înainte de-a cădea, regele pare c-a strigat :

- Blestem să cadă-asupra ta !... Fie să-ți vezi și tu copilul ars în cenușă ca și mine... și să dorești să ți-l răzbuni. Și pentru încercarea asta să-nduri și alte suferinți... Chiar de ești zeu nemuritor, blestemul meu, blestem de tată, te va lovi, Febus-Apolo...

Fiul zeului luminii începe să vindece boalele

Pe cînd se petreceau acestea, centaurul luase băiatul și îi făcuse pat de fîn, în peștera-i încăpătoare. Îi dase,-n loc de lapte dulce, să soarbă sucuri de măcieș și alte fructe de pădure.

În acest fel, după un timp, el s-a-ntărit, a crescut mare. S-a făcut priceput în toate ; și-avea cam unsprezece ani, cînd a-nceput să lecuiască - întîi cu

arta învățată de la centaurul bătrîn, apoi prin iscusința sa - pe muntenii din Pelion, de multe, felurite boale.

Vestea că fiul lui Apolo este în Epidauria, tămăduind de multe boale pe oamenii ce merg la el, s-a răspîndit în toată lumea.

Veneau acolo mii și mii, dornici să-și caute vindecarea. Și mulți dintr-înșii și-o găseau...

- Asclepio, îi ziceau ei, tu nu ești un erou de rînd. Te ridici peste olimpieni. Ei trimit boli și suferințe, pe care tu știi să le vindec. De-aceea îți vom ridica un templu mare, unde tu vei fi cinstit mai mult ca zeii, deși ești pămîntean ca noi.

Și-n Epidauria, pe-o culme, i-au ridicat un templu mare. Aici se grămădeau bolnavii în fața porților deschise ; și-Asclepio se străduia să le aducă ușurare. Slujba ce se făcea aici era de lecuirea bolii Asclepio, în acest templu, s-a îndeletnicit, se spune, cu arta grea a chirurgiei.

Și s-a-ntîmplat, se povestește, un lucru neobișnuit. Feciorul zeului luminii, mergînd, cîndva, la un bolnav, văzu în drumul său un șarpe. Șarpele i se-ncolăci pe bățul de călătorie. Asclepio-l iovi c-o piatră. Șarpele se descolăci și repede își dete duhul. Dar nu trecu nici un minut și, iată, se ivi șerpoaica - perechea șarpelui ucis. Ducea un fir de iarbă-n gură. Cu acest fir atinse limba șarpelui ce zăcea zdrobit. Acesta prinse la loc viață și amîndoi pieriră într-o gropiță, sub pînînt. Asclepio băgă de seamă ce fel de iarbă adusese șerpoaica să-și învie soțul. O adună plin de răb-

127

dare. O cercetă, să vadă bine ce fel de însușiri avea. Făcu din ea un leac anume, scăpînd pe-o mulțime de oameni, care erau pe pragul morții.

Legendele spuneau că el ar fi-nviat atîția morți, încît se pustia Infernul. Tartarul rămăsese gol. Și chiar Cîmpiile-Elisee nu mai primeau destule umbre. Oamenii cei căutați de moarte fugeau în Epidauria și se rugau plini de nădejde :

- Tu, fiu al zeului Apolo, dă-ne și nouă să sorbim din suculele fermecat al vieții. Nu vrem să fim nici unul pradă zeului morții cel hapsîn. Mai bine e pe lumea asta, unde putem zîmbi în voie, fără să fim pînziți de Hades...

Și-Asclepio-le dăruia miraculoase băuturi care-i făceau nemuritori.

Hades cere moartea lui Asclepio, dar..7

Și oamenii se bucurau de leacurile dăruite de-Asclepio în templul său, dar Hades, zeul morții, Tanatos, cel cu aripi negre, și geniile infernale se jeluiau necontenit.

- Ce se întîmplă-acolo, sus ? Cine-i netrebnicul acela ce-i ferește pe pămînteni să nu mai cadă-n gheara morții ? Ce-o să na facem în Infern, dacă nu mai coboară nimeni ? Dacă rămînem numai noi, fără supuși și fără sclavi ?...

Și Hades, tare supărat, s-a urcat pe-se-n Olimp sau l-a eh mat numai pe Zeus :

- Lumea am împărțit-o-n trei : Poseidon apele din mări, e tot ce este sub pămînt, iară tu, Zeus, ai rămas stăpîn pe cer și pe Olimp. Numai că tu și cu Poseidon v-ați luat ce este mai plăcut.' Eu stau în bezne, socotind ziua și noaptea numai morți... Și-acum...i Acum nu-mi mai rămîn nici umbrele

de pe pământ... Nimeni... Nimeni - auzi, tu, mare Zeus ?... nimeni nu vine în Infern !...

- Cum asta ?... Ce s-a petrecut ? a rostit Zeus mîniat. Nu mai mor oameni ? Pentru ce ? Destinul lor e hotărît. Nici eu nu îndrăznesc să-l calc. Ei trebuie să-mbătrînească ; şi-apoi să piară, rînd pe rînd...

- Destinul zici ?... a răspuns Hades. Mă faci să rîd, mărite Zeus ; şi nici un zîmbet n-a-nflorit pe faţa mea, de cînd mă ştiu... Oamenii vor să dobîndească, la fel cu zeii, nemurirea şi tinereţea veşnică. Să stăpînească şi-n Olimp. Ce ? L-ai uitat pe Prometeu ?... Şi pe Heracle l-ai uitat şi pe alţi eroi asemeni lui, care-au călcat poruncile destinului ne-nduplecat şi ale zeilor cereşti, făcîndu-ne]

128

1«8SWr-

ades de rîs spre mulţumirea şi folosul netrebnicilor muritori ? Asclepio mai mult ca toţi a născocit, cu mintea lui iscoditoare, leacuri, care dau pămîntenilor şi tinereţe, şi vigoare. Ba, lecuin-du-i chiar de boli, le dăruieşte nemurirea...

- Cum ? Unde e ? Să-l văd şi eu... a răcnit Zeus, scos din fire, lovind cu sceptrul într-un nor, încît s-a clătinat Olimpul şi cerul tot şi-ntreg pămîntul scăldat de mările adinei.

- Uite-l, i-acolo, a zis Hades, pe ţărmurile Aticii, tocmai a ridicat un mort... Ii toarnă-n gură băutura, care o să-i întoarcă viaţa. Îl va scăpa de-mbrăţişarea înaripatului Tanatos, pe care l-am trimis anume, ca să îi soarbă răsuflarea. Ei, ce spui, Zeus ? Ce mai spui ?...

- Aşa e. Da. II văd şi eu ! a grăit Zeus îndîrjit.

Şi-ntr-adevăr, se povesteşte c-Asclepio, în acea clipă, se străduia să dea iar zile unui voinic, lui Hipolit, feciorul regelui Tezeu, ucis din uneltirea Fedrei.

Iar Zeus, cînd a zărit asta, a prins în mînă un mănunchi de fulgere nimicitoare şi le-a zvîrlit în Atica. Asclepio a fost lovit. Focul ceresc l-a mistuit, la fel ca şi pe mama sa. N-a mai rămas din el decît o grămăjoară de cenuşă, pe care-a risipit-o vîntul şi a spălat-o apoi ploaia...

S-a dus, neapucînd să spună celor din jur cum pregătea acela băuturi din ierburi.

O !... Cum s-a-ndurerat Apolo, văzînd pe fiul său murind sub fulgerele olimpiene !...

Atunci, precum cîntau poezii, el s-a unit, ca răzbunare, cu alţi trei zei nemulţumiţi : Hera, Poseidon şi Atena ; şi-au încercat să se răscoale contra stăpînului lor, Zeus. Ba, ar fi vrut să-i şi răpună pe toţi ciclopii făurari, ce-n atelierele divine făureau fulgere lui Zeus.

Blestemul regelui Flegias îl lovea astfel rînd pe rînd - căci Zeus i-a pedepsit fapta, făcîndu-l simplu salahor, şi, împreună cu Poseidon, a trebuit să-nalţe zidul unei cetăţi, numită Troia.

Asclepio a rămas mort... Hades a vrut să-i ia şi umbra şi s-o arunce în Infern, poate şi-n Tartar, ca osîndă... Să stea acolo cu Tantal şi cu Sisif şi cu ceilalţi, care se chinuiau de veacuri. Însă a mijlocit Atena pe lîngă tatăl

său ceresc, și Zeus s-a înduplecat. Așa, Asclepio a fost și el urcat pe boltă sub forma unei constelații.

Soția lui, Epioneea 3, și fetele : una Higieea, iară cealaltă Pana- ceea, și doi băieți, medici vestiți în marele război din Troia 4, s-au adunat ca să-l jelească și să-i cinstească amintirea, urmîndu-i mai departe calea.

130

Spre slava lui, s-au clădit apoi sute și sute de sanctuare și temple mari, împodobite, ce se numeau asclepioane 5. Cel mai măreț din toate acestea era în Epidauria. Templul avea grădini splendide, capele, altare și statui, stele votive, monumente, ba și un teatru renumit, unde se adunau elinii la sărbători strălucitoare de două ori în zece ani⁶.

Aceste temple și sanctuare erau clădite pe-nălțimi, unde și aerul e proaspăt, unde sînt ape de izvoare⁷. Aici bolnavii, cînd veneau, erau primiți de asclepiazii, străjuitori ai templului, și îngrijiți cu devotament, cum făcuse și-Asclepio 8.

Iată de ce, din tot Olimpul, nici un zeu n-a avut atîtea temple și opere de artă, cîte i-au ridicat elinii acestui drag lecuitor, pe care lumea de-altădată l-a mai numit, precum se știe, Soter - adică salvator.

Note

1. Aceasta era povestea corbului, prin care elinii își explicau culoarea neagră a penelor sale.

2. în limba greacă Asclepio înseamnă alinătorul, cel care poate să vindece durerile. Romanii au derivat din numele lui Asclepio pe acela, mai cunoscut, de Esculap.

Prin persoana legendară a lui Asclepio, oamenii din antichitate legau direct mijloacele de vindecare cunoscute pe atunci de forța solară. Dealtfel, pînă astăzi se spune și la noi că „unde intră soarele, pleacă doctorul”. Ei vedeau și puterea lecuitoare a unor buruieni și știau că, fără lumina și căldura soarelui, acestea n-ar fi putut să crească, nici măcar să răsară.

3. Epioneea înseamnă Uniștitoarea - pe grecește, Higieea, adică sănătatea, a dat în limba noastră cuvîntul igiena - igiena necesară pentru menținerea sănătății. Iar Panaceea se tilcuiește prin cea care lecuiește total, de aici termenul de „panaceu”.

4. Cei doi, medici care au însoțit oștirile în războiul troian se numeau Mahaon și Podaliro.

5. S-au găsit pînă acum cam trei sute de asclepioane - temple închinat acestui legendar vindecător al omenirii. Astfel de asclepioane au fost la Atena, Cos, în Pergam și în alte multe locuri. Ele au fost însă cu siguranță și mai multe, dar unele s-au dărîmat și altora li s-a schimbat destinația.

6. La Epidauria se găsea și statua făcută de artistul Trasimede, care-l înfățișa pe Asclepio-Esculap ca zeu al sănătății. El ședea pe un tron, ținînd într-o mînă șarpele, și în cealaltă un baston. La picioare avea un cîine. Clinele era simbolul fidelității datorate de medic bolnavului pe care-l îngrijește. Bastonul ne arată că medicul trebuie să-i viziteze neconținut pe suferinzi. Jar șarpele întruchipa pentru cei vechi reîntinerirea, ce se poate

131

căpăta prin leacuri. O copie după statua lui Trasimede se găsește și astăzi la Atena.

7. Fără îndoială că templele se așezau prin locuri unde se găsea aer foarte bun și, uneori, chiar ape minerale.

8. Bolnavii ajunși în asclepioane erau puși la un regim de hrană foarte chibzuit. Igiena juca un rol mare. Nu se putea intra în templu decât bine spălat. Dealtfel, copila cea mai dragă a zeului era Higieea. Ea este nelipsită în grupurile statuare, basoreliefuri, picturi, și chiar în efigii și monede, de Ungă tatăl său. Alți suferinzi urmau să facă și exerciții corporale ; jocuri, alergări. Iar cei obosiți sau bolnavi la minte erau trimiși să se distreze în teatrul din Epidauria. În acest țel, sanctuarele lui Asclepio aveau de fapt un caracter laic, erau un fel de sanatorii ale antichității, și asclepiazii primii medici. La Cos, urmînd drumul lui Asclepio, i-a lecut pe oameni faimosul Hipocrate, socotit întemeietorul medicinei științifice. Asclepiazii, alinaătorii suferințelor, reprezintă pe fiii soarelui, pe oameni, care se pot vindeca pe ei înșiși, fără intervenții divine, prin priceperea și forța lor omenească. Iar Asclepio în sine este simbolul biruinței nobilei științe a medicinei, creată tot de oameni, împotriva molimelor oarbe, a bătrîneții și morții, pricinuite de forțele naturale pe care le reprezentau olimpienii. O Imagine artistică, grăitoare în acest sens, o avem în statua care se găsește la Ermitaj, în marile galerii de artă din Leningrad. Asclepio-Esculap este înfățișat aici ca un om matur, cu barbă și cu o față gînditoare. Artistul l-a creat încărcat de preocupări. El pare că își frămîntă mintea ce noi mijloace ar mai putea găsi pentru lecuirea suferințelor oamenilor. Opera aceasta întruchipează mai bine decât altele efortul medicinei, truda atîtor învățați, pașii progresului în știință. Este lesne de înțeles de ce elinii au dat acestui legendar întemeietor al artei medicale nimbul de semizeu și, cîteodată, chiar de zeu.

MELEAGRU

POVESTEA DESPRE EROUL MELEAGRU se-ncepe într-un ținut numit Etolia, udat de râul Aheloul¹.

Acest ținut muntos era sărac, afară de-o fișie de pe coastă, care era bogată-n grîne, plante-aromate și livezi. Dar fructele și grî-nele nu ajungeau aproape niciodată pentru hrana celor de jos. Deși munceau cu îndârjire !... Deși-i rugau pe zei să le dea roade !...

Norocul lor era doar unul : prin munții țării etoliene umblau sălbăticiuni destule. Trăiau pe-acolo căprioare subțiri și iuți și mlădioase ; iepuri cu blana cenușie ; lupi hămesiți și vulpi viclene. Toți vînătorii-aveau de lucru iarna și vara deopotrivă. Așa se mai sălta mulțimea din foamete și sărăcie.

Iar regele, stînd în orașul cu faimă mare, Calidonul, putea să-și strîngă avuție din ce-i agonisau supușii.

În acel an, cînd se începe legenda despre Meleagru, s-a întîm-plat ca etolienii să aibă holde cu duiumul. Se legănau pe țărini grîne cu spice grele, aurite, ca părul darnicei Demetra - zeița soră a lui Zeus, ce-i ocrotea pe agricultori. Și pomii erau plini de fructe : mere, și pere, și gutui. Și vița se-nsorea pe coaste, făgăduind vin mult și dulce.

Ar fi aieijsă mai adaug că regele din Calidon este, după poeți, întîiul ce-a cultivat vița de vie. Dionisos, trecînd pe-acolo, îi dăruise un lăstar. Iar regele îl înmulțise, făcînd dintr-un lăstar o vie, care dădea vin din belșug. De-atunci regele Calidonului a luat numele de Eneu 2.

Deci, bucurîndu-se Eneu că zeii îi dădeau prilejul să strîngă, prin supușii săi, atîtea roade, a hotărît să-i răsplătească. Le-a aprins focuri pe altare, făcînd nenumărate jertfe.

Numai că-n marea-i veselie, văzînd atîtea avuții de roade ce trebuiau strînse, uitase tocmai de zeița ce ocrotește vînătoarea, fiica lui Zeus și a Letei.

133

Artemis trimite mistrețul în Calidon

Și cum să uiți tocmai de ea în țara unde vînătoarea era un meșteșug de seamă ?

S-a mîniat grozav zeița și n-a stat mult să se gîndească.

Și, prin voința-i olimpiană, s-a năpustit spre Calidon o fiară cruntă, monstruoasă, urmașă a mistrețului răpus în luptă de Tezeu 3.

Ochii săi roșii, plini de sînge, erau scînteietori ca focul. Coama zbîrlită-i semăna cu-o culme presărată toată cu sulite și cu săgeți. Din botul său curgea o spumă care-i albea pieptul puternic. Și răgete scotea cumplite, ce-nfricoșau pe etolieni. Și fulgere păreau să iasă din gura lui mereu deschisă ; căci iarba, cît era atinsă de arzătoarea-i răsuflare, se vestejea și se usca.

Mistrețul a-nceput să scurme prin holdele aproape coapte, dînd jos și tăvălind în țărână spicele blonde și bogate. Zadarnic mai pregăteau ei aria pentru treieriș. Grînnarele aveau să fie la fel de goale ca-nainte. Iar fiara, după ce-a călcat holdă cu holdă sub picioare, a urcat coasta către vii. Strugurii, care străluceau roșii și galbeni pe lungi coarde, au fost zdrobiți, siliți să-și piardă sucul lor dulce-mbătător, sub rîtul fiarei ațîțate. Măslinii, smulși din rădăcină, își prăpădeau și ei, pe vale, rodul cel verde și gustos, și ceilalți pomi erau, de-asemeni, trîntiți, cu frunza ofilită și fructele pierdute toate.

Dar monstrul tot nu-i mulțumit. Furia sa parcă se-ntețește. Lovește turme și cirezi, pe care cîinii și păstorii nu izbutesc să le ferească de colții lui distrugători.

Poporul fuge și s-ascunde în Calidon, cetatea mare, cea stăpî-nită de Eneu. Femeile presimturgia și foamea care-o să urmeze, și plîng amarnic lîngă ziduri, ținîndu-și pruncii strînși la sîn. Iară bărbații, cu ochii tulburi, le stau alături, le privesc și jalea le îneacă pieptul.

Nu mai era nici o nădejde ca să se curme ispășirea. Cine-ndrăz-nea să se ridice contra zeiței Artemis ?

Atunci s-a îndreptat spre oameni viteazul tînăr Meleagru.

- Îngăduiți-mi, a spus el, s-adun o mînă de viteji de prin regatele vecine și să începem vînătoarea mistrețului ce pustiește pămîntul nostru etolian. Îi voi chema pe cei mai vrednici : Tezeu, eroul din Atena ; Piritou, regele lapit ; Castor și Polux de la Sparta ; Iason din Iolcos și Iolau, nepotul

marelui Heracle. Fără să amintesc de alții, ca Telamon, Peleu, Admet și o copilă-arca-diană, neîntrecută în vînat, ce se numește Atalanta.

134

Alteea se învoiește cu plecarea fiului său

- Să fie-așa cum gîndești tu, au glăsuț mai toți bătrînii. Rege Eneu, tu ce ne spui ?... Soția ta, mîndra Alteea, nu ne dă oare nici un sfat ? Nu ne ajută la nevoie, lăsînd pe fiul ei să plece la vînătoreea asta mare ?

- Îl las, a dat răspuns Alteea. Nu mă tem pentru viața lui, știu că-i puternic, priceput în meșteșugul vînătoreii și-i îndrăzneț... E fiul meu. I-a însoțit pe-argonauți, cînd au adus lîna de aur. A fost și-n alte bătălii și nu i s-a-ntîmplat nimic, căci am o vrajă, ce-l ferește de moarte, pentru totdeauna...

Într-adevăr - deși soție a regelui din Calidon - și ea fusese amăgită de zeul Ares după nuntă. Iar Meleagru se născuse, nu ca fecior al lui Eneu, ci ca odraslă a lui Ares. El era deci nepotul Herei și al lui Zeus, olimpiianul. Dar numai mama știa taina și zeul care pîngărise palatul regelui Eneu.

După ce fiul se născuse, veniseră-n a șaptea noapte cele trei fete ursitoare. Una-i urase bărbăție și-o soție minunată. A doua și mărinimie și dragoste de patrie. Ultima azvîrlise-n flăcări, în focul sacru - ce ardea, acolo-n mijlocu-ncăperii - un lemn de frasin, alb și neted și glăsuise mamei astfel :

- Odrasla ta și a lui Ares își are viața zăvorîtă-n acest lemn de frasin alb. Cînd lemnul alb, zvîrlit de mine, se va preface în cenușă, flăcăul tău o să se stingă și va purcede către Hades...

Mama, atunci, înspăimîntată, părăsind patul de lăuză, a scormonit cu mîna goală între cărbunii de pe vatră și a smuls lemnul alb de frasin, care-ncepuse să și ardă. L-a stins în amfora cu apă și-a poruncit să i se facă, de către meșterii cetății, iute-o lădiță de aramă. Acolo a închis regina lemnul adus de ursitoare. Iară lădița a ascuns-o într-un ungher, cel mai ferit din tot palatul lui Eneu.

Iată de ce n-avea Alteea teamă că o să-i moară fiul. Știa că nu o să se-ntîmple nimica rău, cît ținea lemnul ferecat bine în lădiță.

Eroii se strîng în Calidon

Și-a dat pe urmă Meleagru veste-n orașele Eladei că se pornește vînătoreea. S-au strîns în Calidon eroii, și printre ei, spu-neaiTaezii, și o copilă, Atalanta.

Ea - fiica regelui Tegeu - de fapt, fusese părăsită de tatăl său, cînd era mică, într-o pădure-ntunecoasă. Tegeu vroia să

135

aibă-n casă numai băieți și nici o fată. Dar Atalanta, norocoasă, a fost găsită de-o ursoaică, ce tocmai își pierduse puii. Și fiara a hrănit copila, cea lepădată de un rege - lăsînd-o mai întîi să sugă și deprinzînd-o, mai pe urmă, ca să culeagă din pădure zmeură, mure și afine, și să găsească, în stejari, stupii cu fagurii de miere.

Fata era încîntătoare. Purta pe ea doar un veșmînt scurt, prins pe umeri cu-o agrafă - ca și zeița Artemis. Părul i-era-nnodat pe ceafă, cu

simplitate, fără dorința de-a plăcea. Iară pe spate atârna o tolă scumpă de argint, umplută toată cu săgeți⁴.

Și fata asta grațioasă, cu voinicie de bărbat, avea să fie, fără voie, pricină de nenorocire pentru eroul Meleagru - cum vom vedea numaidecât.

Strângându-se dară vitejii în Calidon, s-a-ntins ospățul, cum cerea datina străbună, și-au petrecut toți nouă zile și nouă nopți, fără-ncetare. Dar, cum s-a terminat ospățul, în dimineața următoare, au și pornit la vânătoarea monstrului care pustia ținutul regelui Eneu.

Răsplată trebuia să aibă, cel care doboră mistrețul : pielea și capul lui hidos.

În apropiere de oraș s-ar fi aflat, spuneau aezi, și o pădure-ntu-necată, în care nu intrase omul, nu retezase vreun copac. Pădurea se-ntindea pe coastă, de parcă priveghea cîmpia. Și într-acolo lă-trau cîinii, mirosind urmele de fiară.

Lupta se pornește

Dar nici nu s-au pornit hăițașii să strige și să facă zgomot, lovind tamburii de aramă, c-a răsunat un grohăit.

Și dintr-o vale se ivește mistrețul înfricoșător, pornind în goană către oameni. Cu trupul său lovind copacii, el îi îndoaie sau îi frînge, rostogolindu-i prin pădure.

Monstrul dă buzna între cîinii, care i se ațin în cale și se trudesă să îl oprească. Cu colții aprigi risipește întreaga haită într-o clipă.

Mai arzător decît un fulger s-azvîrle apoi spre viteji, și doi își pierd îndată viața.

Castor și Polux, călărind pe armăsari albi, înspumați, îl urmăresă, dar în zadar. Tezeu își cumpănește lancea. Însă mistrețul e mai iute ca vîntul ce aleargă iarna peste colinele Eladei, și, cum zvîcnește prin pădure, e foarte greu de nimerit. Lancea se-n-fige-ntr-un copac.

136

Acum mistrețul își ascute colții tăioși și lucitori într-un stejar înalt și gros, al cărui lemn e străpuns lesne. Botul lui parc-aruncă flăcări. Ochii săi mici și sîngeroși sînt plini de pofta de-a ucide, și, mugind surd, el se avîntă, printre copaci, din nou, spre oameni...

Mulți au însîngerat pămîntul, dintre hăițași și luptători - mai ales tineri etolieni, ce-l însoțesc pe Meleagru.

Și nu se vede vreun sfîrșit primejdioasei vînători...

Dar cea mai sprintenă în luptă, printre flăcăi, e arcadiana, copila regelui Tegeu, fermecătoarea Atalanta. Ea nu se lasă. E în frunte. Înconjură cu grijă fiara, și cînd nici nu gîndeau cu gîndul, săgeata-i zbîrnîie-n văzduh și se înfige sub urechea monstrului înfricoșător.

Fiul lui Ares vede fapta și strigă tare spre fecioară :

- Tu, preafrumoasă Atalanta, ai lovit cea dintîi mistrețul. Acum pieirea lui e-aproape și marea cinste-a vînătoarei : trofeul, tu îl vei avea !...

Bărbații cîți erau acolo s-au roșit pînă la urechi. Iar unul a răcnit cu ciudă, sărind cu o secure-n mîini, în drumul monstrului rănit :

- Voi, tineri luptători, priviți cum lovitura de bărbat e mai presus decât aceea pe care-o dă o biată fată, și gloria de-a răpune fiara cea ocrotită de Artemis mi se cuvine numai mie...

Abia și-a sfârșit el cuvîntul, că fiara i-a sărit în piept. Și-a înfipt adînc colții ei lungi, mai înainte ca securea s-o poată-atinge cît de cît. Și l-a lăsat în iarbă mort pe tînărul cutezător.

Cearta din pricina Atalantei

În timp ce monstrul grohăia, căutînd noi victime-n pădure, și-a încordat și Meleagru arcul său mare și a tras. Și cum era un ochitor mai priceput decât mulți alții, una dintre săgeți s-a-nfipt pînă-n plămînul stîng al fiarei. Botul i s-a umplut de sînge și, amețită, încerca să se sucească și să-și smulgă săgeata care-i scurgea viața.

Văzînd că fiara nu mai poate să se ascundă prin hățisuri, toți vînătorii au țintit roi de săgeți asupra ei. Iar Meleagru, cu o lance, a mai lovit-o în grumaz și-a doborât-o la pămînt.

Cu sabia i-a tăiat capul, i-a jupuit pielea țepoasă și - după cum făgăduise, în timpul luptei - le-a întins, pe amîndouă, Atalantei.

- Primește premiul și cinstirea. Ești vînătorul cel mai bun care se află în Elada, a grăit el și i-a zîmbit

137

Ea s-a împurpurat la față de bucurie și plăcere și l-a privit pe Meleagru cu ochii săi strălucitori. Poate a vrut să-i și răspundă... însă atunci s-a auzit un glas înversunat de ură :

- Stai, Atalanta, nu-ndrăzni să răpești drepturile noastre, și nici onoarea nu ne-o lua... Nu crede, fiindcă ești frumoasă, că poți să smulgi premiul rîvnit de noi, ceilalți, venind aici.

Cel ce vorbise era rege într-un oraș învecinat 5. Puterea lui se întindea peste războinicii cureți. El era frate cu Altea, soția regelui Eneu - fiind deci unchi bun lui Meleagru.

- Tu, ce ești frate mamei mele, s-a necăjit fiul lui Ares, să nu cutezi a urgisi, în fața mea, pe Atalanta. Altminteri...

- Altminteri, ce ? Nu crezi cumva că mă voi teme de sabia ce-o porți în mînă ?

Și nu s-a mulțumit cu vorba. I-a smuls îndată Atalantei trofeul dăruit de fiul zeului Ares și-al Alteei.

A început o ceartă mare și bătlie mai pe urmă. S-au rotit săbiile prin aer. Iar Meleagru, ca orbit, n-a mai putut să țină seamă că-n fața lui era chiar unchiul, la care ținea mult Altea. Ci l-a străpuns, în piept, cu vîrfurile săbiei sale-nsîngerate - ce retezase, de curînd, capul mistrețului răpus.

După această întîmplare, care i-a întristat pe toți, eroii cei veniți anume din depărtare, ca să ia parte la vînătoarea asta mare, și-au luat în grabă rămas bun. S-au despărțit și au plecat care-ncotro, spre țara sa. Cu ei s-a dus și Atalanta, copila regelui Tegeu, ce avea încă în ochi lacrimi.

Năvala cureților și ultima biruința

Dar cum s-au depărtat vitejii din Calidon, și-a rămas singur voinicul nostru, Meleagru, a sunat toba de război.

Cureții din vecinătate îi atacau pe etolieni.

Războiul a-nceput cu furie. În fruntea oștii etoliene era eroul Meleagru. Numai că mama sa, Alteea, din dragoste pentru ucisul ei frate, blestema, îl blestema pe Meleagru și cerea zeilor, lui Hades și soaței sale, Persefona, să-l pedepsească, să-i ia viața.

Și aflînd asta, Meleagru atît de mult se întristase, încît nu mai vroia să lupte.

Se retrăsese în cetate și, zăvorit într-o cămară, lîngă soția-i, Cleopatra, pusese sabia alături, lăsînd în voia sa războiul, lăsînd poporul de cureți să-i biruie pe etolieni 6.

138

Într-adevăr, în scurtă vreme, supușii regelui curet sparg porțile în Calidon 7.

Abia atuncea, Cleopatra, soața iubită, ce stătea-naintea lui îngenunchată, iar lacrimile îi curgeau fierbinți, șiroaie, pe obraz, îl clatină din hotărîre, spunîndu-i vorbele acestea :

- Nu vezi, iubite Meleagru, cum sînt răpuși toți etolienii, pe care tu ai vrut să-i scapi de fiară, de mistrețul hîd ? Nu sări la luptă pentru ei ? Femeile sînt luate roabe. În curînd am să cad și eu. Vrei să mă vezi tîrîtă-n ștreanguri, de vreun dușman, ba chiar silită să-l slujesc ani îndelungați, stingîndu-mă nefericită ?...

Cu-o tresărire, Meleagru a luat din nou sabia-n mînă.

- Piere poporul etolian ? a strigat el.

Și revenindu-și de îndată, s-a-nfățișat dușmanilor în pragul ușii, glăsuind :

- Hai să vă măsurați acum iarăși cu mine, lașilor !...

Și sabia i s-a înfipt în cel dintîi oștean curet, apoi în alții, și în alții. I-a pus pe goană.

Ei țipau, și, risipindu-se-n ogradă, fugeau ca niște potîrnichi.

Cîți mai trăiau dintre supușii regelui de la Calidon s-au avîntat din nou în luptă.

În puțin timp au biruit.

Eroul își salvase orașul și tot ținutul etolian, la rugămintea Cleopatrei, soția sa mult credincioasă. Dar viața lui se va curma...

Și asta pentru că Alteea, în timp ce-și blestema feciorul, luase lădița de aramă. Din ea desferecase lemnul adus cîndva de ursitoare și-l aruncase-n focul sacru.

Lemnul arsese-n vremea asta, cît timp luptase Meleagru și-i învinsese pe cureți. Iar la sfîrșitul bătăliei, lemnul cel alb se prefăcuse într-o movilă de cenușă. Și tot atunci, chemat desigur de Artemis ne-nduplecata, în slăvi s-a și ivit Apolo. A luat din tolă o săgeată și l-a țintit pe Meleagru în inima-i înflăcărată.

Iar el, avînd în piept săgeata și mistuit de focul ei, s-a clătinat ca un stejar, pe care un topor avan l-a retezat din rădăcini. A căzut jos și a murit.

Mama, Alteea, și-a vîrît sub sînul stîng un fier tăios, plătin-du-și astfel vina sa.

În vremea asta, Cleopatra, îndurerată pe urcase pe-o stîncă-naltă și de-acolo s-a aruncat între prăpăstii.

Surorile lui Meleagru, văzînd această întîmplare, și-au smuls podoabele de aur și s-au pornit să se jelească pe rugul fratelui ucis.

Dar Artemis cea nemiloasă s-a necăjit nespun de tare că fetela plîngeau atît pe fratele lor, Meleagru, cel doborît din voia ei.

139

Și, printr-o vrajă neștiută, le-a prefăcut în niște păsări, care rostesc cu țipăt jalnic : păcat !... păcat !... păcat !... și care au pe aripi pete, ca niște lacrimi vărsate 8.

Spre cinstea marelui erou ce i-a salvat și de mistrețul zeiței Febe-Artemis și de cureții ucigași, aezii din Etolia au cîntat imnuri minunate, iar sculptorii l-au dăltuit în marmure nepieritoare 9...

Note

1. Astăzi Etolia este cunoscută sub denumirea de Misolonghi, iar râul care o udă se cheamă Aspropotamos. Numele său vine de la cel dintîi stăpînitor elin, ce s-a numit, după legendă, Etol, fiul lui Endimion, un alt personaj mitologic.

2. Oineu - Eneu - înseamnă producător de vin, viticultor. Enos e vinul pe grecește. De aici vine numele științei ce se ocupă cu vinificația : enologia.

3. Legenda a fost cîntată de poetul roman Ovidiu, în „Metamorfozele” sale.

4. Așa cum este descrisă Atalanta de Ovidiu o vedem și acum în Muzeul Luvru, cioplită de un artist antic. Fata este înfățișată alergînd pe o cîmpie. Piciorul stîng abia atinge pămîntul plin de ierburi crude. Goana, mișcarea elegantă cu care își apleacă trupul o fac pe fată înzecit de frumoasă. Și, fără voia noastră, îi dăm dreptate lui Ovidiu, care spunea despre Atalanta că putea să fie și o fată cu putere de bărbat; dar și un voinic, cu frumusețe de fecioară.

5. Orașul Pleuron.

6. Homer ne cîntă în „Iliada” scena aceasta, în chip neasemuiți

„Cît se băt看 într-ai săi bărbatul luptaciu Meleagru Rău pătimiră cureții ; ei nici nu putură să ție Piept în afară de zid, cu toată mulțimea. Ci-n urmă Fu Meleagru cuprins de mînie, de patima, care Și-altora-nvăluie mintea, deși au temei la gîndire. Și clocotind de necaz pe maică-sa însăși, pe-Alteea, Sta huzurind la nevasta cea chipeș-a lui, Cleopatra...”

„Sta Meleagru la ea mltuindu-și amarul mîniei

Tare-ndîrjit de blestemul mamei, căci ea de mîhnire

Mare cuprinsă, că el pe fratele ei omorîse,

Zel chema și izbind cu pumnul adesea pămîntul

Sta istovită-n genunchi și cu sînul stropit de plînsoare.

Dînsa cerea de la zeii din iad, Persef ona și Hades,

Fjului moarte să-i

140

Faptul acesta ca o mamă să ceară moartea fiului său, chiar în legendă, i-a uimit deseori pe oameni. Dar, așa cum arată mitologul sovietic N. A. Kun, lucrul se explică prin aceea că la elini mai existau încă, din timpuri foarte, foarte depărtate, urme de matriarhat. Adică rolul principal într-o familie îl juca, în epoca aceea, mama. Fratele el era o rudă mai apropiată decît

oricare alta, și omorîrea lui știrbea prestigiul mamei, de stăpînă. Deci crima asta trebuia să fie aspru condamnată, oricine ar fi fost făptașul - chiar dacă era feciorul ei.

7. Precum ne cîntă tot Homer s

„Larmă și pocnet la porți, la Calidon răsună, cureții Bat în cetate la turnuri. Se roagă de dînsul etolii Starostii și trimit preoți fruntași după el ca si iasă Și să-i ajute, și-i juruie o mare răsplată ; pe unde-i Mai) roditoare cîmpia cetății, acolo-J. Îmbie Ei să-și măsoare mîndrețe de țarină pentru moșie, Loc de pogoane cin'zeci, jumătate să-l aibă de vie, Iar jumătatea cealaltă să-i fie pămînt de arătură. Tot stăruia și Oineu călărețul, bătrînul său tată; Sta el în pragul iatacului 'nalt și ale ușii canaturi Le zguduia, și-n genunchi pe fiu-și ruga să-l ajute. Mama, surorile tot îl rugau ; îa zadar, că mai tare Sta împotriva, în zadar îi făcură fierbtete rugare Chiar și prietenii lui mai iubiți și mai vrednici de cinste, N-a fost cu putință și chip să înduplece pe Meleagru Pînă ce nu izbutiră să-i bată-a odaie cureții După ce zidul urcară și aprinseră marea cetate. Cade bocindu-se atunci și-l roagă pe el Cleopatra, Spune ce rău i-amenință, cum intră-H cetate dușmanii, Cum pe bărbați îiucid, cum spulberă-n flăcări orașul, Cum pe copii îi robesc și femeile-ncinse pe șolduri Inima lui tresări la auzul atîtor amaruri, El luă armele atunci și îndată ieși la bătaie Și izbăvi pe etoli de ziua cea neagr-a pieirii»."

8. Este vorba de păsările cunoscute sub numele de bibilici sau pichere, care au parcă aripile și penele stropite de lacrimi și care țipă neconținut, de parcă ar căina pe cineva. Așa își explicau elinii apariția acestei specii de pasăre. O legendă asemănătoare se află și în folclorul nostru pe seama acestor păsări.

9. Sculptorul elin Scopos din sec. IV î.e.n. l-a dăltuit în marmură. O copie a acestei statui se mai găsește în Muzeul Vaticanului din Roma. Eroul este în pădure, după victoria lui atît de greu dobîndită. Capul oribil al

141

mistrețului este pe un butuc alături, dinele care-l însoțise la vînătoare cată, plin de credință, spre stăpîn. Fața eroului, senină, se îndreaptă însă probabil către solia din Calidon care îi mulțumește pentru că a scăpat ținutul etolian de monstrul înfiorător. Dar tobele răsună tare și toți îl roagă pe Meleagru să pornească din nou la luptă, în fruntea oștirii etoliene, și să-i oprească pe vrăjmașii cureți care le amenință cetatea. Statua este făcută în așa fel, încît aștepți ca Meleagru să se miște, să-și deschidă gura și să răspundă spre solie : - Luați armele, și să pornim .'...

ORFEU ȘI EURIDICE

ÎN TRACIA 1 muntoasă a viețuît, se spune, primul dintre aezi, cel dintîi cîntăreț de imnuri din Elada.

Cîntărețul acesta a fost numit Orfeu. El s-a născut în casa unui rege, Eagru, ce-i cîrmuia pe traci. Iar mama lui a fost gingașa Caliopa, muza ce inspira poezia epică și arta de-a vorbi frumos și mișcător. Muza a fost o vreme soția lui Eagru.

Atîta că Orfeu, deși născut în casa regelui trac Eagru, avea și el drept tată, ca și Asclepio, pe marele Apollo, zeul ocrotitor al cântecului dulce.

Născîndu-se copilul, mama i-a pus pe limbă trei stropi curați de rouă și a rostit o vrajă. I-a hărăzit să poată s-alcătuiască stihuri, iar vorbele să-i curgă din gura lui ca mierea. Tatăl, zeul Apolo, i-a dăruit o liră și i-a urât să cînte dintr-însa mai frumos ca vîntul cînd foșnește prin frunzele pădurii, mai cald și mai duios decît privighetoarea în nopțile cu lună. Să nu fie trecut de nici un om pe lume, cînd și-o-nstruna el lira. Să cînte melodii la fel de-armo-nioase, cum sînt acelea care îl desfată pe Zeus la ospete-n Olimp.

Crescînd Orfeu mai mare a început să umble prin țara lui Eagru, cu lira subțioară. Toți cîți îl întîlneau se minunau de vorba plăcută ce-o avea, ca și de-nțelepciunea pe care-o dovedea cu orișice prilejuri feciorul lui Apolo. Astfel se povestește c-atunci cînd se certau, din pricini felurite, supușii lui Eagru îl chemau pe Orfeu să le facă dreptate. Iar el, cu vorbe bune și sfaturi înțelepte, împăca pe vrăjmași și-i făcea săși dea mîna.

Un cîntăreț fără seamăn

Iar lira lui măiastră îi fermeca pe toți². Cîntecul său era atîtde frumos, că oamenii-ascultîndu-l își uitau întristarea. Inima bîntuită de prea multe necazuri își găsea alinare și se înveselea.

Dar ce spun eu de oameni - cînd fiarele pădurii veneau în jurul său ! Chiar rîsul, cea mai crudă dintre sălbăticiuni, își culca botul

143

umed de sînge pe piciorul aedului Orfeu și îi sorbea adesea graiul melodios. Și tot felul de păsări se adunau pe ramuri. Ba chiar, de vreți să știți, elinii povesteau că lira lui vrăjită făcea să se desprindă din rădăcini copacii. Ei lunecau pe văi și veneau să-i umbrească fruntea îngîndurată și plină de visări. Munții se clătinau. Pietrele se mișcau și se rostogoleau pînă lîngă Orfeu, să-i ție loc de jilțuri ³. Natura, fermecată, căuta să se apropie de aed cît mai mult și să-i asculte viersul, poemele sublime, neîntrecute încă de nimeni pînă-atunci.

Și, devenind Orfeu flăcău în toată legea, a însoțit eroii plecați către Colhida să dobîndească lîna berbecului de aur.

De n-ar fi fost cu ei feciorul lui Apolo - cu toată îndrăzneala de care-au dat dovadă vitejii-argonauți - n-ar fi putut nici unul să-și mai revadă casa, părinții și copiii. Prin sunete de liră a domolit mînia unor stînci fioroase, numite Simplegade, care striveau adesea corăbiile eline. Tot el a adormit în viers moleșitor balaurul cel groaznic, care păzea-n Colhida acea lînă de aur și-a nimicit, prin cîntec, vraja amăgitoare a unor fete-păsări, ce se chemau sirene și încercau s-afunde pe marinari în valuri.

A mai făcut Orfeu și-alte isprăvi de seamă. Dar n-a luptat cu lancea sau sabia sau arcul. Arma lui i-a fost lira, și, totuși, a învins. (Isprăvile-s prea multe. Nu le mai amintim.)

Ar fi să spunem totuși că fiul lui Apolo și-al muzei Caliopa s-a-ndrăgostit de-o nimfă. Se chema Euridice ; și-n ochii ei cei verzi îi plăcea lui Orfeu să-și scalde fericirea, privindu-i cu nesaț zile și nopți de-a rîndul...

Adesea Euridice îl ruga pe Orfeu să-și reverse din liră divină-i armonie, ca ea, cu alte nimfe, să poată dănuți în tactul muzicii .

Orfeu o asculta și atingea îndată coarda melodioasă c-un bețigaș de argint, făcînd să izbucnească din liră un nou val de sunete vrăjite. Vroia s-o-nveselească pe preafrumoasa nimfă. S-o știe mulțumită. Nu bănuia, sărmanul, soarta-nspăimîntătoare ce-i era hărăzită, peste puțină vreme ; căci draga-i Euridice n-avea să aibă parte, prea mult, de bucuria ce-o răspîndea Orfeu, prin cîntecele sale.

Pierderea frumoasei Euridice

S-a întîmplat ca fata să fie îndrăgită și de un alt flăcău, un crescător de albine, pe nume Aristeu. Și, aflînd Aristeu că-n casa lui Eagru se pregătește nunta, s-a hotărît s-o fure pe nimfa Euridice.

144

Ca să-și îndeplinească gîndul acesta rău, care nu îi da pace, Aristeu s-a ascuns într-un desiș de arbori. A așteptat o vreme, precum pîndește tigrul juninca din poiană și-i gata doar să sară.

Veghind plin de răbdare, iată se ivi clipa cînd nimfa Euridice rămase singurică. Atunci se repezi și vru s-o ia în brațe.

Nimfa, înfricoșată, văzîndu-l pe-Aristeu din umbră cum s-a-vîntă, a și luat-o la fugă. Aristeu, îndîrjit, a pornit după ea, și, cum era mai iute și c-un picior mai ager, a fost gata s-o prindă.

Atît că - din greșeală - frumoasa Euridice, sărind peste un trunchi de stejar răsturnat, nimeri într-o groapă. Aici era un șarpe cu pielea mpestrită și colții veninoși. Nimfa-l calcă pe șarpe. Acesta se întoarce. Se-ncolăci îndată pe glezna Euridicei și își înfipse colții, strecurîndu-i veninul sub pielea subțirică.

Orfeu, ce auzise țipătul Euridicei, porni și el în fugă, cu inima bătîndu-i ca un ciocan în piept, Ajunse doar s-o vadă pe nimfă cum se stinge.

O jale fără margini simți în el aedul, în timp ce Aristeu - acela ce fusese pricina morții ei - se mistuia-n adîncuri verzi-negre de pădure.

- Zeus, mărețe Zeus - strigă spre cer Orfeu, bătîndu-se cu pumnii în fruntea ca de fildeș - pogoară-te cu milă, acum, asupra mea. Dă viață Euridicei...

Dar cerul, albăstrui, rămase mut ca stîncă.

Nici cîntecul de liră nu mai clinti pe nimfa ce părăsise lumea.". : Orfeu, trîntit în iarbă, o-mbrățișa cu sete și o chema zadarnic

să vie împreună cu el, acolo unde totul sta pregătit de nuntă. Plînsul lui cel fierbinte îi zguduia pe oameni și mulți - dornici

s-aline pe cel ce-i mîngîiase cu viersul său vrăjit - îi glăsuiau astfel:

- Nu plînge. E zadarnic. Iubita ți-e la Hades. Asta i-a fost ursita și nu ai ce să faci. Cată să te supui voinței olimpiene...

- Nu. Nu mă voi supune... ! a glăsuit Orfeu. Voi pleca spre Infern, de-ar fi să rățăcesc pe drumuri toată viața ; și am să-mi caut mireasa. Mă voi ruga de Hades. Oricît ar fi de crunt, oricît de nemilos, trebuie să-mi întoarcă pe Euridice-a mea...

Luîndu-și pe umăr lira și un toiag în mîini, Orfeu s-a îndreptat către un mic sanctuar pe care-l avea Hermes. Acolo s-a rugat de feciorul lui Zeus, pristavul din Olimp, ca să-l călăuzească pe drumul spre Infern, și i-a

jertfit un țap cu blana ca tăciunii, din turmele regale, cum cerea obiceiul. L-a proslăvit în imnuri. Apoi, fără zăbavă, a pornit iar la drum, către Peloponez.

Și, în Peloponez, la capul Tenaron 5, era o peșteră. Nici un om nu-ndrăznea să treacă pe acolo de la lăsatul serii. Credințele stră-

II

145

Vechi spuneau că-n peșteră erau furii, erinii și fel de fel de iazme, ce-i sugrumau pe oameni când încercau să intre. Căci peștera aceea era de bună seamă una din porțile spre tărîmul lui Hades.

pătrunde în Infern

:...Și, poposind Orfeu la capul Tenaron, n-a vrut să țină seamă de vorbe și povește.

- Spuneți !... Asta-i intrarea spre negrele genuni, unde domnește Hades ? Întreba pe localnici.

- Da, da !... răspundeau ei. Însă nu cuteza, străine, să te-apropii prea mult de-aceste locuri. Ești tânăr. E păcat... Furiile stau de strajă... Ele n-așteaptă mult și te strîng de grumaz... Cîți n-au pierit acolo !... Stai... Stai... Unde te duci ? Tu n-auzi vorba noastră ?

- Aud. Dar nu mi-e teamă !... rostea spre ei Orfeu. O caut pe Euridice. Și dorul pentru ea îmi dă puteri să lupt, să-l înfrunt și pe Hades. Am armă lira mea... Cu ea o să întâmpin geniile infernale, voi risipi destinul... Lăsați-mă să trec...

Și, înstrunindu-și lira. cîntînd neconținut, Orfeu a pășit drept spre peștera aceea care-și căsca gîtlejul umed și-ntunecat, către aria mării.

Nu s-a temut de furii, de geniile crude, pășind prin fața lor, senin și fără frică.

Și iacătă-l trecut, din peștera adîncă, într-un tărâm de umbre ciudat și misterios. Coboară pe poteci unde-i așin piciorul tufele în-cîlcite de scai și mărăcini. Îl zgîrie și-l rănesc...

Dar el nu ține seamă, și merge mai departe, pînă zărește rîul cel vînat, Aheronul. Aici erau pe țărmuri sute și mii de umbre, ce așteptau să treacă și se rugau de Haron, luntrașul cel bătrîn, să-i ducă peste ape, cu barca-i putrezită. Haron cerea obolul. Cine nu i-l plătea mai rămînea pe țărmuri, rătăcind, amărît, cam o sută de ani.

Însă aedul cîntă lui Haron cel ursuz, din lira sa de aur, un cîn-tec minunat. Luntrașul se îndură. Îl trece pe Orfeu pe malul celălalt.

Acolo alte piedici. Cerberul stă de pază la porțile de-aramă. Latră și urlă tare. Iar șerpilor-nolăciți pe capetele sale suieră fioros, silin-du-se să-l muște cu colții-nveninați pe fiul lui Apolo.

El își înstrună lira. Coardele ei răsună, și dinele se lasă pe pîn-tec, la pămînt. Firea lui dușmănoasă se schimbă dintr-o dată. Ochii

146

săi cată blînd. În acest chip, aedul poate să treacă-n voie către palatul unde sălășluiește Hades.

Și fratele lui Zeus îi strigă de departe :

- Cine ești tu ? Ce vrei ? Cum cutezi, pămîntene, să intri nepoftit în ținutul tăcerii ?...

Orfeu cată spre Hades fără de-nfricoșare, și-i spune doar atît :

- Dă-mi voie, preamărite stăpîn peste-ntuneric și umbre fără viață, să-ți glăsuiesc în vîers...

Și n-așteptă răspunsul ce vrea să i-l dea Hades. Ci prinde-n brațe lira cu coardele de aur, pe care i-o dăduse la naștere Apolo. Și gura lui, în care îi picurase muza stropii curați de rouă, începe să rostească stihuri mai dezmiardate ca șoapta de iubire sau somnul care prinde în brațele lui pruncul, cînd este legănat la sinul cald al mamei.

Zeul Hades se îmbîlnzește

Îi povestește-n stihuri dragostea cea curată, care-l înlănțuise pentru întreaga viață de nimfa Euridice. Speranțele-nflcrite ce le păstrau în inimi. Cum regele Eagru le pregătise nunta. Iar zeu] Himeneu, cel ce-mplinește legea sfînt-a căsătoriei, cu aripi nevăzute, venise de la Creta, unde-și avea palatul ; și-și aprinsese facla. Dar facla nu arsese cu flăcăruie albă -x cum cerea datina - ci răspîndise numai un fum înecăcios. Asta, ca prevestire a tristei întîmplări ce urma să-i lovească.

Îi cîntă Orfeu apoi de clipa neuitată cînd și-a văzut iubita căzută la pămînt, fără de răsufare ; de gemetele sale ; de jalea ce-a cuprins întreg poporul trac.

Toți cîți ascultă cîntul divinului aed, acolo, în Infern, nu pot să-și stăpînească suspinele din piept. Geniile infernale tac toate copleșite de preamărea durere din glasul lui Orfeu. Tantal și-a uitat foamea și setea deopotrivă ; Sisif nu mai ridică pietroiul greu pe coastă, și Ixion, acela ce se-nvrtește veșnic pe-o roată de aramă înlănțuit cu șerpi, rămîne nemișcat.

Întreita Hecate își șterge pe obraji o lacrimă fierbinte. Și Cora-Persefona își lasă fruntea albă pe umăruj lui Hades, străpunsă de tăișul amarnicei mîhniri din vîersul lui Orfeu.

- Gîndește-te, tu, Hades - mai giăsuiește el, pe blînd acord de liră - dacă un zeu viclean ți-ar răpi într-o zi soția mult iubită,
147

n-ai suferi ca mine ?... Nu ai pleca s-o cauți ?... Răspunde-mi, nu căta încolo cu privirea...

În timp ce zeul tace, soața-i, Persefona, întinde către Hades o mîină rugătoare și-i cere să s-apele cu milă spre aed. Dragostea ce-l unește pe el de Euridice este cu mult prea mare. Chinul ce îl îndură Orfeu - pierzînd mireasa în ziua nunții sale - este sfâșietor...

Și zeul, care-altminteri nu are nici o milă, acuma se înclină mișcat către Orfeu.

- Voi face, zice el, pentru iubita ta, ceea ce nu se cade nici unui muritor. Se va întoarce-n lume, urmîndu-te pe tine. Dar trebuie să-mi promiți...

- Mă leg mai dinainte să-ndeplinesc orice, îi răspunde Orfeu, cu glasul gîtuit de marea bucurie că-și va recăpăta pe scumpa-i Euridice.

Și Hades îi mai spune :

- Când vei urca, Orfeu, spre celălalt tărîm, să nu-ntorci cumva Capul, să nu-ncerci s-o privești...

- Deși mă arde dorul și clipele îmi par veacuri nemăsurate, nu voi căta spre ea, dacă așa ți-e vrerea, mai spune iar Orfeu.

- Dacă te vei întoarce și vei privi spre nimfă, cu-o clipă înainte de-a călca pe pămînt, o pierzi pe totdeauna, a adăugit la urmă zeița Persefona. Nu mai e nici un mijloc s-o poți recăpăta...

- Așa... Așa voi face !... a glăsuț Orfeu.

Deci, mulțumind lui Hades și Corei-Persefona, călăuzit pe Her-mes a plecat spre pămînt. Știa că îl urmează și nimfa Euridice. Dar nu-ndrăznea să-ntoarcă înspre iubită capul, de teamă să n-o piardă, cum îi spusese Hades.

Mergea cîntînd din liră și rostind mîndre stihuri ; și-n minte-o cerceta pe Euridice-a lui : „E tot atît de albă ? Mai este drăgăstoasă ? Nu s-a schimbat cumva ?”...

Și inima-i o dată cu lira lui cînta cîntec de biruință și dor înfrigorat, în timp ce se urca înspre pămîntul nostru. Mai erau cîțiva pași... Ce spun ? Numai un pas. Și Orfeu trecea pragul din peșteră afară.

Dar în acel moment a fost străpuns de teamă. Dacă mireasa lui s-a rătăcit cumva în bezna infernală și nu e-n urma lui ?

Atunci a întors capul îngrijorat s-o vadă. O vede, fericit, cum merge lîngă Hermes. Vrea să-i spună eva. Dar dalba lui mireasă, fără de nici o vorbă, însă cu brațele deschise către el - parcă l-ar fi strigat - alunecă-n Infern. De data asta însă e pentru totdeauna 6.

.148

Numai cîntecul îi rămîne

Zadarnic a-ncercat din nou Orfeu să treacă de rîul Aheron. Nu l-a mai luat luntrașul, cel care duce morții în ținutul lui Hades: Zadarnic s-a zbătut, a plîns, l-a implorat și i cîntat din liră.

Hades orînduise să nu fie lăsat pentru a doua oară în sumbrul său palat.

Nefericit, Orfeu s-ar fi ascuns, se spune, în munții Traciei. Nu dorea să mai vadă în ochi nici o femeie ; căci își reamintea de scumpa-i Euridice și inima-i rănită se sfîșia mai mult.

De auzea-n pădure rîsete de copile, dacă pe malul apei era cumva vreo nimfă, Orfeu își trăgea haina pe față și fugea. Ei bine, tocmai fuga le ațîța pe-acestea să-ncerce și s-atragă în mreje de aed.

Astfel s-au scurs cu greu vreo trei sau patru ani. Singură-i mîngâiere era doar cîntecul, în care proslăvea iubirea fără margini, dincolo de mormînt.

Dar se aflau pe-atuncea, în Trăda, bacante, frumoase preotese, care-l slujeau pe Bachus, zeul cel dezmațat. Acestea nu-l iertau pe fiul lui Apollo, fiindcă-i păstra credință pierdutei Euridice.

Și cum se povestește, ele se tot iveau în fața lui, cu sila-, cîntînd sau dănuind sau azvîrlindu-i flori legate-n buchețele. Îl ispiteau cu vorbe pline de îndrăzneală și-l poșteau la serbări închinat lui Bachus - adică la orgii.

--_

Însă el le gonia întruna, cu dezgust. Le blestema - spunând că ele înjosesc numele de femeie - și se urca în munte, mai sus, să nu le vadă purtarea desfrînată, pe care-o dovedeau.

Atîta că nici ele nu s-au lăsat înfrînte. L-au urmărit în munte și l-au încercuit.

- De nu primești, Orfeu, să trădezi amintirea iubitei Euridice, să știi că vei muri !... i-au țipat laolaltă.

- O, moartea, unde este ? le-a dat răspuns aedul. Prin ea mai pot ajunge s-o văd pe Euridice...

Și auzind acestea, în ura lor turbată, amețite de vin, bacantele acelea și-au împlântat în el zecile de pumnale, cu care sfîrtecau țapii sacrificați stăpânului lor Bachus.

Trupul însângerat l-au aruncat în Hebru 7.

La timp au sărit însă și cele nouă muze, avînd pe Caliopa, mama lui, între ele. I-au ridicat din apă corpul său fără viață și l-au înmormântat într-un templu, Liberta, pe muntele Olimp.

Doar capul rămăsese rostogolit pe valuri, șoptind neconținut, cu buzele albite, numele prea iubit al nimfei Euridice. Iar capul său și lira au ajuns pînă-n Lesbos - o insulă în care a înflorit poezia 8.

149-

Muzele și Apolo au luat această liră, care mișcase munții, fiarele și pe Hades și au pus-o pe boltă.

Lucește între stele. E constelația Lirei.

Iar poemele 9 lui au rămas între oameni, veșnice ca iubirea jurată Euridicei !...

Note

1. Vechii elini înțelegeau prin Tracta ținuturile mărginite la miazănoapte de Propontida și de Marea Egee, la răsărit de Pontul Euxin sau Marea Neagră, la asfințit de fluviul Strimon, astăzi Karasu ; iară la miazănoapte de Istru sau Dunărea cea largă.

2. Într-un desen pe un vas este înfățișat Orfeu, în țara lui Eagru. Tracii stau în preajma lui cu coifuri peste plete și cu sulți în mâini, gata parcă de luptă. Poetul cîntăreț este așezat în mijloc, cu ochii către slavă. În mâini ține lira. Nu știm ce rostește, dar fețele războinicilor, înăsprite de lupte și greutate, parcă se luminează și uită de urgia pe care o pregătesc, de moarte și război. Se vede marea putere a cîntecului, a artei, asupra lor.

3. Așa ni-l reprezintă pe fiul lui Apolo și al muzei Caliopa un mozaic dezgropat în orașul Pompei și aflat astăzi la Palermo. În jurul lui se văd strînse zeci de sălbăticiuni: maimuțe, leoparzi, lei cerbi, păsări, ba chiar și șerpi și broaște, care-i ascultă viersul.

4. O astfel de imagine a pictat artistul francez Nicolas Poussin în opera intitulată „Orfeu și Euridice”, aflat azi la muzeul municipal din Chantilly. Într-o splendidă îmbinare de culori sînt zugrăviți oamenii și natura. Se văd cîteva nimfe la poalele pădurii. Altele se scaldă în undele străvezii ale rîului Hebru. În zări se înalță munții, adăpostind cetatea cu zidurile sure, în care văzuse lumina zilei feciorul lui Apolo. Întreg tabloul respiră măreția, puterea suverană a artei : a cîntecului și poeziei. Orfeu, cu

bețigașul de argint în mină, se pregătește să cînte, însoțindu-și vocea cu Ura, cel mai frumos dintre cîntecele pentru preaiubita lui Euridice.

5. Astăzi capul Matapan.

6. Scena este admirabil redată într-un basorelief din secolul al V-lea î.e.n., care se găsește acum la Neapole. Ea a fost cîntată și de marii poeți antici: Eschil, Pindar, Horațiu, Ovidiu și, mai ales, Vergiliu, în „Georgicele” sale. În epoca modernă nenumărați artiști au abordat această temă în muzică, teatru, poezie și artele plastice. Bunăoară, în muzică, germanul Gluck a creat, pe motivul acesta legendar, una dintre cele mai frumoase lucrări, intitulată „Orfeu și Euridice”. Semnificația pierderii Euridice de către Orfeu pare a fi aceea că faptele mari, hotărîtoare în viață, nu se pot desăvîrși fără răbdare și sacrificiu pînă la capăt.

7. Rîul Marița de astăzi.

150

8. Aici vor crea mai îîrziu poezii Alceu și Safo.

9. Lui Orfeu i se atribuie o serie întregă de poeme, care au fost de fapt create mult mai tîrziu, deși unele fragmente par a fi urme veritabile de poezie orfică. Tot despre el se spune că avea și darul profeției, fiind fiul lui Apolo - și că ar fi organizat așa-nvmitel mistere orfice. Capul său, prins între stîncile insulei Lesbos, se zice dealtminteri că a avut darul să facă profeții multă vreme după moartea poetului.

Întemeierea tebei

Cadmos ; Zetos și Amfion ; Edip

DUPĂ CE ZEUS A RĂPIT-O PE EUROPA, Agenor, regele Siidonului, nu s-a mîpăcat deloc cu gîndul ca draga lui copilă să rămînă pradă aceluia care-o răpise. Și-a poruncit celor trei fii ai săi : Fenix, Cilix și Cadmos să plece-n toată lumea și să-i găsească fata.

- Dacă vă veți întoarce fără de sora voastră, le-a grăit Agenor, să știți că vă ucid ; căci nu mai meritați să-mi fiți moștenitori... Au plecat dar băieții pe drumurile lumii, căutînd-o pe Europa.¹ Au mers ei ce-or fi mers... și cei doi frați mai mari au ostenit degrabă. Sau rătăcit de Cadmos. Fiindcă n-aveau curajul să-și mai revadă tatăl, s-au oprit pe coclauri și au întemeiat niște orașe noi. Fenix a ajuns rege în țara ce i-a luat de-atunci numele lui : Femeia bogată. Și Cilix de asemeni, în alt ținut vestit, numit Cilicia. Doar Cadmos, flăcău vrednic, a pășit mai departe. A străbătut ținuturi aspre, necunoscute, plecînd din Asia. A plutit peste mări, și, după multă vreme, a ajuns în Elada.

Aflînd el că la Delii se află un oracol, unde Febus-Apolo prezice viitorul, s-a urcat cu greutate pe muntele Parnas, în ținutul Focidei. S-a plecat lui Apolo și i-a cerut învăț ce trebuie să facă. Ar vrea să-nvingă monștri, cum a învins și-Apolo pe balaurul Piton, monștri ce-mpovărează pămîntul cu urgie. Ar vrea să și ridice o cetate vestită.

Apolo i-a răspuns prin gura Pitiei că poate să învingă un monstru fioros și poate să ridice o cetate vestită, dar săvîrșind acestea el însuși va plăti prin grele suferințe.

Tînărul sidonian s-a învoit cu toate. Și-atunci zeul Apolo l-a-n-demnat să pornească înspre rîul Cefis. Și i-a mai povestit că-n drum va întîlni un

juncan fermecat, cu părul ca zăpada. Cadmos să urmărească animalul acesta, pînă ce s-o opri ; și-acolo unde el va-ncepe să mugească, culcîndu-se în iarbă, poate să-nalțe ziduri, să fac-o fortăreață.

Plecînd Cadmos din Delfi, a tot călătorit pîn-a văzut juncanul pascănd pe un imăș 2.

152

Animalul acesta era alb ca omătul, și, zărindu-l pe Cadmos, a pornit către rîu. Fugea și-ntorcea capul. Fugea și iarăși sta, răsu-cindu-și spre tînar fruntea împodobită cu niște coarne mari, galbene, lucitoare. Parcă-i tot făcea semne s-alerge-n urma sa.

Și, însoțit de prieteni - care veneau cu dînsul încă de la Si-don - Cadmos a urmărit juncanul fermecat vreme de nouă zile

El l-a călăuzit printre codrii umbroși, pînă pe o colină toată smălțată-n flori. Acolo s-a oprit și s-a lungit în iarbă. A ridicat -spre slavă capul încoronat și a mugit prelung³.

Doborîrea balaurului lui Ares

Cadmos a înțeles c-acela este locul unde va trebui să-și ridice cetatea. A sărutat pămîntul pe care ajunsese din voia lui Apolo, și primul gînd i-a fost s-aducă sacrificii preamărețului Zeus, ca viitoarea cetate să fie trainică. A trimis cîțiva prieteni să caute un izvor. Din el s-aducă apă în amfore de lut. Să facă libațiuni, fără de care jertfa nu ar fi fost primită de Zeus în Olimp.

Tovarășii lui Cadmos au pornit prin pădure, cercetînd peste tot, pînă ce au zărit un pîrîiaș zglobiu ; iară puțin mai sus au dat de-o peșteră cu o intrare joasă, bine adăpostită de un bunget umbros și grămezi mari de pietre. Din peștera aceea țîșnea pîrîul rece, limpede, de cleștar.

Și, veseli, sidonienii au vrut să toarne apă în prima amforă ; dar pe neașteptate, din peștera adîncă, a țîșnit un balaur cu solzii de aramă și ochii firoși. Pe cap, monstrul purta o creastă zimțuită și gîtul său avea o pungă de venin, mai groasă ca o bute. Iar gura otrăvită era bătută toată în trei rînduri de colți, lungi ca niște pumnale.

Balaurul cu creastă era fiul lui Ares, zeul cel viforos, și străjuia izvorul tatălui său ceresc și tot acel ținut, pe care-l stăpînea întocmai ca un rege. Fără multă tocmeală, balaurul lui Ares s-a rotit către soții lui Cadmos din Sidon și i-a încolăcit ; apoi i-a otrăvit, înfigînd în ei colții săi ascuțiți și albi. În vremea asta Cadmos, văzînd că seara vine și soții nu se-ntorc, a pornit să-i găsească. A rătăcit și el prin umbrele pădurii, pînă ce a sosit la izvorul lui Ares, și, cînd acolo, iată-i !... Prietenii erau morți și monstrul sta lungit pe trupurile lor, sleindu-le de sînge.

Tînarul sidonian a luat atunci o stîncă, și, cum era voinic l-a lovit cu putere pe feciorul lui Ares. Dar solzii de aramă l-au ocrotit

153

pe monstru de greaua lovitură, ce ar fi dărîmat și zidul unei case. El a zvîcnit deodată. S-a ridicat în sus, mai nalt decît copacii, și l-a țintit pe Cadmos cu ochii arzători, în timp ce întreita lui limbă îi juca în gura-nveninată, și, șuierînd ca vîntul, cînd spulberă nisipul pe țărmurile mării, s-a repezit la el.

Numai că sidonianul era un luptător cum nu-s prea mulți pe lume ; și neînfricoșat, l-a-ntîmpinat pe monstru, precum se cuvenea, cu sabia și lancea.

Balaurul s-a-ntors, încolăcit pe coadă. Atunci, viteazul Cadmos mi l-a lovit cu lancea atîta de puternic, încît a străbătut gîtul gros de balaur. Și arma s-a înfipt într-un trunchi de stejar. Balaurul lui Ares a rămas priponit de-acel trunchi de stejar, care s-a aplecat sub prea marea povară.

După această faptă, fiul lui Agenor a auzit un glas :

- Ares iubește monștrii. Tu ai ucis un monstru care-i era și fiu. Pentru această faptă ai să plătești amarnic, prefăcîndu-te-n șarpe...

Cadmos s-a-ntors pe dată cu sabia în mînă, crezînd că-i alt dușman.

Nașterea poporului teban din colții de balaur

Da-n fața lui era însăși Palas-Atena, cu egida pe piept și sulița în mînă.

- Chiar de mă voi jertfi, i-a dat răspunsul Cadmos, sînt fericit, zeiță, c-am răpus un balaur care-i împiedica pe oameni să trăiască în locurile-acestea atîta de mănoase... Vreau să zidesc aici o cetate vestită, unde să locuiască oameni nenumărați.

- Dacă este așa, a glăsuț zeita, îți trebuie și brațe cu care să zidești cetatea ta visată... Și ca să dobîndești brațele de-ajutor, desprinde plin de grijă toți colții de balaur și seamănă-i pe glie 4.

Spunînd aceste vorbe, Atena a pierit. Un nor se coborîse și o învăluisese pe copila lui Zeus, plutind apoi spre slăvi.

Cadmos a ascultat sfatul dat de Atena, și, desprinzînd cu grijă toți colții de balaur, i-a semănat pe glie.

Din colții semănați de Cadmos, sidonianul, s-au ridicat întîi niște vîrfuri de lance ; apoi, tot din pămînt, au răsărit, semețe, coifuri de luptători ; și-n sfîrșit, au ieșit niște giganți cu arme și scuturi sunătoare, care s-au luat la luptă.

S-au tot luptat giganții, pînă ce au rămas în viață numai cinci. Atunci s-a ivit iară, ca din senin, Atena. Le-a poruncit s-arunce

154

armele ucigașe și să se facă prieteni cu preaviteazul Cadmos, care le va fi rege.

La porunca lui Cadmos, au zidit în pădure, la izvorul lui Ares, fortăreața Cadmeea, acropola tebană. Ridicînd fortăreața, Cadmos a adus jertfă puternicului Zeus juncanul fermecat.

Pielea lui i-a tăiat-o în fîșioare lungi, subțiri, subțiri de tot. Pe acestea le-a unit. S-a făcut o fîșie de piele nesfîrșită. Cu ea a măsurat întinderea de țară, care urma să intre în stăpînirea lui.

Dorind să se păstreze nestinsă amintirea ciudatei întîmplări, Cadmos a denumit țara aceasta nouă : Beoția - țara juncanului.

Totuși, pentru că el doborîse pe fiul cel hidos al lui Ares, a suferit destul, precum se învoise în fața lui Apolo.

Copiii i-au pierit și, spre sfîrșitul vieții, eroul sidonian - cum îi spusese Atena - s-a preschimbat în șarpe. Soția lui, la fel. Doi șerpi, ce nu făceau nici un rău nimănui5.

Urmașii lui Cadmos ridică Teba cea cu șapte porți

Urmașii lui au fost pe tronul din Cadmeea doi feciori ai lui Zeus și-ai nimfei Antiopa 6 : Zetos și Amfion. Ei s-au gândit să facă la poalele cetății marele oraș : Teba, visat, de mult, de Cadmos. Teba cea cu șapte porți.

Zetos era de-o forță de neînchipuit. În schimb, celălalt frate, pe nume Amfion, era un cântăreț destoinic ca Orfeu.

Cînd s-a început lucrul la zidurile Tebei, Zetos a spus că el o să aducă piatra din munții-nvecinați.

Într-adevăr, cu forța-i uriașă, olimpiană, aducea pe spinare stînci mari rupte din munți.

Amfion nu jurase că va face vreo muncă. Avea un trup firav, însă, cîntînd din liră, ca divinul Orfeu, acest fiu al lui Zeus izbutea să urnească munții din temelii. Și munții veneau singuri spre zidurile Tebei, ca meșterul Zetos să poată avea piatră de lucru din belșug.

Se mai spunea că Tebei i s-au zidit anume cele șapte porți, ca ele să amintească lira lui Amfion, ce avea șapte corzi.

Iară porțile Tebei au căpătat și ele fiecare un nume. Numele li s-au dat după șapte copile, pe care le avea regele Amfion cu soața-i Niobeea 7.

Afară de eroii Zetos și Amfion, un alt urmaș de seamă pe tronul de la Teba a fost regele Laios.

155

Aezii povestesc că el era-nsurat cu frumoasa Iocasta ; dar în palatul 6ău era multă mîhnire, căci nu aveau copii.

Vroind să dobîndească un prunc în casa lui, regele s-a rugat de marele Apolo, și zeul i-a răspuns prin glasul Pitiei :

- Soția ta, Iocasta, îți va da un fecior. Însă el e ursit ca să-și omoare tatăl; să-și pîngărească mama și să umple de sînge și doliu și durere tot poporul teban. Este încă o jertfă pe care o cere Ares, fiindcă pe-aceste locuri, unde se-nalță Teba, i-a fost ucis feciorul, balaurul, de Cadmos.

Ca lovituri de trăsnet cădeau aceste vorbe în inima lui Laios. Părul i se făcuse, pe capul său, măciucă. Cutremurat de spaimă, Laios s-a înturnat în palatul din Teba și-a povestit Iocastei groaznica prorocie.

Într-adevăr, Iocasta, în anul următor, a dobîndit un prunc. Cît îl dorise Laios ; și-acum cît îl ura !... Și el a luat copilul și l-a azvîrlit pe-un munte, pe muntele Citeron, ca să-l mănînce rîșii care foiau pe-acolo.

Dar s-a-ntîmplat să treacă pe muntele Citeron un păstor corin-tian ; și el a luat odrasla lui Laios, cea zvîrlită ; și-a dus-o în țara sa.

Iar regele 8 din țara aceea corintiană n-avea nici un urmaș. Vă-zînd el pe micuțul atît de oropsit, s-a hotărît să-l crească ca pe copilul său.

Așa a ajuns fiul lui Laios în Corint, unde s-a făcut mare, voinic și înțelept, fiind el numit Edip.

Edip își ucide, fără să știe, tatăl

Dar ajungînd Edip flăcău în toată legea, oameni nechibzuiți i-au șoptit la ureche că el n-ar fi odrasla regelui din Corint ; că e copil găsit și multe dintr-acestea.

Mîhnit peste măsură, s-a dus la un oracol al zeului Apolo, să afle adevărul, cine îi sînt părinții.

Dar Pitia,-n răspunsul pe care i l-a dat, nu i-a destăinuit că tatăl lui e Laios, și mama sa, Iocasta.

I-a spus numai atât :

- Să nu te-ntorci în țara unde-ai venit pe lume... Altfel îți ucizi tatăl; te vei căsători cu propria ta mamă ; și-aduci nenorocirea asupra tuturor, copii, rude și prieteni...

Ascultînd ce spunea bătrîna preoteasă, Edip a cugetat străpuns de-nfiorare :

156

- Dacă mi-e totuși tată regele din Corint ? Și dacă mi-e sortit cu-adevărat ca eu să-mi nimicesc părinții ?... Mai bine fug în lume. Nu mă întorc acasă și-nlătur nenorocul ce mă poate pîndi...

Socotind deci că fuge, Edip nu 6-a întors în istmul de Corint. A cugetat să plece către Beoția, și - coborînd din Delfi - a văzut două drumuri. Pe cel care ducea către Beoția venea încet un car. In car călătorea un bătrîn cam albit, urmat de cîțiva sclavi.

- Ia fă-ne loc, băiete, a rostit vizitiul, tare, către Edip.

Edip s-a supărat că un. sclav oarecare îi poruncește astfel, și nici nu s-a clintit.

Atuncea vizitiul a dat în el cu biciul. Edip s-a înfuriat și l-a lovit cu lancea, lăsîndu-l mort pe loc.

Ca să-și răzbune sclavul, bărbatul cel albit a scos o sabie. Și s-a iscat o luptă. Iar tînărul Edip, cu lancea ridicată, l-a izbit pe bătrîn, ca și pe sclavii lui, care îl apărau.

În prea puțină vreme, din cei cinci călători n-a scăpat decît unul.

Un sclav care-a fugit.

Astfel s-a împlinit întîia prevestire făcută de Apolo 9, căci tînărul Edip, fără s-aibă habar, își ucisese tatăl. Bătrînul ce zăcea însîn-gerat pe drum, lîngă sclavii săi, era regele Laios.

El se ducea la Delfi să-l întrebe pe-Apolo - cum să-și salveze Teba ? Pentru că, din porunca lui Ares, dușmănosul, aproape de oraș se așezase-un sfinx. Sfinxul avea obrazul și trupul de femeie ; corpu-i era de leu ; aripi avea de vultur și ghearele de zgriptor n. Iar coada-i de oțel era ca de balaur.

Și sfinxul priveghea pe drumul către Teba. Cînd treceau călătorii, îi oprea cu un strigăt. Le puneă o-ntrebare, cu multă viclenie, și nimeni nu putea să-i dea acestui monstru răspunsul cuvenit. Atunci sfinxul lovea cu coada de balaur pe bietul călător. Cu ghearele de zgriptor îi scotea inima și i-o storcea de sînge.

Astfel îi doborîse sfinxul, pînă în acea ziuă, pe foarte mulți tebani.

A doua crimă : căsătoria cu Iocasta

În tot orașul Teba domnea o spaimă mare și numai cu greutate se mai putea ieși pe cele șapte porți. De mai dura o vreme, orașu-ar fi rămas fără locuitori.

Mai mult, s-adăuga știrea că pe regele Laios l-au omorît tîlharii.

Sclavul care scăpase s-a rușinat să spună că nu îi învinsese decît un singur om și a mințit că-n cale le ieșise o ceată de numeroși tîlhari.

157

Pe lângă toate astea, sfinxul mai omorîse în zilele acelea pe alți numeroși tineri. Și printre ei era și feciorul lui Creon.

Creon păstra dealtminteri coroana-n mîna lui, pînă se alegea un nou rege la Teba.

Îndurerat la culme de moartea fiului, Creon a dat de știre că de se va afla vreun bărbat iscusit care să-nfrunte sfinxul și să salveze Teba, îi va da o răsplată ne-nchipuit de mare. El va avea ca soață pe regina Iocasta, pe văduva lui Laios, și va primi coroana și tronul rămas gol.

Edip, care intrase pe pămîntul teban, a și trecut la faptă ; a pornit-o de-a dreptul spre sfinxul fioros.

Sfinxul l-o fi zărit, pesemne, de departe, și filfîind din aripi l-a oprit pe Edip, punîndu-i o-ntrebare :

- Care este făptura ce merge-n patru labe, apoi numai în două și la sfîrșit în trei ? Haide, răspunde iute...

- Ființa aceasta este, de bună seamă, omul, i-a dat răspuns Edip. Cînd este mic, el merge numai de-a bușilea. Pe urmă se ridică și, cînd ajunge gîrbov, lângă două picioare, ca sprijin, se găsește și-al treilea : toiagul...

Cum asunat răspunsul, sfinxul, turbat de ciudă, s-a umflat și-a plesnit. Iară Edip, cu lancea, l-a trîntit de pe stîncă, unde se cocoțase, în niște vâi adinei.

Auzind tot poporul că tînărul Edip l-a biruit pe sfinx, s-a grăbit să-l aducă, pe umeri, în oraș.

Creon i-a dat coroana ce o avea în grijă și l-a suit pe tron, alături de Iocasta.

Astfel, fără de voie, Edip a săvîrșit cea mai groaznică crimă din cîte sînt pe lume. S-a însurat, sărmanul, cu însăși mama lui.

A mai trecut o vreme. Iocasta i-a născut soțului său, Edip, doi fii și două fiice n. În Teba era pace. Regele cîrmuia cu multă-nțelepciune peste poporul său, ferindu-l de războiul cel mult dorit de Ares. Cînd, s-a stîrnit furtuna... Zeii, înverșunați că soața lui Edip - care-i era și mamă - i-a dăruit copii, au trimis peste Teba ciuma pustiitoare.

Pustiu și lacrimi au hotărît zeii

Mureau și zi, și noapte, sute, mii de copii. Ruguri erau aprinse în Teba peste tot și jalea cuprinsese poporul, mai cumplit decît cînd trăia sfinxul. Căci mamele plîngeau în hohot la răspântii și-n ca-

158

se îndoliate. Iar preotul cel mare îl ruga pe Edip să facă sacrificii, să salveze cetatea 13.

Dar regele Edip a poruncit să vină bătrînul profet orb, ce se numea Tiresias.

Întîi, profetul orb nu a vrut să răspundă. Dar, silit de Edip, el a mărturisit că zeii-au aruncat peste orașul Teba ciuma nimicitoare, pentru că regele își omorîse tatăl și se căsătorise cu mama lui, Iocasta.

Ca să se pedepsească, regina și-a luat viața, aninîndu-se-n ștreang. Iar Edip și-a scos ochii cu-o agrafă de aur.

Apoi, orb și sărman, Edip a părăsit Teba cu șapte porți, ca s-o scape de ura netrebnicului Ares și a celorlalți zei.

Și, rătăcind pe drumuri, însoțit de copila cea mică, Antigona, trăind doar din cerșit, au ajuns la Colona VI, o mică așezare lângă orașul unde domnea pe-atunci Tezeu. Iar regele Tezeu a venit din Atena să-l vadă pe Edip.

Nenorocitul orb l-a rugat pe Tezeu să ia în grija sa pe biata Antigona, și, condus de Tezeu, bătrînul a pășit într-o pădure deasă.

Aici a dispărut Edip într-un chip tainic.

Tezeu cunoștea taina, dar nu a vrut s-o spună. Se zicea că Edip i-a blestemat pe zei, și Zeus l-a trăsнит sau s-a deschis pămîntul, și Hades l-a primit¹⁵.

Legende eline mai arătau că-n Teba a fost după aceea un război fratricid¹⁶. Feciorii lui Edip s-au ucis între ei. Fetele i-au murit. Numai pustiu și lacrimi au rămas după el.

Așa s-a răzbunat zeul furtunilor, încrîncenatul Ares, pe urmașii lui Cadmos, pentru că se clădise Teba cu șapte porți, pe locurile unde-i hălăduise fiul, balaurul cel groaznic cu solzii de aramă..;

Note

1. Oraș din Asia, pe țărmul de răsărit al Mării Mediterane.
2. Poetul roman Ovidiu cîntă, în versurile sale, această întîmplare.
3. În limba celor vechi, bous-bos înseamnă bou-juncan. Legenda aceasta s-a transmis multor popoare. Nu este exclus ca ea să fi influențat și legenda noastră despre Dragoș Vodă, venit din Maramureș, pe urmele unui zimbri cu o stea în frunte. Ei ar fi întemeiat, potrivit legendelor, pe locul unde a fost doborât zimbrul, țara înecătoare a Moldovei.
4. Colții balaurului, fiul lui Ares, reprezentau pentru elini lăncile. Prin această alegorie, aezii vroiau să arate de ce tebanii erau un popor de războinici.
5. Cadmos reprezintă eroul întemeietor de orașe, în locuri unde hălăăuiau înainte, prin păduri, numai fiare și monștri. Este un erou civilizator, cu prețul sacrificiului său. Elinii îi atribuiau eroului Cadmos și alte merite. Spuneau, între altele, că el este acela care ar fi adus alfabetul din Asia în Europa. El ar fi făcut și cele dinții conducte de apă din piatră, încît oamenii să fie aprovizionați din belșug, fără ca fiecare să fie nevoit să meargă după apă, la mare depărtare, uneori afară din oraș. Tot el ar fi făcut cele dinții legi, și mai spuneau că ar fi fost un mare apărător al păcii.
6. Nimfa Antiopa era fiica fluviului Asopos și fusese răpită de Zeus, precum s-a arătat mai înainte.
7. Se știe că regina Niobee a avut cu soțul său, Amfion, șapte băieți și șapte fete, uciși de Apolo și Artemis, cu săgețile, la porunca mamei lor, zeița Leto - geloasă pe fericirea Niobeei.
8. Regele corintian în casa căruia a crescut Edip se numea Polib și era căsătorit cu Meropa.
9. Prin această legendă elinii protestau contra nedreptății destinului hotărît - cum credeau ei - de forțe supranaturale.

10. Sfinxul, această mitică făptură, era tot odraslă a monstrului Tifon și a viperei uriașe Ehidna.

11. În basmele noastre, zgriptorul apare de multe ori, fiind socotit un soi de vultur cu două capete și gheare mari și tăioase.

12. Fiii lui Edip și ai Iocastei erau Eteocle și Polinice. Iar fiicele se numeau Ismena și Antigona.

13. Poetul antic Sofocle ne redă zguduitor această rugămintă a marelui preot către Edip în versurile sale din tragedia „Edip rege” .

„...Zguduită

De-o grea furtună-i Teba, ți-o spun chiar ochii tăi

Și sîngerata mare ce-apleacă fruntea ei,

În ale sale valuri o ține cufundată.

Nu mai rodește-n beznă sămînța cea uscată :

Pier turmele, mor pruncii la sînul mamei lor.

Vrăjmașa zee Ciuma, cu foc cotropitor

Ne bîntuie cetatea, nemilostiv cosește

Odraslele lui Cadmos, și tot înavuțește

Cu gemete și lacrimi Infernu-ntunecat,

Noi toți, bătrîni și tineri, la tine-am alergat.

Nu că ești zeu, dar nimeni cît tine nu plătește,

Cînd dăm de zile negre, cerul se învrăjbește.

Fărțiici o călăuză, făr'nici un ajutor

Tu ne-ai scutit de birul ce sfinxu-ngrozitor

Pusese asupra Tebei, și toți zic în credință

Că ne-ai ferit de moarte cu-a zeilor voință.

Și-acum mare Edip-naintea ta căzuți,

Iar te rugăm fierbinte cu milă să ne-ajuuți...”

14. Întîmplările au fost povestite de poetul Sofocle în tragedia „Edip Xa Colona”. (Colona se găsea cam la șapte kilometri depărtare de orașul

Trad. de Edg. Th. Aslan.

Atena.) Tot Sofocle a scris și renumita tragedie, legată de numele fetei moi mici a lui Edip : „Antigona”.

15. În picturile pe vase, legenda lui Edip a inspirat mult pe artiștii antici. Astfel se găsesc două renumite vase, avînd pictate victoria lui Edip împotriva sfinxului. Pictori moderni, ca Gustave Moreau, Ingres ș.a. au reluat tema. În literatură - urmîndu-l pe Sofocle, a cărui creație despre Edip atinge cea mai înaltă culme în teatrul antic - au mai scris lucrări memorabile Corneille, Voltaire și alții. Iar marele nostru George Enescu o creat o admirabilă operă muzicală.

16. În literatură, acest război fratricid este cunoscut sub numele de « „Cei șapte contra Tebei” și e povestit în versurile lor de „marii tragici”, Eschil și Euripide.

160

11 - Legendele Olimpului, rol. II

EXPEDIȚIA ARGONAUȚILOR

DE CÎTE ORI ELINII CĂLĂTOREAU PE MARI și debarcau pe țărmuri străine,-ndepărtate, ei își reaminteau legenda despre Iason și corabia Argo.

Și - după ce jertfeau fructe și flori și sînge lui Zeus olimpianul sau fiului său Hermes, zeul călătoriei și al negoțului, cel care-i învăța cum să aibă dobînda cu orișice prilej - sorbeau cupe cu vin și începeau să cînte legenda despre Iason și corabia Argo.

Cel mai adesea, ei își începeau povestea arătînd că odată ar fi trăit în Iolco, un oraș tesalian 1, doi fii ai lui Poseidon : Eson și Pelias.

Rege fusese Eson, fratele cel mai mare. Dar Pelias, cel mic, prin viclenii și arme, își însușise tronul și luase avuția regelui legiuit : palatele de piatră și turmele de vite. În schimb îi dăruise o colibă de frunze pe clina unui munte, făcîndu-l slujitor.

Numai că fostul rege avea și un copil. Acesta, crescînd mare, putea pretinde sceptrul luat tatălui său Eson. Deci, ca să-și poată ține tronul, fără de nici o grijă, Pelias s-a gîndit să-și omoare nepotul.

Atîta că și Eson avea, pesemne, prieteni. Aceștia l-au vestit despre ce plănuia noul stăpînitor, regele Pelias.

Iar preamîhnitul Eson, ca să-și scape copilul, a trebuit să pună la cale-un șiretlic.

A vestit tot regatul că fiul i-a murit. A ridicat și-un rug, cum se obișnuia pentru cei răposați. Însă pe rug a ars un iepure sălbatic. A făcut - după datini - jertfe zeului Hermes, întreitei Hecate, zeiței Persefona și soțului său, Hades. A plîns și s-a jelit în temple, la răspîntii și lîngă focul sacru.

Totul lăsa să creadă pe proaspătul stăpîn al orașului Iolco că odrasla lui Eson s-a stins dintre cei vii.

Însă în mare taină, Eson și-a dus copilul în munții Pelion, la centaurul Hiron 2, și l-a rugat să-i crească feciorul oropsit. Căci centaurul Hiron creștea pe-Asclepio, feciorul lui Apolo, și pe Castor și Polux, odraslele lui Zeus. Și tot la el vor crește și viteazul Ahile, Ulise și mulți alții.

K.

P}"

».

»●●

vl

Ł1

162

Fiul lui Eson se întoarce în Iolco

:...Și stînd sub privegherea bătrînului centaur, pruncul adus din Iolco s-a făcut în curînd un flăcău ne-nfricat. Dar el nu avea nume, fiind crescut pe furîș. De-aceea bunul Hiron, neștiind cum să-l strige, i-a zis : fiul lui Eson - adică, pe scurt, Iason.

Cînd a-mplinit băiatul cam douăzeci de ani, s-a hotărît să plece în orașul natal ca să-și revadă tatăl și, poate, să-l răzbune.

A mers pînă la rîul ce-nconjura orașul. Tocmai vroia să treacă apa pe la un vad, cînd i-a ieșit în cale o biată cerșetoare.

- Băiete !... Hei, băiete, nu vrei să mă treci rîul ? a glăsuț spre Iason. Eu sînt fără putere și dacă mă-ncumet să mă cufund în apă, mi-e teamă că-mi pierd viața...

Iason, cum îl crescuse înțeleptul centaur, era un tînăr vrednic și foarte săritor.

- Cum de nu, bunicuțo... Te duc numaidecît...

Și a luat-o în brațe, pășind cu multă grijă, căci apa venea mare, îi ajungea la gît și curgea-nvolburată.

Așa a trecut rîul, ducînd-o pe bătrînă pe țărmul celălalt 3.

Însă, cum au ajuns, băbuța s-a schimbat pe loc într-o zeiță. Dar nu-n orice zeiță. A apărut chiar Hera, soața marelui Zeus, acel ce cîrmuia întregul Univers, din muntele Olimp.

- Am vrut să te încerc, a glăsuț, cu fală, puternica zeiță. Și, fiindcă te-ai grăbit să-mi îmiplinești dorința, eu te voi ocroti pe drumurile tale... și tu vei birui...

Astfel a spus zeița și a bătut din palme. Un nor a-nvăluit-o și a pierit în slăvi.

Iason a stat o vreme privind, plin de uimire, pe urmele zeiței. Apoi, cutezător, cîntînd voios pe cale, a pornit mai departe și a ajuns în lolco. A intrat în oraș și s-a-ndreptat spre piața unds se pregătea o mare sărbătoare, în templul lui Poseidon.

Regele pune la cale pieirea lui Iason

Oamenii din oraș, cînd l-au văzut pe Iason, au crezut că-i un zeu. Au socotit că-i Ares sau poate chiar Apolo, și l-au înconjurat, într-adevăr, flăcăul era nespun de chipeș. Trăind mereu pe munte - părul nu și-l tăiașe și pletele bogate îi atîrnau pe umeri în valuri aurii. Pe trup avea o haină de pînză, subțirică. Haina i se lipea de

164

mușchii încordați și lăsa să se vadă cît este de voinic. Iar deasupra purta o blană de panteră, care îl apăra de ploaie sau de frig. În fiecare mînă ținea cîte o lance cu vîrful de aramă - precum purtau păstorii din munții Pelion. Atîta că-n picioare nu mai avea băiatul decît o sanda. Cealaltă o pierduse în apa spumegîndă, pe cînd ducea bătrîna spre malul celălalt.

Tocmai în acea clipă s-a auzit un ropot. Regele Pelias, călare, cu suita, se-ndrepta către templu, ca să aducă jertfă zeului mărilor.

Dar iacătă-l zărește în piață și pe Iason. Mai mult, vede că el nu este încălțat decît cu o sanda, și se îngălbenește nedreptul Pelias.

Oracolul din Delfi abia îi proorocise - cîteva zile-n urmă - că trebuie să se teamă de un flăcău din munte, ce e-n același timp străin și cetățean al orașului lolco și umblă încălțat numai cu o sanda. Căci tînărul acesta-l va răzbuna pe Eson...

Regele s-a-nfuriat.

- Cine ești și ce vrei ? i-a strigat, cu asprime.

- Eu sînt nepotul tău. Precum vezi, n-am murit, așa cum credeai tu, și am venit să-ți cer sceptrul ce l-ai răpit părintelui meu, Eson...

O, cum s-a-nfricoșat hulpavul Pelias ! Cum tremura pe șa, deși purta în mîină sabia lui de rege ! Mai ales că mulțimea privea cu-ncredere către noul venit, tînăr și curajos.

- Bine. Așa să fie ! a rostit Pelias cu prefăcătorie. Este după dreptate ca lolco să ajungă iarăși în mîina voastră : a ta și a lui Eson. Dealtfel, sînt bătrîn, nu mai rîvnesc mărirea și-ți voi da bucuros puterea și orașul. Însă... - printr-un oracol - zeii mi-au hotărît să caut lîna de aur, pe care-o stăpînește azi regele Eete. Avînd lîna de aur, lolco va înflori, va ajunge orașul cel mai bogat din lume.

-- Deci, vrei s-aduc eu lîna, pre cît pot să pricep ! a glăsuț băiatul.

- Desigur, asta vreau - a rostit Pelias, făcînd semn spre mulțime : Spuneți și voi, se cade să plece un moșneag, cînd are-un nepot tînăr ?...

- Nu, asta nu se cade, au spus mai mulți bătrîni, ce nici nu bănuiau că Pelias anume își trimitea nepotul, sperînd c-o să se piardă în marea încercare.

- Vezi, Iason ?... Spun cu toții ! a zis Pelias. Pornești către Eete și-aduci lîna de aur... Și, cînd te-ntofci, îți jur pe marele Poseidon, din care tu și eu ne tragem deopotrivă, că părăsesc orașul...

- Dacă te juri pe zeul din care noi ne tragem, c-ai să părăsești tronul, eu mă-nvoiesc să plec s-aduc lîna de aur, a spus la sfîrșit Eason.

165

El s-a-ndreptat pe urmă spre casa părintească. L-a-mbrățișat pe Eson, pe care nu-l văzuse de cînd era copil și, potolindu-și dorul de tatăl său, flăcăul a pornit iar la drum. A străbătut Elada, dînd peste tot de știre că va porni pe mare, spre țara lui Eete, o țară fabuloasă și plină de mistere, plină de bogății, într-o călătorie cum nu s-a mai văzut. De-acolo vor aduce lîna scumpă de aur, pe care o ținea Eete pe nedrept.

Nimeni nu mai plutise atîta de departe, pînă-n timpul acela : căci țara lui Eete, aflată-n răsărit, la Pontul Euxin, era capătul lumii 'k. De-acolo-și începea Helios, zi de zi, urcușul lui pe cer, ca apoi să coboare în capul celălalt unde zăgăzuise Heracle de curînd oceanul cel uriaș, punînd două coloane în drumul apelor.

...Și auzind eroii că se pune la cale călătoria asta către capătul lumii, s-au strîns numaidecît. Cine dintre eroi nu dorea să străbată drumul acesta nou și să cunoască lumea ? ! Fiecare-ar fi vrut să fie el acela care s-aducă iarăși în patria iubită lîna scumpă de aur. S-au strîns deci mulți eroi. Cîți au fost nu știm bine. Se spune că cincizeci. Printre ei se găsea și eroul Heracle, cel urgisit de Hera în gelozia ei; apoi Castor și Polux, odraslele lui Zeus, cu cei doi veri ai lor : Idas cel preavoinic și Linceu, un flăcău înzestrat cu puterea de a zări prin lucruri, prin ape și pămînt, departe, orișice ; au mai venit : Tezeu, însoțit de un prieten, regele Piritou ; Meleagru ; Orfeu ; Peleu ; Admet ; Neleu ; doi fii ai lui Boreu, vîntul de miazănoapte ; Calais și Zetes - care purtau pe umeri aripi, ca tatăl lor ; și în sfîrșit mulți alții, pe care nu putem să-i înșirăm acum. A vrut să-i însoțească și-o fată, Atalanta ; dar ei n-au vrut s-o ia, spunînd că nu e

bine să meargă o fecioară între atîți flăcăi, ca nu cumva pe cale vreunul s-o-ndrăgească și să se iste ceartă între navigatori.

Berbecele cu lîna de aur

Țelul călătoriei era lîna de aur, lînă ce trebuia întoarsă în Elada. Lîna scumpă de aur era de pe-un berbece, un fiu al lui Poseidon. Aezii povesteau legenda lui astfel :

Se știa că pe vremuri regele Atamas, stăpîn în Orhomena, un oraș beoțian, fusese însurat cu frumoasa Nefele, zeița norilor, și ea îi dăruise doi copilași drăguți, o fată și-un băiat, numiți Hele și Frixos °.

Prin nu știu ce-ntîmplare, regele beoțian și-a luat altă nevastă. Iar mama vitregă, avînd copiii ei, vroia să-i depărteze pe Hele și pe Frixos de palatul regal. Ba chiar se hotărîse să le răpună viața.

Ca să-și scape copiii, zeița norilor a trimis de îndată acest berbece sacru, fecior al lui Poseidon, ce se afla-ntr-un templu din Iolco, să-i răpească din palatul regal al fostului său soț. Acest berbece sacru era nespus de mare. Avea lîna de aur. Vorbea ca oamenii și, mai presus de toate - deși nu avea aripi - putea străbate cerul, ca păsările-n zbor 6.

De acest animal ceresc, al lui Poseidon, s-au agățat copiii în ultima clipită ; căci mama vitregă tocmai vroia să vină și să le vîre-n piepturi cîte-un pumnal tăios.

...Și au zburat copiii... Sub ei se întindeau pămînturi nesfîrșite, ape șerpuitoare și codrii nepătrunși. Cînd - au ajuns deodată deasupra unei mări.

- Nu vă uitați spre ape !... i-a sfătuit berbecul.

Frixos a ascultat ; dar Hele, mai curioasă, tot s-a uitat în jos, și, văzînd apa mării, i-a venit amețeală. Nu s-a mai putut ține, și a căzut în valuri. Marea, în care fata s-a înecat, se cheamă de-atun-cea Helespontul, adică Marea Helei 7.

Numai băiatul, Frixos, a plutit mai departe. Și a ajuns în Ea, orașul colhidian.

Aici a adus jertfă puternicului Zeus berbecele de aur. N-a păstrat decît lîna, pe care-a dăruit-o regelui din Colhida. Iar el, drept mulțumire, i-â jurat că-l va face urmașul său pe tron, însurîndu-l cu una din cele două fete pe care le avea.

Pregătirea mării călătorii

Lîna mult prețioasă a rămas în Colhida, agățată, cu grijă, într-un copac stufos dintr-o livadă sfîntă, închinată lui Ares.

Da-n cîntecele lor aezii arătau că trebuiau să plece cîndva niște eroi, care să îndrăznească să plutească pe mări, prin furtuni și primejdii, să se lupte cu monștrii și să aducă iarăși lîna berbecului plecat odinioară, în zbor, din Orhomena, cu Hele și cu Frixos.

Iată de ce eroii s-au adunat în pripă, dornici să cucerească scumpa lînă de aur, din țara lui Eete, de peste mări și țări, și l-au urmat pe Iason. S-au strîns cu toții-n Iolco. Intîi s-au sfătuit ; și-au hotărît să facă o corabie mare din lemn bun, de stejar.

Corabia aceasta trebuia să înfrunte primejdii fără număr, pe mări necunoscute ; trebuia să plutească săptămîni, luni întregi, poate, fără oprire.

Era o încercare îndeajuns de grea !...

167

Însă lucrînd eroii plini de însuflețire, în nu prea multă vreme au făcut o corabie cu totul deosebită. Avea cincizeci de vîluri, Dar era totodată atîta de ușoară, încît navigatorii o ridicau pe umeri, fără vreo oboseală. Fiind atît de ușoară, zbura ca pescărușul peste aria mării. De-aceia i-au spus Argo 8.

Se spune că Atena 9 i-a sfătuit tot timpul și le-a dat o crenguță din stejarul cel sfînt al mărețului Zeus, stejarul din Dodona, care grăia spre oameni și făcea prorocii. Crenguța de stejar, adusă de Atena, avea de-așezămînt darul de a putea grăi argonauților - navigatorilor pe corabia Argo - și-a-i putea sfătui în împrejurări grele 10. Ei au pus-o la proră. Încrustată în lemn.

Plecarea spre țara lui Eete de la capătul lumii

Cînd au terminat lucrul și corabia Argo s-a legănat pe ape, cei cincizeci de eroi s-au adunat la țărm, s-aleagă pe acela ce urma să-i conducă în expediție.

Aezii povesteau că în acel moment eroii-au întors ochii spre viteazul Heracle. Însă fiul lui Zeus le-a spus că el e sclavul regelui Euristeu, prin uneltirea Herei, care-i dorește moartea Deci, ca să nu atragă supărarea zeiței, mai bine să-l aleagă în fruntea lor pe Iason. Iason era iubit de soția lui Zeus.

...Și toți s-au învoit ca Iason să conducă pe eroi peste mări, spre țara lui Eete de la capătul lumii.

Au făcut sacrificii zeilor olimpici. Apoi au început ospățul de plecare. Au băut și-au mîncat vreme de nouă ceasuri. Dar, cum s-au ivit zorii, au azvîrlit încolo cupele de pe mese. Au luat cu •dînșii apă și hrană din belșug și s-au urcat pe punte, stînd cîte doi pe-o bancă, cu cîte-o vîslă-n mînă.

Heracle era-n mijloc, el fiind cel mai greu, și ținea cumpăna corăbiei de lemn. În față sta Linceu, care cu ochiul ager privea spre depărtări. Și alături Iason se sprijinea de proră, ținînd un vas de aur în mîinile-amîndouă, și-l implora pe Zeus, cu brațul său de fulger, și vînturile repezi, și drumurile mării, s-apropie biruința, și zilele senine, și ceasul fericit cînd iar se vor întoarce acasă, în Elada.

Din nori, cum spun poezii, a răsunat atunci un glas aspru de tunet și-un fulger a brăzdat cerul abia-nroșit de Eos - aurora.

Zeus le răspunsese că le primește ruga.

Au ridicat îndată ancora grea din ape, agațînd-o de ciocul corăbiei de lemn. Iar divinul Orfeu și-a luat lira în brațe. A început

168

să cînte. Și vînturile mării, vrăjite de-acest cîntec, suflau voioase-n pînze 11.

Corabia plutea, și lângă ea săltau popoarele de pești și alte vietăți din apele marine. Veneau toate să-asculte cântul duios din liră și glasul lui Orfeu.

Corabia ieșise în largurile mării cu pânzele întinse. Helios-se-nălțase cu carul lui de aur pe cerul fără pată, și-ntinsul de smarald al apelor Egee parcă ardea cu flăcări.

Cîntecul lui Orfeu răsuna peste valuri. Se auzea-n Olimp. Îl desfăta pe Zeus și-l făcea să privească plin de îngăduință spre corabia Argo.

Eroii-argonauți porniseră cu bine pe drumul presărat cu sute de primejdii. Eroii sînt îndemnați să ducă o viață tihnită în Lemnos

Așa, plutind neîncetat, au ajuns repede în Lemnos, insula mare și muntoasă, unde fusese azvîrlit Hefaistos, din înălțimi, de tatăl său, marele Zeus.

Atît că-n Lemnos se-ntîmplase cu cîtiva ani mai înainte o tra-gedie-ngrozitoare. Bărbații lemnieni, plecînd la un război, în asfințit, și, biruindu-i pe vrăjmași, răpiseră femei și fete, nenumărate, pe corăbii. Și întorcîndu-se acasă se însuraseră cu ele, părăsind vechile soții. Acestea, ca să se răzbune, își omorîseră bărbații 12. În acest fel, insula Lemnos nu mai avea decît femei.

Curînd, acestea și-au dat seama că singure nu pot trăi. Din nord se repezeau adesea, spre insulă, cete de traci. Jefuiau totul și plecau, lăsînd în flăcări insula.

Ogoare și livezi erau tot mai puține și mai sterpe. Iar turme și cirezi de vite aproape nu se mai vedeau.

Tocmai pe cînd era în țară o-atît de mare supărare, iacătă vin argonauții făcînd întîiul lor popas.

Deodată, toată întristarea femeilor s-a risipit și i-au primit cu flori pe oaspeți. Din tot ce-aveau le-au întins mese pline de amfore, în care scînteia vinul purpuriu, pline de talere-ncărcate cu fripturi, turte dulci și fructe. Le-au cîntat cîntece și i-au rugat să se-nvoiască a fi stăpîni în țara lor și să-și aleagă, dintre ele, soțiile care le plac.

Însăși regina de la Lemnos t3, cea mai frumoasă dintre toate, îi oferea lui Iason tronul, dacă primea să -i fie soț.

169

În timp ce-aproape toți eroii se așezaseră la mese, cîntînd cu fetele din Lemnos și sorbind cupele cu vin, s-a auzit un glas puternic:

- Ați uitat oare datoria ? Ați și uitat lîna de aur pentru un zîmbet femeiesc și niște amfore cu vin ? Vai vouă... Eu am să plec singur din țara asta blestemată...

Cel ce zvîrlise cu tărie astfel de vorbe spre eroi era chiar marele Heracle. El singur nu se învoise să se coboare de pe punte și să ia parte la ospăț. Dar auzind ce se petrece, că sînt ademeniți eroii cu vorbe, cîntece și vin, se și grăbise în cetate și îi certase pe voinici.

Auzind ce spunea Heracle, eroii s-au dezmeticit. Au răsturnat acele mese, unde se îmbuibau cu toții, îngreunîndu-și trup și minte; și-au smuls cununile de flori. Au dat în lături pe acele femei și fete, ce-i țineau, și au pornit spre țărmul mării.

N-au mai vrut nici să-ntoarcă ochii, cînd ele îi rugau cu lacrimi să se oprească iar în Lemnos, la-napoiere spre Elada.

Și au plecat argonauții, lăsînd ispitele deoparte.

Uriașii cu cîte șase brațe

Au plutit ei din nou pe mare, pînă s-a coborît amurgul și cerul s-a umplut de stele. Atunci s-au apropiat de locul unde alunecase-n valuri copila Hele : Helespontul. Au privit apele acestea, ce murmurau parcă un cîntec gingașei fete înecate, și nici nu au băgat de seamă cînd au ajuns în Propontida 14.

În fața lor se întindea peninsula Cizic, stîncoasă, abia legată de pămîntul străvechi al Asiei, printr-o fîșie de nisip.

Aici au trebuit să lupte cu niște ființe fioroase : uriași cu cîte șase brațe. Două le-aveau prinse de umeri, două de coaste și-alte două de șoldurile monstruoase. Acești uriași au început s-arunce stînci mari de granit, către vitejii-argonauți, gîndind să le închidă calea. Și poate că le-ar fi zdrobit corabia de lemn, ușoară. Însă Heracle a-ntins arcul, și-a tras spre ei săgeți muiate în sîngele otrăvitor al hidrei omorîte-n Lerna.

Răniți și otrăviți, uriașii cădeau ca niște stînci în valuri, cu bufnituri răsunătoare.

Cîți rămăseseră cu viață au trebuit să se mai lupte cu Iason și ceilalți eroi. Pînă la urmă, dintre ei nici unul n-a scăpat cu zile, sub săbiile lucitoare și sulitele de aramă.

Și iar a lunecat pe ape, în voia vîntului zburdalnic, corabia argo-naută. E drept că s-a stîrnit furtuna și era gata s-o scufunde. Însă

170

vîslașii au purtat-o cu vrednicie pest valuri, pînă-ntr-o țară, Misia 15.

În Misia, argonauții au fost primiți cu mare cinste și de localnici, și de rege. Dar tot aici s-a întîmplat ca Hilar, un argonaut, să fie îndrăgît de-o nimfă. Era o nimfă drăgălașă ce stăpînea un mic izvor la poalele unei păduri de pini înalți și parfumați... Și nimfa, îndrăgind pe tînăr, s-a prefăcut în căprioară, și a sărit în calea lui. El sprinten, neprevăzător, a urmărit-o prin pădure, pînă la apa unui lac, în care se vărsa izvorul, și, însetat, a vrut să soarbă din unda limpede de munte. Dar căprioara s-a schimbat din nou în nimfa cea frumoasă și, apucîndu-l de grumaz, l-a tras cu ea în fundul apei. Hilar, speriat, a dat un strigăt. Strigătul său l-a auzit Heracle și-alt argonaut, cutezătorul Polifem 16. Fiindcă Heracle ținea mult la tînărul răpit de nimfă, n-a stat pe gînduri și-a pornit să-l caute prin pădurea deasă.

Pierderea lui Heracle în Misia

L-au căutat ei întreaga noapte, fără să-i poată da de urmă, căci nimfa-l ascunsese bine pe dragul ei, acolo-n lacul cu unda verde, cristalină, și-l fermecase s-o iubească.

Unii poeți, cîntînd povestea, spuneau că Hera ar fi pus la cale-această întîmplare. Ea nu dorea ca și Heracle s-ajungă-n țara lui Eete. Prea îl ura, înversunată.

Urcîndu-se din nou pe Argo, eroii au băgat de seamă că dintre ei lipseau Heracle și încă doi argonauți 17. Și i-au căutat, strigînd cu toții, cu voce

tare, de pe țărm, sunînd în scoici, aprinzînd focuri, însă zadarnic, vreme lungă, i-au așteptat să se întoarcă. Nici unul nu dădea vreun semn că ar fi auzit chemarea.

Și neavînd alta ce face, argonauții-au adus jertfe lui Zeus și soției sale. Și Iason a strigat spre Ceruri :

- Spuneți ce trebuie să facem, pentru că, iată, marea-i lină, vîntul bate și el prielnic, și noi mîi stăm încă la țărm...

Cerul a rămas mut, dar marea s-a despicat pînă-n adîncuri. Un cap învăluit de alge s-a-nfățișat privirii lor. Era un zeu, pe nume Glauc, care sălășluia acolo.

- Duceți-vă și n-aveți grijă, a rostit Glauc cu voce tare. Așa a hotărît Olimpul. Cei trei voinici rămîn aici, în Misia împădurită..» Iară Heracle-și va urma calea ceri este hărăzită.

171

Înfrîngerea bebricilor

7..Și Iason, ascultînd îndemnul, a făcut semnul de plecare. Dar mulți dintre argonauți nu aveau inima ușoară. Nici unul nu era mai vrednic și mai viteaz între ei toți decît Heracle cel puternic și veșnic urgisit de Hera. În el aveau toată nădejdea. Și el, acuma, se pierdea...

Prinzînd deci vîslele în mîini, lăsînd în vînt pînzele toate, au dus pe Argo mai departe, și mai departe, către țara bebricilor cea misterioasă i8.

În locurile astea pline de verzi grădini înmiresmate, i-a-ntîmpi-nat un popor aspru. Regele lor, numit Amic, un fiu al zeului Po-seidon, era un om hidos și rău. Nu îi plăcea să aibă oaspeți. Un singur lucru prețuia : lupta cu pumnii, îndîrjită 19. Aezii-l zugrăveau pe rege că era-nalt ca un copac. Urechile-i erau zdrelite în luptele ce le purtase. Pieptul său monstruos, umflat, părea un mare glob boltit. Sub umerii lui bulbucăți, creșteau pe brațele-i robuste mușchii ca niște bolovani. Iar ochii-i se roteau sub frunte, sălbatici, amenințători, ca unei fiare-nfometate.

Amic, văzîndu-i pe elini c-au debarcat în țara lui, i-a provocat pe loc la luptă.

- Așa e datina pe-aicea, a ris regele cu-ngîmfare. Cel ce sosește-n țara asta trebuie să dea lupta cu mine. Cine se prinde ?... Cine-ncepe ?...

- Am să-ncerc eu, a grăit Polux.

- Hai, vino să te fac fărîme și să te dau hrană la pești ! a hohotit din nou Amic.

Și lupta a-nceput pe dată. Deși Amic era uriaș, Polux, sărind cu-ndemînare, l-a și izbit pe cruntul rege cu pumnul aprig în bărbie. Monstrul a scuipat sînge negru. Dar l-a lovit și el pe Polux cu tot atîta strășnicie. S-au încordat și s-au bătut pe iarba verde a cîmpiei. Pînă la urmă însă Polux l-a biruit pe răul rege. L-a nimerit cu pumnul-n tîmplă și l-a lăsat fără suflare la poalele unui copac. Bebricii au sărit atuncea ca să-l răzbune pe Amic și s-a-nce-put un război greu. Argonauții trebuiau să ție piept unei mulțimi de luptători nespuse de mare ; și sulițele scînteiau, iar săbiile zvîr-Ueau prin aer lungi curcubeie lucitoare.

Iason, Tezeu și Meleagru își tăiau drumul prin mulțime, de parcă secerau un lan. Iară din cele două laturi, Castor și Polux nimiceau oștenii regelui Amic cu sulitele de aramă.

172

N-a trecut mult și-argonauții au fost deplin biruitori, luînd pradă multă, arme, straie, merinde bune și-n burduri vin din belșug.

Salvarea lui Fineu de hidoasele harpii

În dimineața următoare au întins pînzele să plece din țara neospitalieră și au pus toți mîna pe vîsle. Dar cum s-au depărtat oleacă de țărmurile lui Amic, s-a și dezlănțuit furtuna.

Și ce furtună, zei cerești !

Corabia se zguduia, se frîngea din încheieturi și era gata să se sfarme într-un vârtej negru de ape, ce o țira spre niște stînci dintr-o strîmtoare f-oarte-ngustă 20.

Numai cu greu, cu luptă dîră, vîslind din răspuțeri, voinicii au reușit să-ndrepte cîrma ce se stricase-n vijelie, s-atingă malul celălalt 21. Iar dincolo de acel țărm se ridica un oraș mare. Și în oraș domnea un rege ce avea darul profeției și care se numea Fineu. Dar fiindcă el dezvăluise unele taine - ale lui Zeus - cei din Olimp s-au mîniat și-au hotărât să-l pedepsească. Zeul Apollo-i luase ochii și Hades-Pluto din Infern îi trimise niște harpii, niște zeițe monstruoase, cu chip de fete, trup de păsări, gheare de leu și cozi de șarpe, care-i răpeau toată mîncarea. Încît Fineu pierdea de foame.

Dintre eroi s-au ridicat atunci Calais și Zetes, feciorii zeului Boreu, vîntul ce bate dinspre nord, căci ei erau înaripați și viforoși ca tatăl lor. Cu sulitele prinse-n mîini, cei doi flăcăi le-au urmărit pe-aceste harpii pînă departe peste mări, și le-au învins și le-au silit să jure pe mărșul Zeus că-i vor da tihnă lui Fineu.

Drept mulțumire, regele le-a arătat eroilor greutățile pe care ei urmau să le întîmpine, pînă s-ajungă la Eete. În primul rînd, le-a amintit că la intrarea Mării Negre se află niște stînci uriașe, care se cheamă Simplegade 22. Ele se mișcă, se ciocnesc și nici un vas nu poate trece, decît în anumite clipe. Ca să cunoască vremea asta cînd pot să treacă printre stînci, să ia cu ei un porumbel. Ajunși acolo să-i dea drumul. Și dacă porumbelul trece, nu e primejdie printre stînci. Pot să vîslească fără teamă. Iară de pierde porumbelul, Argo să stea și ea pe loc.

Tot Fineu i-a învățat ca, debarcînd în răsărit, s-aducă jertfe Afroditei. Numai prin ea puteau învinge, puteau să dobîndească lîna cu firele-i scumpe de aur. Cu darul lui de-a prevesti, Fineu știa de ce și cum ; dar nu vroia mai mult să spună.

- O să vedeți, le-a rostit el.

173

Argonauții zăresc crestele Caucazului

Eroii n-au mai stăruit și, mulțumindu-i lui Fineu, au pornit iar spre largul mării, plutind prin Pontul Euxin 23. Plutind așa, au auzit un zgomot înspăimîntător. Erau acele stînci cumplite ce se ciocneau neconținut, c-un

bubuit asurzitor. Apele se roteau în preajmă și clocoteau ca-ntr-un cazan, și nimeni încă nu trecuse cu vreo corabie pe-acolo.

Iason s-a încordat la cârmă. Orfeu a început să cînte din lira lui un cîntec dulce, și mîngîios, și-adormitor.

Iar din corabie, eroii au slobozit un porumbel. Acesta a-nceput să zboare și-a trecut iute printre stînci. Numai o pană de la coadă i-a fost prinsă de Simplegade.

Văzînd acest semn bun, voinicii au pus și ei mîna pe vîsle. Orfeu cînta amețitor. Stîncile se mișcau alene sub acest cînt duios de liră. Și totuși, valurile repezi și înspumate dintre stînci smuceau pe Argo cu putere și o trăgeau parcă-napoi. Nu mai era decît o clipă, și stîncile s-ar fi lovit. Atunci eroii au vîslit mai cu putere mai cu sîrg, și vasul Argo a trecut. Numai un căpătîi de lemn a fost zdrobit. Atîta tot.

Fineu din Tracia spusese că de va trece vreo corabie printre stîncile Simplegade, blestemul lor se risipea. Într-adevăr, din acea vreme, teribilele Simplegade au rămas locului, pe veci.

Acum vîsleau argonauții fără de frică peste mare. Vîsleau, și ochii lor, în zare, căutau mereu capătul lumii, țara bogată-a lui Eete, unde era lîna de aur.

E drept că, pînă să ajungă la ținta lor cea mult visată, au mai trecut argonauții prin multe alte încercări. În niște lupte ce-au urmat, doi dintre ei au fost uciși. Și-au poposit de la o vreme într-o insulă mititică, o insulă a zeului războiului. Aicea se adăposteau negrele păsări ale lui Ares, care fuseseră gonite de marele erou Heracle din mlaștinile stimfaiene. La rîndul lor argonauții au înfruntat aceste păsări și s-au luptat din greu cu ele.

De la o vreme, au zărit munții Caucaz, cu creste sure. Acolo, sus, pe vîrfurile Elbrus, zăcea de veacuri Prometeu, titanul cel legat în lanțuri. Heracle încă nu-l scăpase. Către apus s-a auzit și-un vîjîit tare de aripi. Era chiar vulturul lui Zeus. Trecea prin slăvi, către Caucaz. Și, trecînd el, credeau că vine furtuna înfricoșătoare; căci aripile lui uriașe păreau că-s ale lui Boreu.

Eroii au privit în urma acestei păsări, plini de spaimă. Știa. că vulturul lui Zeus o să sfîșie iar ficatul însîngerat al celui care îndura totul pentru oameni.

174

Dar nu puteau să se oprească... și au vîslit tot mai departe, pînă ce au ajuns la gura rîului larg și-albastru, Fasis, din țara regelui Eete 24. Și, lăsînd valurile mării, s-au îndreptat în sus, pe Fasis.

În palatul soarelui

în stînga lor se vedea Ea, cetatea regelui Eete, și-n depărtările verzui zăreau vestitul munte Elbrus, purtînd pe fruntea lui cunună strălucitoare de omăt. În dreapta-n schimb erau grădina și templul mare al lui Ares, unde păstra regele țării lîna berbecului vrăjit.

Dar, fiindcă se făcuse noapte, au tras corabia la țarm. Au lăsat ancora cea grea să se înfigă-n mîlul gras și au sărit pe o poiană. Acolo și-au făcut culcușul. Drumul cel greu se isprăvisese. Erau în țara lui Eete. Puteau să

doarmă liniștiți... S-au odihnit pînă la ziuă. Dar cum și-a revărsat lumina trandafirie pe pămînt zeița Eos - aurora - s-au deșteptat și-argonauții. Au adus jertfe Afro-ditei, și-au spălat trupurile-n apă ; au pus pe ei veșminte noi, și Iason s-a-ndreptat cu fală către orașul lui Eete. În mînă-avea doar un toiag, în semn de bună prietenie. Însă pe urma lui veneau, cu pas ferit, să nu se vadă, argonauții încărcăți - sub hainele de sărbătoare - cu săbii bine ascuțite.

Palatul regelui Eete era din marmoră curată, și turnurile lui de-argint se ridicau pînă la cer. Iar din înalt se oglindeau în apa limpede a mării.

Sculpturi, coloane, porți măiestre, obiecte rare, prețioase, împodobeau acest palat, pe care îl zidise însuși Hefaistos, celebrul faur al zeilor de pe Olimp.

Meșterul făurar zidise, de fapt, acest palat măreț zeului Helios, ca să-i arate prietenie, căci Helios sau mîndrul soare îl ajutase pe Hefaistos în bătlia cu giganții, luîndu-l în carul lui de aur.

Iar Helios, avînd palate destule-n răsăritul lumii, îl dăruise pe acesta celui mai drag dintre feciori, adică regelui Eete 25.

Și spre palat priveau acuma plini de nesaț argonauții, cînd a sunat o bufnitură și porțile i s-au deschis. În pragul lor s-a-nfățișat feciorul soarelui, Eete, și-a strigat tare spre eroi :

- Străinilor veniți din lume, cine sînteți și ce căutați ?

- Sosim din țara tesaliană, a răspuns Iason cu-ndrăzneală. Regele Pelias îți cere lîna cu firele de aur, pe care ți-a adus-o Frixos, odinioară, din Elada. Vrem să ne-o dai de bună voie. Este a noastră, Și ți-o cerem. Tu ai păstrat-o pe nedrept. Altminteri noi ne vom

175

lupta, și-o să ți-o luăm fără-ndoială, deși am auzit că este păzită strașnic de-un balaur...

O clipă regele Eete n-a putut să deschidă gura. Mînia îl înăbușea. Avea doar un toiag în mînă. C-un toiag nu putea lupta. A vrut să-și cheme toți oștenii și să înceapă un război cu preavoinicii din Elada. Dar și-a dat seama că războiul nu putea să-l cîștige el. Argonauții erau zdraveni și încercați în lupte grele. Aveau, desigur, sub veșminte, scuturi și săbii ascuțite. Pînă să-și cheme el oștenii ar fi căzut, în țărână, mort.

b Eros o țintește în inimă pe Medeea

Atunci a cugetat că-i bine să-i tragă-n cursă și să-i piardă.

A deschis porțile mai largi și i-a lăsat pe toți să intre într-o ogradă minunată. Aici erau două clădiri. Într-una locuia chiar el, soața-i și fiul său, Absirt. Intr-alta își aveau sălașul două co-pile-ncîntătoare.

Tot în ograda pietruită cu nestemate și aramă erau patru fîn-tîni de aur. Curgeau din ele, în cascadă : vin, untdelemn, lapte și apă. Iar apa curgea vara rece, și-n timpul iernii-nfierbîntată. Grădini cu flori îmbălsămate și cu platani și chiparoși dădeau jur împrejur răcoare. Aici a poruncit Eete să se gătească un ospăț, spu-nînd către argonauți :

- M-am mîniat... îmi cer iertare. Zeus ne poruncește altfel, să primim oaspeții cu cinste. Deci, vom petrece nouă zile. Pe urmă vom vorbi de treburi...

Veseli, eroii-argonauți s-au așezat, pe loc, la mese ; și-au început să soarbă vin ; și să mănânce și să cînte... Erau flămînzi și însetați; și nu se-nfricoșau de nimeni. Din cînd în cînd își atingeau cu palma săbiile sub haine. Rîdeau cu hohote spre rege și îi spuneau :

- Ascultă, rege, cînd ne vei da lîna de aur ? După ce s-o sfîrși ospățul, adică după nouă zile ? Mai bine ad-o de pe-acum !

Și iar rîdeau, de răsunau curțile largi, încăpătoare, și răsuna întreg palatul.

În acest timp, zeița Hera, ce avea ciudă pe Eete, fiindcă nu o slăvea de-ajuns, s-a dus s-o caute pe-Afrodita.

A aflat-o pe Afrodita într-o grădină din Olimp. Își pieptăna buclele blonde, care-i cădeau mai moi ca spuma pe gîtul alb, rotund și neted, pe umerii fermecători. Ea a rugat-o pe zeiță să-l cheme repede pe Eros, micuțul zeu înaripat, și să-l trimită în ograda în care regele Eete, soția sa și două fete ședeau la masă cu eroii.

176

Eros să tragă o săgeată în inima fetei mai mici, ce purta numele Medeea. Și să-i ațîțe-o patimă nemărginită pentru Iason.

Iar Afrodita, mulțumită că o chemau într-ajutor zeița și argonauții, l-a căutat în Olimp pe Eros și i-a făgăduit un dar, o jucărie de-a lui Zeus, de cînd era copil, în Creta. Și Eros și-a sărutat mama. A-ntins aripile de aur și a plutit grabnic spre Ea.

A ajuns în ograda largă, în care petreceau eroii, și a țintit-o pe Medeea, în inimă, cu o săgeată - cu o săgeată înmuiată în fiere verde și venin.

De cum a tras micuțul Eros săgeata lui înveninată, fata a cătat către Iason, prinsă - nu-n lanțul dragostei - ci într-o patimă bolnavă. Ea s-a jurat c-o să-l ajute să dobîndească, din dumbravă,, lîna cu firele de aur.

Eete vrea să-l trimită pe Iason la moarte

Cum s-a sfîrșit acel ospăț, regele i-a grăit lui Iason :

- Tu mi-ai cerut lîna de aur. I-o avuție fără preț. Altul s-ar bate pentru ea. Pentru că am primit-o-n dar. Nu am răpit-o din Elada. Da ți-o dau fără nici o luptă, căci ești odraslă olimpiană... Așa mi-ai spus cînd petreceam și sorbeam cupele cu vin că ești din neamul lui Poseidon. Și lui Poseidon eu mă plec...

- Atuncea, dară, adă-mi lîna, a rostit Iason bucuros, și noi ne vom urca pe Argo și vom pleca către Elada, fără să te mai supărăm.

- Ți-o dau, cum nu, a spus Eete ; dar trebuie să-mi dovedești că ești odraslă olimpiană, făcînd o anumită slujbă...

- Ce slujbă ? l-a întrebat Iason.

Amîndoi se priveau în ochi și își zîmbeau, dar nu cîstit. Pentru că-n inimile lor clocotea ura-nverșunată, și fiecare socotea, sub zîmbetul său prefăcut, cum să-l lovească pe celălalt.

În Iason, Hera ațîțase pofta de-a stăpîni comoara doar pentru el, nu pentru oameni, nu pentru cei ce-l așteptau să se întoarcă în Elada. Stîmise pofta de-a se face stăpîn puternic și bogat cum era regele Eete. Și Iason îi căzuse pradă acestei pofte-njositoare. Ochii-i, mai înainte limpezi, erau acuma-ntunecați de planurile ce urzea.

La rîndu-i, regele Eete fusese sfătuit, din slavă, de tatăl său, mărețul soare, cum să îi ia viața lui Iason. Și regele a arătat feciorului venit din Iolco că are-n curtea lui doi tauri, ce au picioarele de-aramă și varsă-ntruna foc pe nări. Mai are-un plug nemaivăzut.

177

făcut din fier și din aramă, mare cît bolta unei case 26. Iason să-nhame acești tauri la plugul greu, cu lanțuri bune, și să se ducă pe un cîmp, ce-i dincolo de riul Fasis. Să are cîmpul, plin de grijă, pentru că este al lui Ares. Să semene apoi pe cîmp niște colți negri de balaur 27, pe care îi păstra-ntr-un sac. Terminînd el cu semănatul, din acei colți o să răsară o ceată mare de războinici. Iason să dea lupta cu ei și să-i doboare pîn-la unul.

Iason s-a cam înfiorat, aflînd de-această încercare. Însă n-a vrut să se arate ; și-a răspuns foarte liniștit că totul se va face-ntoc-mai. Să-i dea numai răgaz o noapte.

- Ne vom retrage toți pe Argo și-acolo ne vom sfătui, i-a răspuns regelui Eete.

- Bine. Să fie precum vrei, a-ncuviințat și regele.

Însă-i venea să rîdă-n hohot, pentru că îi băga-n capcană. Știa că Iason n-o să scape. Oștenii, răsăriți din colții aceia negri de balaur, aveau putere să-i răpună pe toți eroii-argonauți. Mai ales că lipsea Heracle...

Hera îi trimite un vis Medeei

Și fapta s-ar fi petrecut așa cum plănuia Eete. Argonauții-ar fi rămas pe acel țărm pentru vecie, îngropați sub țărîină rece. Dar Afrodita nu-i da tihnă copilei regelui, Medeea. O-nflăcăra mereu mai tare în dragostea pentru flăcăul venit pe mare din Elada.

În timpul nopții următoare fata s-a zbuciumat întruna... Dorința ei cea mai fierbinte era de-a fi cîndva regină... Zeița i-a trimis un vis. Se făcea-n vis că o lua Iason în brațe și-o urca pe Argo, și amîndoi plecau spre Iolco. Acolo se urcau pe tron. El era rege, ea regină.

Ce mult i-a plăcut visul fetei !... Și ea, trezindu-se din somn, a strigat iute două sclave. Sclavele au adus un car. A înhămat la el catîri și au pornit spre țărmul apei, unde se legăna, ușoară, corabia argonaută.

Sclavele l-au chemat pe Iason, ce sta îngrijorat pe punte. Tîină-rul s-a grăbit spre țărm, mînat de poftele-i aprinse de avuție și putere, care îl mistuiau acum, și-a glăsuit fetei așa :

- Cît de frumoasă ești, Medeea ! De la ospăț, cînd te-am văzut, n-am putut să te uit o clipă...

Copila s-a împurpurat :

178

- Și eu, străine, te-am visat... căci ești voinic, ești îndrăzneț.." Meriți să ai noroc în toate...

La aste vorbe, bucuros, Iason a prins copila-n brațe. Ea s-a lăsat și i-a șoptit că ar primi să-i fie soață.

- O, ai să fii soția mea... Te voi urca pe tron în Iolco... i-a gla-suit Iason repede.

- Dacă te juri să-ți fiu regină, a glăsuat atunci Medeea, voi face vrăji și ai să birui...

Ar fi aici să mai adaug că fata regelui Eete știa nenumărate vrăji. Le învățase de micuță, de la o doică vrăjitoare.

- Îți jur orice, i-a răspuns Iason, ce nu avea altă dorință decât să capete mai iute neprețuita avuție...

Și, auzind făgăduiala, Medeea nu s-a mai gândit la tatăl său, nici la orașul care pierdea lîna de aur. Avea și ea un singur gând : să se mărite și să fie regină-n țara tesaliană.

Semănarea colților de balaur pe glie

Medeea i-a adus lui Iason o alifie fermecată. Ungîndu-se cu alifia pe trup, pe arme și pe scut, tînărul devenea mai tare decât Heracle, decât zeii. E drept că asta doar o zi. Chiar focul cel mai arzător, cea mai tăioasă dintre arme nu mai putea să-i facă rău, și el își învingea dușmanii.

Trebuie să spun că alifia era făcută dintr-o plantă care creștea-n munții Caucaz, din sîngele lui Prometeu.

Iason s-a uns cu alifia ; și-așa cum l-a-nvățat Medeea, a și pornit spre locul unde se aflau, într-o văgăună, taurii regelui Eete.

Taurii s-au zvîrlit spre el. De ar fi fost zid de cetate, ar fi căzut sub izbitură. Dar Iason a rămas pe loc. I-a prins de coarne cu putere și, ajutat de-argonauți, i-a înhămat bine la plug. Au arat cîmpul larg și neted. Pe el au semănat toți colții aceia negri de balaur.

Din colții semănați pe glie au răsărit niște uriași, cu săbii, sulite și scuturi. Uriașii au pășit spre Iason și spre ceilalți argonauți, care stăteau mai la o parte. Însă flăcăul, învățat de fata regelui, Medeea, a luat o stîncă mare în brațe și a zvîrlit-o-ntre uriași. Uriașii, văzînd stîncă asta, au socotit că e de aur. S-au repezit nebuni la ea, ca niște lupi pe o mioară, și s-au certat. S-au luat la luptă, căci fiecare vrea s-o aibă. În lupta care s-a iscat, lovindu-se turbați cu ură, s-au omorît. Au pierit toți.

179

12

Văzînd că Iason biruiește, regele - ce era de față - s-a întors repede-n palat.

- Ce-i de făcut ? Vom da noi lîna acestor tineri din Elada ? a-ntrebat regele Eete pe sfetnicii săi de credință. Sau vom găsi o altă cale, ca totuși s-o păstrăm la noi ?

- Nu ! n-o vom da, au spus cu toții. Ci mîine-n zori vom strînge oastea și-i vom lovi pe-argonauți la ceasul cînd ei încă dorm...

Și cum în vremea asta noaptea se coborîse peste lume, tăcută, plină de mistere, regele a cerut și el o amîinare de o zi.

- Mîine vă dau lîna de aur, spusese regele lui Iason, care venise la palat să-și ceară drepturile sale.

În sinea lui însă gîndea, cum era îndemnat de sfetnici, să-i prindă pe argonauți și să-i ucidă fără milă. Iar vasul lor să-l facă țandări .și să-l cufunde-n rîul Fasis.

Răpirea lînei de aur

Atîta doară că Medeea aflase tot ce plănuiau tatăl său și cu dregătorii. Ea a făcut pe loc o vrajă. Tatăl și sfetnicii și oastea au căzut jos și-au adormit. Porțile s-au izbit în lături și ea a trecut fără grijă, avînd de mînă pe Absirt, fratele ei cel mititel.

S-au îndreptat spre vasul Argo.

Acolo l-au găsit pe Iason, care stătea la țarmul apei. El bănuia că va veni copila regelui Eete să-i dea un sfat, poate vreo veste...

Și, revăzîndu-se cei doi s-au strîns și s-au îmbrățișat ; și și-au jurat din nou credință. Acuma ei erau uniți. Dar nu uniți prin dragoste sau prin dorința de a fi folositori celorlalți oameni, de-a să-vîrși fapte mărețe, de cinste și de glorie. Nu, ei erau înlănțuiți de pofta lor de-a fi bogați și de-a fi rege și regină.

Așa se-ntîmplă totdeauna cu cei care au firi prea slabe, lesne supuse lăcomiei. Alunecă ușor în rău...

Iară trădările Medeei față de țară și părinți pecetluiau, precum se vede, toate aceste jurăminte, ce amîndoi și le făceau noaptea, pe țărmurile apei.

Medeea l-a călăuzit pe Iason, tînărul străin, înspre dumbrava înverzită, unde era templul lui Ares. Aici, lîngă copacul sfînt, stătea de strajă un balaur. Balaur care-și căsca gura, plină de foc și de miasme către voinicul tesalian. Însă Orfeu, ce-l însoțise pe Iason pînă la dumbravă, după poruncile Medeei, a început să cînte dulce, și monstrul, lung de nouă stînji, s-a lăsat moale la pămînt.

180

Iar flăcările otrăvite s-au stins în botul lui hidos. Abia mai pîl-pîiau puțin.

Medeea a zvîrlit atunci asupra lui un suc vrăjit. Sucul l-a adormit pe monstru. Și Iason, cu argonauții, s-au repezit către copac, în el lucea lîna de aur, într-o lumină orbitoare. Ei au smuls lîna din copac. Iason a pus-o pe spinare. Și au pornit, cu pas grăbit, către corabia lor, Argo.

Fuga Medeei cu Iason

Fără să șovăie o clipă, Medeea s-a urcat și ea pe puntea vasului de lemn. L-a luat alături pe Absirt. Iar Iason, care conducea această expediție, a ridicat ochii spre cer și-a mulțumit zeițelor Hera și mîndrei Afrodită, pentru tot ajutorul lor. A implorat apoi pe Zeus și pe Poseidon furtunosul - zeul din care se trăgea - să-i ocrotească pe tot drumul de-ntoarcere către Elada.

Unul dintre argonauți a ridicat ancora grea. Ceilalți au luat vîslele-n mîini, și vasul a pornit în jos, pe rîul Fasis, către mare.

Cum au ajuns din nou pe mare, argonauții au dat glas nemărginitei bucurii care-i înflăcăra pe toți și s-au pornit veseli să cînte. Lîna de aur strălucea și lumina pînă departe, incit nu se vedeau pe cer nici stelele scînteietoare, și nici făclia de argint a lui Selene, dalba lună. Nu se vedeau decit eroii, avînd în mijloc pe Medeea și pe Absirt - ce tremura poate de frig, poate de teamă.

Toți erau veseli, fericiți, pentru că nu știau nici unul ce planuri nutrea acum Iason. Numai Medeea sta pe gînduri. Prin farmece «a cunoștea că-n

Ea regele, curtenii se și treziseră din somn. Descoperiseră răpirea lînei de aur din copac și fuga fetei, a Medeei, cu fratele-i, micul Absirt.

Numai că regele Eete avea și el corăbii bune. Avea oșteni și avea prieteni, care erau adînc mîhnîți că se furase din dumbravă lîna cu firele de aur.

Iar regele a poruncit să plece-ndată trei corăbii, pe urma vasului elin, și, ca să poată să-i ajungă, a hotărît ca la o vîslă să tragă-n loc de un om, doi. Vîntul bătea spre asfințit. Deci să se-ntindă pînze multe. Pînze mai mari decît acele ce se aflau pe vasul Argo.

- Și vă mai spun să nu vă-ntoarceți fără Medeea și Absirt, căci veți fi Qsîndiți la moarte ! a rostit regele Eete către oștenii ce plecau, în toiul nopții, să-i ajungă pe Iason și argonauți.

181

Căsăpirea micului Absirt

iată de ce era Medeea atîta de îngrijorată. Ea știa tot ce se-ii-tîmpla.

Într-adevăr, a treia noapte de la plecarea lor pe mare, s-au văzut și urmăritorii.

De iapt, Iason, și-argonauții n-o luaseră pe-același drum ca la sosire, prin strîmtori²⁸, ci, tăind marea curmeziș, plecaseră către alt țarm. Spre țarmul unde se vărsa rîul cel larg, Istrul, în mare - adică-n Pontul Euxin.

Căutaseră să schimbe drumul, socotind că urmăritorii or să se-n-drepte spre strîmtori. Dar lîna ce-o aveau cu dînșii i-a dat de gol, căci scînteia ca soarele în toiul zilei. Urmăritorii au văzut dincotro vine strălucirea și, cum aveau pînze mai bune, vîslași mai mulți și odihniți, s-au încordat și erau gata... aproape gata să-i ajungă.

Și, ca să scape de primejdii, ea și acela ce-i jurase că o va face soața lui, regină în orașul Iolco, Medeea a făcut o crimă cumplită, înspăimîntătoare. Ea s-a ascuns în fundul bărcii, să n-o vadă argonauții, și-a sfîrtecat în bucățele pe micul său frate Absirt. Iar membrele însîngerate le-a risipit în largul mării, pe-ncetul, una cîte una. Cînd au aflat argonauții această crimă odioasă, s-au mî-niat nespus de tare. Erau gata s-o zvîrle-n valuri.

- Noi sîntem luptători, eroi, înfruntăm monștri, fiare, regi. Nu ucigași de rînd, de-aceia care se luptă cu copiii.

Chiar Iason s-a uimit în sine, văzînd ce fire-are Medeea. Și totuși, el a apărut-o, gîndindu-se că-i va mai fi de ajutor și-n patrie. La rugămințile lui Iason, argonauții au iertat-o și au vîslit în sus, pe Istru.

Văzînd, pe valuri, colhidienii, membrele micului Absirt, s-au oprit ca să le adune. Le-au strîns bucată cu bucată și le-au adus toate pe țarm. Acolo au orînduit slujbe și jertfe pentru fiul cel sfîrtecat al lui Eete. L-au ars pe rug și au făcut serbări - cum cerea datina. Așa s-a scurs o zi întreagă.

În acest timp argonauții urcaseră - pe cît se pare - pe Istru-n sus, destul de mult ²⁹. Urmăritorii și-au dat seama că nu i-ar mai putea ajunge.

Dar fiindcă nu mai îndrăzneau să se întoarcă la Eete fără Medeea și Absirt, ostașii au rămas acolo, întemeind o așezare bogată și înfloritoare, ce-a primit numele de Torni ³⁰.

După această întîmplare, argonauții au trecut, plutind pe Istru mai departe, dincolo de Iliria ³¹.

182

Întoarcerea la Iolco

Abia ajunși în altă mare, și s-a pornit cea mai grozavă dintre furtunile pe care le suferiseră în drum. Valuri se ridicau cât munții și pînzele se sfîșiau sub răsuflarea înghețată a unui vînt de miazănoapte. Vîslele se frîngeau și ele în stînci ce răsăreau din apă. Corabia argonaută era ca o coajă de nucă, zvîrlită-ncoace și încolo, sub munți de apă vineții.

Eroii abia se mai luptau și își pierduseră nădejdea că vor putea scăpa cu zile, cînd iată, a sunat un glas. Un glas puternic de la proră. Vorbea, pe cît spunea legenda, ramura sacră, din stejarul marelui Zeus, din Dodona. Ramură ce era adusă, pusă la proră, de Atena. Și ramura i-a îndemnat să plece-n marea Tireniană, în insula cea misterioasă unde-și avea sălașul Circe - o vrăjitoare renumită. Iar Circe să-i purifice de moartea micului Absirt.

Argonauții, în furtună, au întors cîrma către locul unde trăia faimoasa Circe. Cum s-au întors, a stat furtuna pe care-o trimisese Zeus ; și Argo a plutit pe mări, pe rîuri și din nou pe mări... și a ajuns pînă la Circe. Acolo s-au purificat de sîngele vărsat la Tomi.

...Și au întâmpinat, din nou, furtuni, primejdii fără număr. Sirenele i-au ispitit, prin cîntece ademenitoare, să se arunce-n apa mării. Dar i-a salvat pe toți Orfeu, care cînta mult mai frumos. Doar melodia lui duioasă le-a amintit de patrie și i-a ținut pe vasul Argo. Trecînd prin apa ce scâldea două stînci : Scila și Caribda, două stînci amenințătoare, erau de asemeni să se-nece, la fel ca mai tîr-ziu Ulise. Dar s-au luptat cu valurile și au scăpat iarăși cu bine.

Au mai trecut și pe la Creta. Acolo s-au luptat cu Talos, un uriaș înspăimîntător, din neamul monștrilor de-aramă și, după multe lupte și rătăcirii, au atins țărmul portului magnezian Pagase, din care Argo se pornise cu peste patru luni în urmă. În curînd au sosit la Iolco.

Corabia au închinat-o zeului mărilor, Poseidon, din care Iason se trăgea. Și Pelias a primit lîna, comoara regelui Eete. În schimb, eroul i-a cerut tronul părintelui său, Eson.

Ce-i drept, în sine chibzuia că avînd tronul și puterea, tot lui o să-i revie lîna ce și-o dorea atît de mult. ♦

Regele l-a ținut cu vorba cît timp au stat argonauții. Dar, cum s-au risipit aceștia, Pelias n-a mai vrut să-și țină cuvîntul dat cu luni în urmă. A strîns oastea și l-a gonit pe Iason din orașul Iolco.

183

Pelias este fiert într-un cazan chiar de către fetele sale

Iason s-a mîniat amarnic. Visul său scump se spulbera. Și nu știa ce-ar putea face să pună mina pe putere. Atunci Medoea, vrăjitoarea, a născocit un șiretlic. S-a prefăcut că s-a certat cu soțul ei, fiul lui Eson, și a cerut un adăpost la fetele lui Pelias. Căci regele avea trei fiice. Stînd ele într-o zi de vorbă, Medeea a-nceput să spună că ea cunoaște vrăii prin care îi poate-ntineri pe oameni. Ca să le dovedească asta a umplut un cazan cu apă, și, punînd lemne dedesubt, a aprins foc cu pălălaie, și apa a-nceput să fiarbă. A luat pe urmă un berbec - cel mai bătrîn din toată turma - și l-a tăiat în bucățele. Bucățile le-a pus la fiert. A mai turnat un suc în apă, a

mai rostit și niște vrăji. Și ce să credeți ? Dintr-o dată, bucățile s-au închegat. Din apă a ieșit un miel cu blană albă, behăind.

Copilele lui Pelias, văzînd această preschimbare, au rugat-o pe vrăjitoare să le întinerească tatăl.

Medeea s-a lăsat rugată. Fetele i-au făgăduit și un șirag de pietre scumpe, dacă le-ascultă rugămintea. Și vrăjitoarea, mulțumită că planul i se-ndeplinea, le-a sfătuit pe-aceste fete să-l taie pe bătrînul rege în opt bucăți, cu capul nouă. și să le-arunce în cazanul în care apa clocotea.

Iar fetele, căzînd în cursă, și-au doborât părintele, ca pe un taur la ospețe, și carnea lui au aruncat-o într-un cazan mare să fiarbă.

Dar cum a dat în clocot apa, Medeea le-a strigat în față că ea l-a răzbunat pe Iason, și Pelias rămîne mort.

Apoi făcînd nu știu ce vrajă, s-a arătat un car de flăcări, tras de doi șerpi înaripați. Medeea s-a urcat în car și a pierit într-o clipită.

Segele Pelias căzuse ; dar nu-ntr-o luptă vitejească - precum se cade-ntre bărbați. Era răpus prin vicleșuguri și uneltiri vrăjitoarești. Nimeni nu l-a lăudat pe Iason pentru-o asemenea victorie. Și el tot n-a putut să urce pe tronul mult rîvnit din Iolco. Puterea a trecut în mîna unui fecior al celui mort, un alt argonaut : Adraste.

Iason a fost silit să fugă la Creon, rege din Corint.

184

Glauca și Creon sînt cuprinși de fiăcări

Creon îl admira pe Iason pentru că adusese lîna de aur de la Ea, și l-a primit cu multă cinste. I-a dăruit și un palat, cirezi de vite și moșii.

Ar fi putut acum Iason să viețuiască liniștit, Medeea, soața,-i dăruise și doi copii încîntători. Dar tot ce se clădește-n viață pe crime și pe vicleșug se prăbușește prea adesea. La fel și dragostea lui Iason față de soața lui, Medeea. s-a istovit de la un timp.

Toți se temeau de vrăjitoarea ce-și omorîse frățiorul și îl fier-sese în cazan pe fostul rege de la Iolco. Iar crimele - pe cît se pare - aștern pe chipuri niște umbre. Căci fata regelui Eete se urîtea de la un timp.

Iason nădărduse poate că tatăl ei, de supărare, fiindcă-și pierduse și copiii și lîna cea neprețuită, o să se stingă într-o zi. Iar el, fiind bărbatul Medeei, va moșteni bogatul Ea. Dar dintr-acolo nu veneau deloc veștile așteptate, și Iason, ce iubea puterea și bogăția și plăcerea, hotărîse s-o părăsească pe soața lui de pîn-atunci și să se-nsoare cu Glauca, fata lui Creon, gazda sa. Astfel, de nu putea fi rege nici peste mare, nici la Iolco, avea să moștenească jilțul regelui Creon, din Corint.

Aflînd Medeea știrea asta s-a necăjit peste măsură. Dar cum era de stăpînită, s-a prefăcut că nici nu-i pasă și a grăit către Glauca, fiica lui Creon, cu dulceață :

t- M-am săturat și eu de Iason. Mă cere regele Egeu, care domnește în Atena ; și-aș vrea să fiu și eu regină. Destul am zăbovit aicea lîngă un om fără noroc... și ca să te încrezi, frumoaso, că nu am nici o supărare, îți fac și eu un dar de nuntă... Poftim, acesta-i darul meu !....

Și vrăjitoarea, prefăcută, i-a dăruit fetei lui Creon o haină scumpă, purpurie și o cunună de mărgear.

Glaucă s-a înseninat, căci tare-i mai fusese teamă de fosta soată a lui Iason. Dar cum și-a îmbrăcat veșmîntul, a simțit un fior de moarte. Corpul i-a fost cuprins de flăcări. Iară cununa îi strîngea, ca într-un clește, fruntea albă.

Ea a strigat și s-a zbatut. A vrut să-și scoată iute haina, dar stofa se ținea de trup și nu putea s-o dezlipească.

La țipetele ei grozave a alergat regele Creon. Însă cum s-a atins de fată a luat și el îndată foc. Amîndoi au pierit în flăcări³².

185

Fuga Medeei și prăbușirea corăbiei Argo

...Dar vrăjitoarei nemiloase nu i-au ajuns aceste crime. A luat în mînă un cuțit și și-a ucis cu el copiii al căror tată era Iason. Apoi a poruncit să vină carul său magic, tras de șerpi, și a fugit către Atena, să se mărite cu Egeu ; dar n-a stat nici acolo mult. A pus la cale alte crime. Și era gata să-l omoare pe fiul lui Egeu : Tezeu. Aflînd Egeu de uneltirea nesățioasei vrăjitoare, a izgonit-o cu rușine. Chemînd Medeea un balaur, a și zburat pînă la Ea. S-a împăcat cu tatăl său. Și... nu s-a mai aflat nimic ce s-a-ntîmplat cu vrăjitoarea.

Iason, mîhnit și fără rost după uciderea Glaucei, a rămas singur în Corint ³³.

Și prin legende se mai spune că Iason, într-o zi, dormea la umbra vasului său Argo, pe țărm, în istmul de Corint.

Abia de închisese ochii. Prin mintea lui se perindau nenumăratele-ntîmplări din expediția spre Ea. Dar Argo, care-odinioară ca un delfin tăia apa și deschisese drum pe mări cutezătorilor elini, era acum putredă.

Iason visa lîna de aur³⁴. Tocmai visa că se găsea din nou pe Argo și se zărise, în depărtare, o lumină. Era un munte-ntreg de aur... Cînd... lemnăria putrezită s-a prăbușit c-un zgomot surd. În cele mai frumoase vise - corabia, pe care Iason o condusesese-n expediție, s-a prăbușit asupra lui... L-a-ngropat sub dărîmături. Astfel s-a stins, fără de fală și fără glorie, acela ce nu luptase pentru oameni și se iubise doar pe sine...

Note

I. Tesalia este o regiune din Grecia de nord, cu pămîntul destul de fertil. Aici creșteau prin munți cai și boi, despre care se spunea că erau cei mai frumoși din lume. Dealtfel, regii tesalieni și-au făcut cei dintîi oaste de călăreți. Chiar turmele de boi erau duse la pășune de slujitori călări, mînîndu-le cu lănci. Păstorii tesalieni erau războinici. Ei străjuiau averea cea mai de preț pe acele vremuri: cirezile de boi și hergheliile de cai. Se luptau cu dușmanii ce vroiau să le fure, sau cu fiarele din munți. Însă, în același timp, erau și pricepuți. Adunau buruieni din munții Pelion și făceau oblojeli cu care-și vindeau caii mușcați de fiare, boii înțepați de lănci sau propriile răni dobîndite în lupte. Umblînd mereu călări, păstorii tesalieni păreau că-s contopiți cu caii de sub ei. Din imaginea aceasta a călărețului contopit cu calul, imagine dăltuită pe pereții peșterilor, s-a născut poate noțiunea de centaur. Dealtfel, în limba greacă „henteo” înseamnă a înțepa cu lancea, a goni, a mina. Iar „tauros” e taur. S-ar putea ca din.

186

„heneto tauros” - cel care mîină tauri - să fi derivat cuvîntul centaur, cum afirmă unii mitologi. Centaurii aceștia, născociți în legendă, erau pînă la brîu oameni și, mai jos de brîu, aveau trupuri de cai. Ei par să întruchipeze în același timp - așa cum s-a mai amintit odată - furtunile grozave din munți. De aceea se mai spune că aveau drept tată pe legendarul Ixion

- vijelia, și mamă pe Nefele - zeița norilor.

2. Dintre centauri unul este vestit. El se numește Hiron. Acest centaur Hiron este personificarea științei medicale ce o aveau păstorii. Din pricina aceasta, Asclepio-Esculap a deprins meșteșugul de a-i vindeca pe oameni în peștera lui Hiron. După cit se pare, în munții Pelion era un soi de plante ce nu se mai cunoaște. Din ele se scoteau sucuri întăritoare - un fel de vitamine - ce se dădeau copiilor și-i ajutau să crească, să se facă voinici. Tot aici, în munte, băieții învățau să îngrijească de vite sau să vîneze fiare, să mînuiască arcul, sabia și lancea, să folosească scutul. Să devină astfel viteji și să disprețuiască moartea în bătălii. În legende vedem adeseori feciori de zei sau ai unor eroi de seamă trimiși la Hiron, ca un simbol al necesității creșterii copiilor în mijlocul naturii, unde forțele li se călesc cel mai bine.

3. Motive asemănătoare, cînd un bătrîn sau o bătrînă încearcă firea și bunătatea unui flăcău plecat în lume să sâvîrșească isprăvi mari, avem și noi într-o mulțime de basme.

4. Țara lui Eete, faimoasa Colhid, a de mai tîrziu, Georgia de astăzi, era socotită, precum se știe, ca fiind la marginea de răsărit a pămîntului. Dincolo de ea răsărea soarele în fiecare zori de zi.

5. Hele se tîlcuiește prin „cea strălucitoare”. Același sens îl are și numele Helena, Elena. Iar Frixos înseamnă cel care freamătă, care scînteiază. Amîndoi par a fi simbolul luminii reflectate în nori. A doua nevastă a Ivi Atamas era regina Ino, mama lui Learh și Melicerte (vezi legenda despre zeul Dionisos).

6. Berbecule cu lina de aur simbolizează poate norii călători. Norii se nasc din ape, ar fi deci tot niște odrasle ale lui Poseidon, zeul apelor. Cînd soarele răsare, îi poleiește. Ei par uneori făcuți în întregime din aur.

7. Este vorba de strîmtoarea Dardanele.

8. În limba greacă „argo” înseamnă ușoară. Într-un basorelief, frumos și expresiv, lucrat în teracotă de către un artist antic necunoscut. Îi vedem pe argonauți cum își construiesc cu pricepere, cu înțelepciune, tasul pe care vor pluti înspre țara regelui Eete. În stingă este Iason, avînd pe cap un coif cu creastă. Scutul și sabia le-a pus însă alături. Pentru că

- ajutat de un argonaut - el întinde plnza pe catarg. Munca se vede a fi pe sfîrșite. Totuși, cu multă grijă, un alt argonaut mai înfrumusețează cu dalta și ciocanul o parte a corăbiei, sau poate încrustează acolo crenguța din copacul lui Zeus. În folclorul românesc avem și noi adesea elemente naturale : crenguțe, frunze, buruieni fermecate, care slujesc eroilor noștri.

9. Atena, zeița înțelepciunii, era considerată ca sfătuitoarea și sprijini-toarea tuturor eroilor. O vedem dînd ajutor lui Prometeu, Heracle, Tezeu,

187

Perseu ș.a. Aceasta ca un semn că eroii și faptele lor nu trebuiau să se bazeze numai pe îndrăzneală, ci și pe înțelepciune.

10. Sînt unii învățați care afirmă că o parte din legendă este adevărată, că expediția către extremitatea estică a Mării Negre s-ar fi făcut, probabil, cam cu optzeci de ani înaintea războiului renumit al Troiei. Bineînțeles că toate acestea sînt supoziții. Nu avem destule date și nu putem să știm ce a fost și cînd a fost. Însă, de bună seamă, legenda cîntă pe acei navigatori care au cutezat întîia oară să plece în mari călătorii, deschizînd drum spre răsărit, pe ape, negoțului elin. Aceștia au înfruntat primejdii și furtuni nenumărate. S-au luptat cu popoare necunoscute, l-au înfrînt pe localnici și i-au silit să dea tot ce aveau mai de preț. Au adus apoi cu ei bogății și aur mult în Elada. Însă, ca să înfrumusețeze această aventură, poezii au născocit că pe corabia Argo s-ar fi urcat cei mai de seamă eroi și ei au trăit fel de fel de întîmplări de dragoste și lupte. Tot poezii au născocit, după dorințele basileilor, care doreau să-și legitimeze cuceririle, că marii olimpieni : Zeus, Hera, Atena și, mai tîrziu, Afrodita i-ar fi ajutat să învingă. Prin această așa-zisă protecție a marilor olimpieni se dovedea neîndoios că regii elini aveau dreptul să cuture mările și să le stăpînească, să cucerească orice ținut și să adune bogățiile pe care și le doreau.

11. Plecarea se spune că s-ar fi făcut din portul magnezian Pagase.

12. După unele legende, au fost uciși și toți băieții, ca aceștia, crescînd mari, să nu-și răzbune tații.

13. Regina din Lemnos se numea Hipsipila.

14. Propontida - adică aceea care deschidea calea spre Pontul Euxin - era Marea Marmara.

15. Țară din Asia de sud-est, cu capitala la Pergam.

16. Argonautul Polifem, care a auzit strigătul lui Hilar, răpit de nimfe, și a plecat, alături de Heracle, în căutarea lui, a fost întemeietorul legendar al orașului Hios.

11. În Misia au rămas Heracle, Polifem și Hilar.

18. Unde se află Scutari, sau Uskiidar, în Turcia. Față în față cu Scutari se știe că se află Istanbulul.

19. Lupta aceasta cu pumnii este strămoașa boxului. Numai că luptătorii din antichitate își legau pumnii cu niște curele, și de curele erau prinse plăci mici de aramă, colțuroase, care striveau carnea și sfărîmau oasele.

20. Strîmtoarea Bosfor.

21. Pînă în preajma orașului Istanbul se întindeau odinioară hotarele Traciei.

22. Simplegade înseamnă stîncile care se izbesc între ele. Și în basmele noastre se găsesc de multe ori stînci sau munți care se izbesc cap în cap.

23. Grecii îi ziceau, la început, Mării Negre : Pontul Axeinos, adică marea neospitalieră, fiindcă avea mereu furtuni. După ce au cunoscut-o mai bine și au văzut că are țărmuri roditoare și bogate, i-au schimbat vechiul

188

nume și i-au spus Pontul Euxeinos sau Pontul Euxin, adică marea ospitalieră.

24. Este vorba de râul Rion din Georgia.

25. Palatul sclipitor pe care îl avea Eete, ca fiu al astrului ceresc, reprezenta pentru elini lumina aurie ce se vede, în zori, spre răsăritul lumii și se reflecta în apa Mării Negre, în lungi coloane argintii.

26. Atît taurii cu picioarele de aramă, cît și plugul erau creațiile lui Hefaistos.

27. Colții ce trebuiau semănați pe cîmpul lui Ares erau tot din botul balaurului doborît de Cadmos, cînd fundase orașul Teba. Fuseseră dăruți regelui de zeul Ares.

28. La înapoiere, argonauții nu au mai trecut prin strîmtoarea Bosfor, în Marea Marmara, ci s-au îndreptat direct către țărmul nostru, unde este astăzi orașul Constanța. Se spune că Istrul-Dunărea ar fi avut odinioară aici un braț.

29. Cît timp au durat slujbele pentru Absirt, argonauții ar fi ajuns, după legendă, cam prin regiunea Cazanelor.

30. Aceasta este legenda înființării orașului Torni sau Tomis, cum i-au spus romanii. În grecește, numele s-ar țîlculi prin locul celui tăiat (temio înseamnă tăiat), ca o amintire a faptului că micul Absirt fusese tăiat aici în bucățele de Medeea.

31. Este vorba de Marea Adriatică. Grecii vechi credeau că fluviul Dunărea unea Marea Neagră cu Marea Adriatică.

32. Această nouă crimă a fetei regelui Eete este povestită în versurile zguduitoare ale tragediei lui Euripide : „Medeea”.

33. Spre deosebire de Heracle, Tezeu, Perseu și alți eroi, Iason închipuie pe omul viteaz și generos, la început, ce părăsește mai apoi calea dreaptă. Nu mai este folositor semenilor săi aflați în suferință și luptă doar pentru sine, cu orice mijloc : jurăminte, cuvinte mari și promisiuni - pe care nu și le respectă - numai ca să-și atingă scopul. Eroii l-au urmat pe Iason, căci el fusese năpăstuit de Pelias. El i-a chemat, în numele dreptății și în folosul elinilor, de-a dobîndi lina de aur. Eroii erau bucuroși să sâvîrșească fapte mari, îndrăznețe, să cutreiere și să cunoască lumea, să deschidă drumuri noi pe mări, să nimicească monștrii și fiare, să biruie pe regii hapsîni. În toiul expediției ajunși în Colhida, sau poate chiar mai dinainte, Iason cade pradă poftei de mărire și avere. De aceea el devine egoist, meschin și ia parte la crime. Ca să înfiereze astfel de fapte, cîntăreții antici subliniau în legende tragicul sfîrșit al lui Iason.

34. Lina de aur pare a fi și simbolul bogățiilor din țările răsăritene, pe care elinii le-au rîvnit mult, întotdeauna.

189

RĂZBOIUL TROIAN

SE POVESTEȘTE că pe-un deal, din Asia de asfințit, în apropiere de strîmtoarea Helespont, s-ar fi-nălțat, cîndva, un oraș mare și puternic .

Cel care a zidit orașul a fost, după legendă, Uos, feciorul unui rege, Tros, care-și trăgea obîrșia - printr-un voinic, Dardan - din Zeus. Dar de la

numele lui Tros acest oraș s-a chemat Troia, și țara înconjurătoare - parte din Frigia - Troada².

Dealul greșelilor

La drept vorbind, locul unde se ridica orașul se zice că s-ar fi chemat-nainte „dealul greșelilor” - deoarece-ntr-o bună zi Zeus s-a mâniat pe Ata, zeiță a greșelilor, și a zvîrlit-o din Olimp.

- Din cauza ta, i-a strigat Zeus, greșesc adesea, cum s-a-ntîm-plat atuncea, la Mecona, cînd m-a-nșelat titanul Prometeu. De azi-nainte nu ai voie să mai urci în Olimpul nostru. Vor greși numai pămîntenii...

Și i-a dat brînci zeiței Ata.

Locul unde a căzut ea a fost chiar dealul din poveste. În căzătură, s-a lovit zeița zdravăn, și, de ciudă, a blestemat dealul acela să fie plin de amăgiri, și oamenii să-l îndrăgească - însă s-aducă nenoroc.

I-adevărat, colina asta era un loc fermecător. Se rezema, spre răsărit, pe muntele de piatră, Ida. Iar spre apus se cobora, în pantă dulce, către marea cu valurile azurii.

Fiul lui Tros a hotărît să-nalțe-acolo, pe colină, o fortăreață. A făcut dară sacrificii și i-a-ntrebat pe olimpieni dacă-i vor da încuviințarea. Atunci, din cer, ar fi căzut o statueta misterioasă ³, care o-nfățișa pe-Atena.

190

„Palas-Atena este-aceea care-mi va ocroti orașul” - a cugetat regele Ilos, și după ce-a zidit, pe deal, o fortăreață nu prea mare, a făcut lîngă ea un templu. În templu, într-un loc de cinste, a pus această statueta zisă paladiu-fecioara. Aceasta e prima greșeală, precum se va vedea-n poveste.

Și-au trecut ani cîți au trecut, și Ilos într-o zi s-a stins. La tron i-a urmat fiul său, ce se numea Laomedon.

Priam se urcă pe tronul lui Laomedon

Laomedon a fost un rege lipsit de cinste sau cuvînt. Lui îi plăcea să aibă slugi, dar nu vroia să le plătească. Era hapsîn, apucător și fără milă de supuși, cum sînt mai de-obicei toți regii.

Avînd el multe avuții, a vrut să și le ocrotească și să ridice-n jurul Troiei un șir de ziduri cit mai tari. Ii trebuiau deci lucrători.

Tocmai în vremea cînd dorea el să ridice-aceste ziduri, s-a întîmplat ca în Olimp mai mulți zei să se răzvrătească. Doreau să-l lege pe stăpîn în ștreanguri tari și să-l arunce în Tartarul întunecat. Dar Tetis, fiica lui Nereu, cea cu picioare de argint, aflînd urzeala, îl vestise pe tatăl zeilor îndată, și el îi osîndise aspru pe răsculații din Olimp. Dintre toți, cei mai greu loviți au fost Posei-don și Apolo. Zeus a hotărît că ei se vor trudi, ca salahori, să-nalțe zidurile Troiei ⁴.

Cînd s-a sfîrșit însă zidirea, Laomedon i-a izgonit pe cei doi zei din țara sa, fără să le plătească munca, așa precum făgăduise. La fel, tot fără de cuvînt, s-a purtat el și cu Heracle⁵. Pentru asemenea greșeli, Laomedon și-a pierdut tronul. Cei mai mulți dintre fiii săi au fost uciși în bătălii. I-a. rămas numai un fecior, care căzuse prizonier. Acesta era cel mai mic. Se numea la-nceput Po-darce. Mai tîrziu i s-a zis Priam ⁶.

Iar Priam, revenind la Troia, a luat de soață pe-o prințesă gingașă, bună, devotată, pe care o iubea nespus. Hecuba 7 se chema copila.

S-a urcat deci Priam pe tron - iar soața sa i-a dăruit cincizeci de fii, frumoși ca zeii, și-un număr mare de copile 8.

191

Atîta doară că atuncea cînd trebuia să vadă lumea unul dintre feciorii săi, Hecuba a avut un vis ; și se făcea c-ar fi născut nu un copil, ci-o torță aprinsă. Flacăra torței se-ntindea pînă ce cuprindea orașul și-1 mistuia în întregime.

Fiul nou-născut de Hecuba este părăsit pe muntele Ida

Priam, aflînd de acest vis, i-a întrebat pe niște preoți ; și ei l-au sfătuit să-l ducă pe fiul nou-născut în munte ; și, după datina străbună, față de fiii nedoriți, să-l lase-acolo pe o stîncă. Fiarele, vulturii și șerpilor vor ști pe urmă ce să facă, fără ca tatăl să-și mîn-jească mîna cu sînge de copil.

Priam a ascultat de sfatul preoților. A luat băiatul. L-a-ncre-dințat unui păstor. Și el l-a părăsit pe-o creastă a muntelui cel înalt, Ida. Dar, peste patru sau cinci zile, trecînd păstorul iar pe-acolo, a văzut - nu-i venea să creadă ! - pe fiul regelui Priam sugînd de zor la o ursoaică.

Înduioșat, a luat păstorul pe-acest copil plin de noroc și l-a dus în coliba sa. Acolo l-a crescut în taină, căci, dacă regele afla, îi aștepta desigur moartea și pe păstor și pe băiat⁹.

Crescînd, acest fecior de rege s-a tocmnit și el tot păstor, ca tatăl adoptiv, la Priam. Mîna cirezile de vite, la fel ca toți ceilalți păstori, și nu știa că el e fiul aceluia ce stăpînea aceste bogății pe Ida.

Ba se mai spune că flăcăul era nespus de inimos. Îi era drag de animale și le păzea de hoți și fiare cu-atît de multă vitejie încît păstorii l-au numit, din cauza asta, Alexandru 10.

...Și, cum trecuse vreme multă de cînd Priam își aruncase fiul cel nedorit pe Ida, trebuia, după străvechi datini, să facă-n cinstea lui serbări. Organizase deci, în Troia, slujbe și jocuri și întreceri. Iară ca premiu, în întreceri, oferea cel mai mare taur pe care îl avea-n cirezi.

Dar taurul făgăduit era crescut chiar de-Alexandru. Tînărul ținea mult la taur. Și, fiindcă Priam i-l ceruse, a hotărît să-l recîș-tige, luînd și el parte la întreceri.

Într-adevăr, prin iscusință și vitejie, Alexandru i-a biruit pe ceilalți tineri. Taurul l-a cîștigat el, și, fiind sărbătorit la curte, Priam, Hecuba și ceilalți l-au întrebat : de unde este și cum îl cheamă ?... Și bineînțeles că vorba aduce după sine vorbă, și între-

192

barea, întrebare. Și toate-acestea duc, la urmă, la dezlegarea unei taine. Destul că Priam a aflat că Alexandru i-e fecior. Bucuria regelui Troiei n-a fost mică. I-au dat pe loc haine de preț. Au închinat în cinstea lui. Și l-au chemat, nu Alexandru, cum îi zise-seră-nainte, ci Paris, nume care-nseamnă rudă de-aproape, regăsită.

Mărul discordiei cade în mijlocul nunții zeiței Tetis cu Peleu

Pe cînd se petreceau în Troia aceste întîmplări ciudate, în peștera unui centaur, faimosul Hiron din legendă, zeii, în fruntea lor cu Zeus, petreceau strașnic la o nuntă.

Se cununa zeița Tetis, cea cu picioare argintii, cu un voinic numit Peleu, un rege din Tesalia. De fapt, și Zeus și Poseidon pe-țiseră pe nereidă. Dar Prometeu le prorocise că ea va naște un fecior, care își va întrece tatăl în vitejie și putere. Asta nu le era pe plac nici lui Poseidon, nici lui Zeus. Mai ales Zeus se temea de fiii lui, să nu-l doboare, precum făcuse el cîndva tatălui său, bătrînul Cronos. Și, ca să scape de buclucuri, se învoise ca Peleu să fie mirele lui Tetis.

Și-acuma începuse nunta. Zeii cîntau și dănțuiau cu nimfe și cu pămîntene. Apolo le suna din liră. Dionisos le turna vin și Momus, zeul caraghios, le făcea strîmbături destule... și toți rî-deau cu-atîta poftă, încît se zguduiau pămîntul, marea și cerul cel înalt cu luna și cu stelele.

De fapt, nu toți rîdeau cu poftă... Căci la intrarea peșterii sta Eris cea posomorită, zeița care proteja discordia, cearta și bîrfa, zeița care uneltea ca-n lume să nu fie pace și înțelegere deplină.

Zeița asta preahidoasă, nesuferită tuturor, ședea deci și privea cu ură la cei care se desfătau. Și, pentru că zeița Tetis nu o poftise la ospăț, dorind să fie armonie și bunăvoie-ntre meseni - gîndea cum să le strice cheful¹¹. Și dintr-o dată a rînjit. Găsise hîda iar o cale. Încălecînd pe un balaur, zburase-n țara hesperidă. Luase din grădina de aur un măr. Mărul cel mai frumos. Pe el scrisese cu cerneală de aur, mai strălucitoare decît lumina de amiază, trei vorbe bine ticluite. Scrisese : „Celei mai frumoase”.

193

13 - Legendele Olimpului, voi. II

S-a-ntors apoi la peșteră ; și-a vîrît capul înlăuntru, cu limba roșie ca para strînsă-ntre colții ruginiți ; iar brațu-i a zvîrlit cu grijă mărul acela-ncondeiat între zeițele ce-n horă alunecau, ca într-un zbor.

Începe cearta între cele trei zeițe

L-o fi văzut, pesemne, Hera sau Afrodita sau Atena !... L-au ridicat și au citit slovele-acelea otrăvite, scrise de certăreață Eris, și fiecare-o fi rostit :

- E mărul meu... Dați-l încioace !...

- Ba e al meu, că-s mai frumoasă !...

- Nu-i al nici uneia... I-al meu... Zeus... nu vrei tu să ne faci dreptate ?...

Și tot așa... Nu știți cum este atunci cînd se pornește sfada ? Fețele parcă sînt schimbate. Vocile-s tari și ascuțite. Răsuna vorbe deloc blînde, sudălmi și uneori blesteme.

Așa și cele trei zeițe strigau mereu spre adunare să li se spună care este cea mai frumoasă dintre ele. Zeii erau prevăzători. Să spună Hera sau Atena, se supără rău Afrodita. Să zică-atunci că Afrodita, se mîniau zeița Hera, ca și Atena, deopotrivă.

- Știți ce ? a spus mărețul Zeus. Un singur om poate s-arate care-i deplinul adevăr...

- Cine-i acela ? au zis ele, întăritate, într-un glas.

- E Paris... Paris de la Troia, cel ce se află-acuma pe Ida. S-a dus ca să-și revadă-n munte cirezile ce le-ngrijea, pe cînd era un păstor simplu, și nu un prinț cum este azi.

- Cum îl găsim ? a întrebat zeița Hera.

- Hermes, pristavu-mi de credință, vă va călăuzi pe toate, i-a dat răspuns marele Zeus. Hermes ! Călăuzește-le spre Ida, ara-tă-le cine e Paris ! Și fă ce-oi face ca flăcăul să dea zeițelor răspuns.

Dar Hermes, preașiretul Hermes, era neîntrecut în toate.

- Lasă, stăpîne, i-a grăit, să nu ai nici un fel de grijă. Voi ști eu să-mi fac bine slujba, și Paris o să dea răspunsul, chiar astăzi, după cum ți-e voia...

Și - pentru că nunta cea mare, oricum, tot fusese stricată de Eris, de zeița vrajbei, care juca de bucurie în fața peșterii lui Hiron - Hermes a spus către zeițe :

- Veniți cu mina să v-arăt pe tînărul judecător, feciorul regelui din Troia. El o s-aleagă dintre voi pe-aceea care-i mai frumoasă.

Și Hermes cu zeițele s-au urcat pe un nor de aur. Norul s-a ridicat în slăvi, și n-au trecut decît trei clipe și norul a ajuns pe Ida.

Paris dă Afroditei mărul de aur

Paris pășea pe munte singur. Înduioșat își amintea de vremea cînd era păstor.

Cerul era abia-nroșit de zorii care se vesteau. S-auzeau mugete de tauri, ce tropoteau către pășuni. Și diamante, stropi de rouă, luceau pe ierburile moi.

Deodată, s-au ivit din slavă zeițele înverșunate, avînd pe Hermes între ele. Și Hermes a grăit spre Paris :

- Ia stai, voinice, și ne spune care zeiță-i mai frumoasă : Atena mult preaînțeleaptă, sau Afrodita, drăgălașa, ocrotitoare a iubirii, sau poate însăși mîndra Hera, stăpînă-n marele Olimp, fiind soața regelui ceresc ? Cui i-ai da tu mărul de aur, pe care-l vezi în mina mea ?

Văzîndu-se-n încurcătură, Paris a vrut întîi să fugă. Numai că Hermes l-a ținut, apucîndu-l pe după umeri. Și, vorbindu-i cu meșteșug, l-a sfătuit să stea pe loc și să răspundă mai degrabă.

Zeițele și-au arătat lui Paris toată frumusețea. Ba, fiecare dintre ele i-au mai făgăduit să-i dea și o răsplată cît mai bună, dacă voinicul le-o alege. Astfel, soața lui Zeus, Hera, i-a spus că o să-l facă rege, nu în Troada sau în Frigia, ci peste toată Asia. Și, după Zeus, el va fi cel mai puternic pe pămînt. Palas-Atena i-a promis să-l facă-nvingător în lupte și înțelept ca nimeni altul. Iar Afrodita i-a rostit că ea-l va face fericit, dîndu-i de soață o regină. Regina e mîndra Elena, cea mai frumoasă-ntre femei, fiica lui Zeus și a Ledei.

194

195

13

Și Paris n-a mai stat pe gînduri. A dat în lături și puterea cu care-l îmbiase Hera, și-nțelepciunea de la Palas, și a ales numai plăcerea dăruită de dragoste - făcînd, de-asemeni, o greșală.

- Cea mai frumoasă-i Afrodita, a răspuns el zeului Hermes 12. Și, luînd mărul discordiei, l-a dat zeiței dragostei.

După această întîmplare, zeițele Hera și-Atena au plecat tare supărate. Ele-au jurat să se răzbune nu numai pe tînărul Paris, ci pe întreg orașul Troia.

N-a rămas decît Afrodita, care l-a și-ndemnat pe Paris să plece în cetatea Sparta, unde domnea un rege prieten, soțul Elenei cea frumoasă. Și s-o răpească pe Elena, regelui prieten, Menelau.

Răpirea Elenei cea frumoasă

Și Paris s-a înflăcărat. Pierzîndu-și orice stăpînire și chibzuire mai adîncă, s-a însoțit c-un alt voinic și s-au căsătorit spre Sparta. Flăcăul care-l însoțea era odrasla Afroditei și-a unui prinț păstor, Anhise, tot din tulpina dardaniană. Numele lui era Enea. Și, după o călătorie destul de lungă și de grea, tinerii au ajuns în Sparta. Aici regele Menelau i-a primit bine, ca pe prieteni. E] tocmai trebuia să plece cu niște treburi din oraș. Pornea către insula Creta. Și a rugat-o pe Elena să aibă grijă de voinici, în timpul cît o să lipsească.

Dar cum s-a-ndepărtat din Sparta soțul Elenei, Menelau, s-a și ivit din slăvi un car, ce era tras de porumbețe și-o aducea pe Afrodita.

În urma ei venea și Eros, zeul iubirii cel viclean, cu aripile lui de aur. Zeița i-a vorbit Elenei, ținînd-o blînd pe după umăr, des-pre-nsușirile lui Paris. Prin vrăji, numai de ea știute, zeița l-a făcut pe Paris mult mai frumos decît era. Iar Eros a țintit pe soața lui Menelau, în inimă, cu-o săgeată-nveninată, și a făcut-o să-ndrăgească pe fiul lui Priam din Troia. Elena și-a uitat de casă, de soț, de prieteni, de popor. S-a urcat pe corabia unde-o-mbia Paris să vie, și-amîndoi au pornit spre Troia 13.

Cînd s-a-ntors Menelau la Sparta, mai, mai că nu-i venea să creadă că nu-și mai regăsește soața. Supușii i-au povestit tot.

196

De supărare, și-a izbit fruntea de lespezi și de ziduri. Inima-i s-a făcut cărbune. Și din nimica n-a pierit, căci își iubise mult soția. Însă, fiind el un om puternic, și-a adunat iarăși simțirea. Și-ndemnat de zeița Hera, a plecat să se sfătuiască cu fratele său, Agamemnon, rege în Argos, la Micena. L-au luat cu ei la sfat pe Nestor, alt rege înțelept, din Pilos.

Sfatul înțeleptului Nestor

Iar Nestor le-a reamintit despre Elena că de mică fusese pricină de ceartă. Era atîta de frumoasă, încît la doisprezece ani a fost răpită de Tezeu. A fost nevoie să pornească cei doi voinici : Castor și Polux, un război mare cu Atena, și, liberînd-o, s-o aducă iar în orașul părintesc.

Cînd s-a făcut ceva mai mare, a trebuit să se mărite. Și Tin-dar, fostul rege-al Spartei, a dat de veste în Elada că-i caută un bărbat Elenei ; și-acest bărbat îi va urma pe jilțul său regal, din Sparta. Deci, cîți sînt dornici s-o pețească, să vină în orașul lui.

Dar ce să credeți ? N-au venit unul sau doi, cum credea Tindar. Știînd-o toți așa frumoasă, s-au grămădit vreo nouăzeci de regi și cei mai mari eroi. Unii bogați, alții puternici sau înțelepți sau iscușiți. Și fiecare și-o dorea. Regele Tindar s-a temut că fata, alegînd pe unul, ceilalți or vrea să

se răzbune, și s-o isca vreo-ncăierare. Atunci, la sfatul lui Ulise, regele insulei Itaca, i-a pus pe cei veniți să jure c-or să respecte hotărîrea pe care o va lua Elena. Ea era liberă s-aleagă pe tînărul care-i plăcea. Și dacă vreunul dintre ei ar fi-njosit pe cel ales și ar fi vrut "să-i fure soața, ceilalți erau datori să sară și să-i dea sprijinul cu oastea.

Au jurat cîți au fost acolo. Elena l-a ales, pe urmă, pe Menelau, un tînăr chipeș. Tindar l-a hotărît urmaș. Au făcut nunta. Și toți ceilalți au plecat liniștiți acasă. Dar jurămîntul a rămas.

- Și-acuma uite,-a venit vremea, a grăit înțeleptul Nestor, că Menelau a fost jignit și soața lui i-a fost răpită. Deci, cei care-am jurat atunci sîntem datori să-l ajutăm...

Însă tot Nestor i-a-ndemnat ca, mai-nainte de război să-ncerce o împăcăciune. Să-i ceară deci regelui Priam să-napoieze pe Elena și avuția ce fusese luată de Paris, de la Sparta.

197

Priam l-a întrebat pe Paris ; dar Paris nici n-a vrut s-audă.

- Elena e soția mea, a strigat el cu îndîrjire. N-o dau pentru nimic în lume. De-ar fi să-nceapă și-un război...

Și, aflînd știrea, Agamemnon a chemat regii din Elada să-i vie toți într-ajutor. Să-l răzbune pe Menelau.

Mărul discordiei, pe care îl aruncase reaua Eris, stîrnise ura-n-tre zeițe. Ele îi ațîtau pe regi. Și regii porunceau mulțimii să se jertfească pentru ei. Poftele lor și certurile făceau din nou să curgă sînge.

Se-ncepea deci războiul Troiei. Războiul cel mai crunt de care se povestește prin legende.

Învinșii și învingătorii vor suferi deopotrivă și vor pieri aproape toți, lăsînd o jale fără margini în Europa și-n Asia.

Ulise se preface că e nebun

Dar pîn-atunci să amintim că Menelau și Agamemnon, cei doi feciori ai lui Atreu - numiți de-aceea și atrizi - trimiteau soli din țarm în țarm, chemînd pe regi, cu oastea lor, în vestitul oraș Aulida «

Astfel, în insula Itaca, o insulă sărăcăcioasă, unde domnea pe-a-tunci Ulise 13, plecase grabnic Palamede, un fiu al regelui Eubeei.

- Avem nevoie de Ulise, spunea trufașul Agamemnon. Este isteț și priceput. Ne poate sfătui la multe. El este cel care a dat ideea, mai de mult, în Sparta, ca regii să-și jure credință și sprijin de va fi nevoie...

Însă de la acea-ntîmplare trecuseră atîția ani. Omul se schimbă între timp. Ulise se căsătorise cu o copilă, Penelopa, o vară bună a Elenei. Ba dobîndise și un prunc, numit de mamă Telemah. Iar pruncul era încă-n fașă. Deci nu-i era deloc pe plac să-și mai primejduiască viața, pentru a-și ține jurămîntul. Nu-i mai era pe plac războiul și se gîndea că nu e drept să moară oameni cu duiumul pentru o ceartă-ntre doi regi.

Și, aflînd el că a venit în insulă prințul Eubeei, s-a prefăcut că e nebun.

198

A înjugat la plug, alături, un cal schilod și un asin ; și apoi cu ochii rătăciți, bolborosind răzlețe vorbe, Ulise se făcea că ară și nu-i cunoaște pe trimis.

Iar cînd trimisul Palamede îi rostea vorbe pe-nțeleș, el se făcea că nu-l aude și arunca pe brazdă neagră, în loc de boabe de secară, niște grunji mărunțiți de sare.

Atîta doar că Palamede era destul de înțelept și a băgat ușor de seamă că vrea Ulise să-l înșele. S-a dus în grabă la palat. A luat copilul lui Ulise, pe drăgălașul Telemah, și s-a întors cu el pe cîmp. L-a așezat pe Telemah în drumul plugului de lemn.

Cînd a văzut Ulise însă că plugul său va reteza trupul micului Telemah, și-a oprit calul și asinul - și a grăit lui Palamede :

- Da !... Ai ghicit. M-am prefăcut. Nu mai vream să pornesc la luptă... Războiul nu-mi mai este drag. Nu vream să se mai verse sînge și să călcăm cetăți străine, pentru o toană de regină și pentru-un prinț nechibzuit. Vreau să trăiesc tihnit acasă lîngă iubita-mi Penelopa și lîngă fiu-mi Telemah.

Dar, neavînd totuși ce face, Ulise s-a gătit de drum, ca să-și păstreze jurămîntul, lăsînd în urmă casa dragă, copilul mic, încă în fașă, și pe soția-i credincioasă, pentru un timp îndelungat.

In căutarea lui Ahile

Însă vestitul profet Calha îi spusese lui Agamemnon că nu vor cuceri cetatea regelui Priam cel bogat, de nu or să atragă-n luptă pe neîntrecutu-Ahile.

Acest Ahile era fiul frumoasei nereide Tetis, cea măritată cu Peleu, regele din Tesalia.

La nunta ei zvîrlise Eris între zeițele-olimpiene mărul discordiei, pe care îl dăruise Afroditei fiul lui Priam, mîndrul Paris.

Zeița nereidă Tetis știa că pruncul său Ahile va crește mare și puternic. Va fi viteaz ca nimeni altul. Numele său o să rămînă nemuritor în băătălia dată sub zidurile Troiei. Dar lui îi hotărîse Moira - destinul cel ne-nduplecă - să-și. piardă zilele acolo.

Și, cunoscînd această taină, zeița Tetis, mama sa, căufa să lupte și cu Moira și să îl scape pe Ahile de soarta care-l aștepta.

In acest scop, încă de mic, îi ungea trupul cu ambrozie, ca să-l facă nemuritor. îl vîra-n flăcări să-l călească. Ba, într-o noapte, 199

s-a dus și pînă la Hades în Infern. Acolo și-a scăldat în Stix, rîul cel înfricoșător, pe pruncul său abia născut.

Atît c-atunci cînd îl vîrîse în flăcări, pentru a-l căli, și cînd îl cufundase-n rîu, Tetis își ținuse copilul de un călcîi, călcîiul stîng.

Își scăldase copilu-n Stix, pentru ca nici un fel de armă să nu-i mai poată răni trupul. Nu se gîndise însă Tetis că, apucîndu-l de călcîi, locul acela-i va rămîne pe totdeauna necălit¹⁶.

In acest fel fiul zeiței nu mai putea fi doborît, decît dacă era lovit în locul necălit în Stix.

Acum cînd are loc povestea, Ahile se făcuse mare. Ca și mulți alți eroi de seamă, fusese dat de mititel bătrînului centaur Hiron, ca să-l învețe meșteșugul armelor și al vînătoareii.

Se povestește că la Hiron fiul lui Tetis s-a hrănit doar cu măduvă și cu creier de pui de urs și cu ficat de leu năprasnic. Nici nu se ridicase Ahile mai mult de-o șchioapă și lupta ca un bărbat, ucigînd fiare prin codrii de pe Pelion.

Iar cînd fugea, putea să-ntreacă și căprioara cea mai iute și cea mai sprintenă din munți. Nu vă mai spun că învățase să cînte minunat din gură, acompaniindu-se cu lira. Iar viersul lui vrăjea pe oameni și chiar pe zeii din Olimp.

Pe-acest flăcău vroiau să-l aibă, în război, lîngă ei, atrizii, la ceasul cînd vor izbi Troia. Iar Agamemnon trimisese, de astă dată, pe Ulise, să-l caute și să-l cheme-n luptă pe fiul regelui Peleu și al gingașei nereide, cea cu picioare de argint.

Un flăcău îmbrăcat în haine de fată

Insă, aflînd zeița Tetis de planul lor, s-a temut strașnic că fiul său își va da viața în fața zidurilor Troiei.

Îngrijorată, a ieșit din marea verde și adîncă. L-a chemat lîngă ea pe Ahile, și văzîndu-l, i-a glăsuit :

- Te du fără nici o zăbavă în insula unde domnește regele prieten Licomede 17. Acolo ai să te ascunzi în haine femeiești, Ahile... Cum ești de alb la chip, frumos, nimeni na o să deosebească pe fetele lui Licomede de fiul regelui Peleu...

Ahile s-a împotrivit. Dar mama, Tetis, i-a cerut să-i dea-ntru-totul ascultare.

200

Și, cum Ahile-și iubea mama și nu vroia s-o necăjească, a pornit către insulă. Iar Licomede, regele, sfătuit de zeița Tetis, l-a-n-veșmîntat pe flăcăiandru în haine albe, femeiești și l-a ascuns într-un palat, unde stăteau fetele sale.

În acest timp, și Agamemnon și Menelau, bătrînul Nestor, și Palamede și Ulise îi căutau urma lui Ahile și nu puteau să i-o mai afle.

De n-ar fi fost prorocul Calha, care vedea în depărtare, n-ar fi putut să-l mai găsească. Dar Calha i-a vestit pe regi că odrasla zeiței Tetis i-adăpostit de Licomede.

Ei, cin'să meargă pîn-acolo ? Cine Să-l afle pe Ahile între frumoasele copile ale regelui Licomede ?

Adevărul iese la iveală

S-au sfătuit și s-au gîndit să îl trimeată pe Ulise, stăpînul insulei Itaca. El nu venise cu plăcere. Fusesse chiar silit să plece, însă acum se găsea în tabăra lui Agamemnon și, potrivit vechilor datini și jurămintelor făcute, trebuia să dea ajutorul atrizilor să biruiască, prin minte și prin vitejie.

Ulise s-a schimbat de haine, făcîndu-se neguțător. S-a dus apoi către palatul aceluia rege Licomede, purtînd cu el salbe de aur, brățări, cercei, văluri alese. Însă, între acestea toate, virise și un coif, un scut și-o sulită strălucitoare.

Fetele regelui s-au strîns numaidecît să vadă marfa, și între ele se grăbise și flăcăul zeiței Tetis. Ulise cerceta cu ochii să vadă unde e băiatul, însă nu

deslușea deloc. Atunci le tot întindea marfa și le-mbia s-aleagă salbe, brățări sau văluri, după plac. Toate prinseseră în mâini bijuterii scînteietoare și văluri, care mai de care mai albe, mai frumos brodate. Numai Ahile se uita, cu jind, la armele de-aramă, la scut, la sulită și coif. " Si tot atunci, însoțitorii lui Ulise, ce rămăseseră la porți, au început să sune tare din trîmbițe și din chimvale. Fetele au fugit speriate, crezînd că-ncepe vreun război. Însă Ahile-a luat o lance și s-a și repezit spre porți, gata să apere palatul. Văzînd că planu-i reușise, Ulise a grăit spre rege :

201

- Acesta nu e fata ta. E un voinic numit Ahile. Lasă-l să plece la război, unde îl cheamă Menelau. Să-și dovedească voinicia. Este rușine să rămîină ascuns, în văluri, printre fete...

-- Adevărat, a spus Ahile. Nu sînt fecioară, sînt flăcău. Potrivit jurămîntului făcut de tatăl meu, Peleu, la nunta frumoasei Elena, am datoria să-l ajut pe Menelau să se răzbune, chiar dacă eu o fi să mor.

Apoi și-a smuls vălul cel alb și cununița de pe plete, și-a pus în schimb coiful lucios, cu creasta filfîind în vînt. A Juat în mîină-o sabie și a plecat după Ulise.

Se zice că a mai primit de la tatăl său, Peleu, o platoșă și niște arme. Peleu le căpătase toate de la zeii nemuritori, la nunta cu iubita-i Tetis. A mai primit o sulită, cu însușiri miraculoase, de la bunul centaur Hiron, și o pereche de cai albi de la Poseidon furtunosul, aprigul zeu al mărilor.

Așa s-a-nfățișat Ahile în portul renumit Aulida, unde, precum ne spun poeții, se adunaseră, la țarm, o mie o sută optzeci și șase de corăbii, purtînd pe ele peste-o sută de mii de oameni înarmați¹⁸.

Zeii cer o jertfă la plecare

Regii erau în fruntea oastei - în care trase de cai ageri - purtînd pe ei armuri bogate, platoșe bune de aramă împodobite și cu aur, avînd pe cap coifuri înalte cu coamele din păr de cal și colți lucioși, albi, de mistreț. În mâini aveau arme de preț, săbii cu tecile de-argint, lănci lungi, tăioase, de aramă, pulpare pe picior și scuturi. Oștenii cei de rînd luptau numai cu sulite și praștii. Ei trebuiau să se supună poruncilor, destul de aspre, date de regi sau basilei.

Oastea cea mare se-mpărțea pe triburi, frații și pe ginți¹⁹.

Iar dintre regi cei mai de seamă erau viteazul Agamemnon și Menelau, fratele lui, feciorii regelui Atreu ; apoi preaînțeleptul Nestor. Urmau Ulise cel isteț și Diomede preacuviosul și Aias de la Salamina și un alt Aias din Locrida și Palamede și Patrocle și Filoctet, și cîți, și cîți... Dar între ei lucea Ahile cu oastea lui d mirmidoni, ca un luceafăr între stele. Atît era de ne-ntrecut în meșteșugul armelor. ,

202

Numai că flota asta mare - cîntată-n vechile legende - de la-nceput a fost lovită de mari furtuni ce-o răvășeau, cînd încerca să iasă-n larguri. Iar mai tîrziu, după furtuni, vîntul a conținut să sufle și pînzele s-au moleșit ca niște aripi ostenite. Flota n-a mai putut să părăsească țarmul aulic vreme lungă și mulți oșteni zăceau de friguri și alte boale misterioase.

Ca să cunoască adevărul - de ce nu puteau să pornească înspre Troada către Asia - regii l-au întrebat pe Calha. Calha le-a spus că o zeiță, și-anume Artemis, fecioara, e supărată rău pe el, pentru că regele-Agamemnon îi ucisese-o căprioară, care-i era zeiței dragă. Deci, dacă vor să reușească în întreprinderea lor grea, regele trebuie să-și jertfească pe o copilă, Ifigenia.

Plecarea 'spre Asia

Silit de cei din jurul său, regele a trimis un sol la Clitemnestra, soața lui, sora Elenei cea frumoasă, și i-a cerut să îi trimită pe fata sa, pe Ifigenia, zicînd că vrea să o mărite cu fiul lui Peleu,

Ahile 20.

Cînd a sosit corabia, purtîndu-le pe Ifigenia și pe regina Clitemnestra, Agamemnon nu le-a ieșit nici măcar în întîmpinare.

Oștenii-au smuls-o pe copilă de lîngă mamă și au dus-o într-un sanctuar, s-o pregătească pentru groaznicul sacrificiu.

A plîns zadarnic Clitemnestra. Regele-și ascunsese fruntea sub un veșmînt întunecat. Nu vrea să-și vadă nici soția și nici copila mult iubită. Porunca dată de zeiță trebuia iute-ndeplinită, ca flota să poată porni și ostile să biruiască...

Cîtiva voinici au vrut s-o scape și au luat armele în mîini.

Însă copila i-a oprit, cu ochii înecați în lacrimi :

- Nu vărsați sînge în zadar. Mă voi jertfi de bunăvoie, ca tatăl meu să biruiască în luptele înfricoșate, ce vor urma foarte curînd, după ce eu n-am să mai fiu...

Și singură s-a-nfățișat marelui preot să o-njunghie 21.

Preotul și-a-nălțat cuțitul ca să-i străpungă inima, în timp ce regele Agamemnon gemea îngenuncheat pe lespezi, iar mama fetei se zbătea în brațele oștenilor.

203

Numai că-n clipele acelea, Artemis s-a înduplecat. Și-a amintit că Ifigenia îi aducea adesea jertfe, jurase să nu se mărite și să se facă preoteasă într-un lăcaș sacru al ei. Zeița s-a înfățișat la locul jertfei și a smuls-o pe Ifigenia. A dus-o într-un tem-plu-al său, într-o pădure din Taurida 22, unde-a făcut-o preoteasă. Iară în locul Ifigeniei, spre ușurarea tuturor, a pus zeița o cer-boaică.

Și, după ce s-au săvîrșit slujbele către Artemis, vîntul a-nceput iar să bată. Flota a lunecat pe ape către Troada depărtată și regii s-au înveselit.

E drept că au mai poposit și pe-alte țărmuri, unde oastea și-a prăpădit cîtiva oșteni. Dintre aceștia cel mai greu i-a durut faptul c-au pierdut pe Filoctet, acela ce primise-n dar de la Heracle armele lui biruitoare. Filoctet a rămas în Lemnos. Fusesse rău mușcat de-un șarpe și suferea îngrozitor. Rana lui mirosea urît. Oștenii nu puteau să-ndure acest miros nesuferit.

În sfîrșit, după multe zile și rătăcirii și vînturi rele, corăbiile aheiene au ajuns lîngă Asia. Trebuiau numai să debarce. Dar nimeni nu-ndrăznea să sară pe țărmul regelui Priam, fiindcă pro-rocul le spusese că primul care va atinge pămîntu-acesta va muri.

Ce-i de făcut ? Stăteau cu toții pe punți și nu vroiau să sară.

Atunci ce i-a trăsnet prin minte istețului de la Itaca ? Să dea exemplu celorlalți, fără să se primejduiască. A aruncat un scut pe țărm și a sărit, da-n așa fel, încît să n-atingă pămîntul, ci numai scutul de aramă. Astfel, el a sărit întîiul și nu i s-a-ntîmplat nimic. Ceilalți oșteni, văzînd că sare regele insulei Itaca, rămî-nînd teafăr, neatins, și-au făcut vînt de-asemena.

Se-oșază tabăra aheie

Cel care i-a întîmpinat a fost eroul troian, Hector, cel mai voinic și mai viteaz dintre odraslele lui Priam. Și Hector și-a azvîrlit lancea către oșteanul Protesilau, care-a-nroșit numaidecît, cu sîn-gele-i, glia troiană. De fapt, Hector vroia s-atingă cu lancea lui chiar pe Ulise. Însă Ulise s-a ferit. În urmă-i venea Protesilau. Și lancea i s-a-nfipt în piept, fiind cel dintîi dintre războinici căzut pe țărm, în fața Troiei.

204

Pe urmă a sărit Ahile, urmat de prietenu-i Patrocle, și cei doi Aias, și alți regi, care s-au și încins la luptă.

Oștenii regelui troian au trebuit să se retragă și să se-nchidă în cetate.

Mult mai departe de cetate și-au făcut grecii tabăra. Tabără mare și întinsă, cu mii și mii de corturi. Iar în mijlocul taberii era o piață foarte largă. Aici se adunau oștenii în fața cortului regal, al celui care conducea întreaga oaste, Agamemnon. În apropiere, lîngă piață, își ridicase cortul său și preaistețul din Itaca. El era dornic să audă, să afle și să știe tot. De-aceea își pusese cortul în așa chip, încît nimica din ce se petrecea în piață să nu scape privirii sale.

În schimb, la cele două margini, în locurile cu primejdii, și-au făcut corturile lor regele de la Salamina, voinicul Aias și Ahile. Ei și-au pus corturile astfel, dorind să stea mereu de strajă la cele două capete ale întinsei tabere.

Spre partea unde era Troia, tabăra mai era ferită de un val mare de pămînt și-un șanț săpat foarte adînc.

Războiul dintre oastea greacă și cea troiană s-a-nceput.

O !... Minte parcă se-nfioară de cît sînge a curs la Troia. Oș-tenii-aduși din Grecia și cei pe care-i trimitea regele Priam din cetate se ucideau unii pe alții, după voința regilor.

Nouă ani de lupte sîngeroase

Dar dup-o altă prorocie, Troia, cetatea-mbelșugată, urma să sufere asediul vreme-ndelungă, nouă ani, mai înainte ca oștenii lui Agamemnon s-o cuprindă și s-o distrugă-n întregime.

În acest timp, destule glasuri cereau să se curme războiul, să nu mai curg-atîta sînge pentru Elena cea frumoasă, răpită de troianul Paris.

Astfel, în Troia, o copilă a regelui Priam, Casandra, o preoteasă a Atenei, le arătase tuturor că va urma nenorocirea. Oștirea le va fi zdrobită. Troia va cădea ruinată, și-aproape toți vor fi uciși.

La fel, în tabăra aheie, îi sfătuia des Palamede pe regi și pe eroi să curme acest război îngrîcenat care cerea prea multe jertfe.

205

Dar nici în tabăra troiană Casandra n-avea ascultare, și nici la greci n-avea crezare mult chibzuitul Palamede.

Ba, profitînd de întîmplare, Ulise a vrut să se răzbune pe Palamede ce venise și îl chemase din Itaca și-i dovedise șiretlicul, pe cînd se prefăcea nebun.

În sinea lui gîndea așa : „Tu m-ai făcut să plec de-acasă, să-mi las soția și copilul, să lupt aici pentru atrizi. Eu nu mai pot părăsi lupta, căci sînt legat prin jurămînt. Vreau să te sature de război, și de atrizi, și să plătești”...

...Și-a-nceput să-l învinuiască pe Palamede de trădare. Ulise era vorbitor fără pereche-ntre elini. A fost crezut. Și Palamede a fost luat și osîndit la moarte cruntă : să fie doborît cu pietre.

Așa a plătit Palamede, care-i chemase la război și pe Ulise și pe alții. Și luptele au dăinuit din ce în ce mai sîngeroase.

Cearța dintre Ahile și Agamemnon

Iar anul cel de-al zecelea e povestit de regele poezilor elini, Homer²³. În acest an a venit Hrisēs, preot al zeului Apolo, ce-rînd regelui Agamemnon să-i dea-napoi pe fata lui : Hriseis, ce-i fusese luată ca roabă de niște oșteni. Regele l-a gonit pe Hrisēs cu vorbe grele și-mbrînceli. Atunci preotul s-a rugat de zeul său să-i pedepsească pe-aheii cei înfumurați.

Apolo, ascultîndu-i ruga, și-a întins arcul și-a țintit în tabăra lui Agamemnon. În toată tabăra aheie ciuma a năpădit cu furie. Mureau ca muștele oștenii. Zilnic mureau sute și mii.

Durase molima aceasta ceva mai mult de nouă zile, cînd Calha i-a vestit pe regi că molima nu va-nceta, decît în clipa cînd Hriseis, robita fiică a lui Hrisēs, va fi-napoi la tatăl său.

Ahile, auzind vestirea, s-a-nfățișat în adunare și i-a cerut lui Agamemnon, cel ce era stăpînul fetei, să i-o dea înapoi lui Hrisēs, și astfel molima să piară.

Regele, fiu al lui Atreu, nebiruitul Agamemnon, s-a supărat însă nespus și a rostit către Ahile :

- Pentru c-Apolo îmi ia roaba, iar tu, Ahile, îl ajuți, voi lua, în schimb, pe roaba ta, Briseis cea îmbujorată, care îți este-atît de dragă...

206

Degeaba Nestor și cu alții au vrut să-mpiedice pe rege să săvîrșească fapta asta : căci îngîmfatul Agamemnon n-a vrut să țină socoteală și, folosindu-se de dreptul pe care îl avea în oaste, a luat din cortul lui Ahile pe roaba lui cea mai iubită.

Ahile a dus la șold mîna, să prindă sabia, să lupte și să-l ucidă pe acela care-l jignise-atît de tare, dar l-a oprit Palas-Atena. Ea i s-a arătat în față și, nevăzută de ceilalți, a rostit numai spre

Ahile :

- Eu am solie de la Hera, zeița cea cu brațe albe, să te împiedic de la sfadă. Veni-va ziua cînd tu însuși vei înțelege c-a fost bine să nu te lupti cu Agamemnon... și daruri vei primi-ntreite.

Ahile s-a plecat zeiței, a lăsat sabia la șold ; dar, mîniat peste măsură, a mai rostit lui Agamemnon :

- Va veni ceasul, Agamemnon, tu, care ai nesocotit pe cel dintâi viteaz aheu, tu, care te ferești de lupte și-i jupoi pe supușii tăi, să gemi din greu... Oastea aheie va fi zdrobit-atunci de Hector, venit din tabăra troiană. Va fi însă târziu, să știi, când ai să-ți înțelegi greșeala. Nici tu, nici nimeni n-o să poată să le ajute-aheilor. Amar, amar va fi de ei...

Așa grăia mîhnit Ahile...

Iar pe-o corabie cu pînze, sus pe catarg, se afla Eris - Eris, discordia, zeița care-ntețise iarăși vrajba. Ședea sus pe catarg zeița, și tare se mai bucura de cearta care izbucnise între Ahile și-Agamemnon, ceartă ce-i va costa pe greci nespun de mult, nespun de greu, în fața zidurilor Troiei.

Agamemnon este amăgit de Morfeu

Supărat prea adînc, Ahile a părăsit îndată lupta și nici n-a vrut să mai audă despre războiul cu troienii.

În acest timp, zeița Tetis cea cu picioare de argint s-a ridicat din apa mării și prefăcîndu-se în ceață a plutit pînă în Olimp. Acolo a îngenunchat lîngă picioarele lui Zeus și, suspinînd, i-a amintit că i-a fost veșnic credincioasă. L-a ajutat și-atuncea cînd a fost el primejduit de o urzeală-a zeilor, în fruntea căreia sta

207

Hera. Ea l-a vestit numaidecît ; ba i-a trimis în ajutor pe un gigant, pe Briareu. Iar Zeus, ajutat în luptă de Briareu, i-a biruit cu ușurință pe răzvrătiții din Olimp.

De astă dată, ea, zeița, îl roagă pe mărețul Zeus să sprijine oastea lui Priam și să-i lovească pe ahei, în așa chip ca Agamem-non să nu mai poată face față. Să fie astfel nevoit să îl implore pe Ahile să se întoarcă iar în luptă.

- Numai așa, feciorul meu, cel înjosit de Agamemnon, își va recăpăta mărirea și cinstea care i se cuvin, a glăsuie zeița Tetis.

Iar Zeus, amintindu-și bine de ajutorul dat de Tetis, i-a promis sprijinul cerut. Ba, încă în aceeași noapte, a și trimis la Agamemnon pe zeul viselor, Morfeu. Zeul a luat înfățișarea bătrînului înțelept Nestor, și-n vis, l-a sfătuit pe rege s-atace-n ziua următoare Troia, cetatea cea bogată, cu uliți largi și pietruite, pentru că o va cucerii.

- Hera, ce ține cu aheii - îi spunea-n vis bătrînul Nestor - i-a sfătuit pe ceilalți zei : Apolo, Ares, Afrodita, toți cîți erau de partea Troiei, de astă dată să o lase pradă vitejilor ahei...

Trezit din vis, cu mulțumire, regele a și dat poruncă să se adune toată oastea, în larga piață-a taberei. S-a îmbrăcat în haine scumpe, ținîndu-și spada cea țintată în stropi strălucitori de-ar-gint, prinsă frumos pe după umăr, avînd în mîini sceptrul regal, și s-a înfățișat, cu fală, în fața oștilor grecești.

- Vitejii mei - le-a rostit el, gîndind să-i pună la-ncercare dacă sînt gata pentru luptă ori vor să se întoarcă-acasă - mare-i osînda ce ne-o dă din cer neînduratul Zeus. Sînt nouă ani de cînd luptăm, aici, sub zidurile Troiei, iar biruința e departe. Ce-ați zice voi, dacă v-aș spune să lăsăm chiar acum războiul și să ne-ntoarcem pe corăbii, la vetrele din țara noastră ? Ce-ați zice ? Hai, răspundeți iute...

Oastea aheie vrea să se întoarcă acasă

Și-atunci. Atunci s-a petrecut un lucru negîndit de rege. Dorul de ducă și de pace i-a zguduit pe toți oștenii. Gloata cea mare, adunată, s-a clătinat ca un talaz. Oastea părea că este-un

208

i

lan, cînd bate vîntul peste el și-i scutură spicele dese. Cu țipete fugeau oștenii buni-bucuroși către corăbii, într-un nor greu de pulbere. Nimeni nu mai gîndea s-aducă lui Agamemnon vreun răspuns. Toți ridicau proptelele, care țineau bine la țarm corăbiile aheiene. Chiotul lor se ridica pînă la cer de bucuria nestăvilită a plecării.

Cum să mai poți ține o oaste atîta de dezlănțuită și gata să se-n-toarcă-acasă ? Desigur, toți ar fi plecat. Însă din ceruri vegheau Hera și cu Atena deopotrivă.

Ele aveau de răzbunat fapta feciorului lui Priam. Și nu puteau deloc să uite că dăruise mărul scump fermecătoarei Afrodita, spunînd că ea e mai frumoasă cu mult ca Hera și Atena.

De-aceea Hera și Atena juraseră să nimicească Troia cu uliți pietruite ; și-acum, vedeau că fuge oastea. Cum s-o oprească ?

- Fugi, Atena, a strigat Hera, fugi degrabă și fă ce-oi face și oprește-i din goana asta nebunească.

Atena a zburat pe țarmuri lîngă istețul din Itaca :

- Nobile rege, a zis ea, vreți să lăsați nerăzbunată crima netrebnicului Paris ? Călcați sfintele jurăminte ? Du-te mai iute și adună oastea, să nu se risipească. De nu m-ascuți, nu-ți mai vezi soața, pe Penelopa, și copilul.

Ulise, auzind îndemnul și amintindu-și de soție și de copil, a alergat către corăbii.

Cu vorba lui meșteșugită i-a-ntors pe toți la adunare.

Zeii ațîță pe războinici

Apoi acolo-n adunare, avînd alături pe Atena, Ulise le-a vorbit din nou cu-atît de mare măiestrie, încît toți s-au înduplecat.

S-au hotărît să stea la Troia, pînă vor cuceri orașul regelui Priam cel bogat și îl vor pedepsi pe Paris.

Astfel s-a început iar lupta. Ostile iar s-au înfruntat.

În fața taberei troiene ieșise însuși mîndrul Paris, care era în-vesmîntat într-o piele de leopard, avînd la șold o sabie, pe spate arcul și o tolbă și, în mîini, două sulite. Dar văzîndu-l pe Mene-

209

Iau, soțul Elenei cea frumoasă, s-a-nspăimîntat și a fugit. A trebuit să vină Hector, cel mai viteaz dintre feciorii regelui Priam de la Troia, și să-l întoarcă iar la lupta cu Menelau, soțul Elenei. S-a-ntors la luptă din nou Paris, dar Menelau s-a repezit cu-atît -de mare îndîrjire, încît, de n-ar fi fost zeița iubirii și a frumuseții, să-i vină iute-ntr-ajutor, Paris ajungea atunci rob. Căci Menelau îl înșfăcase de coiful lui strălucitor pe Paris cel înfricoșat și îl tîra spre tabăra unde sălășluiau aheii.

S-au dat iar multe lupte grele, pînă ce îndrăznețul Hector a ho-tărît s-arunce-n mare pe-aheii care asediau orașul tatălui său, Priam.

Și-a luat rămas bun de la soață, preadevotata Andromaca, și de la micul său fecior, Astianax cel drăgălaș, și de la mama lui, Hecuba.

Nu știa de se mai întoarce sau o să plece după luptă către regatul mohorît, unde domnește zeul Hades.

Lupta s-a început în zori, precum vroise însuși Zeus. Mai mult, chiar el s-a coborît pe creștetul muntelui Ida și de acolo a zvîrlit un trăsnet înspăimîntător în tabăra lui Agamemnon. Oastea lui s-a înfricoșat și a-nceput să se retragă.

Văzînd că iarăși grecii fug, Hera l-a rugat pe Poseidon să le vie în ajutor și a trimis-o pe Atena să ia și ea parte la luptă.

Dar chiar așa, cu sprijinul zeițelor Hera și-Atena, grecii tot au fost puși pe fugă. Troienii erau ajutați acum de preamărețul Zeus, la rugămințile lui Tetis cea cu picioare de argint.

Hector îl răpune pe Patrocle

Și, din ambiția zeiței, s-a făcut un măcel cumplit. Grecii erau amenințați să fie prăpădiți cu totul și azvîrliți în apa mării. Un singur om putea să-i scape, și-acel viteaz era Ahile, așa cum plănuiise Tetis. El sta însă sub cortul său și cînta liniștit din liră.

Acuma se ivise vremea cînd grecii-l vor ruga să vină, ca să-i salveze de pieire. Într-adevăr, chiar Agamemnon și-a înțeleș marea greșală de a-l fi înjosit pe-Ahile ; și, trimițîndu-i o solie cerea să-l ierte pentru fapta nechibzuită ce-o făcuse. I-a trimis-o și pe Briseis, roaba sa cea îmbujorată, și alte douăzeci de fete,

210

U Ta

luate din Troia prizoniere, și daruri scumpe. Ba-l ruga să-i fie ginere, să-i ia pe copilă-a lui de soață.

Însă Ahile n-a primit. A rămas neclintit în cort. Iară măcelul a urmat mereu mai greu, mereu mai crunt. Însuși regele Agamemnon a fost rănit, împuns în braț, și-a trebuit să părăsească întinsul cîmp al bătăliei.

Moartea tăia tot mai flămîndă viețile-aheilor zdrobiți și ei fugeau, cuprinși de spaimă, în fața cetelor troiene conduse de marele Hector, fiul lui Priam cel bătrîn. Fugind, ei ajunseseră lîngă corăbiile de lemn, care se legănau pe mare. Și Hector își pusese-n gînd să ardă fără nici o milă corăbiile aheiene.

i Cînd au pătruns însă troienii în tabăra lui Agamemnon, s-a ridicat cel mai bun prieten al lui Ahile peleianul. Eroul se numea

Patrocle.

- Ahile, a rostit Patrocle, de nu vrei să-i ajuți pe greci, dă-mi Kiie zalele și lancea. Dă-mi oastea ta de mirmidoni. Troienii or să Creadă poate că ai intrat chiar tu în luptă, și asta-i va înspăimînta, îi va goni de la corăbii.

- În timp ce grecii se jeleau, cu moartea-n suflet, la corăbii, atîta s-a rugat Patrocle de prietenul lui cel iubit, încît Ahile peleianul i-a întins armele cerute și s-a-nvoit ca mirmidonii să-l însoțească

i WI război.

3 Dar după voile lui Zeus, deși Patrocle s-a luptat, ca vulturul, cu
ț însuși Hector, pînă la urmă a căzut.

I Cu mare greu, cu mare luptă, abia au izbutit aheii să scape
trupul fără viață al lui Patrocle cel viteaz din mîinile troienilor.

Însă armura lui Ahile, pe care o purta Patrocle, o luase pradă de
război fiul lui Priam, dîrzul Hector.

Ahile se hotărăște să intre în luptă

Cînd a aflat această știre, Ahile s-a încrîncenat ; și-a pus cenușă peste
plete și a-nceput să plîngă-n hohot.

Plîngea atît de desperat, încît l-a auzit din mare și mama lui, zeița Tetis, și
s-a pornit și ea să plîngă, de jalea fiului său drag,

A alergat spre el cu grabă și l-a-ntrebat :

14

211

- Feciorul meu, de ce ți-e plînsu-atît de amarnic ?... Careii durerea ce te
arde și cu ce pot să te ajut ?

Ahile i-a răspuns zeiței :

- Mamă, Patrocle a căzut. Hector l-a despuiat cu sila și de armura dăruită
tatălui meu, la nunta voastră, de către zeii olim-pieni. Eu nu mai pot trăi
pe lume, dacă nu izbutesc, în luptă să-l nimicesc pe cruntul Hector, să-l
răzbun astfel pe Patrocle.

- Dar știi prea bine, a spus zeița, că după asta vei muri și tu, aici, în fața
Troiei, precum îți e urzit de soartă...

- De moarte nu mă tem, o, mamă, a dat răspuns grabnic Ahile, acum voi
uita și ura ce o aveam pe Agamemnon și voi intra din nou în luptă, numai
ca să-l dobor pe Hector...

Mama a înțeles că fiul, orișice-ar fi să se petreacă, tot va pleca, tot va
muri. Așa că, neavînd ce face, l-a rugat doar să mai aștepte pînă ce
meșterul Hefaistos îi va bate pe nicovală altă armură alte arme.

Ahile s-a-nvoit cu asta, dar fără arme s-a urcat pe parapet și a răcnit atît
de tare spre troieni, încît ei s-au oprit în loc. În jurul capului, Ahile avea
un nor mare de aur care lucea pînă departe.

În acest timp, zeița Tetis se și dusese în palatul de-aramă al zeului
Hefaistos. Acesta tocmai făurea niște trepiede fermecate, ce aveau roțile
de aur și se mișcau doar la poruncă, fără să le atingă nimeni.

Auzind cererea zeiței, Hefaistos a aruncat în foc aramă, cositor, argint și
aur lucitor ; și-a făurit întîi un scut, pe care-a-nfățișat măiestru cerul și
marea și pămîntul, iară pe cer soarele, luna și stelele scînteietoare. Și pe
pămînt a așezat două orașe mari, bogate, într-unui dintre ele-i nuntă, în
celălalt este război.

A-nchipuit apoi pe scut și un ogor ; o holdă mîndră ; o vie, toată încărcată
cu ciorchini negri pe haraci, în întregime de argint ;

cirezi de boi, și pe-o pășune turme de oi albe ca neaua. Ba a înfățișat și-o
horă, și un aed ce-i desfăta pe tinerii care danțau în mijlocul orașului. Pe
margini zeul a făcut ca un chenar rîul, Ocean, noianul apelor verzi care
înconjură pămîntul.

Și, isprăvind cu acel scut, Hefaistos a mai lucrat, pe nicovala lui uriașă, o platoșă mai luminoasă ca para vie-a focului și-o chivără bine-ncheiată pe tîmplele eroului, pe ea cu o creastă de

212

I

aur. Din cositor moale și alb i-a încropit două pulpare, să-i apere) picioarele.

Fiind apoi gata armele, le-a dat zeiței să le ducă iubitului său fiu, Ahile.

Ahile-a primit armele și s-a-mpăcat cu Agamemnon.

La rugămintea lui Ahile, zeița Tetis a turnat peste cadavrul lui Patrocle ambrozie și nectar divin, ca să-l păstreze neatins de aripa putreziciunii.

Doborîrea lui Hector

Apoi Ahile a plecat să se răzbune pe troieni. Iar bătălia s-a-ntețit precum urziseră-olimpienii 24.

Războiul a durat cu furie puțină vreme și aheii, conduși acuma de Ahile, au doborât pe cei mai vrednici dintre eroii de la Troia.

Porțile Troiei s-au deschis, ca toți cîți mai trăiau să intre. Nu a rămas acolo-n luptă decît fiul lui Priam : Hector.

Zadarnic îl ruga Hecuba smulgîndu-și pletele ei albe. Zadarnic însuși regele îl îndemna pe fiul său să se ascundă în cetate. Hector vroia să se măsoare cu marele erou Ahile.

Întîi, ce-i drept, Hector, văzînd înverșunarea lui Ahile, s-a-nspăimîntat și a fugit. Dar s-a întors la bătălie și s-a luptat atîta timp, pînă ce Hector a căzut lovit de suliță-n grumaz.

Mai înainte de-a muri, Hector l-a implorat pe-Ahile săi dea părintelui său trupul. Însă Ahile n-a voit nici să-i asculte rugămintea și, murind Hector, i-a străpuns tendoanele de la picioare cu sabia lui cea tăioasă și l-a legat cu o curea de carul său strălucitor.

S-a repezit apoi în car și-a tîrît trupul celui mort în jurul zidurilor Troiei.

Mama, Hecuba, sta pe ziduri și-și smulgea părul de durere. Priam plîngea în hohote și toți troienii se uitau, înmărmuriți, cum pîngărea Ahile trupul celui care fusese Hector, cel mai viteaz dintre toți.

Auzind plînsul, năvălise pe ziduri însăși Andromaca. Jalea ei nu mai avea margini. Ținînd în brațe copilașul, pe micul ei Astianax, își izbea fruntea și striga :

214

- Hector, sînt singură de astăzi. Băiatul nostru va rămîne fără le nici o ocrotire, cum sînt copiii fără tată. Lasă-mă să te însoresc negrele genuni, la Hades 25.

Și nimeni nu-i da alinare sărmanei soațe a lui Hector. Toți erau împietriți de spaimă. Nu cutezau nici să vorbească. Pierind Hector, cine putea să mai zăgăzuiască drumul aheilor către oraș ?

Priam dobîndește trupul fiului său

Astfel s-a răzbunat Ahile de moartea celui mai bun prieten. Și el ar fi batjocorit la nesfîrșit trupul lui Hector, de nu ar fi venit chiar Tetis să-l roage ca să înceteze.

În acest timp au avut loc serbări și jocuri mari în cinstea aheului căzut : Patrocle. Eroul a fost ars pe rug. S-au făcut jertfe sînge-roase. Pe rugul lui s-au mistuit și doisprezece prizonieri, dintre troieni, uciși de-Ahile. Și boi și oi și cai și cîini. Ba, chiar Ahile și-a jertfit pletele lui cele frumoase, pe care le făgăduise zeului rîu din țara sa, ce purta numele Sperheios, dacă se va întoarce teafăr.

În ziua cea de-a douăsprezecea, regele Priam a plecat către aheii victorioși. Era călăuzit de Hermes, după poruncile lui Zeus. Ducea cu el un car cu daruri : velințe scumpe și covoare, aur, lighene de aramă, trepiede-nalte și o cupă, pe care regele o primise, odinioară, de la traci.

Așa ajunge la Ahile în toiul nopții, nesimțit, căci era ocrotit de Hermes. Intră în cort și-mbrățișează genunchii, mîinile-amîn-două, dușmanului ce-i ucisese atîția fii în bătălii, și între ei, pe cel mai bun, pe neuitatul viteaz Hector.

Îl roagă, plin de umilință, în vreme ce în barba sură lacrimi îi lunecă șiroaie, să-i dea-napoi trupul lui Hector.

- O, preaputernice Ahile - îi spune el - adu-ți aminte de tatăl tău, bătrîn și el. Poate că și orașul lui e atacat de vreun vrăjmaș și n-are cine să-l ajute...

Și prin cuvintele acestea, Priam îi readuce-n minte eroului pe tatăl său. Iară Ahile se îndură. Îi dă-napoi trupul lui Hector. Ba încă îi mai hotărăște un timp, douăsprezece zile, cînd și războiul

215

va-nceta, ca regele să-i poată face feciorului său, după datini, slujbele de înmormîntare 26.

Și, încă în aceeași noapte, Priam s-a și întors acasă, purtînd cu el trupul lui Hector. Cea dintîi l-a văzut Casandra. Și a trezit tot poporul. La căpățiul celui dus, s-au strîns soția : Andromaca, mama : Hecuba, și Elena care stîrnise tot războiul, și frații lui, rude și prieteni. Și toți plîngeau cu deznădejde, căci el fusese-apă-: rătorul cel de nădejde al cetăți.

Iar de-l plîngeau, plîngeau chiar Troia. Orașului i-era aproape sfîrșitul mult dorit de-ahei, în vremea cînd Priam pornise slujbele de înmormîntare ale lui Hector cel viteaz.

Troienilor le vin ajutoare

Priam, regele de la Troia, i-a făcut fiului iubit o preamă-reață-nmormîntare. Ahile, pe de altă parte, a pus la cale mari întreceri, jocuri și lupte-n cinstea celui ce se dusesse dintre vii, prietenul său iubit, Patrocle. Apoi s-a-nceput iar războiul.

Troia fusese mult slăbită în urma pierderii lui Hector, cel mai de seamă-apărător și viteaz comandant de oști. Totuși, în ajutorul Troiei a venit o armată mare, formată numai din femei. Erau vestitele-amazoane 27 conduse de Pentesilea, regina lor, fiica lui Ares. Ele luptau numai călări, pe niște cai care fugeau, pe cîmpuri, iuți ca vijelia.

La început oștirea asta de amazoane ne-nfricate i-a biruit deplin pe greci, i-a gonit pînă la corăbii. Dar a ieșit pe cîmp Ahile, și amazoanele-au fugit. Nu a rămas în fața lui decît regina amazoană ; și ea a aruncat o lance.

Lancea s-a frînt însă în scutul făcut de zeul făurar, pe care îl purta Ahile. Și fiul lui Peleu, Ahile, s-a repezit către regină mai mîniat decît oricînd. I-a vîrît sulița în piept ; apoi i-a doborît și calul.

Cînd i-a dat însă la o parte coiful de aur zimțuit, eroul s-a cutremurat. Pentesileea cea vitează era de-o frumusețe rară, și, așa moartă cum era, Ahile s-a simțit cuprins de dragoste pentru regină. Și a jelit-o multă vreme. Pe trupul ei însîngerat, el a vărsat lacrimi amare și ar fi vrut să-i dea iar viață. Dar umbra ei era plecată către tărîmul mohorît, în care stăpînește Hades. Nu i-a rămas eroului decît să dea troienilor trupul înțepenit al celei care

216

fusese altădată cea mai vitează-ntre femei și cutezase să se lupte, pînă la moarte, cu Ahile.

Căzînd regina cea vitează, oastea de tinere-amazoane s-a-napoiat în țara lor de lîngă Pontul Euxin.

Înfrîngerea lui Memnon, regele etiopienilor

Numai că, în aceeași vreme, i-a venit Troiei un alt sprijin. Era Memnon, nepot lui Priam, rege peste etiopieni.

Ahile n-ar fi vrut să lupte cu Memnon și etiopienii. Aceasta, fiindcă mama sa, zeița nereidă Tetis, îl înștiințase, mai de mult, că el se va sfîrși la Troia, puțină vreme după moartea acestui rege-etopian. Totuși, în lupta începută cu oștirea etiopiana, Memnon a doborît cu lancea pe Antiloh, fiul lui Nestor. După Patrocle, cel răpus de Hector pe cîmpul de luptă, la nimeni nu ținea Ahile mai mult decît la Antiloh. Și, îndîrjit peste măsură, Ahile a uitat de toate și a intrat, pe loc, în luptă.

Legendele ne povestesc că Memnon ar fi fost feciorul zeiței Eos-aurora. Purta și el, ca și Ahile, armură lucie de aur, făcută tot de zeul șchiop, cel ce trebuia în Lemnos.

În lupta care s-a încins, cei doi viteji păreau doi zei ce se-nfrun-tau fără de teamă. Memnon a luat un pietroi greu și l-a zvîrlit către Ahile. Feciorul nereidei Tetis s-a clătinat numai puțin ; a rămas însă în picioare. Cu sulița, s-a repezit către fiul zeiței Eos și l-a străpuns adînc în piept. De disperare, biata mamă, frumoasa Eos-aurora, s-a-nvăluit într-un nor negru și-a trimis vînturile repezi să-i ia pe aripe feciorul și să i-l ducă într-o țară îndepărtată, unde ea să-l poată mult jeli în voie.

Căzînd însă regele Memnon, urma sfîrșitul lui Ahile. Și el, cu mintea-nvolburată, s-a avîntat către troieni. Atît era de-nversunat, încît ar fi pătruns în Troia. Dar i s-a arătat Apolo, cu nimb strălucitor pe frunte.

- Ajunge ! Stai !... i-a spus Apolo, căci ai vărsat rîuri de sînge... și i-ai trimes zeului Hades mai multe umbre în Infern, decît întreaga voastră oaste...

Însă Ahile, înfuriat că zeul i s-așază-n cale, a simțit că își pierde firea și, fără nici o chibzuială, i-a răspuns aspru lui Apolo :

- Ferește-te din calea mea ! Nu te vîri în lupta asta. E timpul să dărîmăm Troia ; zadarnic o mai ocrotești.

217

Și cum Apolo mai ședea în fața marelui Ahile, amenințându-I din priviri, fiul lui Tetis și-a-nălțat sulita s-o azvîrle-n zeu.

Apolo îndreaptă săgeata lui Paris spre călcîiul lui Ahile

Ei bine, îndrăzneala asta avea să-l coste mult prea scump pe fiul nereidei Tetis. Zeul luminii s-a făcut în acea clipă nevăzut, însă pe zidurile Troiei ședea fiul lui Priarn : Paris. Văzînd pe marele Ahile că șovăie în fața Troiei, Paris și-a dus arcul la piept. A pus în strună o săgeată și l-a țintit cu-ndemînare pe cel mai brav dintre ahei.

Însă Ahile, precum știți, fusese descîntat de Tetis în apele rîului Stix, rîul cel negru din Infern, încă de cînd era copil. Și trupul lui, scăldat în Stix, era acum tare ca fierul. Nu putea fi rănit cu arma decît într-un loc, în călcîi. Asta fiindcă zeița Tetis ținuse pruncul de călcîi atunci cînd îl vîrîse-n rîu.

Mai mult încă, după destin, Ahile nu putea să piară de arma vreunui muritor, chiar riacă-l nimerea-n călcîi, decît ajutat și de-un zeu.

Astfel săgeata ucigașă ar fi fost în zadar, de nu veghea zeul Apolo. Însă, fiul zeiței Leto era turbat de supărare, pentru c-Ahile ridicase sulita către pieptul său. Și el a îndreptat săgeata lui Paris de pe zidul Troiei, drept în călcîiul lui Ahile. Ba i-a mai dat săgeții încă și o putere fără margini.

Ahile a simțit săgeata că-l fulgeră și a știut că se apropie clipa morții ; dar n-a lăsat din mînă arma, și, clătinîndu-se ușor, tot a mai fugărit oștirea regelui Priam de la Troia.

Lupta și-l blestema pe-Apolo, care-i grăbise ceasul morții.

- O, zeu trufaș, glăsuia el, simt cum înghețul îmi pătrunde în vinele acum sleite... Și te blestem... Cum te blestem !... Zeu nemilos, ce nu cutezi să mi te-mpotrivești în față și mă lovești doar pe ascuns.

Și și-a înfipt după aceea sulita lungă în pămînt. S-a clătinat și a rostit către oștirile lui Priam :

- Vai vouă, care vă uitați la mine cum mă prăbușesc,.. Vai vouă... Chiar și după moarte, eu tot vă voi lovi cu sete. Și prin.

218

urmașii mei ahei, am să vă nimicesc orașul în care vă adăpostiți, cu toate că zeul Apolo, cu mama, lui, zeița Leto, și Ares, Artemis și Xantos și Afrodita cea frumoasă încearcă să vă ocrotească. Vai vouă !... a mai strigat el și a căzut întins pe țărîm, uriaș, cu fața la pămînt.

Eroul răpus este adus în tabără

Troienii, auzindu-i glasul, o luaseră din nou la fugă. Însă vă-zîndu-l c-a murit s-au întors repede să-i smulgă armura lui strălucitoare, făcută de zeul Hefaistos.

În acest timp au venit grecii. S-a început un măcel groaznic în jurul leșului întins în țărîna umedă de sînge.

Cei care se luptau mai dîrz să scape trupul lui Ahile erau Ulise din Itaca și Aias de la Salamina. Aias îi luase trupu-n brațe și i-l ducea către corăbii ; iară Ulise-l apăra.

Cînd au ajuns în tabără, grecii au început să plîngă, trîntindu-se toți la pămînt. Iar plînsul lor l-a auzit mama eroului Ahile, zeița nereidă Tetis. Ea

a strigat atît de tare : „Feciorul meu !”... încît, de spaimă, Troada s-a cutremurat.

S-au făcut slujbe fără seamăn. S-au înjunghiat mulți robi troieni, tinere fete și-alte jertfe : tauri uriași, cai ne-nvățați încă la ham, dulăi de pază, capre, oi și s-au vărsat vinuri alese ca li-bațiuni pentru cel mort.

Trupul viteazului Ahile a fost urcat apoi pe rug. La înmormîn-tare au cîntat copilele marelui Zeus, cele cu viers armonios, adică toate nouă muze. Iar luptătorii, în armuri, au strîns cenușa lui Ahile, au pus-o în aceeași urnă cu-a prietenului său Patrocle. Iar peste urnă-au grămădit un munte mare de țărînă, podit și sprijinit cu pietre. Pe acest munte-au ridicat un monument de marmură 28.

Dar după moartea lui Ahile a fost o ceartă-n tabără. Cine-avea drept să-i moștenească armura marelui Ahile, viteazului între viteji ? Se certau mai ales Ulise și Aias de la Salamina. Ulise, fiindcă-l apăraseră ; iar Aias, fiindcă îi dusesese trupul în brațe, spre corăbii, după ce își dăduse viața.

219

S-ar fi certat ei multă vreme, dacă regele Agamemnon nu făcea astfel ca Ulise să capete mîndra armură. De supărare, mîndrul Aias a-nnebunit și s-a-njunghiat în piept cu sabia sa lungă.

Sfîrșitul lui Paris

Murind și îndrăznețul Aias, regele de la Salamina, după Ahile și Patrocle și Antiloh, și alți eroi, s-ar fi părut că oastea greacă este destul de mult slăbită... Însă, din acel ceas, războiul nu-i renumit prin vitejii, ci prin isprăvile pe care le săvîrșește preaisteful rege al insulei Itaca.

Prorocii arătau că Troia nu poate fi încă distrusă, pînă ce n-or intra în luptă fiul eroului Ahile și Filoctet, acela care stăpînea arcul lui Heracle. Arcul, cu-o tolă de săgeți muiate în veninul hidrei. A plecat după ei Ulise. Întîi a pornit către Sciros, unde stătuse-ascuns Ahile în straie albe de fecioară. Aici Ahile se-ndrăgise cu una dintre fetele29 aceleia ce-l găzduise, și ea îi dăruise-un prunc. Pruncul era Neoptolem, ajuns flăcău în toată legea.

Cu toată-mpotrivirea mamei și lacrimile ei fierbinți, Ulise face pe voinic să-și cate armele, să plece și să-l răzbune pe Ahile cel abia doborît la Troia.

Se duc, pe urmă, amîndoi, pe insula numită Lemnos, unde fusese părăsit nefericitul Filoctet mușcat rău la picior de-un șarpe. Filoctet îi ura de moarte pe amîndoi frații atrizi. Însă Ulise, iscusit în vorbe blînde și-nțelepte, îl face să se domolească pe urgisitul Filoctet. Ba încă i se-nfățișează lui Filoctet, în vis, Heracle - după poruncile Atenei, sprijinitoarea lui Ulise. Iară Heracle-i poruncește lui Filoctet să uite vrajba și să-l urmeze pe Ulise, pentru că-n tabăra grecească sînt fiii lui Asclepio, care-or să-i vindece piciorul.

Filoctet pleacă deci la Troia. Aici, într-adevăr, erau doi fii ai lui Asclepio, doi medici buni și pricepuți, care i-au lecuit ușor rana nespus de dureroasă. Și, cum eroul Filoctet stăpînea arcul lui He-

220

racle, el a ucis mii de troieni. Iar între ei l-a nimerit și pe fiul lui Priam : Paris.

Săgeata lui fiind otrăvită cu sângele hidrei din Lerna, Paris, acela ce răpise din Sparta pe mîndra Elena, a înțeles că va muri. Luîndu-și adio de la soață, el s-a ascuns în munții Ida, unde trăise altădată o viață simplă de păstor.

În chinuri neînchipuite, jelit de nimfe și păstori, frumosul prinț, care dăduse mărul de aur Afroditei, a închis ochii și-a murit.

Ulise se strecoară în Troia

Auzind vestea c-a murit, alți prinți din Troia au vroit s-o ia de soață pe Elena.

Cu toate că bătea la ușă distrugerea cetății Troia, ei tot se mai certau acolo, care s-o aibă pe Elena. Și, dintre toți, a dobîndit-o un chipeș tînăr : Deifob, frate cu Paris și cu Hector.

Ceilalți s-au oțărît cu ciudă, dușmănindu-l pe Deifob, pentru c-o luase pe Elena, și se certau mereu cu el... Și nu știau că-n vremea asta pe ulițele pietruite, chiar în marea cetate Troia, se strecurase preaietețul rege al insulei Itaca, înveșmîntat în straie rupte, făcîndu-se că-i cerșetor.

El cerceta. Aflase totul. Știa ce oaste-i pregătită. Cunoștea cearta din palatul regelui Priam pentru soața lui Paris cel căzut în luptă.

Totuși, se spune că Elena l-ar fi recunoscut îndată pe regele de la Itaca, dar nu ar fi destăinuit această taină nimănui, gîndindu-se poate la vremea cînd grecii vor intra-n cetate.

Ulise a răpit, pe urmă, paladiul sau statua Palas-Atenei, pa care o zvîrlise Zeus, din cer, la-ntemeierea Troiei.

El a răpit statua din lemn ceresc, deoarece se spusese că Troia nu poate fi luată cît timp paladiul era în templul din oraș.

Și totuși, după toate astea - deși Ulise împlinise ce-l sfătuiseră prorocii - orașul Troia rezista. Mulțimea sta adăpostită în dosul zidurilor tari, clădite, după cum se știe, de către doi zei olimpieri : Febus-Apolo și Poseidon, după poruncile lui Zeus. Și, tot cum hotărîse Zeus, aceste ziduri nu puteau să fie date la pămînt decît

221

de cei care aveau în stăpînirea lor orașul, adică numai de troieni. Și cum să-i faci chiar pe troieni să-și sfarme propriile ziduri ? Toți s-au gîndit ; dar numai unul a dat ideea cea mai bună. Acesta a fost tot Ulise.

Calul de lemn

i- Aheilor, le-a spus Ulise, să meșterim un cal de lemn... Calul să fie-atît de mare, încît în pîntecu-i să intre cincizeci de-oșteni bine-narmați... Noi să ne facem că plecăm. Troienii or să vîre calul, îndată, în orașul lor. Și fiind calul atît de mare, neîncăpînd firesc pe porți, vor sparge zidurile singuri...

Unii au rîs, dar Agamemnon și Menelau, frații atrizi, prețuia sfatul lui Ulise. Au dat poruncă unui meșter 3° să facă-un cal mare de lemn.

În pîntecul acestui cal s-au vîrît cincizeci de oșteni : Neoptolem și Filoctet și Menelau, Aias cel tînăr, Ulise și mulți alți eroi.

După aceea, Agamemnon cu grosul oștilor grecești s-au urcat grabnic pe corăbii și au vîslit spre largul mării. De fapt, ei s-au făcut că pleacă. Însă și-au tras corăbiile pe lîngă insula Tenedos, pîndind de-acolo-nfrigurați tot ce se petrecea pe coasta unde fusese tabăra.

Troienii au văzut plecarea și se mirau nespuse de mult. Cum ? Grecii pleacă ? Zei cerești !... Așadar s-a sfîrșit războiul. Și, bucuroși, au alergat pe țărmul încă ud de sînge, unde luptaseră atît.

Calul de lemn era acolo ! Ce-o mai fi asta ? Ce-i cu el ?

Nu-nțelegeau.

- Să-l azvîrlim în apa mării ! strigau unii dintre troieni.

- Ba să-l aducem în cetate. Să-l suim pe acropolă, ca semn al biruinței noastre ! răspundeau alții-nveseliți.

Laocoon înțelege șiretlicul aheilor

- Să nu faceți una ca asta ! a glăsuț atunci un preot al zeului Febus-Apolo, ce se numea Laocoon. N-aveți încredere-n ahei ! Eu socotesc că-i vicleșug...

222

Și a pus mîna pe o lance. A aruncat-o drept în cal. Din cal s-a auzit un zgomot. Zgomot de săbii și de scuturi.

- Auziți sunetul de arme ! a mai rostit Laocoon.

Însă troienii n-ascultau, pentru că, din Olimp, Atena, prin vrăji, le-ntunecase mintea.

Tocmai atuncea s-a găsit pe țărmul mării, în desîșul de păpuriș,, un oștean grec, pe trup cu urme de frînghii. L-au adus regelui troian.

Oșteanul a-nceput să spună c-aheii au plecat spre casă, satur de-atîta război ; dar, la plecare, Agamemnon a vrut s-aducă zeilor, drept jertfă, un bărbat din oaste, ca să le fie drumul lin. Și l-au ales. tocmai pe el, fiind dușman al lui Ulise. Însă el s-a desprins de ștreanguri și s-a ascuns în păpuriș, pîn-au plecat corăbiile.

- Dar acest cal ? Ce e cu calul ? a vrut să știe apoi Priam.

- Calul a fost făcut anume ! a dat răspuns șiretul grec. Știți că Ulise a furat paladiul din Troia voastră. Fapta aceasta rușinoasă a supărat-o pe Atena. Ca să o poată împlînzi, să nu le facă rău pe mare, precum i-au sfătuit prorocii, au construit calul acesta. Dacă-l veți duce în oraș, el vă va ocroti de rele...

- Nu e adevărat. Vă minte !... a mai strigat Laocoon.

- Vă jur pe zei că e așa !... a rostit mincinosul grec, ce purta numele de Sinon.

Aici ar fi să adăugăm că-ntr-adevăr Sinon era oșteanul cel mai de credință al regelui de la Itaca. Și chiar Ulise îl lăsase pe coasta asta din Troada, să-i amăgească pe troieni, căci era tare bun. de gură.

- Nu-l credeți ! a mai glăsuț Laocoon cu voce tare. În acest cal ne e pieirea...

Cum a rostit el vorba asta profetică, s-au arătat, pe fața mării, doi șerpi uriași, cu creste roșii. Din ochii lor azvîrleau flăcări. Și șerprii s-au tîrît pe

țarm, unde Laocoon, bătrînul, și cu doi fii se pregăteau tocmai s-aducă o jertfă zeului Apolo.

Șerpii fuseseră trimiși de zeul mărilor, Poseidon, la rugămintile Atenei, dușmana-nversunată-a Troiei. Iar șerpii s-au încolăcit pe cei doi fii nevinovați. Laocoon a vrut să-i scape. S-a repezit și, disperat, a-nceput el lupta cu monștrii ; dar cei doi șerpi, mai groși ca brațul și lungi de două ori cît omul, mușcîndu-l l-au înveninat, apoi i-au sugrumat, pe rînd, pe el și pe cei doi feciori³¹.

• 223

Aheii ies din calul de lemn

Așa a fost răpus bătrînul, pentru că își iubise Troia și se luptase pentru ea. Însă troienii au luat moartea sărmanului Laocoon drept semn că zeii porunceau să vîre calul în oraș. Și, bucuroși, cu gălăgie, au început să-și spargă zidul. Și-au spart ei zidul ca nebunii. Zidul acela întărit, clădit de doi zei olimpieni, care le apărau orașul de-aheii cei răzbunători. Căci altfel calul n-avea loc, pe porți, să intre în cetate.

Planul făcut de preaștețul rege al insulei Itaca reușea astfel pe deplin. Ulise biruia din nou.

Troienii, în triumf, au dus calul de lemn pe-acropolă, făcînd greșeli după greșeli, și apoi fericiți cu toții au petrecut pînă tîrziu, istovind amfore cu vin, danțînd, rîzînd și făcînd planuri să-nceapă ei acum război cu-aheii cei fugari pe mare.

Și îmbătați de vin și planuri, și obosiți de cînt și danț, troienii au plecat, la urmă, prin case să se odihnească.

O !... Cîte visuri înfloreau în mințile atîtor nobili din preabo-gatul oraș Troia !... O !... Cum dormeau de mulțumiți !...

Cînd, s-au zărit flăcări uriașe. Zgomot de arme a sunat și gemete înfricoșate, de oameni spintecați de săbii, s-au auzit de peste tot, din casele nezăvorîte.

În toiul nopții, cînd troienii dormeau atît de fericiți, Ulise și ceilalți ahei au părăsit calul de lemn și, furișăți pe ulițe, au și dat foc orașului.

Și tot atunci s-a întors flota. Prin zidul spart au năvălit cetele crunte de ahei, în fruntea lor cu Agamemnon.

Troia este arsa pînă la temelii

Troiei îi sosise sfîrșitul. Troienii-au fost surprinși prin somn. Bărbați, femei, copii, cu toții au fost trecuți prin foc și săbii. Pe ulițele pietruite curgea un rîu roșu de sînge. Fumul se ridica-n coloane și ajungea pînă la cer, în timp ce pe pămînt curgea sîn-gele-n valuri înspumate și vaietele sfîșiau văzduhul pur al zorilor. Căci în palatele lui Priam, la acest ceas, cu o secure, spărsese por-

224

țile de-aramă feciorul marelui Ahile : Neoptolem, răzbunătorul. Priam, bătrîn, bătrîn ca lumea, tot încercase să mai lupte. Însă Neoptolem l-a prins de plete și l-a îngenuncheat în față-i și i-a vîrît sabia-n piept. Pe-Astianax, fiul lui Hector, l-au azvîrlit, din turn, cu silă, și i-au sfărîmat capul de pietre. Pe Deifob, acela care luase de soață pe Elena, l-a ucis însuși Menelau. Ba era gata s-o ucidă și pe fugara lui soție. Dintre bărbații

de la Troia, doar câțiva au scăpat cu viață. Aceștia au fugit în munți. Pe fetele și pe surorile regelui Priam le-au luat roabe. Și alte fete mai frumoase au căzut roabe de asemeni. Pe celelalte le-au ucis. Cassandra, ce se-ascunsese în marele templu-al Atenei, a fost smulsă de păr de Aias și-mbrățișată fără voie, acolo, în lăcașul sacru. Aias a dărâmat în templu și statua mândrei Atena, de care se prinsese fata. Și statua s-a sfărâmat.

În vremea asta, Andromaca, soața lui Hector, era prinsă de crudul fiu al lui Ahile, Neoptolem, răzbnătorul. Cu toate plînsetele ei, Neoptolem a luat, ca sclavă, pe Andromaca, din palat și a tîrît-o la corăbii.

Trei zile și trei nopți, întruna, aheii au purtat în care multele avuții din Troia, ce le rîvniseră atîta : aur, aramă, pietre scumpe, stofe de preț, obiecte rare, statui și cîte și mai cîte. Toate le-au încărcat pe vase, ca să le ducă în Elada.

Și nouă zile sau mai bine, Troia s-a mistuit mereu. Fumul gros s-a tot ridicat vestind popoarele vecine și corăbierii de pe mări că Troia... Troia nu mai este. Au nimicit-o aheienii ; au jefuit-o-n-întregime ; și-au ars-o pînă-n temelii.

Numai Hecuba rămăsese, după legende, ca o umbră rătăcitoare prin ruine. Acea ce fusese soața regelui Priam cel puternic umbla cu părul despletit, cu hainele făcute zdrențe, slabă, uscată și zbîrcită, căutîndu-și fiii, fiicele, nurorile și nepoții. Și ea, cu mintea rătăcită, urla și și-i striga pe nume. Plîngea, acoperind cu lacrimi pietrele negre-ale cetății. Și atît a plîns și a urlat, încît se zice că Hecuba s-a preschimbât, pe voia Herei, într-o cățea, care s-a stins pe pragul casei, unde ea domnise-odată ca regină...

Note

1. Troia se ridică pe dealul unde se află astăzi localitatea Hisarlik, din Turcia. Lucrul acesta a fost susținut în urma cercetărilor arheologice făcute de învățatul german Heinrich Schliemann. În acest fel, s-a arătat că opera atribuită bătrîniului aed orb, Homer, are și o bază istorică, nu nu-225

15 - Legende de Olympului, voi. II

mai una legendară. Luînd ca temei cîtece foarte vechi, despre un război dus de către căpeteniile tuturor triburilor din Grecia împotriva bogatului oraș Troia, ca și despre isprăvile unora dintre ei la întoarcerea în patrie, Homer a creat cele două mari poeme epice : „Iliada” și „Odiseea”. Tradiția grecească antică plasa evenimentele povestite de Homer prin anii 1199-1183 î.e.n. Adevărul este însă că baza istorică a „Iliadei” o formează evenimentele legate de năvălirea cetelor aheiene în Troada. Aheii își aveau centrul în Argos, la Micena, și alcătuiseră cultura așa-numită. „miceniană”. Iar epopeea lui Homer oglindește evenimentele reale, petrecute în Asia Mică între secolele XIV-lea și al XH-lea î.c.n., epoca marilor migrații. Se pare că imensa bogăție a Troiei și poziția ei geografică, de țară care domina strîmtorile, și deci negoțul dinspre Marea Neagră și Marea Egee, a trezit lăcomia șefilor de triburi ahei, strînși în jurul legendarului rege Agamemnon din Micena. Aceștia, împinși, la rîndul lor, din miazănoapte, de dorieni, au plecat din Elada cu oastea în Asia

Mică și au atacat, au jefuit și au distrus Troia. Ca să justifice însă acest război crud și ca să-i dea noblețe, elinii - cu fantezia lor bogată - au născocit legenda despre răpirea Elenei cea frumoasă, răpire făcută la îndemnul unei zeițe olim-piene. Cauza războiului, după legendă, nu mai era deci bogăția mult râv-nită a Troiei, nici încercarea de a coloniza și alte regiuni de pe litoralul Asiei Mici, ci răzbunarea pentru o grea insultă adusă, unui rege. Aezii și mai ales Homer - despre care unii învățați cred că nici n-a existat - om înfrumusețat legenda, amestecând în luptele din fața Troiei pe cei mai mulți dintre olimpieni. Dar chiar așa, sub haina de legendă, poemele bătrînului Homer au și valoare documentară deosebită. Ele ne zugrăvesc cu autenticitate societatea troiană și cea din Grecia continentală, în timpul cînd se trecea de la orînduirea gentilică, a păstorilor nomazi, la societatea împărțită pe clase. Iar Friedrich Engels a arătat că „pentru popoarele care se găsesc în. stadiul orînduirii gentile, dobîndirea de bogății a și devenit unul dintre scopurile principale ale vieții; jaful le pare mai ușor și chiar mai onorabil decît agonisirea prin muncă” . Iată de ce ne apropiem cu atîta interes de legendele acestea, care au pe lingă o importanță istorică și una de documente ale vieții sociale din timpurile acelea depărtate.

2. Povestea spune că Dardan era fiul lui Zeus și al Electrei - fiica lui Atlas. Omorîndu-l pe fratele său, Iasio, fusese obligat să fugă din Elada în Asia, întemeind o așezare și o dinastie dardaniană. Din neamul lui s-au tras regii troieni. De aceea Troiei i se mai zicea și Dardania, iar troienilor, Karl Marx și Fr. Engels : Opere alese în două volume, voi. II, ed. a II-a, E.S.P.L.A., 1955, pag. 339.

226

dardanieni. Tot el a dat și numele strîmtorii. fostă Helespont, în Dardanele. În schimb, de la Ilos, fiul lui Tros, acela care se trăgea direct din Dardan, i s-a spus Troiei și Ilionul. Din această pricină, marea epopee a lui Homer, unde sînt cîntați eroii războiului troian, a fost numită „Iliada”. Legenda fusese ticluită de elini în așa fel, încît să se arate că Dardan, cu urmașii săi Tros și Ilos, erau și ei elini. Deci Troia era o așezare elină ; aheii, debarcînd în Asia Mică, soseau pe pămînturi eline, nu cotropeau ținuturi străine. Mai tîrziu, se pare că romanii au modificat legenda potrivit intereselor lor, arătînd că Dardan venise nu din Elada, ci din Italia, în Asia Mică. În acest fel, Dardan nu mai era elin. El plecase din Italia și Enea, strănepotul său, se va întoarce în Italia, după sfîrșitul războiului, cu mina de troieni rămași în viață.

3. Statueta aceasta de lemn, reprezentînd-o pe zeița Atena cu o lance în mina dreaptă și un caier cu lînă și un fus în cea stingă, era, potrivit povestirilor antice, înaltă cam de 1,50 m. Ea se numea paladiu-fecioara și era ocrotitoarea orașului.

4. Alegoria ne arată, cum presupun unii mitologi, că la zidirea cetății Troia s-ar fi folosit, întîia oară, în construcții, mortarul. Pînă atunci se puneau numai pietrele una peste alta. La Troia, după cit s-ar părea, s-a întrebuintat cimentul, amestecat cu nisip și apă. Cimentul se usca la soare

și lega pietrele mai bine. De aceea au lucrat Poseidon (zeul care întruchipa apa) și Apollo (căldura soarelui).

5. Ca să-l pedepsească pe Laomedon pentru lipsa lui de cuvînt, Apollo a trimis ciurma în Troia, iar Poseidon, un monstru. Acesta trebuia s-o primească pe Hesiona, fiica lui Laomedon, ca jertfă. Heracle s-a oferit s-o scape pe Hesiona, ca altădată Perseu pe Andromeda, dacă i-o va da de nevastă. Regele i-a promis-o. Heracle a ucis monstrul. Dar Laomedon nu i-a mai dat-o pe fiica lui de soție. De aceea Heracle, după ce a scăpat din nclavia lui Euristeu, s-a dus cu armele asupra lui Laomedon și l-a pedepsit.

6. Podarce însemna : pas ușor, pentru că acest fiu al lui Laomedon era un alergător de frunte. Pe urmă i s-a zis Priam, adică răscumpăratul, pentru că fusese eliberat din robie, în schimbul unor daruri de preț.

7. Numele adevărat este Hecabe, dar, fiind prea puțin cunoscut, se folosește cel dat de romani, Hecuba.

8. Se crede că fetele au fost în număr de douăsprezece.

9. Și în folclorul românesc se găsesc basme ca „Aflatul”, „Făt-Frumos cel găsit pe munte” ș.a., unde pruncii nedoriți sînt aruncați prin păduri sau pe stînci, dar sînt găsiți, salvați și aduși din nou în casa părintească.

10. în românește. - „învingătorul”.

227

11. Motivul cm vrăjitoarea care strică petrecerea sau nunta, uneori vîrînd discordia, alteori răpind mireasa sau scufundînd palatul, îi găsim iarăși în basmele și legendele noastre. (Vezi de pildă basmul „Vălul miresii” din volumul „In țara legendelor”).

12. Scena alegerii celei mai frumoase zeițe, dintre Hera, Atena și Afrodita, a fost pictată pe zeci de vase din vechime. În pictura modernă, pe tema aceasta, a creat o mare operă Rubens. Într-un decor exuberant, Paris îi dă mărul discordiei încîntătoarei Afrodita. Artistul a știut să pună pe pînză, în culori măiestre, amenințarea sumbră. Pentru că în văzduh plutește zeița Eris. Ea are în mina stingă un șarpe, care închipuie veninul ce otrăvește inima și face să se nască ura. În mina dreaptă ține torța. Torța care aprinde vrajba și o ațîță tot mai mult. Din clipita aceea Paris - fă-cînd marea greșeală de-a prefera desfătarea, dlnd la o parte înțelepciunea și puterea - a și dezlănțuit urgia. A început ruina Troiei, orașul înfloritor, unde domnea regele Priam. O pictură asemănătoare, de o mare valoare, pictată de Giorgione, s-a distrus la Dresda, în timpul războiului.

13. Într-un basorelief din secolul al III-lea î.e.n. se vede cum Afrodita, în schimbul mărlui de aur, o convinge, ținînd-o de umăr pe soția regelui din Sparta, să-și trădeze căsnicia. Mai la o parte stă Paris. Lângă el este zeul Eros. Zeul îl face mai frumos și mai atrăgător pe Paris, încît Elena îl îndrăgește și, fără minte, este ga,ta să-și părăsească soțul, țara, și să alerge după zvînturatul tînăr din Troia.

14. Pe țărmul apelor ce se află între insula Eubeea și Grecia continentală.

15. Numele adevărat al lui Ulise este Odiseu. De aceea marea poemă epică a lui Homer, care-i cîntă peripețiile, pe drumul întoarcerii acasă,

după sfîrșitul războiului troian, se cheamă „Odiseea”. În literatură însă numele de Odiseu nu este aproape deloc folosit, fiind înlocuit cu cel roman, Vlase.

16. Și în folclorul altor popoare se găsește motivul acesta. Astfel, în legenda Nibelungilor, eroul german Sigfrid se scaldă în sîngele unui balaur ca să devină invulnerabil. În timpul scăldatului îi cade însă o frunză de tei pe umăr, și aici va fi locul unde îl va lovi mai târziu dușmanul.

17. Insula Sciros.

18. Atît numărul corăbiilor, cît și acela al oștenilor au fost mult exagerate.

19. Bătrînul Nestor, înțeleptul, îl sfătuiește pe Agamemnon să-și organizeze oastea, spunîndu-i în felul următor :

„Armia tu întocmește-ți acum după neam și-nrudire, Neamul pe neam să se-ajute la luptă și ruda pe rudă.”

228

Și zice înțeleptul Nestor astfel pentru că în epoca homerică unitatea socială de bază era ginta paternă, adică grupul de persoane ce avea un strămoș comun în linie directă bărbătească. Mai mare decît ginta era fratria. Iară mai multe fratrii formau tribul. Regele, basileul, avea și-un sfat al lui sau un consiliu, format, în primul rînd, dintre reprezentanții cei mai bogați ai ginților. Iară în timpuri grele, basileul putea să cheme și adunarea poporului sau a oștirii, să îi aprobe măsurile pe care le lua. De fapt, în adunarea asta, tot nobilimea hotăra. Nu-i rămînea poporului decît să-și arate, prin strigăte, dezaprobarea sau aprobarea față de-aceste hotărîri.

20. Întîmplarea este povestită de Euripide în tragedia : „Ifigenia în Auliăa”.

21. Elinii socoteau că nici un lucru de seamă nu se face fără sacrificiu. Cu cît era mai prețioasă jertfa, cu atît succesul era asigurat.

22. Taurida nu este altceva decît Crimeea.

23. „Iliada” nu cuprinde decît sfîrșitul războiului troian, după cei nouă ani de asediu.

24. Homer ne cîntă în versurile nemuritoare ale „Iliadei” cum Zeus a grăit spre zei:

”„...Eu sta-voi aici în Olimp pe o culme Și voi petrece privind. Voi zeii ceilalți după voie Mergeți la Troia pe cîmp unde luptă troienii și-aheii, Volnic e-oricine cum vrea să-i ajute pe unii sau pe-alții. Chiar dacă singur Ahile s-ar pune cumva cu troienii, N-ar putea dînșii cu el să se ție pe loc o minută. Se-nfiorau la vederea viteazului și înainte, Darmite acum cînd el e turbat că-i uciseră soțul ; Mi-e să nu surpe în ciuda ursitei chiar zidul cetății”.

Asta vorbi Cel-de-sus și aprinse nestinsă-nfocare. Zeii îndată pornesc la război împărțindu-se-n două ; Merge la tabără-aheilor Hera și Palas-Atena, Zeul Cutremur Poseidon și dăruitorul de bunuri Hermes, isteț ca nici unul. Fălos de putere, Hefestos Vine șoldiș după ei și-și deapănă slabe picioare. Ares, din coif strălucind, s-a dus la troieni și pletosul Febos-Apolo cu el și Artemida cu tolba, cu arcul, Leto și Xantos în urmă și galeșa zîn-Afrodita.

229

Pînă ce zeii statură departe de tabără, ahei Nu mai puteau de mîndrie, că leul Ahile Iar se ivi la război dup-așa îndelungă ședere. Dar pe troieni îi cuprinse un tremur grozav ; fiecare Tot se uita cu uimire cum iutele-Ahile în arme Străfulgera între-ahei ca urgia bărbaților, Ares. Dar mai pe urmă cînd olimpienii iau parte la luptă, 'Naltă-se Vrajba cumplită ce-ntartă mulțimea, și țipă Groaznic Atena ba-ncoace la șanț, după zidul ahaic. Ba pe la țărnuțul bătut de talazuri dă chiot puternic. Urlă și Ares în față-ii asemenea negrului vifor, Ba pe troieni îmboldind cu țipete de pe cetate, Ba de pe Dealul Frumos dă fuga spre rîul Simois. Astfel, acuma de-o parte și alta zoreau fericirii

Zei să se bată ; chiar ei înde-ei își dau crîncenă harță.

Bubuie strașnic în nouri al lumii și-al zeilor tată

Sus din Olimp ; Poseidon răzguduie jos în adîncuri

Nemărginitul pămînt și munții cu piscuri înalte,

Tremură poalele, crestele toate-ale muntelui Ida,

Vasele-aheilor și se cutremură-ntreg Ilionul.

Tremură Pluto în iad, al umbrelor Domn, și de spaimă

Țipă și sare din tron ca nu cumva zeul Cutremur

Cu zguduirea-i de sus să crape pămîntul

Și pămîntenii și zeii să-i vază cu ochii locașul

Muced și negru, scîrbit și de zeii : așa zgomot făcură

Zeii cînd se încleștară-ntre ei pe cîmpie...»

25. Jalea Andromacăi este unul dintre cele mai zguduitoare cîntece din marea poemă „Iliada”. Ea a inspirat adeseori pe artiști. O tragedie, „Andro-maca”, a creat în antichitate Euripide ; iar în secolul al XVII-lea, pe aceeași temă și cu același titlu, a creat o nouă operă tragică poetul francez Racine. Dealtfel, această operă a stabilit și reputația poetică a renumitului scriitor francez.

26. Această înduioșătoare întîmplare a fost pictată pe un vas antic de-o frumusețe excepțională, care se găsește în tezaurul artistic al Ermitajului.

21. Amazoana s-ar țilcui din limba vechilor greci prin „fără sîn”, pentru că - așa cum s-a spus - ele își retezau de mici copile unul dintre sini, ca să le fie mai lesne cînd trăgeau cu arcul.

28. Muntele acesta ridicat de greci deasupra mormîntului lui Ahile. ca și monumentul de marmură, pe un promontoriu numit Sigeion, aproape de strîmtoarea Helespont, au stat acolo secole întregi, cum spuneau grecii, și se vedea de la mare depărtare de către toți corăbierii. Asta, însă, pînă într-o bună zi, cînd a venit o mare furtună. Valurile au năvălit pe promontoriu și muntele s-a spulberat, urna a fost luată de valuri. Vn cîntec vechi spunea că Tetis urzise dinadins întîmplarea aceasta, ca să poată aduce în apele mării urna fiului ei iubit.

29. Fata care ajunsese soția lui Ahile se chema Deidamia.

30. Artistul care a făcut calul de lemn se numea Epeios.

31. Un grup de marmură vestit, intitulat „Laocoon”, sculptat în secolul întâi, înaintea erei noastre, de către sculptorii Agesandru, Polidor și Ate-nondor din Rodos, ne înfățișează scena aceasta cu un dramatism fără pereche. Laocoon, bătrînul preot, este în mijloc și se luptă cu cei doi șerpi

mai groși ca brațul și lungi de două ori cât omul, care îi strangulează fiii și îl mușcă chiar pe el de mijloc. Fiii caută la el sprijin ; dar lupta este pe sfârșite, oricât se încordează Laocoon. Mai sînt numai puține clipe și toți trei vor fi uciși de șerpii zeului Poseidon, trimiși la rugămințile Atenei.

230

Întoarcerea aheilor în elada

RĂZBOIUL CE DURASE ATÎTA TIMP ÎN TROIA acum se isprăvise. Troia fusese arsă pînă la temelii. Însă urmările grozavului măcel abia se începeau...

Aias de la Locrida săvîrșise o crimă. Preoteasa Atenei fusese-m-brățișată de Aias, fără voie, în sacrul ei lăcaș. Ba i se sfărîmase și statua zeiței pe lespezi, în bucăți. Deci Aias pîngărise lăcașul, preoteasa și statua zeiței. După datina veche, Aias urma să fie Licis, pe țarm, cu pietre. Atît doar că eroii nici n-au vrut să audă ca Aias, ce luptase plin de înverșunare, pe coastele Troadei, vreme de zece ani, să fie omorît. Atunci Palas-Atena, care îi ocrotise pe-ahei și-i ajutase să nimicească Troia, s-a mîniat de moarte. Supărarea aceasta îi va costa pe-ahei mai mult decît războiul în toți cei zece ani.

Menelau pornește spre patrie, împreună cu Elena

Menelau se-mpăcase cu soața lui, Elena, regina ce fugise cu Paris de la Troia. Se zice că bărbatul fusese hotărît să-și ucidă nevasta, ce-l făcuse de rîsul întregii omeniri. Însă mîndra Elena, reîntîlnindu-și soțul, biruitor, la Troia, căzuse în genunchi, în fața lui, umilă. Pe fața ei frumoasă, lacrimi curgeau șiroaie și își cerea iertare, cu glas întretăiat de plîns și de suspine :

- O, rege, fie-ți milă, nu ucide pe fiica puternicului Zeus și a reginei Leda... Fapta am săvîrșit-o din voia zeilor. M-a-ndemnat Afrodita, și Eros, fiul ei, m-a săgetat în piept cu-o săgeată muiată în fiere și venin. Am suferit destul. Mai bine te îndură și ia-mă iar la Sparta. Îți voi fi credincioasă. Asta pot să ți-o jur...

232

Astfel rostea odrasla lui Zeus și a Ledei. Iar fața ei era nespus de-ncîntătoare. Deși trecuse vremea, își păstra frăgezimea și era mai frumoasă decît în tinerețe. Ochii ei cei albaștri îi muiau inima regelui Menelau. Simțea cum se topește toată mînia-i cruntă ca primăvara gheața, cînd iese soarele și-o schimbă în pîraie vesele, zgomotoase, pe văile din. munți. Iubirea renăștea în pieptul regelui. Dragostea izbucnise din nou, năvalnică, pentru soția lui care îl părăsise.

E drept că prin legende se spune că zeița iubirii, Afrodita, vă-zînd-o pe Elena că-i în primejdie, se coborîse iute din înaltul Olimp, cu carul din petale de flori de trandafir, cel tras de porumbițe, însoțită de Eros, zeul înaripat. Iar Eros, la porunca zeiței Afrodita, trăsese o săgeată, de astă dată-n pieptul regelui Menelau și îi reaprinsese dragostea-n vîlvătăi, pentru soția sa, preafrumoasa Elena.

Și, cum, necum, bărbatul și-a zvîrlit sabia, pe care-o pregătise ca să-și ucidă soața. A luat-o pe Elena în brațe și-a dus-o la corăbii. Apoi a dat cu fală semnalul de plecare corăbierilor săi :

- Vîntul este prielnic, a grăit Menelau. Ridicați pînzele corăbiilor noastre, și să pornim spre casă. Doar în puține zile vom vedea iarăși Sparta și palatul dorit, din care am plecat acum zece ani...

Așa crezuse el că în puține zile se vor întoarce-n Sparta. Dar nu era așa... Pentru că, mai întîi, Apolo - ce ținuse cu Troia în război - a săgetat cîrmaciul corăbiei regale, pe lîngă capul Su-nion. Vroia să-i mai lovească cel puțin înc-o dată și să-i împiedice pe-aheii ce-i ura s-ajungă în Elada. Menelau și oștenii i-aa ars trupul pe rug și i-au făcut o slujbă, cum era datina. Apoi, c-un nou cîrmaci, au plecat mai departe.

Dar le-a trimis Poseidon o furtună grozavă. Flota s-a risipit. Corăbiile aheie, în cea mai mare parte, s-au sfărîmat de stînci. Regele Menelau și soața lui, Elena, au fost siliți de Ares să rătăcească, apoi, vreme de șapte ani, prin țări îndepărtate : Cipru, Fe-nicia, Libia și Egipt, și cu mare greutate au izbutit, la urmă, să-și i revadă Sparta.

233

Ahile, ca semizeu, se așază în insula Leuce, căsătorindu-se el cu frumoasa Elena

Legende mai noi spuneau că, după moarte, Elena a fost luată de Hera din Olimp și dată de soție eroului Ahile, ajuns un semizeu, în acest fel zeița cu brațele ca neaua răsplătea pe eroul ce biruise Troia.

În timp ce în Troada aheii au ars trupul eroului Ahile, umbra celui răpus a fost luată de Tetis, zeița nereidă, care îi era mamă. Și, cu voia lui Zeus, Ahile s-a schimbat din om în semizeu, ca toți marii eroi 2.

La rugămînta mamei, Poseidon a-nălțat în Pontul Euxin o insulă frumoasă. Insula a clădit-o Poseidon furtunosul, din mîlul ce-l purtase Istrul în drumul său din Sciția depărtată pînă la gura Pilon 3. Iar acest nou tărîm a fost numit Leuce sau insula cea albă, pentru că-n preajma ei marea se-nvolbura, izbindu-se de stînci și stropind-o cu spumă, parcă o-ncercuia c-un brîu larg de argint 4.

Aici și-a așezat zeița nereidă pe fiul ei Ahile, cel mai viteaz erou din războiul troian 5. Și-apoi s-a ridicat un templu maiestuos, din marmură ca neaua. Și pentru că-ndrăgise, în viață, pe Elena, cea răpită de Paris - deși păstrase taina ascunsă-n inimă - Hera i-a dăruit-o de soață, după moarte. A fost o nuntă mare în insula Leuce, la care au venit Poseidon, Amfitrita, nimfele nereide și geniile toate din Pontul Euxin și chiar din Meotida 6.

De-atunci, în orice seară, Ahile și Elena se așezau la masă. Și Ahile cînta, lăudîndu-l pe poetul ce povestise-n versuri greul război troian '.

„O, faimă și renume - rostea în vers Ahile - voi care locuiți pe coastele mănoase ale acestei mări, lira mea azi vă cheamă : slăviți-mi pe Homer, divinul cîntăreț, gloria oamenilor, gloria suferințelor îndurate de mine. Căci, datorită lui, eu încă n-am murit. Și datorită lui, Patrocle mai trăiește, iar prietenul meu Aias s-aseamănă cu zeii. Și chiar acei învinși sînt încă proslăviți, lăudați în cîntece și Troia nu-i uitată".

Această melodie era fermecătoare, și, pe mări, corăbierii își opreau vasele și ascultau, cuprinși de-un simțămînt de teamă. Ba

unii povesteau că s-auzeau de-acolo și zgomote de arme, strigăte de război și tropote de cai. Și dacă vreo corabie se afla în furtună și își căuta scăparea în insula Leuce, Ahile s-arăta la pupă-nveș-mîntat în straie de război și le-arăta cu mîna încotro să cîrmească.

Nimicirea amazoanelor

În insula Leuce trăiau și multe păsări : porumbei, pescăruși și alte zburătoare. Ele plecau în zori, își muiau penele în valurile mării și se-ntorceau pe țarm. Stropeau cu îngrijire tot templul lui Ahile, măturînd lespezile cu aripile lor.

Aicea, în Leuce, corăbierii salvați de Ahile, pe mare, îi făceau multe daruri : aur, argint, obiecte și stofe prețioase. Atît de multe daruri se aduceau în templu, încît se adunase o mare bogăție. Această bogăție au vrut s-o stăpînească vitezele-amazoane, femeile acelea care luptaseră cu Ahile la Troia, ajutîndu-l pe Priam.

De-aceia și-au făcut corăbii măiestrite. S-au urcat pe corăbii, cu caii lor cu tot ; și-au pornit spre Leuce. Însă marele-Ahile, fiind acum semizeu, a săvîrșit o vrajă. El a cătat cu ochii-i crunți și străpungători spre caii ce purtau oastea de amazoane. Sub privirea aceasta, caii s-au scuturat, sforăind ca turbați, trîntind pe amazoane cu frunțile-n țărînă. Apoi s-au repezit, ca niște lei flă-mînzi, mușcîndu-le de brațe, de pîntece, de șolduri, mîncîndu-le cu totul.

Tot în aceeași vreme, s-a iscat o furtună ce-a scufundat în marș corăbiile pe care veniseră-n Leuce vestitele-amazoane.

După osînda asta, semizeul Ahile a chemat apele Pontului Euxin peste insula sa. Apele-au năvălit și au purificat pămîntul insulei de sîngele vărsat °.

Pedepsirea lui Aias din Locrida

Toate aceste fapte, povestite-n legende, s-au petrecut tîrziu, după ce Menelau și frumoasa Elena - întorși din rătăcirile care-au

234

235

durat, cum știți, vreme de șapte ani - au sosit iar acasă și-au viețuit, un timp, în palatul din Sparta. Menelau a-nchis ochii, și soața lui Elena a fost luată de Hera, fără a fi întrebată, și dată lui Ahile.

Să ne întoarcem însă din nou" în fața Troiei, după ce a fost arsă, și să aflăm ce soartă au mai avut și ceilalți ahei rămași acolo.

După ce Menelau plecase cu Elena și-o parte din corăbii, pe mare, către Sparta, regele Agamemnon mai zăbovise încă o vreme în Troada. Întîrzia acolo, cu gîndul s-o-mblînzească pe zeița Atena, ce era supărată fiindcă nu-l pedepsise pe Aias din Locrida, acel ce-i pîngărise templul său de la Troia. Și ca s-o îmbuneze, îi ridica sanctuare și-i tot aducea jertfe zeiței purtătoare de coif și de egidă.

- Apleacă-te, zeiță, cu mila ta spre noi și nu ne oropsi în drumul către casă ! se ruga Agamemnon de falnica Atena.

N-avea de unde ști că ea-i și presărase zeci, sute de primejdii, în drumul către casă.

Terminînd deci cu slujba și jertfele-n Troada, regele Agamemnon a poruncit, de-asemeni, ca și oștenii lui să se urce-n corăbii și cu toții să plece spre dorita Micenă. Și au plecat pe mare. La început n-au fost pericole prea mari. Dar în cîteva zile au început furtuni. Furtuni nenumărate, iscate de Poseidon la cererea Atenei. Dar cea mai grea din toate, mai înfricoșătoare, a fost dezlănțuită aproape de Eubeea. Părea că marea fierbe într-un cazan adînc. Cerul se coborîse pînă deasupra apei, vînat și mohorît. Iar vîntul împingea corăbiile-aheie spre stîncile din coastă unde, trosnind cumplit, se sfărîmau în țandări. Astfel au fost pierdute în apele adînci cele mai multe vase, oștenii înecați și toată avuția ce o purtau cu ei, din cetatea lui Priam, risipită pe fundul clocotitoarei mări. Printre aceste vase, a fost spartă-n bucăți corabia pe care călătorise Aias. Însă eroul nostru nu s-a lăsat tîrît de valuri, spre adîncuri, ci s-a luptat cu ele, și cum era voinic, a izbutit s-ajungă pe-o stîncă de la țarm. S-a cățarat pe stîncă, și, vesel, a cătat cu ochii lucitori spre muntele Olimp și a strigat din răputeri :

- Voi, zei, Palas-Atena și tu, acel ce porți alge în păru-ți ud și ești rege pe mări, preacruntele Poseidon, aflați că n-am murit... Cu brațele acestea puternice,-omenești am răzbătut prin valuri... ha, ha ! și am scăpat... și rid acum de voi...

236

Vă-nchipuiți atunci cum s-a mîniat Atena, văzîndu-l pe eroul ce-i pîngărise templul că mai trăiește încă. Și s-a-ncruntat amarnic zeul mării, Poseidon.

- N-ai pierit ?... a răcnit din apele marine furtunosul Poseidon. N-ai pierit ?... Ai să pieri...

Și-a lovit cu tridentul acea stîncă înaltă pe care stătea Aias. Stîncă s-a despicat¹⁰. Se mai vede și astăzi cum a fost ruptă-n două. Iar partea despicată s-a prăvălit în valuri, tîrîndu-l și pe Aias. Astfel l-au pedepsit Atena și Poseidon pe-acel ce avusese curajul să-i înfrunte.

Înecarea corăbiilor la capul Cafareu

După-ntîmplarea asta, regele Agamemnon a plutit mai departe cu bruma de corăbii ce îi mai rămăsese. Credea că s-au sfîrșit necazurile pe mări prin pierderea lui Aias. Numai că în Eubeea domnea pe-atunci Nauplios, tatăl lui Palamede, eroul ce fusese osîndit în Troada și omorît cu pietre. Atena și zeița cu brațele ca neaua, care-i minaseră pe-ahei pînă-n Troada, vruseseră să piară cel care cerea pacea.

Acum, aflînd Nauplios că se apropie flota, a vrut la rîndu-i să plătească regelui Agamemnon moartea fiului său. La capul Cafareu al insulei Eubeea răsar mai peste tot colți mari, rînjiți din ape. Și, într-o noapte neagră, Nauplios a aprins pe-aceste stînci un foc. Flota tocmai trecea prin apele acelea adînci, clocotitoare. Pornise iar furtuna. Vîntul bătea avan și azvîrlea-n corăbii munți negri, grei, de apă. Și, văzînd Agamemnon foc scînteind pe țarm, a crezut că-i un port. S-a-ndreptat într-acolo cu corăbiile sale. Dar dintr-odată - zei ! - vasele s-au ciocnit de colții ascuțiți și, una după alta, corăbiile lui s-au scufundat în mare. Iar vuietul furtunii a stins pe totdeauna gemetele de moarte ce le scoteau oștenii regelui Agamemnon, care se prăvăleau în apele adînci¹¹.

Cînd s-a sfîrșit furtuna și s-au ivit iar zorii, nu mai plutea pe mare decît un singur vas. Era vasul regal, care era mai bun ca toate celelalte, însă și el lovit de stîncile din țarm și-aproape plin de apă. Cu greu au izbutit de-au plecat mai departe.

237

Au plutit ei pe mare. Au înfruntat și alte furtuni și lupte grele, și-abia într-un tîrziu au izbutit s-ajungă acasă, la Micena.

Agamemnon este ucis la-ntoarcerea acasă de soția necredincioasă

Atîta că în timpul cît lipsise-Agamemnon, soția-i Clitemnestra, sora mîndrei Elena, nu i-a fost credincioasă. Minată de-Afrodita, dușmana grecilor din războiul troian, regina Clitemnestra a îndrăgit pe-un altul, vărul lui Agamemnon, ce se chema Egist.

Dorind să nu-i sosească soțul pe negîndite, regina așezase pe-un munte foarte-nalt o strajă zi și noapte. Cînd au distrus aheii bogatul oraș Troia, focul s-a ridicat în sus pînă la cer. În Lemnos s-au zărit coloanele de flăcări, care se ridicau din zidurile Troiei. Atunci locuitorii mării insule Lemnos au aprins și ei focul pe o creastă de munte, dînd veste că orașul lui Priam a căzut. Din Lemnos s-a văzut pînă departe focul, pe coastele Eladei. Așa, din munte-n munte, vestea a și sosit într-o singură zi în orașul Micena.

E lesne de-nțeles ce-a fost pe Clitemnestra, cînd a aflat c-aheii au biruit Troia și se înapoiază soțul său, Agamemnon.

Sub îndemnul zeiței, ea s-a făcut că este nespus de bucuroasă. L-ambrățișat cu dor, și toată numai zîmbet, l-a poftit în palat pe soțu-i Agamemnon.

- Intîi și-ntîi, stăpîne, i-a glăsuț regina, te rog să faci o baie, și-astfel să te purifici de sînge și de colb...

Regele din Micena s-a învoit, firește ; a-și dezbrăca armura ; a dat încolo lancea, și sabia, și scutul. Știa că e acasă, și nu mai sînt primejdii. Trîmbițele sunau. Chimvalele la fel. Și adunați, curtenii îl aclamau pe rege, fiindcă se întorsese biruitor din Troia.

Egist pîndea la ușă cu-o sabie în mînă. Regina Clitemnestra îl conducea pe rege într-o sală de baie, largă și-mpodobită cu sculpturi și cu aur. Regele a intrat în baie să se scalde. Dar, cum l-a văzut singur, regina Clitemnestra a și zvîrlit asupra-i un vâl lung și țesut din fire foarte tari. Regele Agamemnon s-a încurcat în vâl, la fel ca într-o plasă, și a căzut pe lespezi. Iar soața-i, Clitemnestra, cu sfatul lui Egist, l-a lovit cu securea în frunte de trei ori,

238

Răzbunarea lui Oreste

Îndată după crimă 12, Egist s-a-nveșmîntat în hainele regale și a ieșit în piața orașului, trufaș, stînd lîngă Clitemnestra. Mulțimea înfuriată de crima odioasă, care se săvîrșise acolo, în palat, a vrut să-l și înșf ace pe vicleanul Egist și să-i scurteze viața. Însă l-a apărat regina Clitemnestra. Ea a strigat că fapta era o răzbunare pe regele-Agamemnon, fiindcă o îndrăgise pe copila lui Priam, urgisita Casandra.

Fata căzuse roabă lui Aias ; dar acesta pierise-n apa mării ; și regele-Agamemnon o luase la Micena.

Se spune că poporul, văzînd-o pe Casandra, cu chipul luminos și cu privirea bună, o sfătuia să fugă. Vroia să o ajute.

Dar ea își dorea moartea. Fusesse înjosită de nemiloșii-ahei. Nu vroia să trăiască o viață de robie. Și, fără să se teamă, și-a lepădat mantia, cununa de pe cap și bățul ei profetic. A intrat în palat cu celelalte roabe aduse de la Troia. Acolo adăsta securea uci-gașă, aceeași ce lovise în frunte pe-Agamemnon.

Îndată după moartea regelui Agamemnon, dușmanul său Egist voise să-i omoare și unicu-i băiat, ce se numea Oreste.

Însă micul Oreste fusesse luat de doică, în acel ceas de spaimă, și dus în altă țară, pe tărîmul Focidei.

Departe, în Focida, Oreste-a crescut mare, și nu avea alt gînd decît să-i pedepsească pe cei doi ucigași, cum cerea datina. În e] ardea făclia urii răzbunătoare. Și, ajungînd flăcău, a plecat la Micena, însoțit de un prieten, ce se numea Pilade. S-a-nfățișat acolo drept un sol din Focida și-a pătruns în palat.

- Eu sînt acel pe care tu ai vrut să-l răpui... i-a glăsuț, cu silă, fiul lui Agamemnon vicleanului Egist. Am venit să-ți plătesc moartea tatălui meu !...

A început o luptă. Însă o luptă scurtă 13. Oreste era tare și priceput la arme ; și Egist a căzut - cu toate că regina sărise în ajutorul lui, cu o secure-n mînă. De nu era Electra, sora lui Oreste, poate-l și răpunea. Electra i-a strigat :

- Fugi, frate !... Fugi departe !... Regina te pîndește și vrea să te omoare pentru iubitul ei...

Oreste s-a întors spre mama ucigașă. Plin de durere-n suflet a săgetat-o-n piept.

Oreste, după fapta grozavă săvîrșită, a avut de-ndurat chinuri nenumărate. El a fost urmărit de crudele erinii - geniile infernale

239

trimise să-l răpună și să-l ducă-n Infern, pentru că-și omorîse pa propria lui mamă. Zeițele erinii l-au urmărit mult timp.

Pînă-n cele din urmă, se spune că Oreste ar fi fost judecat de zeii olimpieri în orașul Atena, sus, pe stîncă lui Ares¹⁴. Vreo cîțiva olimpieri au hotărît să-l ierte, zicînd că fapta îui a fost cu totul dreaptă. Regina Clitemnestra își meritase soarta.

Parte dintre erinii și-au curmat urmărirea. Ele s-au așezat într-o peșteră largă, chiar sub areopag. S-au numit eumenide și-au ocrotit orașul atît de drag Atenei¹⁵.

Însă alte erinii l-au lovit mai departe pe tînărul Oreste. Ca să scape cu viață, a trebuit s-aducă din ținutul Tauridei o statuă-a zeiței caste a vînătoarei. Statuă fermecată. El a plecat alături de prietenu-i Pilade. Dar în templul zeiței slujea, ca preoteasă, fecioara Ifigenia, pe care-odinioară regele Agamemnon vruse s-o jertfească pe-un altar în Aulida - ca flota aheiană să poată să pornească spre coasta Troadei.

După multe necazuri, Oreste și Ifigenia s-au cunoscut ca frați. Au plecat împreună spre patria dorită, ducând cu ei chipul de piatră al zeiței.

Ajungând în Micena, Oreste s-a-nscăunat pe tronul părintesc, tronul lui Agamemnon. Prietenul credincios al regelui Oreste, Pilade, s-a-nsurat cu prințesa Electra. Iar Ifigenia s-a făcut preoteasă într-alt templu măreț al preacastei zeițe m.

Iată care-a fost soarta celor doi frați atrizi : Menelau și Aga-memnon care au distrus Troia cu cetele de-ahei. Oastea lor a pierit la-ntoarcerea spre casă, pe mare, sub furtuni, și toată bogăția jefuită la Troia a fost pierdută-n ape, unde zace și-acum. Zeii ce-i ațîțau să plece la război i-au asuprit pe urmă. Ba, pînă și urmașii, prietenii, rudele au îndurat la fel. Învinși și-nvingători au suferit din plin.

Note

1. Pe nume Frontis.

2. Oamenii din antichitate au născocit ideea că eroii deveneau în cea mai mare parte semizeii, adică tot un jel de zei. Ei își închipuiau că eroii - care-i iubeau și luptaseră în viață pentru pămînteni - vor mijloci pe Ungă zeii olimpici, ori de cîte ori aceștia ar fi vroiti să-i urgisească. Și în acest fel ar fi putut să scape de multe neajunsuri sau să capete ajutor în împrejurări grele.

3. Psilonul era Sulina de astăzi.

240

4. Noi îi zicem Leucei: Insula Șerpilor, pentru că ar fi viețuit acolo niște șerpi mici, negri, neveninoși.

5. Ahile reprezenta pentru elini vitejia și curajul desăvîrșit în război. F. ra un fel de erou național. În același timp, el se bucura și de protecția anumitor zei: în primul rînd a lui Zeus, prin intermediul rugămintelor mamei sale Tetis ; a Herei, datorită urii ei nemărginite față de troieni; și a Atenei, ca sprijinitoare a celor mai mari eroi.

6. Marea de Azov.

7. Așa povestește scriitorul Filostrate din. secolul întîi al erei noastre, aducînd indirect, în acest fel, un omagiu neîntrecutului poet elin, Homer.

8. În felul acesta povestește un alt scriitor : Flavius Arrianus, filozof și istoric totodată, din cel de-al doilea secol al erei noastre.

9. Filostrate, în „Heroica” sa, pretindea că acest atac al amazoanelor în Insula Șerpilor s-ar fi petrecut în anul 168 al erei noastre. Istoria nu confirmă această luptă și nici pe amazoane. Totuși, nu se știe de n-o fi fost vreodată, cumva, vreun măcel în ostrovul cu șerpi. Poate niște războinici or fi răpus cu armele vreo ceată de femei, din nu știm care pricini. Iar grecii, care erau atît de inventivi, or fi vrut să înnobileze acest măcel crud. creînd povestea asta. Dacă este așa sau altfel, noi nu avem de unde să cunoaștem. Nu știm ce se ascunde sub cîntecul străvechi despre Insula Șerpilor, care-și scaldă și astăzi coastele în apele înspumate ale Mării Negre.

10. Este vorba de stîncă numită Gerestes. Văzînd ciudata ei formă, elinii au născocit această interesantă legendă.

11. Motivul acestei legende, al regelui care atrage cu ajutorul focului corăbiile, pe furtună, între stînci, ca să le nimicească, a fost preluat de folclorul multor popoare. Se află și în basmele noastre.

12. În tragedia sa „Agamemnon”, poetul Eschil ne cîntă cumplita întâmplare.

13. Eschil, în tragedia „Hef orele”, povestește moartea reginei Clitemnestra. Hef orele erau niște femei care-i jeleau pe morți și făceau libațiimi pe mormintele lor. Titlul a fost dat simbolic de poet. Dealtfel, într-un desen pe-un vas, îl vedem pe Oreste vîrîndu-și paloșul răzbunător în trupul lui Egist. Regele învins dă strigătul de moarte. Dintr-o altă încăpere, țtșnește însă Clitemnestra cu o secure-n mină, și este gata să-l lovească pe feciorul său, pe la spate. Mai încolo, se vede și Electra, fata lui Agamemnon. Zărind-o Electra pe Clitemnestra, cu securea, îl vestește pe Oreste, ca să se poată apăra. Sînt unii învățați care asemuiesc tragedia lui Eschil cu o altă

241

•operă, creată de Shakespeare, numită „Hamlet”. La fel, tinărul prinț Harnlet dorește să răzbune moartea tatălui său, regele țării, ucis prin uneltirea ținui unchi criminal, împreună cu mama necredincioasă.

14. Areopagul.

15. Acest lucru se arată în altă tragedie a lui Eschil, „Eumenidele”. Piese : „Agamemnon”, „Heforele”, și „Eumenidele” compun laolaltă trilogia „Orestia”, culme a artei lui Eschil.

16. Întîmplările acestea atît de zbuciumate au fost povestite de Euripide în tragedia lui „Ifigenia în Taurida”. Într-un grup statuar din secolul al V-lea înaintea erei noastre ne sînt înfățișați Oreste și Electra, după ce se întîlnesc în pace la Micena. Electra își ține brațul cu dragoste de soră pe umărul voinic al regelui Oreste. Fețele lor exprimă iubirea ce și-o poartă, caldă și sinceră.

PĂȚANIILE LUI ULISE

AHILE-A-NSEMNAT VITEJIA în marele război troian. Fără de el, poate aheii erau zdrobiți de dîrzul Hector. Dar pe Ahile-l adusese în tabăra lui Agamemnon, prin istețimea sa, Ulise. Acest erou întruchipează înțelepciunea, priceperea și dibăcia. El a adus noi luptători, pe Filoctet, Neoptolem și alți eroi, în fața Troiei, cu vorba sa meșteșugită. Fără de el, paladiul nu ar fi părăsit orașul regelui Priam cel bătrîn, nici n-ar fi fost meșteșugit calul de lemn. Zidul nebiruit al Troiei, clădit de doi zei olimpieni, ar fi rămas poate întreg.

Ce-i drept, Ulise nu dorise acest război atît de crud. Greu se urnise de acasă. Însă, intrat în bătălie, el a făcut tot ce-a putut, cu mintea lui născocitoare, ca să asigure victoria cetelor regilor aheii.

Atîta că-n timpul cît fusese plecat în crunta bătălie, nu vedea-n visurile lui decît Itaca, patria sa cea mult iubită, în care își avea căminul.

N-avea alt gînd, altă dorință mai fierbinte, decît să se întoarcă acasă J, lîngă fecioru-i Telemah și lingă draga-i Penelopa.

Acuma, isprăvindu-se războiul, Ulise și-a urcat pe cele douăsprezece corăbii ce le-avea, oastea care-i era încredințată. Și vîn-tul a suflat în pînze, iară vîslașii-au chiuit. Ziua era plină de soare și marea lucie, în zări, îi chema ademenitoare și-și legăna, în fața lor, valul cu murmure plăcute, aidoma unui cîntec drag.

Și au plutit, au tot plutit, pînă ce au zărit un țărm locuit de un neam de oameni² ce-l ajutaseră pe Priam în marele război troian.

Aici au debarcat cu oastea. I-au nimicit pe toți bărbații. Au luat întreaga avuție ce se găsea-n orașul lor, femeile și fetele. Iar prada, astfel dobîndită, au împărțit-o-n mod egal³.

E drept că pe acest tărîm Ulise a pierdut și el cam șaptezeci și doi de oameni.

...Și iară au pornit pe mare. Au mai plutit o săptămîină și-ncă cinci zile pe deasupra. Au străbătut printr-o furtună, care i-a ră-

243

16

tacit pe ape, și au ajuns lîngă o coastă, unde sălășluia poporul ciudat al lotofagilor^k. Aceștia se hrăneau cu lotus. Cine mîncea din floarea asta nu mai avea altă dorință decît să stea, pe veci, acolo, în insula cu lotofagi. Și trei dintre însoțitorii cutezătorului Ulise, gustînd din lotusul cel dulce, n-au vrut să plece mai departe. Însă Ulise se gîndea la cei de-acasă, că-i așteaptă. Fiindcă ei se împotriveau, a dat poruncă celorlalți să-i ia cu sila, să-i aducă sus, pe corăbiile-aheie. Aceștia însă se zbăteau, sub vraja florilor de lotus. Vroiau să se arunce-n apă. Să se întoarcă-n insulă. Atunci Ulise i-a legat de băncile corăbiei cu ștreanguri tari de cînepă.

În peștera ciclopului Polifem

Plutind ei apoi mai departe, au întîlnit o insulă care era plină de capre. De capre negre, sprintene. I-au spus Insula Caprelor ⁵. Trecînd apoi de insulă, au poposit pe-un țărm, pe care sălășluiau niște uriași c-un singur ochi, niște ciclopi, am spune azi G.

Ulise s-a urcat pe țărm, lăsînd corabia pe apă, ferită într-un golfuleț. Doar doisprezece soți mai zdraveni și curajoși urmau pe rege în țara asta misterioasă.

Au luat cu ei puțină hrană și-ntr-un burduf mare de capră un vin roșu, îmbătător, pe care îl primiseră, din Tracia, de la un preot.

Urcîndu-se pe acea coastă au întîlnit o peșteră. O peșteră înaltă, largă, în care locuia ciclopul cel mai cumplit din tot ținutul. Era ciclopul Polifem, feciorul zeului Poseidon. Și, pătrunzînd în peșteră, călătorii s-au minunat nespuse de tot ce ochii le vedeau. Erau acolo îngrămădite coșuri cu brînză, sistare mari și alte vase pline cu lapte sau cu zăr. Iară în țarcuri behăiau sute și mii de iezi sau miei.

Ciclopul nu era acolo. Era cu turmele pe vale.

Dar nu trecu decît puțin și s-auziră pașii-i groaznici, ce zguduiau pămîntul tot ; și el pătrunse-n peșteră, mîinîndu-și turmele cu-o bîță, făcută dintr-

un trunchi uriaș. Închise peștera cu-o stîncă, ce nu ar fi putut s-o tragă nici patruzeci - poate mai bine - de boi.

244

Aprinde un foc bun și vrea să-și pregătească hrana. Dar la lumina focului zărește-ndată oaspeții.

- Cine sînteți ? răcnește el. Cum ați pătruns în peșteră ? Și își rotea sub frunte ochiul său arzător și fioros.

- Sîntem ahei. Venim din Troia. Furtunile ne-au rătăcit. Ci tu, fii bun, ne ospetește. Știi foarte bine că-i poruncă de la stă-pînul nostru, Zeus, să-i primești bine pe drumeți...

Ciclopul a-nceput să rîdă. Și ce rîs, zei !... Parcă era nu rîs de ființă, ci un clocot, urlet de valuri și furtuni. Ce rîs !... Parcă se dăi-îma asupra lor cerul întreg și bubuiau din înălțimi tunete tari, înfricoșate, și trăsnete parcă-i loveau.

-• Ha, ha, ha, ha !... rîdea ciclopul. Mă învățați pe mine voi ?... Și să mă tem cumva de Zeus, eu care sînt la fel de tare ca orice zeu ?... Ha, ha, ha, ha !...

Fără de alte multe vorbe, i-a înșfăcat pe doi oșteni și i-a mîncat cît ai clipi. Apoi s-a-ndestulat cu lapte, și, sătul bine, s-a culcat.

Văzîndu-l că a adormit și sforăie-nfricoșător, Ulise s-a gîndit să-și scoată sabia lui cea ascuțită și să i-o vîre-adînc în piept. Însă» și-a dat istețul seama că omorîndu-l e-n zadar.

Erau închiși în peșteră de steiul cel enorm, proptit chiar la intrare de ciclop.

Așa s-a scurs pe-ncetul noaptea. În zori, ciclopul a mîncat pe alți doi soți ai lui Ulise, și a plecat cu turmele, punînd la ușă din nou stîncă.

Uriașul este orbit cu un trunchi înroșit în foc

Ulise s-a gîndit un timp : ce-i de făcut și cum să scape din peștera ciclopului ? Căutînd și frămîntîndu-și mintea, a zărit într-un colț un trunchi lung de măsline : o altă bîtă, pe care o avea ciclopul, ca să își mîne turmele.

L-au luat, l-au ascuțit la vîrf și l-au pus bine la o parte. Iară cînd s-a lăsat amurgul peste acel ținut de spaimă, ahsii au aprins un foc în peștera ciclopului. Tocmai venea și el din vale. Cum a pătruns în peșteră, a înșfăcat alți doi oșteni și i-a mîncat nu-maidecît.

Aheii se uitau pieriți cum le mîncă uriașul soții, scăpați de moarte-n fața Troii. Însă Ulise, fără teamă, s-a repezit, a luat burduful cel plin cu vin roșu și tare.

245

Și spune-mi, măi, și cum

Vinul era atît de tare, încît aheii îl sorbeau doar subțiat cu apă rece : trei sferturi apă, un sfert vin. Altfel, doar dintr-o-ngbiți-tură se prăbușeau beți la pămînt.

Acum însă istețul nostru a turnat vinul spumegos într-un vas mare de pămînt și i l-a întins uriașului :

- Soarbe, să vezi cât e de bun, a glăsuț el spre ciclop. I-o băutură zisă vin...

Ciclopul nu băuse încă sucul de struguri pîn-atunci, și l-a sorbit cu lăcomie.

- Mai dă-mi !... a poruncit voios, te cheamă ?...

Ulise i-a turnat din nou ciclopului în oală vin și i-a răspuns plin de dulceață :

- Numele meu aheu e „Nimeni”...

- Aha !... a mormăit ciclopul. Nimeni te cheamă ?... Bine, bine... Ia mai deșartă-mi puțin vin...

Dar cum l-a sorbit și pe-acesta, puterea lui l-a doborât, ciclopul s-a lăsat pe-o rînă și-a lunecat pe lespezi, beat, chiar în mijlocul oilor.

Ulise-atunci a făcut semn ostașilor și-au înroșit bîrna de lemn în flacăra. S-au apropiat de Polifem și ascuțitul trunchiului i l-au vîrît adînc în ochi. Ba încă i l-au răsucit. Și ochiul lui a sfîrșit ca fierul de pe nicovală, bătut, încins, vîrît în apă.

Uriașul a-nceput să urle. Și urletul lui i-a trezit pe toți ciclopii insulei. Ei au venit la peșteră și i-au strigat în cor de-afară :

- Ce-i Polifem ? Ce s-a-ntîmplat și de ce ne trezești din somn ? Iar Polifem, urlînd mai tare, le-a dat răspuns :

- Săriți, ciclopilor, și m-ajutați, că Nimeni mi-a vîrît în ochi o țeapă înroșită-n foc și m-a orbit !

- Ce tot spui ?... Nimeni te-a orbit ?... Iți bați, pesemne, joc de noi... Dacă nu-i nimeni, ce tot urla ?... Haideți, ciclopilor, de-aici... căci Polifem a-nnebunit7...

Aheii se leagă sub pîntecele oilor și ies din peșteră

Și s-au pornit, buluc, ciclopii, spre peșterile-ntunecate unde-și făcuseră culcuș, nemaiuînd seamă la feciorul zeului mărilor Poseidon, care urla neconținut și se izbea de toți pereții peșterii sale, tot căutînd pe Nimeni și pe soții săi.

Însă Ulise și cu soții săreau prin peșteră mai sprinteni decît căprițele de munte și îi scăpau mereu din mîini.

Asta pînă spre dimineață, cînd oile s-au grămădit la gura peșterii, să iasă. Atîta numai că Ulise legase cîte trei berbeci, bine-n curmeie, laolaltă. Și pe sub pîntecele lor prinsese cîte un oștean. Și el se agățase țeapăn de cel mai mare animal, starostele berbecilor din turmele lui Polifem.

Ciclopul s-așezase-n ușa, pipăia oile pe spate. Iară aheilor, în piept le bătea tare inima, de bucurie, că uriașul nu era cît de cît deștept și nu căta sub pîntec turma.

Așa au izbutit Ulise și soții lui să ias-afară și să alerge, cu grăbire, pe vasul care-i aștepta în golfulețul liniștit. Și, urcați pe corabie, au început să și vîslească, pînă ce au ajuns în larg. De-acolo a strigat Ulise :

- Hei, Polifem !... Hei, Polifem, acela care ți-a scos ochiul nu este Nimeni, cum credeai, ci-s eu, Ulise... din Itaca... Hei, Polifem, te-am păcălit !...

O !... Cînd a auzit ciclopul a înșfăcat o stîncă mare cît un palat... Ce un palat ? !... Un munte-ntreg ! Și l-a azvîrlit în apa mării, răcnind cu ciudă :

- Vai !... Auzisem prevestirea că tu, Ulise, vei veni. Însă credeam că-i un uriaș, și nu un vierme cum te-arăți...

- Un vierme, însă înțelept, iar tu, puternic ești ca zeii, dar ești netot, o Polifem !... a glăsuț din nou Ulise, în timp ce stînca aruncată de Polifem zguduia vasul.

Și valurile se săltau și clocoteau în jurul lor, pentru că Polifem, uriașul, striga acum pe tatăl său, stăpînul mărilor, Poseidon :

- O !... Tată, tu, rășari din ape și pedepsește-l pe Ulise. Nu-l lăsa să se-ntoarc-acasă !... O !... Tată... Tată... pedepsește-l...

Dar grecii hohoteau pe punte, auzind țipetele lui înversunate către ape ; căci preaistețul din Itaca le da curaj zicînd așa :

- Am învins noi orașul Troia, căruia soarta îi urzise să fie-n veci nebiruit, căci avea ziduri ridicate de zeii-Apolo și Poseidon. Și-am înfruntat pe-olimpienii, care îl sprijineau pe Priam : Apollo, Artemis, și Leto, și Afrodita, și nebunul zeu al războiului, feciorul Herei. Și nu o să răzbim prin marea ocîrmuită de Poseidon ?

246

247

Eu nu mă tem deloc de el, de vreme ce-am înfrînt destinul cetății Troiei. Prindeți în mîinile voinice vîslele tari și să pornim fără de teamă mai departe...

Și pornind grecii, fără frică, au ajuns într-o insulă unde domnea, pe voia sa, Eol, regele peste vînturi 8.

În insula lui Eol și în ținutul lestrigonilor

Aici Ulise i-a grăit cu vorba sa meșteșugită zeului Eol cel măreț și i s-a plîns că l-au lovit pe-ntinsul mărilor furtuni. Furtuni pe care le-au iscat chiar vînturile ne-ndurate. Ulise i-a vorbit atît de iscusit și de frumos, încît Eol, ce nu primește pe nimeni oaspe-n casa lui, l-a primit bine și cu cinste. Iar la plecare i-a adus, în semn de mare prețuire, într-un burduf, făcut din piele, legat ia gură cu un lanț în întregime de argint, acele vînturi ce umblau, pe-ntinsul mării, deseori.

- Să le păstrezi... Să le dai drumul, numai cînd ai s-ajungi la țintă, a glăsuț regele Eol.

Nu lăsase în libertate decît pe vîntul de apus, Zefirul cel îmbălsămat, ca să-i împingă pînzele corăbiilor către Itaca. Dar zeul Eol l-a rugat un singur lucru pe Ulise : să nu arate nimănui ce se găsește în burduf, nici măcar celorlalți ahei.

Plutind ei apoi peste mare, însoțitorii lui Ulise au socotit că în burduf se află aur și argint. Și pîndind toți un timp prielnic, cînd el, Ulise, dormea dus, au desfăcut din lanț burduful. Iar vînturile au ieșit și s-a dezlănțuit furtuna. Și ce furtună !... Niciodată nu mai bătuseră-mpreună atîtea vînturi peste mare. Toate-n același timp suflau și zguduiau genunea neagră a apelor pînă-n adînc.

Sub vijelia cea grozavă, s-a deșteptat însă Ulise, și fiind navigator destoinic, după destule încercări, au reușit să poposească la țărml altei insule.

Însoțitorii lui Ulise, cu unsprezece din corăbii, au și tras repede la țarm. Numai Ulise a rămas, prevăzător, în largul mării. El s-a urcat sus, pe catarg, să cerceteze insula, cu ochii lui străbătători⁹.

Însă pe insula aceasta trăia un neam, zis lestrigonii, uriași și mîncători de oameni.

248

Și chiar sub ochii lui Ulise, neputincios stînd pe catarg, uriașii au sărit îndată, au sfărîmat corbăile, și pe ahei i-au tras în țeapă. S-au dus acasă și i-au fript. Și i-au mîncat numaidecît, puși în frigare, ca pe miei.

Astfel n-a mai avut Ulise, din flota lui atît de mare, decît doar o corabie. Cîți rămăseseră cu el i-au plîns cu lacrimi arzătoare pe cei care pieriseră, mîncăți de cruzii lestrigoni. Însă jelindu-i pe cei morți, au înălțat pînzele toate și au vîslit cu încordare, căci blestemații lestrigoni azvîrleau iarăși după ei cu stînci cît munții, colțuroase, și erau gata să-i zdrobească și să-i afunde-n apa mării.

- Vîsliți !... Vîsliți !... striga Ulise. Eu știu că toate-aceste crime sînt uneltite de Poseidon, de zeul ce ne urmărește ca să-l răzbune pe ciclop. Dar nu mă voi lăsa eu pradă atît de lesne lui Poseidon. Mă voi lupta. Voi izbîndi și voi ajunge în Itaca. Vîsliți !... Vîsliți !... Nu vă lăsați !...

Pe tîrîmul vrăjitoarei Circe și în Infern

Și, tot vîslind și rătăcind pe mările fără hotar, Ulise cu oștenii săi, puținii care mai trăiau, au ajuns pe un alt tîrîm. Era o insulă Eea ¹⁰. În țara asta locuia o mare vrăjitoare, Circe ⁴¹.

Aici, frumoasa vrăjitoare, îndrăgostită de Ulise, n-a vrut să-l lase să mai plece și l-a ținut un an întreg, dîndu-i ospețe strălucite.

Ba chiar cînd anul a trecut, la stăruința lui Ulise că vrea să plece către casă, ea i-a răspuns cu viclenie :

- Te las să pleci, dacă-nainte ai să cobori pînă-n ținutul lui Hades, zeul mohorît, și-ai să-i întrebi pe cei de-acolo dacă e bine să te-ntorci...

La drept vorbind, frumoasa Circe vroia să-l pună pe Ulise să se coboare în Infern ; și-acolo ea să uneltească prin Hades și prin Persefona ca umbrele să-l sfătuiască pe regele de la Itaca să nu mai plece din Eea. Și-astfel eroul să-i rămîină pe totdeauna ca bărbat¹².

Neavînd altfel nici un mijloc să plece din acel tîrîm, Ulise i-a făgăduit să se coboare în Infern.

249

Și tot luptîndu-se cu soarta, dornic întruna s-o învingă, Ulise a plecat spre țara întunecată a lui Hades.

Acolo, a-ntîlnit în cale pe regele profeților : Tiresias cel prea-vestit.

Tiresias i-a prevestit cîte avea să mai îndure în drumul lui către Itaca și cum se va dezlănțui mai tare ura-nversunată a lui Poseidon furtunosul. Apoi, i-a mai rostit că soața, mult credincioasa Penelopa, este silită să-și aleagă, în locul lui, un alt bărbat, pentru că toți îl socot mort.

După Tiresias, lui Ulise i s-au mai arătat și alții. Mama lui însăși, Anticleea - care murise între timp - a venit să-l sfătuiască.

S-a-nfățișat și Agamemnon, cel doborât de Clitemnestra atunci când a ajuns acasă.

- Nu te încrede în soție, a spus regele mînios. Să nu pățești ce-am pățit eu, de la iubita-ți Penelopa. Mai bine stai tihnit la Circe !

Heracle, Antiloh, Patrocle, Aias, chiar voinicul Ahile și umbrele altor eroi i-au grăit în același fel :

- Cu toții-am suferit destul. Cel puțin tu să fii ferit de relele care te-așteaptă.

Toți i-au vorbit, însă Ulise iubea atîta de fierbinte insula lui sărăcăcioasă, pe soața-i cea mult răbdătoare și pe fecioru-i, Tele-mah, încît nu s-a înduplecat.

- Orice mi-ați spune, eu tot plec. Primejdiile nu mă opresc. Eu trebuie să văd Itaca, după aceea pot să mor...

Era atît de avîntat, cînd rostea vorbele acestea. Încît și umbrele acelor mult glorioși eroi : Heracle, Patrocle, Aias și Ahile se zice c-au zîmbit atunci, deși erau în țara morții.

Și Circe n-a avut ce face. Potrivit înțelegerii, după această încercare a trebuit să se-nvoiască și să-i dea drumul iar pe mări.

În insula Ogigia, la Calipso

A pornit, deci, din nou Ulise. Sirenele - fecioare-păsări, din insulele Sirenuse¹³ - l-au ispitit cu cîntece înșelătoare să co-
250

boare în țara lor și să rămînă. Ulise-a astupat cu ceară urechile vîslașilor și pe el însuși s-a legat cu frînghii groase de catarg.

Și mai erau pe-atunci doi monștri, astăzi sînt stînei obișnuite, ce se numeau Scila și Caribda ¹⁴. Scila i-a luat șase luntrași, de pe corabie, în cele șase boturi ale sale, ce-aveau, nu două, ci cîte trei rînduri de dinți. Caribda a supt apa mării și-a azvîrlit-o iar afară, ca să-i înece pe Ulise și pe însoțitorii săi. Dar ei, vîslind mai încordați, au scăpat și de acești monștri.

Ajunși în țara soarelui, o insulă ce-avea trei vîrfuri¹⁵, însoțitorii lui Ulise au mîncat boii cei sfințiți ai marelui zeu Helios. Drept răzbunare, Helios nu a mai vrut să dea lumină. Iar Zeus, ca să-l îmblînzească și să-l întoarcă iar pe cer pe zeul care luminează, a trăsmit vasul lui Ulise. Toți corăbierii au pierit. Numai Ulise, agățat de scîndurile sfărîmate, a-nfruntat valurile repezi și-a ajuns în Ogigia ¹⁶, insula nimfei Calipso ¹⁷.

Frumos bărbat era Ulise ! Nimfa l-a îndrăgit și ea. L-a primit în palatul său și i-a făgăduit să-l facă nemuritor pe veșnicie, dacă primea să-i fie soț ¹⁸.

Însă Ulise, înse.tat de a fi iarăși în Itaca, i-a răspuns nimfei

Calipso :

- Eu știu că draga mea nevastă Penelopa nu e ca tine de frumoasă, pentru că tu ești o zeiță fără moarte. Dar eu nu am altă dorință decît s-ajung s-o văd și să-mi văd țara.

Așa a glăsuț Ulise, și totuși Calipso, neîndurată, l-a ținut șapte ani la ea. Șapte ani l-a ținut acolo, crescîndu-i dorul și mărin-du-i jalea, încît sărmanul ajunsese să nu-și dorească altceva decît să vadă țărurile insulei, și-apoi să moară.

Pluta este cufundată de Poseidon

Pînă la urmă, îndrăznețul n-a mai putut să rabde dorul de țara lui, Itaca dragă. Și-a făurit atunci o plută, din trunchiuri de copaci negeluite, pornind pe mare, către casă.

Nenorocirea lui a fost însă că zeul care-l ura de moarte - pentru vina de-a-l fi orbit pe Polifem, ciclopul - Poseidon, furtunosul, l-a zărit. Tocmai se întorcea de la un ospăț.

- Aha !... Tu vrei să scapi ? a rostit zeul.

251

Și-a strîns îndată norii și vînturile cele mai avane și marea a clătit-o din adâncuri, cu fiorosul lui trident.

Talazurile au urlat spre plută, ca niște fiare-nversunate. Au răsturnat-o într-o clipă, și au sfărîmat-o-n bucățele. Iar pe Ulise l-au vîrît la fund.

Dar el nu s-a lăsat zdrobit de soartă, și, cum era voinic și zdravăn, s-a luat la luptă și cu marea. S-a ridicat la suprafață, și biciuit neconținut, trîntit încoace sau încolo, a izbutit totuși să-și prindă palmele tari de un buștean.

Astfel s-a războit, trei zile, cu marea cea învolburată, fără să-și piardă nici o clipă încrederea că va ajunge în insula lui dragă, în Itaca.

Abia atunci a izbutit s-atingă țărmul cel nisipos al unei insule frumoase, numită Scheria 19. Acolo locuiau feacii, un popor blînd.

Și atingînd țărmul acela, Ulise, istovit de luptă, a căzut jos și-a adormit.

Din fericire pentru el, tocmai veneau la malul mării, să speje rufe, niște fete. Și printre ele se găsea încîntătoarea Nausicaa, copilă a lui Alcinou, regele-acelei insule.

O !... Ce s-au mai speriat cu toate... însă Ulise era chipeș.

- Parcă-i un zeu picat din slavă !... a șoptit mîndra Nausicaa.

Ospeția lui Alcinou

Trezindu-se din somn Ulise, de țipetele fetelor, a și zărit-o pe copila lui Alcinou cea minunată. A stat un timp și a privit-o. Ochii lui nu puteau să creadă că văd asemeni frumusețe. Apoi a glăsuț cu duioșie :

- Privesc la tine și nu știu de ești femeie sau zeiță din Olimp. Semeni cu Artemis încîntătoarea. Mă plec-naintea frumuseții tale și mă cutremur din adînc...

După această cuvîntare, Ulise s-a plecat din nou domniței. Iar ea l-a năstulit cu hrană, l-a adăpat cu vin de soi, negru, din insula feacilor ; și-a fost călăuzit la rege. Și regele l-a ospetit cu cinste mare, după datini. A pus la cale jocuri, lupte și-ntreceri voinicești. Unii dintre flăcăi l-au îmbiat și pe Ulise să lupte în ograda largă, să-și dovedească-ndemînarea, destoinicia și puterea. Iară

252

Ulise, ca s-arate că nu se teme de nimic, a prins în brațe-un bolovan de o mărime uimitoare. L-a aruncat numai cu-o mînă peste palat și peste ziduri, pînă departe, către țărmul în care marea se lovea cu înspumatele ei valuri.

Văzîndu-l cît e de voinic, nimeni nu a mai cutezat să-l cheme pe Ulise-n luptă. Fecioara, mîndra Nausicaa, l-a îndrăgit parcă mai mult. În sine își spunea vrăjită :

„De ar vrea zeii să rămînă aici, la noi, să-mi fie soț !...” Regele Alcinou, la rîndu-i, se bucura să aibă-n țară un astfel de viteaz ca el. Deși nu-l cunoștea pe nume, înțelegea că-i un oștean, un bărbat vrednic, fără teamă de nimeni și nimic pe lume.

Ulise își povestește rătăcirile

Și tot urmîndu-se ospățul, s-a auzit un cîntec dulce. Cînta bă-trînul Demodoc, un aed orb, dar plin de har 20. El, însoțindu-se cu lira, cînta - ce credeți ? - chiar războiul nimicitor, purtat de-ahei contra lui Priam cel bătrîn ; cînta pe-Ahile și Ulise și Menelau și Agamemnon, pe cei doi Aias, Antiloh și pe ceilalți viteji de seamă. Și, auzind acele stihuri prin care-aedul proslăvea pe toți eroii de la Troia, Ulise a simțit că-i vin pe gene lacrimi arzătoare.

- O, Demodoc, a glăsuit regele insulei Itaca, tu povestești mult prea frumos, de parcă ai fi fost acolo, în fața zidurilor Troiei. Poate te-a inspirat Apolo... Dar știi, bătrîne, să ne cînti povestea calului de lemn, pe care grecii l-au lăsat în fața porților troiene ?

- Știu, cum de nu, a spus aedul, cătînd cu ochii stinși în acea parte unde ședeau stăpînu-i și Ulise.

Și Demodoc a prins să cînte și-această faptă prea isteată a lui Ulise din Itaca, faptă ce-a dus în acea noapte la pierderea cetății Troia.

Cînta, cînta duios bătrînul și lira lui suna atît de jalnic ! Cînta povestea cum s-aprinsese Troia și cum arsese-n flăcări luminoase, ce lingeau cerul albăstrui al nopții, încît pe fața lui Ulise lacrimi curgeau din nou șiroaie. Cînta, cînta și rătăcirile-i pe mare... Și dorul s-aprinsese iară viu în pieptul multîncercatului Ulise, pentru soție, pentru casă.

Regele Alcinou, văzînd aceasta, a dat poruncă-aedului să tacă, să-și pună lira la o parte. Și l-a rugat pe oaspete să-i spună ce

253

nume poartă și de unde vine. Deși îi era drag și ar fi vrut, desigur, să-l aibă ca soț al scumpei lui copile, totuși el i-a jurat că îl va duce, de va vroi, în orice țară.

Văzînd atîta bunătate, Ulise și-a rostit povestea. A arătat că este din Itaca și vrea numai s-ajungă-acasă. Apoi a început să spună cum au pornit ei de la Troia, cum s-au luptat cu multe neamuri și l-au orbit pe Polifem, feciorul zeului Poseidon. Și cum Poseidon, pentru asta, l-a urmărit plin de mînie, pe mări ; prin insule ; la Circe ; pe la sirenele cu glasuri înșelătoare ce-l chemau ; apoi la Scila și Caribda. Cum a ajuns după aceea la Calipso, scă-pînd cu greu din mreaja ei și, în sfîrșit, cum a scăpat de moarte, prins de-un buștean, tîrît de valuri, zvîrlit pe malul feacian.

Întoarcerea în Itaca

Toți ascultau fără o șoaptă povestea lui. Cînd a sfîrșit, într-un tîrziu, și-a plecat fruntea pe o masă. Atuncia Alcinou a spus :

- De vreme ce-ai sosit, Ulise, fii sigur că ai să te-ntorci în insula ta mult dorită. Amarul tău se va sfîrși...

S-a-ndreptat apoi spre curtenii ce se aflau cu el la masă și le-a cerut s-aducă daruri viteazului de la Itaca. Să i le pună într-un vas, cu pînze și cu vîsle bune, care să-l poarte pe Ulise către pă-mîntul multdorit.

Și, chiar în ziua următoare, regele insulei Itaca și-a luat rămas bun de la gazde. Ochii frumoasei Nausicaa - spun unii - că erau mîhniți, scăldați în lacrimi, văzînd pe rege că pornește către Itaca și soție.

După aceea regele Ulise, suindu-se pe vasul feacian, a dat semnalul de plecare. Vîslașii s-au plecat pe rame. Unul a dat un chiot, și-au pornit. Corabia plutea spre zări ca șoimul, căci nu erau în largurile mării vîslași mai buni ca ai lui Alcinou. Și cu iuțeală îl purta cu sine corabia, spre țărmurile insulei Itaca, pe viteazul Ulise, preaistețul, acel ce pătimise atît de multe, luptîndu-se-n războiul de la Troia, și-apoi pe mările învolburate. Dar el în li-niște-adormise, purtat de vîsle peste valuri. Uitase-n somnul lui ce suferise și se visa acum acasă.

254

Dormind trudit, Ulise n-a simțit cînd au ajuns în insula Itaca. Vîslașii l-au dat jos de pe corabie, încet, încet culcîndu-l lin pe-un așternut, sub un copac. I-au pus alături lăzile cu darurile feaciene și au pornit pe calea-ntoarsă.

Din întîmplare, i-a văzut din nou Poseidon. Și el s-a supărat cumplit că prada lui, Ulise, îi scăpase. Cu îndîrjire-a făcut un semn, cu marele-i trident strălucitor, și vasul feacian a împietrit. S-a prefăcut pe loc în stîncă sură 21.

Porcarul Eumeu îi destăinuie lui Ulise faptele pețitorilor

După un timp s-a deșteptat Ulise. Privea în jur și nu-i venea să creadă.

- Aici e insula Itaca !... striga el parcă-nnebunit de-atîta fericire ce-o trăia. Și săruta pămîntul drag.

Dar fiind totuși prevăzător, s-a dezbrăcat de hainele frumoase, primite de la Alcinou, și s-a-mbrăcat în niște straie de om sărac, de cerșetor.

A ascuns într-o peșteră adîncă lăzile mari, pline de daruri, și-a pornit prin insulă, s-o cerceteze mai întîi.

Mergînd prin insulă, Ulise l-a întîlnit pe un porcar, un om bă-trîn și de credință, ce purta numele Eumeu.

Acesta, socotind că-ntr-adevăr Ulise este un cerșetor, l-a omenit cum se cuvine. L-a ospătat, l-a odihnit și, vorbind ei, din-tr-una-ntr-alta, Eumeu i-a povestit durerea preacredincioasei Penelopa.

- Soțul, Ulise, i-a plecat, zicea Eumeu, și a pierit desigur, undeva, în lupte. În casa lui s-au oploșit mulțime de pețitori nerușinați. Unii sînt chiar din insulă, alții de prin cetăți vecine. Și fiecare-ar vrea s-o ia pe Penelopa de soție, căci e frumoasă și e bună. Iară cirezi și turme are destule. Ea-i tot amîină și-i amîină. Spune că-și va alege soțul cînd va sfîrși de țesut pînza cu care-și va învăli fruntea regală-n ziua mult urît-a nunții. Dar tot ce țe-se-n timpul zilei, destramă iar în timpul nopții... și îl așteaptă pe Ulise... și îl așteaptă... și-l jelește, vărsînd nenumărate lacrimi,

255

frumoasa, dulce Penelopa. In acest timp neruşinaţii de peţitori pătrund în casă-i, benchetuiesc, îi sorb tot vinul, mănâncă turmele, fură din avuţia lui Ulise şi-i pîngăresc întreg palatul... Ea n-a pierdut încă nădejdea ca să-şi revadă iar bărbatul. Nu crede c-a murit. Tot vrea să afle ce s-a mai întîmplat la Troia, cînd zidurile au fost arse. Cu cine a plecat de-acolo ? Poate s-a mai aflat ceva între timp. De-aceia şi-a trimis feciorul, pe nume Telemah, la Sparta şi la bătrînul rege Nestor, să-ntrebe ce se mai aude despre aheii răătăciţi. Chiar astăzi trebuie să se-ntoarcă. Însă tîlharii peţitori au pus la cale să-l ucidă fiindcă prea le stătea în cale.

Ulise ascultase totul, şi-n pieptul lui se aprinsese flacăra urii-n vîlvătăi. Ar fi pornit în acea clipă să se răzbune pe tîlhari. Dar el era prevăzător şi chibzuit în toate cele. Nu se pripise niciodată. Mai puţin se pripea acum...

Planul făurit împreună cu Telemah

...Şi-a stat Ulise la Eumeu, în ospetie, toată noaptea. Cînd s-au ivit pe mare zorii, s-a arătat şi Telemah, venind cu o corabie. Ulise i-a ieşit-nainte. L-a cunoscut numaidecît, căci era tocmai cum fusese Ulise-n vremea tinereţii.

După puţină cumpănire, Ulise i-a spus cine este. Tată şi fiu s-au strîns în braţe. Şi tatăl n-avea ochi destui să-şi vadă şi să-şi mîngîie feciorul. Crescuse mare şi puternic. 11 cerceta la trup, la faţă, şi tot rostea :

- Mă bucur, Telemah, că eşti voinic. Acum ne pregătim şi de răsplata netrebnicilor peţitori...

Apoi. în taină-au făcut planul. Nu trebuia să afle nimeni că el, Ulise, s-a întors. Şi cel dinţii s-a dus acasă feciorul, Telemah, voios cum nu fusese pîn-atuncea sărmanul tînăr niciodată.

În urmă, a sosit Ulise în hainele de cerşetor. Cînd a intrat la el acasă, inima îi bătea să-i spargă pieptul, nimic alta. Pe poarta asta se pornise cu douăzeci de ani în urmă. Şi iată, dup-atîta vreme, îi era dat s-o vadă iar.

În poarta casei sta un cîine, sleit, bătrîn, aproape mort. Cum a simţit însă c-atinge, cu paşii, lespede, Ulise, cîinele a ridicat capul,

» y-A

, v

i i

• -

256

17 - Legende de Olympului, voi. H

Încet, încet, şi l-a privit. În ochii lui plini de credinţă a licărit o luminiţă. A încercat să dea din coadă şi să-şi arate bucuria... Era bătrînul cîine Argos, ce îl slujise pe Ulise şi-l aşteptase să-l mai vadă. Acum, privindu-l cu iubire, bătrînul cîine a-nchis ochii.

Înverşunat parcă mai rău, Ulise a pătruns în sala unde-i benche-tuia duşmanii. În hainele de cerşetor, s-a prefăcut că-i este foame şi le-a cerut o-mbucătură.

Şi ei, rîzînd în hohote, i-au dat nişte resturi de carne ; dar l-au lovit, şi l-au batjocorit cu vorbe care de care mai urîte.

Aflînd regina Penelopa că-n casa ei un biet milog, fiindcă ceruse de mîncare, a fost bătut și înjosit, s-a mîniat fără măsură. A dat poruncă unei roabe, bătrîna doică-a lui Ulise, să-i pregătească un pat moale drumețului, să s-odihnească. Iar mai-nainte, după datini, să-i spele-ntr-un lighean de-aramă picioarele preaostenite.

Bătrîna doică Euricleea a pregătit patul cel moale ; dar vrînd să-l spele-n apa caldă pe cerșetor, simte la gleznă-o cicatrice. O cicatrice cunoscută, pe care o avea Ulise de cînd o fiară îl rănise, odată, la o vînătoare.

I se păruse ei ciudată și fața cerșetorului.

- Ulise ești, stăpîne drag !... rostește-n șoaptă Euricleea.

Dar el îi pune peste buze palma și-i face semn să tacă. îi poruncește să nu scoată nici un cuvînt, să nu se afle că s-a întors - pînă ce dînsul nu-și isprăvește pedepsirea celor ce-i pîngăreau căminul.

Încă o noapte

În acest timp venise noaptea. Ulise sta pe lîngă vatră și Penelopa, întristată, cu ochii-n lacrimi, s-apucase să-i povestească drumețului cît suferise de amarnic în acești douăzeci de ani.

Dar pețitorii, de-astă dată, puneau la cale să-l ucidă pe Tele-mah, feciorul ei și-al lui Ulise, de nu se învoia s-aleagă dintre ei pe viitoru-i soț.

- Mîine va fi această ziuă, spunea mîhnita Penelopa. Am fost silită de ei toți și mă tem pentru Telemah. Însă și eu am hotărît că nu e demn să-mi fie soț acela care n-ar putea să-ndoaie arcul lui Ulise. Căci iată, lam să pun în luptă securile pe care bietul

258

Ulise le-nșirua în sală. cîte douăsprezece. El, stînd departe, arunca săgeata ; și ea trecea prin toate găurile de la securi. Acum la încercarea asta am să-i pun să se întreacă pețitorii... Și-acela, oh !... acela care va întinde arcul și va răzbate, cu săgeata, toate securile,, va trebui să-mi fie soț. Nu voi avea ce să mai fac...

- Să nu amîi această luptă, Penelopa, o sfătuia drumețul pe regină. Eu știu că-ți va sosi bărbatul mai înainte ca pețitorii tăi să-ntindă arcul și repede săgeată să străbată prin găurile-acelea din securi...

- Aș vrea să fie astfel, spunea ea, și lacrimile îi umpleau iar ochii.

În acest chip a mai trecut o noapte. De dimineață, au venit cu fală toți pețitorii la palat. S-au apucat întîi și-ntîi de-ospăț. Apoi, cu jale, Penelopa a adus arcul lui Ulise. Telemah, care știa taina, a-nfipt securile la rînd, și pețitorii au luat arcul. L-au luat și-au încercat să-ndoaie, cit de puțin, struna lui tare. Ce n-au făcut ? Cît s-au silit ! L-au încălzit la foc, în vatră. I-au uns și struna cu grăsime. Însă nimic, și iar nimic. Arcul parcă era de piatră.

Pedepsirea pețitorilor

În acest timp orînduise Ulise, prin fiul lui, să se închidă poarta casei. Să nu mai poată fugi nimeni. Și a grăit spre pețitori :

- Dați-mi și mie puțin arcul. Aș vrea să îmi încerc și eu puterea...

- Tu, cerșetorule, au strigat ei, nu ți-e destul că te-ndurăm aici ? Vrei să te pui cu noi la rînd, bărbați mai tineri și mai plini de fală ?

Și erau gata să-l lovească pe Ulise.

A mijlocit însă, cu milă, Penelopa, spunînd că nu e drept să se arate atît de aspri cu un oaspe, ce vrea numai să își măsoare forța cu-a tuturor, după dreptate.

Văzînd că se apropie ceasul, Telemah a cerut reginei să urce sus, în încăperi. Și-a poruncit să i se dea arcul cel greu drumețului, deși toți pețitorii strigau tare și îl amenințau cu moartea.;

Ulise-a luat în mînă arcul, l-a încordat și-a tras în țintă. . Toți au rămas înmărmuriți.

259

- Vezi, Telemah, a zis atunci Ulise, iată că n-am greșit, nici n-am trudit prea mult cu arcul, deși sînt mai bătrîn. Puterea mi-e încă deplină. Nu e, cum mă defăima pețitorii. Și-acum e vremea să gătim ospățul !...

Astfel rosti Ulise și făcu semnul de luptă către Telemah. Acesta înșfacă o sabie și-o suliță mai ascuțită și veni lîngă tatăl său.

O !... Ce-a mai fost !... Ulise a sărit pe prag, răsturnînd tolba la picioare și, luînd săgeți de jos, porni să tragă.

Și cel dintîi și cel mai rău dintre tîlharii pețitori a căzut mort, cu o săgeată-nfîptă în grumaz.

Cine putea să lupte cu Ulise ? Cine putea să-nfrunte pe viteazul care era atît de încercat ?

Vuietul greu al bătăliei se auzea pînă departe. Viclenii pețitori gemeau, fugeau înfricoșați pe lături. Privirea regelui Ulise îi străpungea ca un cuțit, și ar fi dat orice pe lume să poată alerga prin porți, să nu-l mai vadă pe Ulise, care le răsplătea purtarea.

Pînă la urmă, într-un ceas sau două, sau, pate, mai puțin, Ulise, ajutat cu sîrg de fiul său și două slugi, ce și-au recunoscut stă-pînul, i-au nimicit pe pețitori.

Slugile au primit poruncă să zvîrle leșurile-ncolo. Ulise s-a spălat de sînge și s-a înfățișat soției :

- Eu sînt Ulise, m-am întors !...

Ei încă nu-i venea să creadă că este el, cel așteptat atîta timp. Tot se temea că s-ar putea să fie vreo-nșelăciune. Inima îi bătea de teamă. Dar cînd Ulise i-a rostit cum își făcuse singur patul, la nunta lor, dintr-un măslin, împodobit cu flori de-argint, de aur și de fildeș alb, regina s-a încredințat. Numai Ulise știa taina.

Ce bucurie-a fost, nu spun, că-i lesne de închipuit !...

Ulise, cît era de tare, plîngea ca un copil, ținînd în brațele-i mult încercate pe scumpa, credincioasa lui soție. Iar ea-l ținea de gît cu brațe albe.

Și mulți, mulți iscușiți poeți au luat atunci lirele-n mîini să cînte isprăvile eroului Ulise. Dar nimeni n-a știut cu atîta farmec și-atîta de zguduitor, ca marele Homer, să cînte-n versuri dorința vechilor elini de-a-nvinge soarta

- atunci cînd era dușmănoasă - de-a birui orice primejdii prin istețime și curaj.

Note

1. În celebrul poem epic al lui Homer : „Odiseea”, Vlise glăsuiește cu înjlicărare despre insula lui, Itaca :

260

„Eu locuiesc Itaca, limpezitul Ostrov, pe unde-i muntele Neritul Cu freamăt de păduri, la-nfățișare Măreț, și unde împrejur sînt multe Și-apropiate insule, precum e Zachintul păduros, Dulichiu, Same. Itaca-i cea mai delungată-n mare Și scundă spre apus, iar celelalte Sînt mai spre răsărit. Pietroasă, aspră-i Itaca, dar ca bună mamă crește Feciori voinici. Și-apoi nimic mai dulce Ca țara ei nu pot vedea pe lume”.

2. Este vorba de ciconi, un neam de traci, aflat la poalele muntelui Ismaros, pe țărmul de miazănoapte al mării Egee, între insulele Tasos și Samotrace.

3. Astfel de fapte sîngeroase dovedesc care era îndeletnicirea de bază a cetelor de ahei conduși de regii sau basileii lor, în cea de-a doua jumătate a mileniului al doilea înaintea erei noastre. În acest fel, „Odiseea”, Za fel ca și „Iliada”, zugrăvesc societatea, moravurile de atunci și, indirect, arată pricinile pentru care - în adevăr - a. fost distrusă, jefuită Troia. Ele prevestesc pe viitorii cuceritori, care au năpădit cu sînge, săbii și jaf peste pămînt, și dir.tre care este destul să amintim pe tînărul macedonean, fiul lui Filip : Alexandru, și pe romanul care purta numele de Cezar.

4. Vechii geografi pretindeau că insula lotofagilor era Djerba din Sirta Mică.

5. De aceea se spune că s-ar chema acum insula Capri.

6. Homer le zice „ochi rotunzi”, iar noi îi denumim ciclopi. Țara ciclopilor ar fi coasta din golful Neapole, coastă care este toată presărată de munți - ca de niște uriași - avînd pe creștet cîte un ochi rotund și stins, cratere de vulcani. Însă, în cîntecele lor, elinii au transformat, probabil, pe acești uriași din piatră sură, în niște ființe fabuloase, pe care le-a înfruntat eroul Ulise.

7. În folclorul nostru, poate ca o influență a acestei legende, se găsesc povești despre Păcală sau alți eroi populari care pătrund în iad sau la moara dracilor și orbesc pe unii dintre încornorați cu o țepușă sau o frigare încinsă în foc. Fiindcă eroul se recomandase mai înainte „Eu singur” sau „Singur eu”, cînd cel orbit este întrebat de draci cine l-a înțepat cu frigarea, răspunde : „Singur eu”. În felul acesta eroul nostru scapă de pedeapsa dracilor, ca și Ulise de aceea a ciclopilor.

261

8. Această insulă cred unii geografi că ar fi Stromboli, cea cu mulți vulcani.

9. Sînt geografi care socotesc că ar fi vorba de coasta sardă a strîmtorii Bonifacio.

10. Astăzi ar fi Monte-Circeo, în Italia, pe o coastă a Marii Tirenene.

11. Numele ei în românește înseamnă : pasăre de pradă. Ea era, în legendă, sora regelui Eete și fiica lui Helios - zeul soare. Se zicea că la sosirea aheilor în Eea, vrăjitoarea Circe o schimbat pe o mare parte dintre tovarășii lui Vlise în porci. Dar regele insulei Itaca, prin istețimea sa, a

reușit să le redea înfățișarea lor obișnuită, ba chiar să-i facă mai frumoși și mai voinici decât fuseseră înainte.

12. Una dintre isprăvile pe care le-au săvârșit aproape toți eroii a fost pătrunderea în Infern. Ca să facă legenda despre Vlise mai palpitantă, aheii povesteau și despre el că s-ar fi coborât în negrele ținuturi ale lui Hades, la fel ca și Heracle, Tezeu și Orfeu.

13. În apropiere de Amalfi sînt pînă astăzi insulele Sirenuse.

14. Insulele poartă aceleași nume și în geografia noastră.

15. Homer numește insula : Trinakia - insula tridentului. Mai târziu numele i s-a schimbat, potrivit înfățișării, în Trinacria - insula cu trei vîrfuri. Pare că este de fapt ținutul Mesinei de astăzi, din marea insulă Sidlia.

ÎS. Ogigia ar fi insula Perejil din zilele noastre, în apropiere de Creta.

17. Calipso era fiica lui Ocean și a zeiței Tetis - care era în același timp și mama lui Ahile peleianul.

18. „Deși dorit de țară și soție Oprit era-ntr-o peșteră-adîncată De zîna cea frumoasă, închinată, Calipso care-a vrut bărbat să-i fie”.

19. Insula Corfu. Pe fundalul unei priveliști din insulă și-a creat pictorul rus V. H. Serov cunoscutul său tablou „Ulise și Nausicaa”.

20. Unii mitologi cred că prin aedul bătrîn și orb, Demodoc, Homer s-a reprezentat chiar pe el. Nu știm sigur dacă este așa sau nu, dar lucrul pare cu putință. Cunoștințele geografice ale lui Homer despre insula Corfu, ca și despre celelalte coaste ale mărilor, cîntate de el, sînt de-a dreptul uimitoare, chiar dacă sînt învăluite deseori în haina alegoriei și legendei.

21. Sțînca în care legenda spune că s-ar fi prefăcut corabia feaciană, care l-a dus pe Vlise în Itaca, se vede și astăzi Ungă insula Corfu. Dealt-

262

fel, și Corfu are înfățișare de corabie. De aceea matrozii greci îi spun insulei nu Corfu, ci Karavi. Karavi înseamnă în limba greacă : corabie.

22. Aceasta pare a fi fost una dintre încercările cele mai grele pentru arcași, la care nu se încumetau decât trăgătorii cei mai vestiți. Securile aveau în partea lor metalică niște găuri, pentru a putea fi agățate la cingătoare, (And erau folosite ca arme, sau în piroane, în perete. Trăgătorii cei mai iscusiți puneau aceste securi una în fața celeilalte, la distanță de 20-30 cm una de alta și trăgeau în așa fel încît săgeata să străbată toate aceste găuri ale securilor dintr-o dată.

AVENTUROASA CĂLĂTORIE A LUI ENEA

SFIRȘIND LEGENDELE ce-au amintit pățaniile aheilor la-napoierea spre Elada, să-ntoarcem timpul iar în noaptea cînd flăcările mistuiau marea cetate a lui Priam.

Cerul era roșu și marea - pînă departe, către Creta - părea scăldată toată-n sînge.

Unii troieni încă dormeau, visînd poate calul de lemn, sau biruințe în Elada. Și dintr-o dată se trezeau cu lăncile vîrîte-n piept, cu săbiile spintecîndu-i.

Iar gemetele se-nălțau pînă-n palatele de aur ale lui Zeus din Olimp, pînă la Hera și Atena, îndestulîndu-le în ura ce o aveau pentru troieni.

În acel ceas s-a arătat, în vis, troianului Enea, umbra lui Hector cel viteaz. Hector ce apăraseră Troia și se sfîrșise de curînd sub crunta lance a lui Ahile.

Eroul s-a înfățișat, însîngerat și plin de răni.

- O, tu, Enea, glăsuia umbra eroului troian, tu, cel născut de Afrodita, mîndra zeiță-a frumuseții, fugi, te salvează dintre flăcări... Dușmanul este între ziduri. Troia se va surpa acum. Fugi, ia penajii² - zeii care au ocrotit pînă azi Troia - și focul sacru al cetății, urcă-i într-o corabie. Du-i peste mare, în tărîmul strămoșului nostru Dardan. Acolo tu ridică ziduri, în care să-i adăpostești. Fă să re-nvie astfel Troia...

Așa a rostit aspru Hector, și umbra lui însîngerată s-a risipit. Atunci, Enea a și sărit din așternut. Dar n-a fugit, nu s-a ascuns. Ci, acest fiu al Afroditei și al păstorului Anhise a înșfăcat o sabie și a ieșit la bătlie, s-a luptat plin de îndrăzneală, făcînd prăpăd printre dușmani. Și, tot luptînd, s-a strecurat prin marea de oșteni ahei, pînă la marele palat unde ședea regele Priam.

264

Palatul era însă-n flăcări. Din el ieșeau oșteni ahei, cu prada-n brațe : aur, stofe, vase de preț și arme scumpe. În fruntea lor pășea feciorul vestitului erou, Ahile, cu sabia udă de sînge. Măcelăriseră pe Priam, care-i fusese lui Enea socru și rege și stăpîn.

- Mișeilor, a spus Enea și, avînd sabia în mînă, s-a repezit către ahei, și-ntîi către Neoptolem, feciorul marelui Ahile.

Însă deodată i-a ieșit-nainte însăși Afrodita.

- Stai, i-a rostit mîndră zeița ce-i era mamă lui Enea. Un pas dacă mai faci, te stingi. Tu ai acum o datorie. Fugi și-1 salvează pe Anhise, bătrînul care mi-a fost soț și ție-ți este tată scump. Du-te cu el și cu fecioru-ți, micul Ascaniu, spre tărîmul de unde a venit Dardan, cel care-a pus temelii Troiei³.

Enea n-a mai stat pe gînduri și s-a zorit să-și scape tatăl. Mai înainte a intrat în templul Hestiei⁴. A luat de-acolo focul sacru într-o căldare de aramă. A luat de-asemeni și penajii și s-a grăbit spre casa sa, luptînd neconținut cu-aheii.

Acasă-l așteptau soția - fiica lui Priam cel bătrîn, ce purta numele Creusa •- feciorul său cel mititel : Ascaniu-Iulus și bătrînul, care fusese odinioară soțul zeiței Afrodita.

Enea și-a urcat pe umeri tatăl cel slab și gîrbovit. Feciorul său, micul Ascaniu, s-a agățat de haina lui, arsă de flăcări, găurită de loviturile de lănci. Iară soția l-a urmat, purtînd în brațe o lădiță cu cîteva lucruri din casă.

Astfel a răzbătut Enea prin vălmășagul bătliei și a ieșit pe o portiță, afară din cetatea Troia, care ardea cu vîlvătai.

S-a cățărat pe-naltul munte ce se chema, precum știm, Ida, și s-a ascuns într-o dumbravă, după o culme-mpădurită.

Aici nu mai putea dușmanul să-i urmărească nicidecum.

Pierderea Creusei

Ajuns acolo în dumbrava unde erau mai toți troienii, cîți se salvaseră cu zile, Enea a văzut cu jale că soața lui s-a rătăcit.

265

- Unde-i Creusa ? striga el. Unde-i Creusa, draga mea ? S-a rătăcit între dușmani...

Și fără să asculte sfatul celor ce se sileau să-l țină, el s-a întors, în goana mare, pe coastele împădurite. Ba a pătruns și în oraș. S-a furișat cu-ndemînare printre aheii, ce jefuiau încă orașul, adunau fete și copii și duceau totul la corăbii.

Înfruntînd moartea-n orice clipă, Enea a căutat să-și afle soața și-n cetele de robi ; dar n-a putut s-o mai găsească. Căci ea, pe cînd părăsea Troia, s-a rătăcit între aheii. A fost surprinsă de-un oștean și doborâtă cu o lance. Deasupra ei au căzut leșuri. Enea n-o putea zări. Umbra ei doar se ridicase și rătăcea printre ruine.

Și printr-o vrajă misterioasă, făcută chiar de Afrodita, umbra Creusei a venit lîngă iubitul ei Enea și i-a rostit cu voce blîndă:

- Dragul meu soț !... Nu au vrut zeii să-ți fiu tovarășă de drum, pe calea spre Hesperia⁵, spre țara unde curge Tibrul cu valurile lui domoale. Acolo tu ai să fii rege. Altă soție vei avea. Deci nu mai plînge pe Creusa, ce te-a iubit atît de mult. Fii sănătos. Urmează-ți calea. Ai grijă de feciorul nostru...

Astfel a spus umbra Creusei, vestindu-i soțului, Enea, că trebuie să se îndrepte, cu cetele lui de troieni, undeva către asfințit. Rostind cuvintele acestea, fiica lui Priam a pierit. Enea a strigat-o încă, dorind s-o mai îmbrățișeze pe soața sa mult credincioasă ; dar, după cum spune legenda, a strîns în brațe numai fum.

N-a mai avut alta ce face decît să se întoarcă-n munte. Iară pe munte-l așteptau, cuprinși de spaimă și nădejde, bărbați, femei și chiar copii, care scăpaseră de moarte. Și ei îl implorau cu toții:

- Du-ne, Enea, unde vrei... Călăuzește-ne prin lume și fă-ne o cetate nouă, în care să renască Troia...

Hera începe să-i lovească iarăși pe troieni

La rugămintea lui Anhise, Enea a primit să fie conducătorul cetelor. Au trebuit însă s-aștepte pînă ce au plecat aheii. Atunci și-au construit corăbii din trunchiurile de pe Ida. Au făcut două-

266

zeci de vase și, sub conducerea-nțeleaptă a lui Enea și Anhise, troienii au pornit pe mare.

Au poposit, în primul rînd, în Tracia. Apoi în Delos. Aici Enea s-a plecat în templul zeului Apolo, a făcut- jertfele de sînge și a-ntrebat oracolul : încotro trebuie să pornească ?

Oracolul i-a dat răspunsul :

- Voi, ce vă trageți din Dardan, căutați pămîntu-i de obîrșie, în care-acesta s-a născut. Întoarceți-vă tot acolo. E țara unde vor domni Enea și urmașii lui 6.

- Dar unde s-a născut Dardan, în care colț din asfințit ? a întrebat din nou Enea.

Însă Apolo n-a răspuns. Și nici Creusa nu grăise, cînd s-arătase lui Enea, decît un nume, rîul Tibru ; dar unde curge acest rîu, nu apucase să mai spună.

- Unde o fi Hesperia ? Unde-o fi țara lui Dardan ? se întrebau acum troienii.

Și nu găseau nici un răspuns.

Le rămînea numai să caute Hesperia necunoscută și să îndeplinească voia zeului cel bătrîn și orb, ce purta numele de Fatum 7.

Dar împotriva lor sta Hera 8. Ea-l urmărea înverșunată pe acest fiu al Afroditei. Căci nu putea să ierte Troia, unde fusese-adînc jignită, unde nechibzuitul Paris dăduse premiul frumuseții, mărul discordiei, de aur, mamei troianului Enea.

Drept răzbunare pentru asta, Hera era tot ne-mblînzită și după ce căzuse Troia 9.

Pe mări, plutind mereu, Enea întâmpina veșnic furtuni, și, cobo-rînd pe orice țărmuri, Hera-i pune-nainte piedici. Vremea trecea neostenită și după-atîtea suferințe troienii colindau pe mare și nu știau încotro merg. Dar, cum, necum, plecînd din Delos, flota tro-iană a atins de la o vreme țărmul Cretei.

- Aici ne e poate limanul, țara pe care-a prevestit-o Febus-Apolo, prin oracol, a rostit tatăl lui Enea.

Într-adevăr, insula Creta nu avea rege-n acea vreme. Enea s-ar fi învoit să stea acolo-n insulă, dar într-o noapte - ce să credeți ? - penații ce-i avea cu el prind viață și încep să-i spună :

267

Zeii penați arată drumul spre Italia

- Hesperia, pe care-o cauți - țara străveche și bogată, din care a purces Dardan - este Italia, Enea...

li spun penații, lui Enea, cum arată Italia și care-i drumul pîn-la ea.

Numaidecît bunul Enea își părăsește așternutul, trezește pe toți soții săi, le spune vestea și în grabă se și îmbarcă pe corăbii, pornind către Italia.

Și-ar fi ajuns repede-acolo, de nu-i lovea din nou zeița cu brațe albe din Olimp.

Ea i-a împins către Strofade, două mici insule aflate între Pello-ponez și Zante. Aici se aflau niște harpii, acele, genii răutăcioase, care aveau trupuri de păsări și răpeau oamenilor hrana. Și-au luptat cu aceste păsări și le-au învins pînă la urmă, prin iscusința lui Enea, și s-au urcat iar pe corăbii.

Au întîlnit în drum Itaca, insula regelui Ulise. Au poposit, după aceea, și-n insula Leucadia și, curînd, au atins Epirul, unde se afla Andromaca, fosta soție a lui Hector, tîrîță jalnic în robie de fiul marelui Ahile : Neoptolem, întors din Troia.

Purtați apoi de vînturi aspre, troienii au trebuit să treacă pe lîngă Scila și Caribda 10.

Scăpînd cu greu și de-acești monștri, după atîția ani de trudă, troienii au ajuns prin locuri unde călcase și Ulise, unde sălășluiau ciclopii.

Acolo, îngroziți de Etna, muntele care zvîrlea flăcări, au stat troienii-o noapte-ntreagă, bine ascunși într-o dumbravă, privind înmărmuriți vulcanul. În zori, cînd să pornească iarăși, li s-a ivit în față-un grec, uitat acolo de Ulise, în goana lui, cînd părăsise acest țarm neospitalier. I-a rugat în genunchi să-l ierte c-a fost dușmanul lor la Troia și să-l salveze din tărîmul acesta înfricoșător. Pînă atunci stătuse, bietul, ascuns, ca fiarele-n păduri.

Tocmai se arăta pe munte și fiorosul Polifem, sprijinit într-un trunchi de pin, avînd orbit singuru-i ochi de-mpunsătura arzătoare a îndrăznețului Ulise. De l-ar fi întîlnit pe grec, l-ar fi-nghi-țit într-o clipită.

268

Enea s-a înduplecat și l-a luat pe corabie pe acest soț al lui Ulise, uitat aici de-atîta timp.

Moartea bătrînului Anhise

Părăsind și acest tărîm, au plutit iarăși mai departe. Au ocolit Trinacria și-au lăsat ancora-n alt port, numit Drepan, unde Anhise - zdrobit de-atîta oboseală și rătăcire peste mări - a închis ochii și-a murit.

Mult l-a mai plîns bietul Enea pe tatăl său, bunul Anhise. Își amintea de acea noapte, cînd îl salvase din măcel, purtîndu-l printre-ahei, în cîrcă. Acum, după draga-i soție, pierdea la rîndu-i pe părinte. Nu-i rămînea decît băiatul, care crescuse-n acest timp, de cînd tot rătăceau pe mare, și se făcuse-un flăcăiandru isteț și vesel și voinic.

După ce și-au jelit durerea, Enea, fiu-i și troienii au făcut slujba-nmormîntării, demnă de-un soț al Afroditei. L-au ai-s pe rug, l-au îngropat și-au pus la cale multe jocuri. Apoi, sfîrșin-du-se cu toate, încă îndurerați, troienii s-au urcat iarăși pe corăbii.

Italia era în față. Nu mai aveau decît un pas, și-i atingeau țarmul dorit. Dar Hera, dușmănoasa Hera, cum i-a zărit că se apropie, chiar de Italia, troienii, a și ,zburat către Eol, marele rege peste vînturi.

- Eol, a poruncit regina, neamul dușman, sosit din Troia, este pe Marea Tireniană, s-apropie de Italia-. Dă drumul vînturilor tale și suflă strașnic peste mări ; să mi-i dobori pe toți de-a valma ; și-așa să mi-i îneci în ape...

Eol a ascultat pe soața celui ce stăpînea Olimpul și porunca întregii lumi. A hohotit și s-a-ndreptat spre adăpostul nalt de stînci, unde-și păstra, ascunse bine, cele mai credincioase vînturi. A deschis poarta de aramă și vînturile au țîșnit în lungi vîrtejuri peste mare.

Marea a început să geamă și valurile au crescut, rostogolin-du-se, uriașe, săpînd morminte mari de apă. Zile și zile a durat furtuna fără de pereche. Troienii se luptau din greu. Poate de n-ar fi fost Enea, nici «nul n-ar mai fi scăpat de furia mare-a apelor...

269

Zeus prezice strălucirea Romei

Și i-a bătut furtuna asta pe bieții călători, sosiți tocmai din Troia depărtată, vreme-ndelungă, cu mînie sporită ne-ncetat de Hera.

Credeau că nu vor mai scăpa și nu vor mai atinge țarmul. Însuși Enea fericea pe cei căzuți în fața Troiei. Dar cînd s-a potolit furtuna, au și zărit

'nainte lor un țărm întins și nisipos. Erau pe coasta Africii. Aici a poposit Enea cu numai șapte corăbii. Pe celelalte le pierduse ; nu mai știa de soarta lor.

Cîți au ajuns însă acolo, scăpați de groaznica furtună, s-au strîns în brațe fericiți și-au chiuț pe malul mării.

- O ! Zeus, cît este de bine să viețuiești, cînd ai simțit că te atinge, înghețată, suflarea morții.

Numai Enea era trist, căci își pierduse-atîția oameni. El se urcase pe o stîncă, înaltă, de pe malul mării, doar, doar s-o mai zări ceva.

În acest timp, zeița mamă a lui Enea se dusesse la tatăl zeilor, ce-și are tronul de aur pe Olimp.

- O, tu, care-i conduci pe zei, ca și pe oameni, deopotrivă, se ruga ea, de ce înduri ca fiul meu și cu troienii oropsiți să nu-și găsească, pe pămînt, patria care și-o doresc ? Tu mi-ai făgăduit, odată, că din troieni o să se nască neamul puternic de romani. Cînd o să se-implinească totul ?

Zeus, stăpînul din Olimp, a ascultat plin de răbdare pe dulcea zeiță-a dragostei și, surîzîndu-i, i-a atins buzele roșii și frumoase cu mîna lui plină de har și i-a făcut un semn să tacă, să nu suspine în zadar.

- Frumoasa mea, i-a răspuns Zeus. Să nu ai teamă. Fiul tău, vrednicul Enea, va stăpîni Italia. Va-ntemeia orașe noi, va face legi. Și-i va urma, la rîndul lui, Ascaniu-Iulus 11, feciorul său. Neamul lui Hector va domni trei veacuri în Italia, pînă în ceasul cînd fecioara Ilia n, mîndra preoteasă, va fi-ndrăgită de un zeu, zeul războiului, de Ares 13. Ea îi va naște lui doi gemeni. Dintre ei, Romulus va fi acel ce-o să zidească Roma, cetatea-n veci nebiruită a zeului războiului. Și-apoi, frumoasă Afrodita, va veni ceasul cînd romanii vor răzbuna neamul troian. Micena, Ftia, Argosul, toate cetățile aheie vor fi atunci legate-n lanțuri. Pe lume se va naște Cezar, spiță troiană, numit Iuliu, de la strălucitorul Iulus •- care va-ntemeia imperiul, ce va avea hotar Oceanul și aștri luminoși din slavă. El însuși va deveni zeu. Atunci o

270

să se curme vrajba. Războiul va fi ferecat, în lanțuri grele, sub romana pace augustă, pe pămînt¹⁴.

Astfel a spui mărețul Zeus, mîngîind-o pe Afrodita, și-a poruncit zeului Hermes¹⁵ să plece iute-n Africa 16, în ajutorul lui Enea.

În Cartagina

Pe-această coastă a Africii se-ntemeiasse de curînd un regat nou • Cartagina. Regină-aici era Didona, o preafrumoasă feniciană. Didona stăpînise Tirul. Dar fratele ei, Pigmalion, dorind să îi răpească tronul, a pus la cale s-o ucidă.

Temîndu-se de Pigmalion, Didona-și luase avuția și se urcase pe corăbii cu cîțiva prieteni credincioși. Sosiseră în Africa. Și, sfătuită de-un curtean, Didona-și cumpăraseră-acolo pămînt pentru-o cetate nouă. Legende ne povestesc că ea ceruse unui rege din Africa să-i vîndă numai atîț pămînt cît cuprindea pielea întinsă-a unui taur. Dar sfetnicul o învățase să taie pielea-n fîșioare subțiri ca firele de ață. Fîșiile le-a înnodat la capete și a

făcut un curmei lung, cu care ea a-nconjurat o suprafață nespus de largă de pământ.

Pe-acest pământ își zidea tocmai un nou oraș mîndra regină, cînd a sosit la țarm Enea, gonit de vajnica furtună.

Enea a aflat acolo pe cei mai mulți dintre troieni. Aproape toate vasele, învîrtejite de furtună, fuseseră împinse-aici.

Mai mult s-a minunat Enea, cînd în Cartagina cea largă a zărit în basoreliefuri și în picturi și în statui înfățișate întîmplări din marele război troian. Ochii i s-au umplut de lacrimi, văzînd pe Priam și pe Hector și pe alți mulți viteji de seamă căzuți sub armele aheie.

Faima eroilor troieni trecuse peste mări și țări. Așa încît, aflînd Didona că ei, și mai ales Enea, ar fi ajuns în țara sa, mai, mai că nu-i venea să creadă.

În mărețele ei palate, Didona a orînduit ospete mari pentru Enea și pentru ceilalți călători. Regina sta pe-un pat înalt, făcut din aur. Cincizeci de roabe se grăbeau s-aducă-n coșuri bunătați,

271

fripturi și prăjituri, care de care mai gustoase. Iară o sută de bărbați, tot robi și ei, puneau pe mese amforele pline cu vinuri purpurii. Apoi troienii-au fost poftiți să se așeze-n jurul mesei, pe lavițe scumpe de lemn, acoperite cu covoare din Îînă albă împletită cu firișoare de argint. Și dintr-un colț, cu lira-n brațe, deștepta sunete duioase un cîntăreț cu viers divin. Regina Didona se îndrăgostește de Enea

În acest timp, privind Didona neconținut pe călătorul sosit din Troia depărtată, și-a simțit inima cuprinsă de-un simțămînt tare ciudat. Și ar fi vrut ca acea noapte, plină de stele și parfum, să nu se mai sfîrșească-n veci.

- O, tu, Enea, glăsuia dalba regină feniciană, sînt prea mulți ani de cînd cutreieri pe nesfîrșirea mărilor. Nu vrei să povestești acuma ce-ai pățimit și ce mai speri ?

Enea i-a răspuns Didonei :

- Tu-mi ceri să povestesc, regino, nenumăratele-ntîmplări pe care le-au trăit troienii, sub biciuirea asprei Hera. Dorești să-mi reîmprospătez durerile, pe care noi ne străduim să le uităm. Însă dorința ta-i poruncă. Și iacătă-ți voi povesti cum Agamemnon, cu Ulise și cu Ahile cel cumplit au nimicit orașul Troia.

A început atunci Enea să-și depene, din amintiri, cum a fost arsă de-ahei Troia, cum și-au făcut apoi corăbii troienii și-au pornit de-acolo, pe mări, către Hesperia.

A povestit totul Enea, cum vînturile și răutatea zeiței cea cu brațe albe i-a azvîrlit încoa și-ncolo. Au socotit că vor pieri. Însă vroiau să-ndeplinească poruncile destinului și să ridice-o nouă Troia, acolo, în Hesperia, de unde le era strămoșul. De-aceea nu s-au lăsat pradă greutăților care-i loveau și au luptat cu îndrăzneală. Și vor lupta și mai tîrziu.

Didona nu-și dezlipea ochii de pe chipul feciorului dulcele zeițe Afrodita. Iar dragostea și-a aprins focul și-n pieptul dîrz al lui Enea.

272

Ospățul s-a jsfîrșit în zori. Dar dragostea dintre ei doi, abia-n-cepută-n
acea noapte, s-a-nvolburat, neistovită, în zilele care-au
urmat.

Enea parcă își uitase de soții săi, de datorie, sub mîngîierile Didonei. Nu
mai trecea pe la corăbii, nu mai gîndea să se pornească din nou către
Italia. Ci-nveșmîntat în haină scumpă, de purpură, argint și aur, el se
trudea să-nalțe ziduri puternice Cartaginei. Numai că din Olințp veghea
stăpînul cel cu braț de fulger.

- Cum ? Nu se luptă să-mplinească îndatorirea-i de troian ? A uitat de
Hesperia ? Înălțuit de o femeie, se îngrijește să zidească cetăți străine ?
a strigat.

Și-a poruncit fiului său Hermes, cel priceput la toate, să zboare în
Cartagina și să-l trezească pe Enea din dragostea ce-l mistuia.

Hermes s-a dus și l-a muștrat plin de asprime pe Enea, pentru această
zăbovire pe țărmurile Cartaginei.

- De te nesocotești pe tine, n-ai dreptul să îl uiți pe-Ascaniu, feciorul tău,
ce trebuie să stăpînească în țara vechiului Dardan...

Atunci Enea s-a trezit. Și-a smuls din suflet moliciunea. S-a îndreptat
către corăbii, și-a poruncit troienilor să se gătească iar de drum.

Didona își străpunge inima de mîhnire

Însă Didona a aflat. Cu gemete, înlăcrimată, i-a-mbrățișat picioarele și,
umilită, l-a rugat să nu cumva s-o părăsească, căci își
va pierde zilele.

- Nu plec de voia mea, Didona, i-a dat răspuns fiul zeiței care împrăstie
iubirea. Și nu am să te uit nicicînd ; căci tu mi-ai fost nespus de dragă.
Însă eu am o datorie față de neamul meu troian și de feciorul meu,
Ascaniu. Nimic nu mă mai poate ține. Tu nu mai plînge în zadar...

Se povestește că Didona - văzînd corăbiile troiene cum s-au îndepărtat de
țărm - a fost prinsă de disperare. A poruncit io-bilor ei să îi clădească-un
rug înalt. Pe rug a așternut un pat. Ea, îmbrăcată în veșminte de
sărbătoare, s-a urcat pe-acest rug. Și a

273

18

cerut să se aprindă - cu o făclie - focul, din tokte patru părți. Apoi, cu
sabia lui Enea, ce rămăsese-n casa ei, Efidona s-a străpuns în piept.

Cartagina s-a zguduit aflînd că a murit regina. Lumea a început s-alerge
pe ulițele pietruite, strigînd de groază și mînie.

Și chiar Enea, de pe mare, a văzut focul rugului, ce-și înălța pala spre
slavă ; dar nu știa ce poate fi...

Noua patrie a troienilor

Privind încă în depărtare, către Cartagina, Enea a simțit stropi sărați pe
buze. Vîntul îi biciuia obrazii. Vasul se legăna mai tare. Poseidon 17,
ridicat din ape, privea la ei cu ochii turburi. Unii l-au zărit pe zeu și au
strigat la el cu spaimă : - Ce pregătești, tată Poseidon ?

Da-ndată a-nceput năvala de ape reci și înspumate peste corăbiile troiene
și vuietul s-a întetit. Nu mai vedeau în zări nimica. Doar hăuri negre lîngă
vase, creste de valuri vinete, nori amenințători deasupra, ploaie și muget

ca de fiare, urlete ce-i înfricoșau, țîșnind mereu din adîncimi. Poseidon își vărsa mînia pentru pie-rirea fenicienei, la rugămințile zeiței cu brațe albe din Olimp. Astfel s-a scurs o zi și-o noapte în luptă crîncenă cu marea. Și-abia cu greu au izbîndit s-ajungă în Trinacria iS.

Se împlinea un an din vremea cînd mai fuseseră pe-aici și avuseseră mîhnirea să îl îngroape pe Anhise, tatăl eroului Enea. Pentru aceasta, după datini, Enea a orînduit, în cinstea bunului Anhise, jocuri, întreceri și serbări dînd premii mari : tauri și arme, vase de-aramă și veșminte, biruitorilor în lupte.

În timpul nopții s-a ivit Anhise însuși, ca o umbră, în visele fiului său, și i-a rostit poruncitor :

- Feciorule, du-i pe troieni, degrabă, spre Italia. Te vei lupta c-un neam sălbatic, acolo, în ținutul Lațium, și-i vei învinge negreșit. Mai înainte vino însă în țara neagră a lui Hades, jos, sub pămînt. Mă vei găsi pe mine însumi nu în Tartar, ci în Cîmpiile-Elizee. Și ca s-ajungi pînă la mine, te va călăuzi sibila, clarvăzătoarea prorocită, care trăiește lîngă Cume...

274

I

Umbra părintelui Anhise s-a risipit apoi ca fumul, deși, prin somn, bunul Enea o mai striga, o mai ruga să-ntîrzie încă o clipă și să-i dea sfaturi înțelepte.

Dar umbra nu s-a mai întors. Enea s-a trezit din somn. A pus doi oameni să adune pe toți troienii cît mai grabnic, pe punțile corăbiilor ; și-ai săltat ancorele grele, pornind către Italia.

N-a trecut de'cît puțin timp și, ocrotiți de Aîrodita, troienii au ajuns la Cume w...

Ce-au chiuit !L Ce-au mai cîntat !... Și ce-au danțat pe coasta mării, văzîndu-și noua patrie !

Pe Cîmpiile-Elizee

În Cume au căutat troienii lăcașul sacru-al lui Apolo. Acolo viețuia pe-atunci o prorocită, o sibilă, cu numele de Deifoba.

Ea a făgăduit să-l ducă pe fiul mîndrei Afrodita pînă-n Infern, să-și vadă tatăl. Dar a cerut să i s-aducă mai înainte o crenguță, ce avea frunzele de aur, dintr-un stejar al zeilor.

N-ar fi găsit această creangă Enea-n veci de veci, prin codri, fiindcă era ascunsă bine într-un desiș de nepătruns. Însă zeița Afrodita a trimis niște porumbițe albe ca laptele, ușoare, să zboare lin deasupra lui și să-i călăuzească mersul pînă-n dumbrava neștiută. Acolo a aflat crenguța, a rupt-o iute ; și-a adus-o sibilei, care-n acest timp îi pregătise din făină, boabe de mac și stropi de miere, o prăjitură, ca s-o dea cîinelui Cerber, în Infern.

Dulceața-l atrăgea pe Cerber. Macul, în schimb, îl adormea.

Pe o cărare misterioasă, prin gura unei peșteri negre, sibila l-a condus pe fiul zeiței dragostei la Hades. Cîinele Cerber a mîncat din prăjiturile sibilei, și, adormind, ei au putut să intre lesne în

Infern.

Aici i-a găsit pe eroii uciși în luptele grozave purtate zece ani la Troia. Erau și toți vrtejii-ahei. A-ntîlnit-o și pe Didona. Enea i-a cerut iertare c-a părăsit-o din porunca lui Zeus cel ne-ndu-plecat. Dar ea și-a-ntors încolo capul, mîhnită, toată-nlăcrimată și nu a vrut să-i dea iertare.

275

18

Pe urmă l-a aflat Enea pe tatăl său, bunul Anhise. Era-n Cîm-pule-Ehzee. Iar tatăl său i-a prevestit viitorul, pi urmașii lui si gloria cetății Roma 20.

Războiul iscat din pricina Laviniei

Aflînd cele ce-i prevestise părintele său preaiubit, Enea s-a înapoiat, călăuzit tot de sibilă, pe țărmul mării, lîngă Cume. Și-a adunat în pripă oastea și s-a călătorit spre Lațium, precum îl învățase Anhise.

Stăpîn în Lațium era regele cel bătrîn Latinus²¹. Latinus se trăgea din spița zeului Cronos²², doborît, de mult, de mult, de-olimpieni, cînd au fost biruiți titanii. Acest Latinus mai avea și o copilă, pe Lavinia. Regele o făgăduise pe fata sa unui războinic stăpînitor peste rutuli, care avea un oraș mare, numit și pînă azi : Ardeea. Războinicul se numea Turnus.' Era din neamul lui Danae.

Enea și cu soții săi, plutind de-a lungul coastelor, au poposit între-Ardeea și Ostia, acolo unde se înălța cetatea regelui Latinus, adică în Laurențium²³. De-aici pornise altă dată Dardan, strămoșul lui Enea, spre Asia, să-ntemeieze țara Troadei cea bogată. Acuma se-ntorcea urmașul, după voința zeilor, chiar pe pămîntul strămoșesc.

Solii troianului Enea, trimiși la regele Latinus, i-au dus în dar sceptrul lui Priam, pocalul lui, haina regească și alte daruri prețioase, ce le purta cu el Enea, din Troia nimicită-n flăcări. Latinus i-a primit pe soli cu bunătate și cu cinste. Și, aflînd despre prorociri, s-a învoit să-i dea ca soață eroului sosit din Troia, pe fiica lui, Lavinia.

El s-a-nvoit, însă regina, soața bătrînului Latinus, Amata cea cu păr cărunt, s-a necăjit că-și calcă vorba față de Turnus și rutuli.

De-aicea s-a iscat și sfada. Turnus a început războiul 2 și s-au bătut fără cruțare. Turnus avea și el aliați, mai mulți vecini. Intre aceștia, cei mai de seamă-au fost Mezențiu, regele Cerei, și Cămila, o fată care se lupta neînfricăta cu bărbații, gonind pe calul ei ca vîntul.

Enea era sprijinit de-un alt rege bătrîn, Evandru, fiul lui Her-mes cel șiret. Acest Evandru-ntemeiase pe malul stîng al Tibrului,

276

într-o regiune păduroasă, la poalele unei coline - colină zisă Palatinul - cetatea sa Palanțium 25.

Cu ajutorul Afroditei și al lui Zeus olimpienul, cu toate că-i stătea-mpotriva, mereu, neîmblînzita Hera, Enea și-a învins dușmanii. Turnus a fost răpus în luptă. Enea s-a căsătorit cu frumoasa Lavinia ; și-a urmat regelui Latinus, pe tronul său din Lațium.

El a domnit numai trei ani. Și într-o altă bătălie, pe țărmul fluviului Numiciu, pe cînd pornise o furtună, înconjurat de fulgere și trăsnete nimicioare, Enea a pierit în slăvi.

Rege atunci a fost ales feciorul său Iulus-Ascaniu. Însă în noaptea ce-a urmat, Enea s-a înfățișat fiului său, noului rege, purtînd pe el încă armura și-n mîini o sabie și-o lance. Și l-a vestit pe fiul său că Zeus l-a urcat în slăvi, c-a devenit la rîndu-i zeu.

În amintirea și spre cinstea acestui zeu strămoș, troienii i-au ridicat și un sanctuar pe țărmul fluviului Numiciu, unde Enea dispăruse, și-au hotărît să i se-nchine "sub numele de Indigetul.

Iulus, feciorul lui Enea, a părăsit apoi Laurentium și a clădit un oraș nou, foarte întins, cu ziduri albe, numit de-aceea Alba Longa 26.

Întemeierea Romei

...Și anii au trecut pe urmă, treizeci la număr, pîn-s-a stins și Iulus, fiul lui Enea. Iar după Iulus au domnit alți doisprezece regi mai mici. Și apoi s-a urcat pe tron, în Alba Longa, Numitor. Pe el însă l-a doborît fratele său, prințul Amuliu. Și fiindcă Numitor avea și o copilă : Ilia, prințul Amuliu a trimis-o în templul Hes-tiei, preoteasă. Fiind preoteasă n-avea dreptul să se mărite niciodată și deci nu putea avea fii. Dar zeul Ares a pîndit-o pe Ilia cînd a venit pe malurile Tibrului și-a adormit sub un eopac. Atunci s-a coborît, ca Zeus, și-a-mbrățișat-o pe vestală 27.

Ilia a născut doi fii. Amuliu, unchiul Iliei, a poruncit ca frații gemeni să fie aruncați în Tiberu.

Numai că Zeus tot veghea să se-plinească hotărîrea ce-o prevestise Afroditei. Și, prin voința lui divină, rîul s-a revărsat pe

278

țărm ducînd cu el, nevătămați, pe cei doi frați numiți de mamă, de Ilia : Remus și Romulus. Și valurile i-au lăsat la poalele unui smochin, care crescuse pe colina încîntătoare, Palatină.

Din fericire, o lupoaică, găsind copiii, i-a hrănit, după poruncile lui Ares, în marea grotă - Luperca 28.

Un păstor i-a aflat pe gemeni și i-a luat în coliba lui. Crescînd, ei s-au luptat cu Amuliu. L-au doborît, și-n locul lui s-a urcat Romulus pe tron. El a pus temelia Romei pe Palatin, în locul unde îi hrănise fiara pe fiii crudului zeu Ares și ai sărmanei Ilia 29.

Romulus și-a mutat aici poporul său din Alba Longa.

Din neamul lui și-al lui Enea s-au tras apoi și Iuliu Cezar și fiu-i adoptiv, August, amîndoi apoteozați și preschimbați în zei romani.

Aceasta e povestea Romei, orașul închinat lui Ares, zeul războiului cel crunt 30.

Note

1. Afrodita-Venus, prin Enea, fiul ei, era socotită drept strămoașa romanilor. Și, fiindcă zeița se născuse din sîngele lui IJranus, care se scursese în apa mării, romanii se socoteau descendenți direcți din cea dinții dinastie de zei, deci de origine mai bună decît elinii, care se trăgeau, prin Deu-cation și Pira, din Prometeu.

2. Penații sau Iarii erau zeii particulari ai fiecărei cetăți și chiar ai fiecărei familii.

3. Faptele săvîrșite de supraviețuitorii din Troia au fost cîntate de poetul latin Vergiliu, care a trăit și a creat în așa-numitul „secol de aur", în

timpul lui August, cînd pacea fusese statornicită, după nenumăratele războaie crîncene. Atunci și-a înstrunat Vergiliu lira lui măiastră să cînte, după poruncile Cezarului, triumful poporului roman ajuns pe culmile puterii și pretinsul lui drept la supremația politică și economică în Mediterana. Pe baza legendelor romane, în bună parte cu elemente preluate însă de la elini, Vergiliu a creat o mare epopee : „Eneida”, slăvind eroii care au pus temeliile, după legendă, Romei antice. Acești eroi își transmiteau, în versurile „Eneidei”, mesajul lor către urmași de a păstra gloria străbună și de-a o crește prin virtuți, cum ar fi mila față de cei în suferință, îndeplinirea datoriei sau dragostea caldă față de popor, în acest fel credea poetul Vergiliu că poporul roman poate contribui din plin la dezvoltarea grandioasă a unei noi civilizații.

279

4. Hestia-Vesta la romani - zeița ocrotitoare a focului sacru, a căminului.

5. Hesperia înseamnă țara din asfințit, referindu-se de fapt la Italia.

6. Romanii susțineau că Dardan, acela care venise întîiul din Europa în Asia și pusese bazele Troici, ar fi fost de origine din Italia, nu din Elada. Astfel justificau faptul că troienii scăpați din măcel s-au stabilit în La-țium și au întemeiat cetatea Roma.

7. Fatum era zeul destinului la romani. Mai trebuie adăugat că în poema epică a lui Vergiliu : „Eneida”, eroii nu sînt ca aceia ai lui Homer. Deși sînt puternici, ei nu se străduiesc să înfrunte soarta și să-i calce voința, atunci cînd este împotriva lor. Dimpotrivă, vor s-o îndeplinească. Se simte astfel diferența dintre legendele elinilor, în care stăruie în bună măsură spiritul popular, și această legendă romană, prelucrată de poetul Vergiliu. Acesta, creîndu-și epopeea, nu a putut să se sustragă concepției aristocraților. De aceea, în cîntecele sale, eroul Enea se supune soartei și caută să-i îndeplinească hotărîrile neclintite, așa cum îi poruncesc zeii.

8. În povestirea aceasta - deși are ca temei epopeea romană a lui Vergiliu - folosim tot numirile grecești ale zeilor. Facem acest lucru pentru a păstra unitatea firească a lucrării și a face legătura directă între miturile și legendele eline - homerice - și cele italice, prin contopirea cărora și-a realizat dealtfel însuși Vergiliu grandioasa lui epopee „Eneida”. Sîntem îndreptățiți și mai mult la această păstrare a unității, întrucît epopeea lui Vergiliu se referă la zei, eroi și acțiuni cunoscute de noi din capitolele anterioare ale „Legendelor Olimpului”.

9. Hera-Junona îl dușmănește atît de mult pe Enea, nu numai fiindcă îl însoțise pe Paris la Sparta, cînd o răpise pe Elena, sau fiindcă era ginerele lui Priam și luptase cu vitejie împotriva aheilor, alături de Hector, ci în primul rînd pentru că salvase cîteva cete de troieni și urmărea să înființeze în Hesperia - Italia - o nouă Troie.

10. Vergiliu ne cîntă această întîlnire în „Eneida” .

„Scila-i pe dreapta, la stînga Caribda cea neîmpăcată, Care de trei ori înghite-n adîncul gîtlej al genunii Valuri ce nu au sfîrșit și de-a rîndul din nou către ceruri Ți le azvîrle, lovind și aștrii cu unda-i în spumă. Scila în tainică hrubă se-nchide și capu-și aruncă Din ascunziș și atrage spre stînci

plutitoare vase. Chip omenesc are dînsa, fecioară cu piept ce încîntă Pîn'la mijloc, și-ncolo-i balenă la trup uriașă..."

• Vergiliu : „Eneida”, în românește de D. Murășanu, E.S.P.L.A., 1950.

280

11. Numele fiului lui Enea : Ascaniu sau Iulus, venea de la Ilvs - adică cel din Ilion - Troia.

12. Numele preotesei Ilia amintește de asemeni Ilionul. Ea se mai numește în legendă și Reea-Silvia.

13. Marte, la romani.

14. Vergiliu, în epopeea lui, ne cîntă plin de măreție imaginarul răspuns dat de Zeus-Jupiter zeiței Afrodita-Venus, care-i ocrotea pe călătorii de la Troia. Acest răspuns este celebru. Împărații romani îl invocau adeseori, socotind că el justifica pe deplin pretențiile de stăpînire asupra întregii lumi de atunci și, mai ales, peste Elada. Moștenitorii lui Enea : Iulii, sau dinastia de Cezari, și-n primul rînd însuși Octavian-August, pretindeau că soarta și zeii olimpici au hotărît ca ei, romanii, urmașii vechilor troieni, să se răzbune pe ahei, ocupînd chiar orașul vestitului rege Agamemnon, acela care-i condusese pe ahei la Troia, adică splendida Micenă. Să cucerească și întregul Argos, unde domnise Diomedea ; Ftia, ținutul păduros, unde văzuse lumina zilei cel mai puternic dintre ahei : Ahile, cel cu braț de fier. Și, în sfîrșit, toate acele locuri, care-i dăduseră pe eroii biruitori la Troia. Prin acest închipuit răspuns, atît de drag inimilor imperiale, dat de Zeus-Jupiter, se hotăra de soartă, deci de puterile supreme, că el, August, care era neam de zei și viitor zeu, avea dreptul să stăpînească tot pămîntul. Se știe doar că Octavian-August ceruse încă din timpul vieții să i se facă un templu și să fie adorat ca zeu.

15. Numit Mercur de romani.

16. Este vorba de coasta Africii de Nord.

17. Neptun, la romani. ÎS. Sicilia.

19. Pe Ungă Neapole de astăzi.

20. Această imaginară povestire era cîntată de Vergiliu, probabil după dorința împăratului August. Cu ajutorul acestei așa-zise prevestiri, Cezar-Octavian August dovedea că e din neamul lui Enea. Prin Enea se înrudea cu Dardan, fiul lui Zeus-Jupiter. După cum, tot prin Enea, se înrudea cu Afrodita și cu cel dinții zeu, Vranus. Deci, soarta - Fatum i-a hotărît lui August să "ntemeieze un imperiu, ale cărui granițe să fie marginile lumii.

„ ...Ochii îndreaptă-i acuma încoace : privește-ți tu neamul Și pe ai tăi, pe romani. Este Cezar și spița întreagă A lui Iul, ce-o purcede sub larga tărie albastră. Iată bărbatul, acesta-i ce-auzi că promis ți-i, adesea,

281

Cezar August mlădiță de zeu ; și dura-va el însuși Veacul de aur în Latium... Imperiul-i...

Dincolo de zodiac, se va-ntinde, afară încolo De-ale soarelui căi și pe unde de cer purtătorul Atlas rotește cu umăru-i bolta-n podoabă de aștri."

Enea este numit în versurile lui Vergiliu drept „cel pios". Căci prin Enea, un luptător neobosit, dar cu respect față de zei, Vergiliu arăta cum doreau împăratul și aristocrații să fie îndeobște un supus cetățean roman. Poetul

îndeplinea astfel dorințele stăpînului său Cezar-Octavian August, reprezentantul aristocrației, al stăpînilor de sclavi, care voiau să împiedice orice răscoală populară : a sclavilor, a plebeilor sau a țăranilor aflați în depărtatele provincii ale imperiului; de asemenea, a popoarelor ținute în lanțurile Romei. Să fie adică veșnic o „Pax romana” sau „Pax Augusta”, o pace aspră, asupritoare, orînduită de la Roma de împărat și de aristocrați.

21. De la el a venit numele de latini.

22. Zeul Cronos sau Saturn, fiind doborât de olimpieni, se refugiase în Lațium, după tradițiile romane.

23. Adică cetatea laurilor sau a gloriei.

24. Legende e line înnobilează războiul Troiei, arătînd că el avusese loc,, nu din lăcomia regilor ahei și din dorința lor de a stăpîni orașul Troia, ci ca o urmare a răpirii frumoasei Elena. Ca să nu rămînă mai prejos, legenda romană are un conținut asemănător. În loc de a se povesti că oastea cutezătorului Enea a năpădit cu armele ținutul Lațium, ca să-l ia în stăpînire,. se arată că războiul a fost iscat de gelozia lui Turnus.

25. Pe colina Palatină or să se înalțe primele ziduri ale Romei. Roma Quadrată din legendă. Aici se vor clădi cele mai mari și mai strălucitoare palate ale orașului.

26. Alba Longa a fost cuprins de Roma.

27. În muzeul din Cracovia se găsește o splendidă camee antică, înfățișînd pe zeul Ares-Marte, cînd se coboară la preoteasa Ilia, - pe malul rîului Tibru, unde neîntinată vestală doarme - ca să o îmbrățișeze.

28. Pe Palatin se ridicase, de altfel, și sanctuarul numit Lupercal, în amintirea acestei întîmplări. Aici, în sanctuarul Lupercal, se celebrau pe vremuri strălucitoarele serbări lupercalii. Scena aceasta a hrănirii celor doi gemeni de către lupoaică era însăși emblema Romei. Imaginea, de bază a fost dată de un bronz turnat în secolul al V-lea înainte de erea noastră. Acestui bronz, care cuprindea numai pe lupoaică, i s-au adăugat mai târziu
282

cei doi gemeni, care sug lacomi laptele hrănitor al mamei adoptive.

29. Vupă cit se pare, legenda are un pic de adevăr. Pe malul sting al Tibrului, pe colina Palatină, s-au găsit urme omenești cam de la începutul celui dintîi mileniu al erei noastre.

30. Legenda aceasta, prin care urmașii lui August își legitimau închipuitul drept de a cotropi orice teritoriu străin, are pentru noi o deosebită însemnătate. Pe temeiul său au pătruns ostile romane, conduse de împăratul Traian, pînă în ținuturile noastre. Prin ea putem să apropiem „Legendele Olimpului” chiar de hotarele istoriei poporului român.

STUDIU

Există oare vreun om care să rămînă indiferent la adierea mîn-gîietoare a vîntului primăvăratic, la freamătul valurilor mării înfuriate, care se sparg mugind de țărm, la huietul vijeliei care în-covoae copacii, la zigzagurile roșii ale trăsnetului și la lumina orbitoare a fulgerului ? Se găsește o inimă omenească în stare să rămînă de piatră în fața acestor mărețe fenomene ale naturii, a căror variație își află corespondentul în nesfîrșita gamă de sentimente pe care o trezesc în sufletul nostru ?...

Astăzi cunoaștem forțele naturii și puterea lor nu ne mai înspăimîntă. Dar imaginația omului primitiv, în lipsa unei rațiuni pătrunzătoare, a creat figurile mitice ale zeilor, atribuindu-le toate fenomenele pe care nu și le putea explica. Astfel s-au plăsmuit mitologiile popoarelor antice, dintre care aceea a grecilor se remarcă prin marea bogăție și frumusețe a miturilor.

Mitologia grecilor este extrem de bogată, mai întâi prin faptul că la crearea nenumăratelor figuri de zei, semizei, eroi etc. a contribuit imaginația multor generații și a multor oameni de talent. Dar cauza principală a mulțimii miturilor o constituie însăși multitudinea fenomenelor naturii și a diferitelor aspecte ale acestor fenomene. Luînd ca pildă marea, observăm să străbunii îndepărtați ai grecilor, de pe vremea lui Pericle, au pus stăpîn peste întinsele ape pe Poseidon. Dar în mare, în imaginația grecilor mai locuiau : Amfitrita, soția lui Poseidon ; Nereu, fiul lui Poseidon ; Nereidele, fiicele lui Nereu ; Tetis, o altă divinitate a mării ; Triton, fiul lui Poseidon sau al lui Nereu etc. Dacă ne gîndim cît de variate sînt fenomenele naturii și aspectele lor și dacă ținem seama că pentru grecii vechi fiecare fenomen și aspect al naturii a dus la crearea mai multor zeități, atunci ne dăm seama de unde provine bogăția mitologiei grecești.

În concepția vechilor greci, zeii nu trăiau izolați de muritori, ci se amestecau în viața lor, dirijîndu-le sau împiedicîndu-le acțiunile, aducîndu-le fericire sau nenorocire. De aceea, în viața zeilor se reflectă multe din fenomenele vieții sociale a grecilor. Astfel, Ares era zeul războiului, zeița Hera proteja căsnicia, Hermes era

284

protectorul negustorilor, împărăția morților o conducea Hades etc.. Uneori zeii se căsătoreau cu muritoare și invers : zeița Tetis, divinitate a mării, s-a căsătorit cu Peleu, un muritor, iar din căsătoria lor s-a născut Ahile, faimosul erou, ale cărui fapte sînt cîn-tate în Iliada.

Miturile Olimpului, adică miturile care se povestesc despre zeii care locuiau în Olimp, au fost create într-o epocă de umanizare a concepțiilor despre natură, de relativă liniște și înseninare a sufletului grec în fața covîrșitoarelor forțe ale naturii. La început, grecii, și-au închipuit aceste forțe sub forma unor obiecte neînsuflețite, în special pietre și lemne, numite fetișuri. De pildă, în orașul Thespieae, în Beoția, forța atribuită mai tîrziu zeului Eros, zeul iubirii, era închipuită de o piatră necioplită. Apoi, forțele naturii au luat chipul unor animale. La Delfi, înainte de Apolo, trona un zeu cu chip de lup. Încetul cu încetul, oamenii au început să cunoască natura, să-i înțeleagă unele fenomene, și atunci forțele ei covîrșitoare au luat, în imaginația grecilor, chipuri omenești. Așadar, de la zeități închipuite sub forma unor obiecte neînsuflețite și pînă la zeii din Olimp, care se deosebeau de oameni numai prin putere și nemurire,, concepțiile grecilor despre divinități, ca forțe ale naturii, au făcut un drum lung.

La constituirea acestui panteon olimpic a contribuit imaginația multor oameni și a multor generații din diferite regiuni locuite de greci. Acest fapt a făcut ca despre același zeu să se povestească lucruri diferite și deci zeul

să apară în chipuri diferite. De pildă un mit spunea că zeița Afrodita se născuse din sângele lui Uranus, căzut în valurile mării, în timp ce la Homer, Afrodita este fiica lui Zeus și a Dionei. Înainte de Homer, Poseidon era socotit și numit „protector de familie” și „tată”, pe când la Homer el stăpânește peste ape. În Siciomia, Afrodita era socotită protectoarea lăuzelor,, pe când la Sparta zeița apărea, în imaginația grecilor, înarmată. Aceste exemple sînt îndeajuns spre a înlesni o reprezentare cît mai clară despre bogăția de mituri care se povesteau despre zeii din Olimp.

Dar, oricît de variate ar fi fost, în legendele Olimpului se reflectau realități sociale și politice de pe vremea cînd trăiau autorii miturilor. De pildă, Zeus trona în Olimp așa cum la Tirint și Micena, două centre importante din Grecia, în secolele XIV- X î.e.n., stăpîneau puternicii basilei, șefi de triburi. Olimpul homeric nu este altceva, în toate amănuntele lui, decît o reflectare a vieții sociale și politice a grecilor, de pe vremea cînd au fost plătuite aceste mituri.

285

De aceea, odată instituit, Olimpul homeric n-a rămas încremenit. Poeții caie au urmat după Homer au prelucrat miturile în lumina concepțiilor filozofice și religioase ale vremii lor, contribuind astfel la îmbogățirea tezaurului mitologic grec, care și așa era extrem de bogat. Prelucrarea miturilor zeilor olimpici de către poeți a dus și la diversificarea chipurilor sub care apăreau diferiți zei.

Cele expuse mai sus ne explică de ce, astăzi, oricine voiește să scrie o mitologie a grecilor, se găsește de la început în fața mai multor mituri, din epoci diferite, care se povestesc despre același zeu.

În prima parte a acestui volum, profesorul și scriitorul Alexandru Mitru ne prezintă miturile despre zeii olimpici. Așa cum am arătat, despre zeii Olimpului se povesteau mituri plătuite în vremuri și în regiuni diferite și reflectînd concepții felurite. Pentru autorul cărții de față se puneau, deci, de la început, mai multe întrebări : cum va proceda cu diferitele variante ale miturilor ? Le va expune pe toate sau numai pe unele ? Care va fi criteriul alegerii, dacă va face o selecție ? Cum vor apărea zeii Olimpului în lumina miturilor alese ? În cele ce urmează, încercăm să arătăm cum a înțeles autorul să rezolve aceste probleme.

După cum se vede și din tabla de materii, dar mai ales din titlurile și subtitlurile lucrării, autorul nu și-a propus să dea absolut toate miturile Olimpului, ci a ales pe cele mai importante în legătură cu zeii cei mari ai Olimpului și, înainte de ei, cu Haosul, Geeă, sau Gheea, Uranus, Cronos etc.

Este însă vrednic de subliniat faptul că Alexandru Mitru a dat o deosebită importanță mitului prometeic. El a făcut acest lucru pe de o parte din dorința vădită de a lega, printr-un fir logico-cronologic, atît cît este cu putință, diferitele mituri între ele, pe de alta, mai ales, pentru a-i da lui Prometeu - „cel mai nobil sfînt și martir din calendarul filozofic”, cum îl numește K. Marx - valoarea unui simbol al luptei pentru smulgerea și

stăpînirea tainelor naturii, pentru progres, împotriva forțelor naturale și sociale pe care zeii le închipuiau în fantezia celor vechi.

Întrebarea, de o deosebită însemnătate, care se punea după alegerea miturilor de expus, era aceea a ordinii cronologice. Ea avea să reflecteze, desigur, și însemnătatea acordată fiecărui zeu, precum și motivarea psihologică și logică a faptelor închipuite, povestite de mituri. Aici autorul a urmat, în general, pe Hesiod, poetul care a încercat să facă o „istorie”, ca să zicem așa, a zeilor.

Hesiod a fost determinat să scrie Teogonia, „nașterea zeilor”, de haosul care domnea în mitologie, haos provocat de nenumă-

236

ratele mituri contradictorii, atît în ceea ce privește faptele zeilor, cît, mai ales, în ceea ce privește momentul apariției lor în lume, căci, în imaginația grecilor, zeii s-au născut ca și oamenii. Haosul în mitologie n-a încetat după apariția Teogoniei, iar mitografii greci care au scris după Hesiod s-au găsit în fața aceleiași puzderii de mituri contradictorii. Așadar, ca și Hesiod, și ca orice mitograf, Alexandru Mitru a trebuit să dea o ordine cronologică miturilor. A dat-o, conducîndu-se, în general, așa cum am spus, după Hesiod, dar introducînd și unele elemente personale. Problema esențială care se punea era aceea ca un zeu să nu apară pe scenă mai înainte de a fi creat, așa cum, de pildă, la Hesiod, Eros este stăpînul inimii zeilor și oamenilor, cînd zeii și oamenii nici nu existau. Tocmai de aceea Alexandru Mitru a procedat cu multă atenție și logică atunci cînd, după stabilirea domniei lui Zeus în Olimp, a introdus mitul lui Prometeu, pentru a explica în acest fel apariția omului, operă a mîinilor lui Prometeu. Înainte de Zeus, autorul român vorbește despre titani și despre monștri, ceea ce corespunde de fapt ordinei închipuirilor pe care le-au avut grecii despre lume și viață și luptei duse de oameni pentru eliberarea de tot soiul de suferințe materiale și morale.

Autorul „Legendelor Olimpului” a împletit evenimentele mitologice din Olimp cu cele petrecute pe pămînt. Nu toate mitologiile procedează așa. Dar este mai bine cum a procedat Alexandru Mitru, deoarece, în alt fel, se ajunge la inadvertențe.

Oricît ele importantă ar fi problema cronologiei miturilor, esențialul îl constituie conținutul lor. Lucrul este cu atît mai important cu cît, după cum am mai spus, diferitele variante ale aceluiași mit prezintă personajul mitologic despre care este vorba în lumini diferite. Deci, pentru mitograful modern se pune foarte stringent problema alegerii variantelor care să înfățișeze zeul, sau zeița, sau eroul respectiv, în lumina pe care o crede cea mai potrivită.

Pentru a ilustra chipul cum a înțeles să rezolve această problemă autorul „Legendelor Olimpului”, vom da un singur exemplu, pe care-l socotim cel mai caracteristic, și anume acela al zeiței Afrodita.

În Iliada, Afrodita este rănită de muritorul Diomedea și nevoită să se urce în Olimp. Aici Zeus o cheamă la sine :

„Fata mea, îi zise, războiul nu te privește pe tine , Grijă ta fie mereu legăturile dragi ale nunții ; Armele și bătălia sînt date lui Ares și Palas.”

Iată dar pe Afrodita, zeița frumuseții, amestecându-se în lupte, fără să-și dea seama că nu este în stare să le poarte, ba chiar rănită

• Cîntul V. Vers. - 419 și urm. (trad. G. Murnu).

287

de un muritor. Totul se petrece ca în familia unui basileu din Ti-rint sau Micena.

În cartea a VUI-a a Odiseei, zeița Afrodita ne apare însă într-o postură și mai puțin potrivită cu măreția unei zeițe. Poetul povestește cum Hefaistos a pedepsit-o pe zeiță, făcînd o plasă de aur invizibilă, în care a prins-o alături de Ares, în hazul tuturor zeilor. Altă coardă vibrează într-o odă adresată zeiței de poeta Safo și în altă lumină ne apare Afrodita. Într-adevăr, Afrodita este numită „nemuritoare”, „cu tronul zugrăvit în multe culori”, „fiică a iui Zeus”, care sălășluiește în „palatul de aur al tatălui său”. Zeița este dusă pe pămînt într-o teleagă trasă de vrăbiuțe. Ajungînd pe pămînt, Afrodita zîmbea prietenos poetei și o încuraja, mîngîind-o. Pentru poetul roman Lucrețiu, Afrodita-Venus este : „Născătoare a Eneizilor”, „dătătoare de viață”, prin care iau ființă toate viețuitoarele de pe pămînt.

Așadar, Afrodita-Venus a căpătat, sub pana poetului Lucrețiu, o măreție pe care nici pe departe nu o avea la Homer, dar începuse s-o capete la Safo.

La Vergiliu, Afrodita-Venus este preocupată de măreția Romei. Îndurerată de suferințele lui Enea, ea se duce la Jupiter și, cu ochii în lacrimi, îl roagă să înceteze prigoana împotriva fiului ei. Iată cîteva exemple, din multele care se pot da, de felul în care este înfățișată Afrodita-Venus la Homer, Safo, Lucrețiu, Vergiliu. Înainte de a cerceta cum a procedat autorul „Legendelor Olimpului”, am vrea să vedem cum au procedat doi autori moderni, ale căror lucrări le avem la îndemînă, și anume G. Popa-Lisseanu și N. A. Kun.

La Popa-Lisseanu, după ce se arată în cîteva rînduri legenda , nașterii zeiței din spuma mării, se trece la descrierea puterii ei. În esență, autorul o consideră „zeiță a frumuseții, a iubirii și prosperității... Împărăția ei se întinde peste ceru și peste pămînt, peste vietățile mării și peste viețuitoarele văzduhului” .

N. A. Kun începe prezentarea zeiței prin următoarele fraze : „Răsfățată și zburdalnică, Afrodita n-ar trebui să se amestece în bătăliile sîngeroase. Ea sădește dragostea în inimile tuturor ; șj. ale zeilor, și ale muritorilor. Prin această putere ea domnește asu- pra lumii întregi” . Autorul continuă să arate puterea pe care o are zeița asupra fiarelor, nașterea ei din spuma mării, veșmintele, însoțitoarele, pentru ca să ajungă apoi la Pigmalion.

De rerum natura (Despre natura lucrurilor), I 1 și urm Mitologia greco-romană, I, pag, 243. Legendele și miturile Greciei antice, pag. 52.

Trecînd, în sfîrșit, la Afrodita prezentată de autorul „Legendelor Olimpului”, ne putem da mai lămurit seama de lumina în care a prezentat-o, de originalitatea sa.

Alexandru Mitru vorbește mai întîi despre nașterea zeiței Afrodita din spuma mării, rodită de picătura de sînge căzută din rana lui Uranus. Apoi,

logic, trece imediat la descrierea chipului și a gâtului zeiței și la primirea ei în Olimp :

„Cînd au văzut-o pe Afrodita intrînd cu pasul legănat în fastuosul lor Olimp, zeii s-au ridicat cu toții năuci de-atîta frumusețe și grație și gingășie. Mulți dintre olimpienii falnici au și cerut-o de soție, dar Moira hotărîse altfel. Cea mai frumoasă-ntre zeițe a avut parte de bărbatul cel mai urît din tot Olimpul. S-a însoțit cu zeul faur, Hefaistos, cel priceput, harnic, modest, însă schilod." într-un capitol special consacrat zeiței Afrodita, autorul reamintește cele spuse mai sus și continuă :

„Viața împodobită de farmecul iubirii este mai fericită. Dragostea îmblînzește firea și duce focul vieții întruna mai departe." Urmează un fragment din imnul poetului Lucrețiu, apoi autorul povestește scena prinderii zeiței Afrodita în plasa nevăzută de către soțul ei Hefaistos, osîndind netrebnicia înșelătorului Ares. În acest fel, autorul „Legendelor Olimpului", întocmai ca Popa-Lisseanu și Kun, a început prezentarea zeiței Afrodita sub influența imaginii lucrețiene. Dar, spre deosebire de cei doi autori, dintre care Kun nu menționează întîmplarea Afrodita-Ares, iar Lisseanu reproduce, cu ușoare modificări, textul citat din Odissea, Alexandru Mitru, reproducînd și el legenda burlescă din Odissea, ia o atitudine hotărâtă de condamnare a urîtului fapt. În acest fel, autorul român încearcă să împace măreția Afroditei-Venus lucrețiene cu versiunea burlescă din Odissea.

Avînd în vedere că această „mitologie" se adresează în primul rînd școlarilor, autorul „Legendelor Olimpului" a rezolvat problema în chipul cel mai potrivit.

Am dat fragmente din textele pe care le-a avut autorul „Legendelor Olimpului" la îndemîină, la capitolul „Afrodita" și am discutat comparativ textele antice cu pasaje din mitografi moderni, spre a ilustra, printr-un exemplu cît mai concludent, felul cum a încercat să armonizeze Alexandru Mitru diferitele versiuni contradictorii cu privire la aceeași zeităte.

Putem dar distinge în prima parte a „Legendelor Olimpului" următoarele trăsături principale :

283

19 - Legendele Olimpului, voi. u

289

1. Autorul a depus un efort stăruitor de a motiva logic și psihologic trecerea de la un mit la altul și diferitele acțiuni în cadrul aceluiași mit.

În felul acesta, se caută și se obține un fir de legătură între diferitele mituri și o reală motivare psihologică în povestire.

2. Autorul a ales miturile, legendele și versiunile cele mai cunoscute și interesante. Astfel, n-a omis pe Prometeu, Marsias, Filemon și Baucis, Pigmalion, Eros și Psiheea etc.

3. A căutat totodată să armonizeze versiunile contradictorii într-o sinteză în care predomină punctul de vedere moral. Exemplul cu Afrodita este cît se poate de concludent. Evident că această „moralizare" nu putea fi făcută decît atît cît îngăduia mitul.

4. Cea mai de seamă caracteristică este însă dramatizarea continuă a miturilor, care face ca narația să fie înlocuită, la tot pasul, de dialog.

5. Motivarea rațională a alegerii și ordinii cronologice a miturilor, pe care mitul prometeic o ilustrează în chipul cel mai luminos, precum și diferitele explicații date în note, constituie un efort, unic la noi, de a lega mitologia zeilor olimpici de condițiile materiale, economice și sociale, în care a apărut. Alexandru Mitru a urmărit să dea diverselor mituri o interpretare materialistă, subliniind în cuprinsul legendelor ecoul luptei permanente a oamenilor împotriva forțelor capricioase și asupritoare, naturale și sociale, pe care zeii le reprezentau în imaginația elinilor.

În continuare Alexandru Mitru expune mituri și legende pe care imaginația greacă le-a țesut în jurul unor oameni numiți, în grecește, „eroi”.

Trebuie să facem de la început o distincție esențială între zei și eroi. Zeii erau niște ființe pur imaginare, chiar dacă în plăsmuirea chipului și vieții lor se pornise de la realități omenești concrete. De pildă, Zeus are mult din caracterele unui basileu. Pe când mulți dintre eroi au trăit în realitate, iar imaginația n-a făcut altceva decât să le mărească, adesea peste fire, personalitatea. Zeus n-a existat. Ahile, Agamemnon, Menelau, Ulise au fost însă oameni care au luptat sub zidurile Troiei.

Înainte de a-și închipui zeii cu chip de oameni, grecii au atribuit puteri zeiești unor obiecte neînsuflețite, apoi unor animale, în cele

290

- din urmă unor ființe cu chip și însușiri omenești, pe când, în crearea legendelor eroilor, imaginația a pornit de la realitate, de la oameni, despre care se știa că au luptat și au triumfat asupra celor mai grele adversități.

Acest fapt a contribuit la o ancorare mai largă a imaginației în realitate și deci la o reflectare mai profundă a vieții sociale, economice și politice din epoca în care au fost plăsmuite miturile. În legendele despre eroi asistăm la o încordare a tuturor puterilor fizice și morale ale pămîntenilor, spre a birui forțele vrăjmașe și a ridica viața și demnitatea omului deasupra tiraniei și mizeriei. În imaginația grecilor, Zeus trona maiestuos și capricios în Olimp, dar pe pămînt eroul Heracle, înfruntînd mînia Herei, uci-gînd monștri și biruind oameni nelegiuiți, a fost socotit vrednic de Olimp. Curajul, dîrzenia, dragostea de oameni și spiritul de sacrificiu pentru binele obștei sînt trăsături care se întîlnesc la toți eroii.

Există, desigur, multe elemente legendare în cele ce se povesteau, de pildă, despre Tezeu. Dar lupta lui împotriva tîlharilor, care infestau drumurile Aticei în vremurile îndepărtate, este reflectarea unei realități, care a dus viața greacă, în Atica, cu un pas mai departe spre civilizare și umanizare.

Legenda spune că Tezeu a fost înflăcărat de isprăvile lui Heracle. Dar este ușor de închipuit ce profundă influență asupra imaginației și dorului de fapte mari ale generațiilor de tineri greci exercitau aceste modele de curaj și dragoste de om pe care le prezentau legendele eroilor.

Spre a ne da însă mai bine seama de felul în care s-au plăsmuit legende, este necesar să începem prin a cerceta înțelesurile pe care le-a căpătat cuvântul „erou”.

Evoluția înțelesurilor cuvântului ne arată limpede și concis noțiunile fundamentale pe care le legau anticii de acest cuvânt și ne conduce - călăuză sigură - pe drumul rezolvării diferitelor întrebări pe care le ridică problema constituirii legendelor eroilor. La Homer, cuvântul are următoarele înțelesuri : 1. stăpîn, șef, nobil, comandant militar (Iliada, XIX 34 ; XX 110) ; 2. luptător (în general) (Odiseea, I 101) ; 3. om care se distinge prin naștere, prin curaj sau prin talent (Odiseea, XVIII 423, VIII 423).

Începînd cu Hesiod, cuvântul „erou” capătă înțelesul de semizeu, în secolul al V-lea, vorbind despre Heracle, Pindar (Nemeice

19

291

3, 38) îi dă apelativele de „erou zeu”. Platon așază (Legile 738 d) pe „erou” după zeu, și între zei și oameni. Herodot (V 105) și Tucidide (V 11) prin „erou” înțeleg orice om ridicat la rangul de semizeu. La Atena, în secolul al V-lea, „eroi eponimi” erau socotiți bărbații care dăduseră numele celor zece triburi ale Atenei. Iar la Roma „eroi” ajunseseră să fie numiți împărații romani divinizați. Așadar, pe scurt, linia evolutivă a semanticii cuvântului „erou” a fost: 1. stăpîn, nobil, șef, comandant militar ; 2. combatant (în general) ; 3. om distins prin naștere, talent, viteză ; 4. semizeu ; 5. muritor ridicat, după moarte, la rangul de semizeu.

Nici nu se poate un mai mare ajutor, în discutarea problemei eroilor antici, decît acela pe care ni-l dă semantica cuvântului „erou”.

Într-adevăr, lista sensurilor de mai sus ne arată limpede că la început cuvântul a arătat un om care se distinge prin ceva față de ceilalți oameni și, la sfîrșit, a însemnat un om care, după moarte, este pus în rîndul zeilor, datorită faptelor sale.

În evoluția sensurilor cuvântului se vădesc limpede momente din istoria societății sclavagiste grecești. În Iliada, care reflectă stadiul destrămării comunei primitive și al înmuguririi sclavagismului, „eroi” erau șefii de genosuri, iar la Troia, unde se luptau crîncen, ei erau comandanți militari. Dacă în Odiseea prin „eroi” se înțeleg toți combatanții, nu numai șefii de genosuri, este pentru că, după război, în amintirea cruntelor suferințe pe care le înduraseră în timpul sîngeroaselor bătălii, toți luptătorii aveau o figură potențată, erau socotiți toți drept niște „eroi”. Dar tot în Odiseea, care reflectă vremuri de pace, după uriașele înclăștări de la Troia, un om care cînta minunat era tot un „erou”.

La Atena, după instaurarea sinoikismosului, cei mai de seamă oameni erau aceia care întemeiaseră cele zece triburi. Poetul Pin-dar și filozoful Platon îi așezaseră pe „eroi” între zei și oameni. Se vede că la baza diferitelor înțelesuri ale cuvântului „erou” a stat întotdeauna un sentiment de adîncă admirație pentru oamenii care se distingeau prin anumite calități, admirație care a dus la divinizarea anumitor eroi. Dar dacă

sentimentul de admirație a fost constant, calitățile admirate s-au schimbat odată cu transformările economice, sociale și politice ale societății. Astfel, în comuna primitivă se impuneau atenției, și adesea admirației

292

geneților, șefii de genosuri, de frații și de triburi ; la Troia, comandanții și vitejii ; la curtea pașnică a lui Alcinou, cântărețul Demodocos sau crainicul Mulios ; la Atena, întemeietorii de triburi, învingătorii la jocurile interhelenice ; la Roma, după instituirea imperiului, împărații.

Luptătorii de la Troia văzuseră pe șefii lor, pe marii comandanți, pe Ahile, Ulise, Menelau, Nestor, în bătălie. Dar, după terminarea războiului, faptele lor creșteau parcă și mai mult în imaginația generațiilor. Felurite legende se țeseau în jurul acestor mari figuri. Apoi fiecare cetate din Grecia voia să-și aibă „eroul” său și, așa cum s-a întâmplat cu Heracle, care era revendicat de Teba și de Argos, în mai multe cetăți înfloreau legende prin care un erou le aducea faimă și glorie. Nu toți eroii au luptat la Troia, dar toți eroii erau înnobilați cu acele calități pe care autorii legendelor le socoteau cele mai de frunte. Cum legendele în jurul unui erou se încheau adesea în cetăți diferite și în timpuri diferite, se întîmpla același fenomen care se petrecea și cu zeii, și anume că același erou era încărcat cu însușiri contradictorii și despre el se spuneau lucruri contradictorii.

Așa cum s-a văzut mai sus, înțelesurile cuvîntului „erou” izvorăsc din Iliada și Odiseea, poeme în care se cîntă faptele săvîrșite de luptătorii care au luat parte la războiul Troiei. Dar, înainte de a lupta sub zidurile Troiei, grecii dezvoltaseră strălucita civilizație miceniană. Ei luaseră contact cu civilizația din Creta pe la 1700 î.e.n. și, timp de trei secole, pînă la 1400 î.e.n., ei contribuiseră la înflorirea civilizației miceniene. De aci înainte pornesc o mișcare de expansiune în răsărit, care, două secole mai tîrziu, a dus la războiul Troiei.

Este de neconceput ca timp de cel puțin opt sute de ani, cîți au trecut de la venirea aheilor pe pămîntul Greciei și pînă la războiul Troiei, purtătorii civilizației miceniene să nu fi cunoscut și admirat oameni cu însușiri excepționale, luptători pentru binele comunității, pe care să-i fi numit „eroi”. Așadar „eroii” au existat întotdeauna la greci, legendele în jurul diferitelor figuri au înmugurit cu mult înainte de războiul Troiei, dar numai anumiți „eroi” au luat parte la luptele de sub zidurile Troiei, și deci numai anumite legende au fost consemnate de eposul homeric.

Celelalte legende, care fuseseră plămădite în epoca miceniană, continuă să pîlpîie cu o lumină modestă în Grecia. Dar, după în-

293

cleștările de la Troia, uriașe pentru vremea aceea, un mare număr de eroi au fost aduși, nimbați de legendă, în patria mamă, în Grecia. Acest fapt a constituit un reviriment pentru legendele care dăinuiau în diferite cetăți, în jurul diferiților „eroi”. Astfel, unii eroi sau unele fapte, în legătură cu anumite cetăți, au fost introduse ulterior în textul Iliadei sau Odiseei pentru gloria cetăților respective, iar alte cetăți și-au revendicat anumiți eroi.

Așadar, pentru a pune o oarecare ordine în acest hățiș de fapte, se poate spune că legendele eroilor pot fi împărțite în trei mari categorii : legende plămădite pe pământul Greciei, înainte de războiul Troiei ; legende create în Asia Mică, în legătură cu războiul Troiei, în jurul unor eroi veniți din Grecia ; legende create în Grecia, după și sub influența legendelor războiului Troiei. Dar multe dintre legendele din prima categorie au fost influențate de legendele războiului Troiei. Războiul Troiei a fost evenimentul care a contribuit, într-o foarte mare măsură, la alterarea conținutului legendelor și deci la estomparea cronologiei lor.

Aceasta fiind situația, este foarte greu de precizat în ce epocă au apărut legendele în jurul unui anumit erou și care a fost fizionomia eroului respectiv de-a lungul secolelor. De aceea, în discuția cu privire la fiecare erou, savanții exprimă păreri diferite, adesea contradictorii.

În orice caz, se pot desprinde din legende unele fapte care sînt în perfect acord cu datele istorice. Pe baza lor se poate stabili o cronologie relativă a diferitelor legende. Astfel, se poate presupune că legenda argonauților a fost una dintre cele mai vechi legende, căci în ea se reflectă primele mișcări de expansiune ahe-iene. Se poate de asemenea socoti că sînt anterioare războiului Troiei legendele cu privire la luptele date de argivi împotriva Tebei. Numai după aceea vin legendele în jurul eroilor luptători la Troia.

În lucrarea sa, Alexandru Mitru a trebuit deci să rezolve două probleme fundamentale, semnalate de noi mai sus : problema cronologiei și problema fizionomiei eroilor.

Cronologic, autorul a respectat următoarea ordine : Perseu, Heracle, Tezeu, Dedal și Icar, Castor și Polux, Belerofon, Asclepio, Meleagru, Orfeu și Euridice, întemeierea Tebei, Expediția, argonauților, Războiul Troiei, întoarcerea aheilor în Elada, Pășaniile lui Ulise, Aventuroasa călătorie a lui Enea.

294

Date fiind faptele menționate mai sus, în legătură cu contaminarea diferitelor legende, este cu neputință de dovedit cu certitudine timpul precis, și uneori chiar locul în care au luat naștere unele legende.

Sînt totuși anumite legende sau cicluri de legende a căror cronologie nu mai trezește nici o îndoială și asupra lor trebuie îndreptată atenția criticului. Din acest punct de vedere, autorul a procedat, în general, cît se poate de rațional. Astfel, era firesc să înceapă cu Perseu, de vreme ce sînt dovezi destul de convingătoare că legenda lui a înflorit în epoca miceniană. De asemenea, toată lumea savanților care s-a ocupat de problemă este de acord că Heracle este unul dintre cei mai vechi eroi ai grecilor. Tezeu își găsește și el locul după Heracle, fiind, printr-un amănunt, pus în legătură cu Heracle. Este bine plasată și expediția argonauților anterior războiului troian care, la rîndul său, este urmat de întoarcerea eroilor în Elada, de pășaniile lui Ulise și de călătoria lui Enea. S-ar părea, poate, că fondarea Tebei și expediția argonauților sînt așezate prea departe de Tezeu. La această obiecție se poate răspunde foarte ușor

că figurile eroilor citați anterior, chiar dacă au unele contingente cu fapte petrecute mai târziu - de pildă Heracle este pus și în legătură cu războiul troian - legendele lor conțin vădit elemente ce dovedesc că ele au fost plămădite, cel puțin în embrion, cu mult înainte de războiul troian. Acolo unde cronologia este sigură - argonauți, Troia, Ulise, Enea - autorul a respectat-o cu scrupulozitate.

În ceea ce privește faptele menționate, adică substanța legendelor înseși, este de observat că au fost alese cele mai importante, și anume acelea care ilustrează ideea de bază pe care a urmărit-o autorul : lupta omului împotriva elementelor ostile - naturale și sociale - pentru a-și dobîndi o viață mai bună, precum și rezultatul acestei lupte : înălțarea demnității omului și sporirea încrederii în sine și în puterile sale.

De pildă, în legenda lui Heracle, elementul realist reprezintă lupta omului înzestrat cu excepționale calități fizice și morale, care se împotrivesc curajos fiarelor și monștrilor : lei, hidre, șerpi, balauri.

Astfel de lupte au trebuit să fie numeroase în epoca comunei primitive. Acesta a fost embrionul legendei. Dar mai târziu, geno-

295

șurile s-au asociat în fratrii, și fratriile în triburi, și au început lupte între ele. Deci la luptele pe care trebuiau să le ducă eroii împotriva fiarelor, s-au adăugat luptele împotriva șefilor de triburi, apoi de cetăți. Legenda lui Heracle s-a amplificat cu noi elemente și a apărut Euristeu. Dar, pe de altă parte, se cerea o explicație a originii puterii excepționale a lui Heracle și a soartei lui triste. Imaginația grecilor a născocit mitul cu Zeus și Alcmena și mînia Herei, pentru a se găsi și izvorul celor douăsprezece munci. A venit apoi războiul troian. Heracle a fost dus și pe acolo și pus să lupte cu regele Laomedon. Apoi, gîndirea filozofică și morală s-a dezvoltat, iar legenda lui Heracle a fost îmbogățită prin întîlnirea cu Virtutea și Voluptatea. Ulterior, Roma a devenit o putere mediteraneană. Heracle, devenit și el Hercule, a fost purtat pe colina Aventin și pus să lupte cu monstrul Cacus etc. Alexandru Mitru a luat legenda în faza ei ultimă și a ales elementele esențiale - originea divină a eroului, mînia Herei, cele douăsprezece munci, regina Omfala, Deianeira, apoteoza - și le-a expus cu talentul său preabinecunoscut. Avînd în vedere că autorul n-are intenția să facă un tratat de mitologie științifică, găsim că procedeul este cît se poate de înțelept. Dar în afară de alegerea judicioasă a materialului expus, autorul a subliniat, în cursul expunerii, acolo unde se putea face, semnificația legendelor, pe care vrea s-o sugereze cititorilor. Astfel, în disputa dintre Desfrînare (Voluptate) și Virtute, citim următoarele replici :

„- Și eu, deși puternic, a glăsuț Heracle, sînt urgisit de Hera să fiu sclav unui rege nevolnic, din Micena. Zeii m-au osîndit, după dorința Herei. Eu nu mă tem de soartă și nu m-aș fi supus, dar vreau să ispășesc îngrozitoarea-mi crimă, făcută fără voie, lup-tînd neînfricat și preschimbînd tot răul urzit acolo-n slăvi, în bine pentru oameni... Tu-mi poți fi de folos ?

- Ți-am spus-o, Ți-o repet, a glăsuț Virtutea. Urmîndu-mă pe mine ai să fii victorios, iar după moartea ta numele lui Heracle va fi slăvit pe veci.

- Mai bine dăruiește-Ți viața numai plăcerii, l-a-mbiat Desfrî-narea. Vei fi mai mulțumit.

- Eu te aștept, Heracle, pe drumul gloriei, a spus din nou Virtutea.

La vorbele acestea Heracle a pus mîna pe greaua lui măciucă. S-a-ntors spre Desfrî-nare și i-a rostit cu silă :

296

- Josnică Desfrî-nare, nu mă poți amăgi !... Am să mă lupt cu Hera, și cînd o voi înfrînge, am să fiu fericit. Aleg drumul Virtuții..."

În acest scurt schimb de replici este exprimată ideea călăuzitoare pe care caută s-o ilustreze Alexandru Mitru nu numai în viața lui Heracle, ci și în viețile celorlalți eroi.

Autorul a mai găsit, în apoteoza lui Heracle, admirabile cuvinte spre a arăta strălucita înfăptuire a prezicerilor Virtuții. Astfel citim :

„Un car făcut din aur s-a coborît din cer și-n el se aflau Hermes, Atena și Nike, zeița biruinței. Nike conducea carul. Iar Hermes și Atena l-au ridicat îndată pe erou între ei. L-au purtat spre Olimp.

Acolo însuși Zeus l-a întîmpinat la porți, și după-atîta trudă și-atîtea suferințe, pe care le-ndurase în viața sa Heracle, s-a-ndu-plecat și Hera."

Viața lui Tezeu a fost scrisă și de Plutarh. Biograful antic avea " în față o sumedenie de versiuni, adesea contradictorii, pe care le arată, dealtfel, despre Tezeu. Comparînd ici și colo cele expuse de Alexandru Mitru despre Tezeu cu cele relatate de Plutarh, ne dăm și mai bine seama de specificul fiecăreia dintre cele două expuneri.

Plutarh, relatînd uciderea lui Perifete de către Tezeu, spune : „Și mai întîi Theseus a ucis în Epidauria pe Periphetes, care, drept armă de atac, se folosea de o măciucă, de aceea era numit «mă-ciucașul». Periphetes pusese mîna pe Theseus și încerca să-l oprească a merge mai departe, dar Theseus, luîndu-se la luptă cu el, l-a ucis. Plăcîndu-i măciuca, a luat-o și a făcut-o armă, de care s-a folosit toată viața, așa cum Heracles s-a folosit de pielea leului, ca să arate ce puternic animal doborîse el, iar Theseus arăta că măciuca fusese învinsă de el, dar cu ea el va fi neînvins" (Theseus, cap. VIII) .

Iată și expunerea autorului român :

„Așa s-a întîmplat, c-abia plecat, Tezeu a fost silit să lupte c-un fiu al lui Hefaistos, pe nume Perifete. El oprea toți drumeții,

i

Din volumul Plutarh, Vieți Paralele, Studiu introductiv, traducere, notițe istorice și note de N. I. Barbu, Editura științifică, București, 1960.

297

zdrobindu-i cu o ghioagă teribilă, de-aramă, făcută-n fierăria Olimpului de zeul cel mai meșter, tatăl său.

- Ia stai, drumețule ! i-a strigat Perifete. Ce te grăbești atîta? Viața tot Ți-e sfîrșită - ești doar în mîna mea.

Și și-a ridicat ghioaga să arunce cu ea. Dar Tezeu s-a ferit. Arma a fulgerat pe lângă el cu zgomot, a frânt câțiva copaci și s-a înfipt în pământ, adânc, la câțiva stînjeni.

Pînă ce Perifete s-o poată ridica, Tezeu n-a pierdut vremea. I-a sărit de grumaz...

Perifete, uimit că un flăcău ca el cutează să-l înfrunte, a dat un răget groaznic. S-a trîntit la pământ, căutînd să-și afle ghioaga de unde o zvîrlise. Însă Tezeu, cu sete, l-a tot împuns cu lancea, pînă ce l-a răpus".

Citind cele două pasaje, constatăm că Plutarh expune pe scurt uciderea lui Perifete, dar stăruie mai mult asupra amănuntului că Tezeu i-a luat măciuca, și asupra comparației cu pielea de leu a lui Heracle. Plutarh, moralist-istoric, este captivat mai mult de interpretarea decît de expunerea faptelor cu amănunte dramatice. Dimpotrivă, Alexandru Mitru reliefează faptul, îl dramatizează, creînd amănunte esențiale pentru mișcarea dramatică, pe care nu i le pune la îndemînă legenda. În acest fel, subliniază acțiunea eroică, binefăcătoare pentru oameni, a lui Tezeu, alături de hîda figură și îndeletnicire a lui Perifete. Și, ca întotdeauna, și în acest caz, pregnanța dramatică a unui fapt ilustrează, mai luminos decît expunerea abstractă, ideea morală pe care vrea s-o exprime.

În al doilea rînd, avînd în vedere cititorii cărora se adresează, autorul a eliminat, în expunere, orice contradicție cu privire la legende, în felul următor : „Dar se spune că Theseus n-a luat localitatea Eleusis cînd s-a dus prima oară la Atena, ci mai în urmă... Astfel de știri, care se bat cap în cap, se spun în această privință" (Plutarh, Theseu, cap. X). Faptul, așa cum este expus la autorul român, ajută la concentrarea atenției asupra dramatismului și semnificației morale a activității diferiților eroi.

Și dacă ținem seama că ideea de bază, pe care a urmărit s-o pună în lumină neîncetat autorul, este aceea a biruinței omului cînd este perseverent, chiar împotriva hotărîrii zeilor, atunci dramatizarea originală a fabulației dă adesea o zguduitoare forță ideii morale, iar ideea morală vine și transfigurează dramatismul care,

298

fără sens, ar fi de-a dreptul descurajator, pesimist, irațional. Chiar sfîrșitul tragic al unui erou - de pildă Heracle - este nîmbat de aureola biruinței.

Autorul a avut buna inspirație de a însera în volum și legenda lui Enea și, în acest fel, de a releva încă o dată, în lumină, triumful eforturilor biruitoare, amintind și de întemeierea Romei.

Înserarea legendei lui Enea este cît se poate de binevenită din mai multe puncte de vedere. Un punct de vedere este acela al evitării de a rămîne necunoscută publicului cititor, căruia se adresează cartea, una dintre cele mai interesante figuri de erou antic. Dar mai există și punctul de vedere istoric al însemnătății pe care o acordau romanii legăturilor înrudirii lor cu zeii, prin Afro-dita, mama lui Enea, al cărui fiu, Iulus sau Ascaniu, a întemeiat ginta Iuliilor, din care au făcut parte Cezar și August. În călătoria legendară a lui Enea, de la Troia pînă în Italia, se reflectă drumul pe care l-au parcurs influențele de civilizație și cultură exercitate de greci asupra romanilor. Romanii au cucerit Grecia, dar, așa cum se spunea

chiar în antichitate, sub o formă mai vagă, cultura greacă i-a cucerit pe romani, și, sub influența acestei culturi, romanii și-au putut realiza creațiile materiale și culturale, care poartă caracteristicile geniului lor propriu. Autorul a procedat deci foarte potrivit când a vorbit și despre Enea, căci, în realitate, mitologia greacă n-a exercitat influențe numai asupra culturii și literaturii grecești, ci influența ei a fost profundă și la Roma.

Procedînd în acest fel, autorul expune legende, de la Perseu la Enea, cu privire la cincisprezece eroi. El a avut prilejul să illustreze din belșug ideea centrală arătată mai sus și, în același timp, în expunerea legendelor, dar mai ales în note, să dea și unele amănunte asupra realităților sociale și politice care au condiționat înflorirea acestor legende. Civilizația miceniană, basileii ahei, șefii triburilor antice, sînt, rînd pe rînd, evocați în note și, în acest fel, pe lîngă încîntarea, plină de înțeles moral, pe care o simte cititorul, atenția este dusă și spre realitățile istorice, dînd astfel mitului și legendei suportul realității, iar realității haina fermecătoare a basmului.

Stilul este și în această parte a cărții cît se poate de bine potrivit cu conținutul. Cuvintele sînt parcă luate din lumea basmului : expresive, pregnante, bine alese, evitîndu-se arhaisme, dar ne-f ăcînduse abuz nici de neologisme.

299

Iată un exemplu edificator : „Da-ndată a început năvala de ape reci și înspumate peste corăbiile troiene și vuietul s-a întetit”. Cuvintele „năvală”, „a începe”, „ape”, „reci”, „înspumate” n-au nimic extraordinar, și totuși, din îmbinarea lor, autorul a izbutit să exprime plastic și poetic ideea.

Fraza este adesea mijlocie, și predomină, s-ar putea spune, propoziția și fraza de două propoziții și, îndeosebi, dialogul, ceea ce conferă expunerii relief, forță, dramatism, patos.

Nu trebuie uitat însă că ceea ce dă un deosebit farmec expunerii este proza ritmată, care, deși se întîlnește destul de des, nu transformă totuși textul într-o înșiruire de versuri. De pildă : „Femeile plîngeau în hohot lîngă palatul lui Egeu. Iară bărbații, cu mîhnire, cătau spre ele și tăceau”. Ideile sînt exprimate în proză ritmată. Dar, mai departe, autorul continuă : „Și regele, plin de durere, i-a povestit că, mai demult, venise la Atena fiul regelui Minos de la Creta - ca să ia parte la concursuri”. Așadar, ritmul este întrebuintat de autor numai acolo unde se cer accentuate dramatic anumite situații.

Rezumînd cele arătate cu privire la cea de-a doua parte a lucrării, putem afirma că :

1. Autorul a ales cele mai interesante figuri de eroi, spre a le expune viața legendară.
2. Cronologia este în conformitate cu ipotezele cele mai plauzibile.
3. Așa cum în „Legende zeilor” s-a dat o deosebită atenție figurii lui Prometeu, tot așa în „Legende eroilor” s-a aruncat o lumină deosebită asupra lui Heracle.

4. Ideea călăuzitoare în expunere a fost aceea care a stat la baza plăsmuirii acestor legende, și anume că, luptând cu dârzenie și curaj neistovit, oamenii pot triumfa asupra tuturor obstacolelor și chiar asupra voinței zeilor.

5. Dramatizarea acțiunii, lărgirea și îmbogățirea originală a fabulației, dialogul, vocabularul, ritmul conferă o vioiciune și pregnanță poetică de primul ordin.

6. Notele vin să lămurească, prin explicații științifice, multe din ciudățeniile miturilor. Este unul din meritele de seamă ale acestei lucrări. În felul acesta narația este însoțită de explicația rațională a plăsmuirilor fanteziei.

300

7. Ca și „Legendeze zeilor”, „Legendeze eroilor” contribuie la îmbogățirea cunoștințelor și la educația tinerei generații, punându-i în față modele de luptă dîrză, create de antici, în care, pornind de la realități certe, se formulează năzuințe spre mai bine și spre mai frumos.

Din cele expuse, se vede limpede că autorul „Legendelor Olimpu-lui” n-a precupețit nici un efort spre a da o dezlegare cît mai judicioasă problemelor pe care le ridică alcătuirea acestei mitologii. Zicem „mitologie”, fiindcă „Legendeze Olimpului” nu constituie, în fond, altceva decît o mitologie, dar o mitologie scrisă într-o formă literară vie, plastică prin pregnanța și culoarea termenilor și epitetelor, sprintenă prin muzicalitatea ritmului frazei.

Prin toate aceste calități, cartea de față este una dintre cele mai izbutite scrise la noi în acest gen, dacă nu cea mai izbutită.

Prof. Dr. docent NICOLAE I. BARBU

LEGENDE LA ILUSTRAȚII

pag. Pag.

pag.

pag.

pag pag. pag.

35 - Heracle doboară leul din Nemea. (Tavă de argint teca națională din Paris.)

Biblio-

61 - Heracle (numit Farnese) - operă a lui Glicon din Atena, sec. al H-lea î.e.n. - este înfățișat după împlinirea celor 12 munci, statua reprezentînd idealul de forță al celor vechi.

81 - Lupta lui Tezeu cu sîngerosul minotaur. (Pictură pe o cupă antică.)

99 - Meșterul Dedal ajutat de fiul său Icar, făcîndu-și aripi pentru zbor. (Basorelief din sec. al II-lea î.e.n.) 117

129

167

Belerofon lăsîndu-și înaripatul său cal, Pegas, să soarbă apă de la izvorul Hipocrene. (Basorelief din sec. al II-lea î.e.n.).

Grup statuar antic, înfățișîndu-l pe Asclepio alături de fiica sa Higeea.

Argonauții pregătiți de plecare, după popasul în insula Lemnos, în rîndul de sus se văd zeița Atena, Iason și Heracle. (Vas cu figuri roșii din

Orvieto, pictat în stilul marelui artist Po-lignote, de la mijlocul sec. al V-lea î.e.n.)

pag. 213 (sus) - Ahile, ieșind din rîndul fetelor regelui Licomede, între care se ascunsese, mărturisește cine este, luînd armele aduse de Ulise și strigînd că este gata să ia parte la războiul troian, (Basorelief pe asanumitul „sarcofag al lui Ahile".)

213 (jos) - în fierăria sa din Olimp, zeul Hefaistos, ajutat de ciclopi, făurește armele lui Ahile. De-o parte și de alta se văd zeițele Hera și Atena. (Basorelief din sec. al II-lea î.e.n.)

257 - Euricleea, spălîndu-l pe picioare, îl recunoaște pe Ulise după o cicatrice din tinerețe. (Vas elin pictat.)

277 - împărat roman aducînd jertfe zeului olimpian Apolo. Dup; " unele păreri, împăratul ar fi însuși Traian. (Basorelief antic

302

pag.

Pag.

pag.

CUPRINS

EROII

t

Perseu..... 5

Heracle..... 24

Tezeu..... 68

Dedal și Icar C..... 92

Castor și Polux 103

Belerofon..... 113

Asclepio..... 123

Meleagru..... 133

Orfeu și Euridice..... 143

întemeierea Tebei..... 152

Expediția argonauților..... 162

Războiul troian..... 190

întoarcerea aheilor în Elada..... 232

Pășaniile lui Ulise Y..... 243

Aventuroasa călătorie a lui Enea..... 264

Studiu de Prof. Dr. docent NICOLAE I. BARBV 284

BIBUQTI :

"LUCIA : B

«SECȚI

NR, Inventa:

Lector : DELIA DAMIRESCU Tehnoredactor : AURICA IORDACHE

Bun de tipar 1.III.1983

Apărut 1983

Data edițiilor anterioare 1978. Coli de tipar 19

Comanda nr. 20 664

Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",

Piața Scînteii nr. 1, București,

Republica Socialistă România